T.C.

DİCLE ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KORUNMASI GEREKLİ KÜLTÜR VARLIKLARINDA RESTORASYON SONRASI ÇAĞDAŞ ALTYAPI KURULUMU KAYNAKLI MÜDAHALELERİN İNCELENMESİ VE YAPI DEĞERİ DERECELENDİRİLMESİ

Ahmet KAPLAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİMARLIK ANABİLİM DALI

DİYARBAKIR

Aralık - 2015

TEŞEKKÜR

Çalışmanın her aşamasında yanımda bulunan kıymetli arkadaşlarım Doç. Dr. Murat ATAR'a, Doç. Dr. Necmettin PENBEGÜL'e, Yard. Doç. Dr. Mehmet Nuri BODAKÇI'ya, saha çalışmalarına katkılarından dolayı mesai arkadaşım Makine Mühendisi Olcay KOÇ'a,

Yüksek lisans eğitimi boyunca tanıdığım, kıymetli Dicle Mimarlık Fakültesi hocalarıma,

Tez çalışmasının ortaya çıkmasında yardımını, desteğini, ilgisini esirgemeyen, her aşamada tecrübe ve sabırla yol gösteren saygıdeğer hocam Doç. Dr. Mücahit YILDIRIM'a,

Her anımda yanımda olan, tüm hayatım boyunca yanımda olan anneme ve babama,

Çalışmanın yoğunluğundan dolayı ihmal ettiğim, her anımda bana destek olan, beni cesaretlendiren, çalışmada çok fazla emeği olan, çok değerli eşime, oyun vakitlerini tezimle paylaşan sevgili bebeklerim Ömer Ekrem KAPLAN'a ve Ali Said KAPLAN'a

Sonsuz teşekkürler…

Ahmet KAPLAN

DİYARBAKIR - 2015

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR ..... **I**

İÇİNDEKİLER ..... **II**

ÖZET ..... **IX**

ABSTRACT ..... **XI**

ÇİZELGE LİSTESİ ..... **XIII**

ŞEKİL LİSTESİ ..... **XV**

EK LİSTESİ ..... **XXVI**

KISALTMA VE SİMGELER ..... **XXVII**

1. GİRİŞ **1**

1.1. Tezin Amacı Ve Kapsamı 2

1.2. Korunması Gerekli Kültür Varlıkları Kavramı ve Kavramın Tarihçesi, Kültür Varlıklarında Değerler ve Müdahaleler 3

1.2.1. Anıt Kavramının Tanımı 3

1.2.2. Mimari Koruma Kavramının Tarihsel Gelişimi 4

1.2.3. Cumhuriyet Dönemi Öncesi Koruma Anlayışı 6

1.2.4. Cumhuriyet Dönemi Koruma Anlayışı 6

1.2.5. Günümüz Türkiye'sinde Koruma İle İlgili Yasal Yaklaşımlar 7

1.2.6. Koruma Kavramı İle İlgili Uluslararası Yaklaşımlar 8

1.3. Korunması Gerekli Kültür Varlıklarının Sınıflandırılması 11

1.3.1. Durumlarına Göre Anıtlar 14

1.3.1.1. Taşınır Anıtlar 14

1.3.1.2. Taşınmaz Anıtlar 14

1.3.2. Türlerine Göre Anıtlar 14

1.3.2.1. Dini Anıtlar 14

1.3.2.2. Askeri Anıtlar 14

1.3.2.3. Folklorik Anıtlar 14
1.3.2.4. Sivil Anıtlar 14
1.3.2.5. Teknik ve Ekonomik Anıtlar 14
1.3.2.6. Yazılı Anıtlar 15
1.3.2.7. Sesli Anıtlar 15
1.3.2.8. Doğal Anıtlar 15
1.3.3. Zaman İçindeki Konumlarına Göre Anıtlar 15
1.3.3.1. Ölü Anıtlar 15
1.3.3.2. Yaşayan Anıtlar 15
1.4. Korunması Gerekli Kültür Varlıklarında Değerler 15
1.4.1. Yapının Bütünlük Değeri 15
1.4.2. Yapının Tarihsel Değeri 16
1.4.3. Yapının Belgesel Değeri 16
1.4.4. Yapının Estetik ve Sanatsal Değeri 16
1.4.5. Yapının Teknik ve Teknolojik Değeri 16
1.4.6. Yapının Enderlik - Teklik Değeri 16
1.4.7. Yapının Grup Değeri 16
1.4.8. Yapının Kullanım Değeri 16
1.4.9. Yapının Folklorik Değeri 17
1.4.10. Yapının Özgünlük Değeri 17
1.5. Korunması Gerekli Kültür Varlıklarında Eskime Türleri 18
1.5.1. Fiziksel Eskime 18
1.5.2. İşlevsel Eskime 18
1.5.3. Ekonomik Eskime 19
1.6. Korunması Gerekli Kültür Varlıklarında Müdahale Ölçeği 19
1.6.1. Bakım 19
1.6.2. Basit onarım 20
1.6.3. Esaslı onarım 20
1.7. Korunması Gerekli Kültür Varlıklarında Müdahale Yaklaşımları 20

1.7.1. Sağlıklılaştırma-Güçlendirme 20
1.7.2. Bütünleme 21
1.7.3. Anastylosis 21
1.7.4. Taşıma 21
1.7.5. Yeniden yapım - Rekonstrüksiyon 21
1.7.6. Temizleme 22
1.7.7. Yeniden kullanım – Yeni işleve uyarlama 22
1.8. Korunması Gerekli Kültür Varlıklarında Müdahale İlkeleri 22
1.9. Modern Mimari Yapılarda ve Korunması Gerekli Kültür Varlıklarında Kullanılan Çağdaş Mekanik ve Elektrik Sistemleri 24
1.9.1. Yapılarda Kullanılan Çağdaş Mekanik Tesisat Sistemleri 24
1.9.1.1. Sıhhi Tesisat 25
1.9.1.2. Isıtma ve Soğutma Tesisatı 26
1.9.1.3. Yangın Tesisatı 26
- Yangın Söndürme Sistemleri 27
- Sulu Yangın Söndürme Sistemleri 27
-Yağmurlama (sprinkler) Sistemleri 28
-Hidrant Sistemleri 29
-Yangın Dolapları 29
- Köpüklü Yangın Söndürme Sistemleri 30
- Gazlı ve Kimyasal Söndürme Sistemleri 30
-Taşınabilir Söndürme Cihazlarıyla Söndürme Sistemleri: 31
- Duman Tahliye Sistemleri 32
- Basınçlandırma Sistemleri 32
1.9.1.4 Korunması Gerekli Kültür Varlıklarında Yangın Güvenlik Önlemleri ve Yasal Yaklaşımlar 33
-Avrupa Ulusal Yangın Koruma Konfederasyonu Tarihi Yapılarda Yangın Güvenliği İlke Kararları 34
1.9.1.5. Havalandırma Tesisatı 35
1.9.1.6 Korunması Gerekli Kültür Varlıklarında HVAC sistemleri kurulumu 37
1.9.2. Yapılarda Kullanılan Çağdaş Elektrik Tesisat Sistemleri 38

1.9.2.1. Kuvvetli Akım Sistemleri 39
- Kuvvetli Akım Elektrik Tesisat İşleri 40
- Aydınlatma İşleri 40
1.8.2.2. Zayıf Akım Sistemleri 43
1.9.3. Elektrik ve Mekanik Otomasyon Tesisatı 45
1.10. Proje Yönetimi Kavramı ve Restorasyon Süreçlerinde uygulanması 46
1.10.1. Korunması Gerekli Kültür Varlıklarına Müdahalelerde Proje Yönetimi 48
1.11. Korunması Gerekli Kültür Varlıklarının Derecelendirme Yöntemiyle Gruplandırılması 51
1.11.1. Gottfried Kiesow Anıtsal Yapı Değerlendirme Sistemi 51
1.11.2. Harold Kalman Anıtsal Yapı Değerlendirme Sistemi 52
1.11.3. Thorold Şehri Anıtsal Yapı Değerlendirme Sistemi 53
1.11.4. Selwyn ve Erin Şehirleri Anıtsal Yapı Değerlendirme Sistemi 54
2. KAYNAK ÖZETLERİ 57
3. MATERYAL VE METOD 59
3.1. Materyal 59
3.1.1. Diyarbakır Şehri Hakkında Genel Literatür 59
3.1.1.1. Şehrin Konumu ve Tarihçesi 59
3.1.1.2. Şehrin Demografik Yapısı 61
3.1.1.3. Şehir Dokusunu Oluşturan Mimari Öğeler ve Koruma Durumu 61
3.1.2. Restorasyon Sonrası Çağdaş Altyapı Kurulumu Müdahalelerinin İncelendiği Diyarbakır Örnekleri 63
3.1.2.1. Sivil Yapılar 63
- Hasan Paşa Hanı 63
- Sülüklü Han 65
- Cahit Sıtkı Tarancı Evi 67
3.1.2.2. Dini Yapılar 68
- Ulu Cami 68
- Mesudiye Medresesi 71

- Hz. Süleyman Cami ... 72

- Saint George Kilisesi ... 75

3.1.2.3. Askeri Yapılar ... 77

- Diyarbakır Surları Genel Literatür ... 77

- Keçi Burcu ... 79

- İçkale Genel Literatür ... 80

- Kolordu binası ... 81

3.2. Metod 82

3.2.1. Çalışmada İzlenen Yol ... 82

3.2.2. Tez Kapsamında Çalışılan Anıtsal Yapılarda Kullanılmak Üzere Hazırlanan Değerlendirme Sistemi ... 84

4. ARAŞTIRMA BULGULARI ... 89

4.1. Sivil Yapılar ... 89

4.1.1. Hasan Paşa Hanı, Restorasyon Sonrası Çağdaş Altyapı Kurulumu Kaynaklı Müdahalelerin İncelenmesi ve Yapı Değeri Derecelendirilmesi ... 89

4.1.1.1. Kahvaltı Salonu – Restoran bölümü ... 89

4.1.1.2 Zemin kat Hediyelik Eşya Dükkânları ... 92

4.1.1.3. Orta Avlu ... 94

4.1.1.4. Bodrum Kat Restoran ... 94

4.1.1.5. Kitap Satış Dükkânı ... 97

4.1.1.6. Hasan Paşa Hanı cephesi ... 98

4.1.1.7. Hasan Paşa Hanı Değerlendirme Tablosu ve Sonuçlar ... 101

4.1.2. Sülüklü Han, Restorasyon Sonrası Çağdaş Altyapı Kurulumu Kaynaklı Müdahalelerin İncelenmesi ve Yapı Değeri Derecelendirilmesi ... 102

4.1.2.1. Sülüklü Han Değerlendirme Tablosu ve Sonuçlar ... 109

4.1.3 Cahit Sıtkı Tarancı Evi, Restorasyon Sonrası Çağdaş Altyapı Kurulumu Kaynaklı Müdahalelerin İncelenmesi ve Yapı Değeri Derecelendirilmesi ... 110

4.1.3.1. Cahit Sıtkı Tarancı Evi Değerlendirme Tablosu ve Sonuçlar ... 119

4.2. Dini Yapılar ... 120

4.2.1. Ulu Cami, Restorasyon Sonrası Çağdaş Altyapı Kurulumu Kaynaklı Müdahalelerin İncelenmesi ve Yapı Değeri Derecelendirilmesi 120

4.2.1.1. Cami girişi ve Avlu 120

4.2.1.2. Hanefiler Mescidi: 122

4.2.1.3. Ulu Cami Değerlendirme Tablosu ve Sonuçlar 127

4.2.2. Mesudiye Medresesi, Restorasyon Sonrası Çağdaş Altyapı Kurulumu Kaynaklı Müdahalelerin İncelenmesi Ve Yapı Değeri Derecelendirilmesi 128

4.2.2.1. Mesudiye Medresesi Değerlendirme Tablosu ve Sonuçlar 131

4.2.3. Hz. Süleyman Cami, Restorasyon Sonrası Çağdaş Altyapı Kurulumu Kaynaklı Müdahalelerin İncelenmesi Ve Yapı Değeri Derecelendirilmesi 132

4.2.3.1. Hz. Süleyman Cami Değerlendirme Tablosu ve Sonuçlar 138

4.2.4. Saint George Kilisesi Restorasyon Sonrası Çağdaş Altyapı Kurulumu Kaynaklı Müdahalelerin İncelenmesi ve Yapı Değeri Derecelendirilmesi 139

4.2.4.1. Hamam Bölümü 139

4.2.4.2. Kilise Bölümü 140

4.2.4.3. Saint George Kilisesi Değerlendirme Tablosu ve Sonuçlar 143

4.3. Askeri Yapılar 144

4.3.1. Keçi Burcu, Restorasyon Sonrası Çağdaş Altyapı Kurulumu Kaynaklı Müdahalelerin İncelenmesi ve Yapı Değeri Derecelendirilmesi 144

4.3.1.1. Keçi Burcu Değerlendirme Tablosu ve Sonuçlar 150

4.3.2. Kolordu Binası Restorasyon Sonrası Çağdaş Altyapı Kurulumu Kaynaklı Müdahalelerin İncelenmesi ve Yapı Değeri Derecelendirilmesi 151

4.3.2.1. Kolordu Binası Değerlendirme Tablosu ve Sonuçlar 159

4.4. Tüm Yapıların Skorları 160

5.SONUÇ VE ÖNERİLER 161

5.1. Diyarbakır Örnekleri Sonuç ve Öneriler 161

5.2.1. Hasan Paşa Hanı 161

5.2.2. Sülüklü Han 162

5.2.3. Cahit Sıktı Tarancı Evi 163

5.2.4. Ulu Cami 163

5.2.5. Mesudiye Medresesi 164
5.2.6. Hz. Süleyman Cami 165
5.2.7. Saint George Kilisesi 165
5.2.8. Keçi Burcu 166
5.2.9. Kolordu Binası 167
5.2. Projecilere Öneriler 167
5.3. Uygulamacılara Öneriler 169
5.4. Önerilen Uygulama Örnekleri 170
5.4.1. Beyazıt Devlet Kütüphanesi 170
5.4.2. İstanbul İslam, Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi 174
6. KAYNAKLAR 179
EKLER 189
Ek 1: Madrid Konferansı Tavsiye Kararları: Altıncı Uluslararası Mimarlar Kongresi 189
Ek 2: ICOMOS 1931 Carta Del Restauro, Restorasyon Tüzüğü 195
Ek 3: Venedik Tüzüğü 198
Ek 4: Amsterdam Bildirgesi 200
Ek 5: Burra Tüzüğü: Kültürel Öneme Sahip Yerlerin Korunması Amaçlı Tüzüğü 208
Ek 6: Nara Özgünlük Belgesi 219
Ek 7: Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik 222
Ek 8: Türk Mühendis Ve Mimar Odaları Birliği Elektrik Mühendisleri Odası Yapı Elektronik Sistemleri ve Tesisatlarına Ait Mühendislik Hizmetleri Yönetmeliği: 223
ÖZGEÇMİŞ 231

ÖZET

KORUNMASI GEREKLİ KÜLTÜR VARLIKLARINDA RESTORASYON SONRASI ÇAĞDAŞ ALTYAPI KURULUMU KAYNAKLI MÜDAHALELERİN İNCELENMESİ VE YAPI DEĞERİ DERECELENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ahmet KAPLAN

DİCLE ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK ANABİLİM DALI

2015

Bu araştırmada; korunması gerekli kültür varlıklarında, restorasyon sonrası müdahalelerde çağdaş altyapı sistemlerinin kurulumu kaynaklı uygulama ve koruma sorunları gözlenmiştir.

Mimarların, elektrik ve mekanik tesisat projelerinin hazırlanmasında koordinasyon sağlamaması, şantiye aşamasında ise elektromekanik uygulamalar konusunda yeterli tecrübede olmaması ve genelde elektromekanik işleri mimari işler disiplini dışında görmeleri, elektrik ve makine mühendisleri arasında restorasyon konusunda uzmanlaşmanın yaygın olmaması gibi sebepler neticesinde proje ya da uygulamada hatalı elektrik ve mekanik uygulamalar tespit edilmiştir.

Araştırmada, çağdaş altyapı sistemi uygulamaları, elektrik ve makine mühendisliği normlarına uygun olsa dahi temel restorasyon ilkelerine göre değerlendirilmiştir.

Çalışma başlıca altı ana bölümden oluşmuştur.

İlk bölümde; konuya giriş yapılmış, çalışmanın amacı ile korunması gerekli kültür varlıkları kavramı incelenmiş ve koruma kavramının tarihçesi, koruma ile ilgili ulusal ve uluslararası yasal yaklaşımlar anlatılmıştır. Korunması gerekli kültür varlıklarının sınıflandırılması ve kültür varlıklarındaki değerler ile müdahale ölçeği, müdahale yaklaşımı ve müdahale ilkeleri anlatılmıştır. Yapılarda ve korunması gerekli kültür

varlıklarında kullanılan çağdaş mekanik ve elektrik sistemleri ve korunması gerekli kültür varlıklarında derecelendirme yöntemi ile gruplandırılması kavramı anlatılmıştır.

İkinci bölümde; tezin hazırlanmasında yararlanılan kaynaklar belirtilmiştir.

Üçüncü bölümde; Diyarbakır'da incelenecek sivil, dini ve askeri yapı grupları tanıtılmış ve çalışmada izlenen metod belirtilmiştir.

Dördüncü bölümde; Diyarbakır'ın çeşitli bölgelerindeki, anıt gruplarına ait çağdaş altyapı sistemleri kurulumu amaçlı müdahaleler incelenerek yapıların anıtsal değeri ve kullanım değeri derecelendirilmesi yapılmıştır.

Beşinci bölümde; incelenmiş anıt gruplarındaki müdahalelerde görülen uygulamalar hakkında, oluşturulan sonuçlar çerçevesinde projecilere ve uygulamacılara çözüm önerileri sunulmuştur

Anahtar Kelimeler: Restorasyon, elektromekanik sistemler, Diyarbakır, koruma sorunları, yapı değeri derecelendirme.

ABSTRACT

THE INVESTIGATION OF INTERVENTIONS BORN OF MODERN INFRASTRUCTURE INSTALLATION AFTER RESTORATION OF CULTURAL ASSETS NEED TO BE PROTECTED AND GRADİNG THE VALUE OF STRUCTURES

M.Sc. THESIS

Ahmet KAPLAN

DEPARTMENT OF ARCITECTURE

INSTITUTE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

UNIVERSITY OF DICLE

2015

In this research, interventions on cultural properties in need of protection made after restorations were identified to have implementation and protection problems caused by modern infrastructure systems installations.

Incorrect electrical and mechanical implementations are identified that were caused by architects insufficient coordination in preparation of electrical and mechanical installations, insufficient experience in electromechanical implementations in worksites, thinking of electromechanical works as out of architecture discipline and electrical and mechanical engineers insufficient expertise in restoration.

Modern infrastructure implementations are evaluated according to basic restoration principles even if they comply with electrical and mechanical engineering norms.

This thesis consists of six main sections.

Section one includes introduction, purpose of the study, the term cultural property in need of protection, history of the term protection, and legal approaches on protection in Turkey and abroad. Additionally, classification of cultural properties in need of protection and values in these properties with scale of intervention, approaches and principles of intervention are explained. Modern electrical and mechanical systems used

in cultural properties in need of protection, classification and grading methods are reported.

Section two includes references used for the study.

Section three presents civilian, military and religous buildings that will be examined in Diyarbakır and specifies the methodology of the study.

Section four includes examination of the interventions made due to installation of modern infrastructural systems in groups of monuments in various areas of Diyarbakır and rating of use values and monumental values of buildings.

Final section proposes solutions for project makers and practitioners about aplications in interventions on examined monument groups with the help of obtained results.

Key words: Restoration, electromechanical systems, Diyarbakir, protection of cultural heritage, monumental value evaluation, re-reading.

ÇİZELGE LİSTESİ

Tablo 1. 1. Miras türleri 13

Tablo 1. 2. Restorasyon işleri için proje yönetimi bilgi alanları 50

Tablo 1. 3. Gottfried Kiesow anıtsal yapı değerlendirme sistemi 52

Tablo 1. 4. Harold Kalman anıtsal yapıl değerlendirme sistemi 53

Tablo 1. 5. Thorold Şehri anıtsal yapı değerlendirme sistemi 54

Tablo 1. 6. Selwyn ve Erin şehirleri anıtsal yapı değerlendirme sistemi 55

Tablo 3. 1. Anıtsal yapılarda, anıtsal değer ve kullanım değeri değerlendirme sistemi…..…….86

Tablo 4. 1. Hasan Paşa Hanı tespit özeti 100

Tablo 4. 2. Hasan Paşa Hanı, anıtsal ve kullanım değerlendirme tablosu 101

Tablo 4. 3. Sülüklü Han tespit özeti 108

Tablo 4. 4. Sülüklü Han, anıtsal ve kullanım değerlendirme tablosu 109

Tablo 4. 5. Cahit Sıtkı Tarancı Evi tespit özeti 118

Tablo 4. 6. Cahit Sıtkı Tarancı Evi, anıtsal ve kullanım değerlendirme tablosu 119

Tablo 4. 7. Ulu Cami tespit özeti 126

Tablo 4. 8. Ulu Cami, anıtsal ve kullanım değerlendirme tablosu 127

Tablo 4. 9. Mesudiye Medresesi tespit özeti 130

Tablo 4. 10. Mesudiye Medresesi, anıtsal ve kullanım değerlendirme tablosu 131

Tablo 4. 11. Hz. Süleyman Cami tespit özeti 137

Tablo 4. 12. Hz. Süleyman Cami, anıtsal ve kullanım değerlendirme tablosu 138

Tablo 4. 13. Saint George Kilisesi tespit özeti 142

Tablo 4. 14. **Saint George Kilisesi, anıtsal ve kullanım değerlendirme tablosu** 143

Tablo 4. 15. Keçi Burcu tespit özeti 149

Tablo 4. 16. Keçi Burcu, anıtsal ve kullanım değerlendirme tablosu 150

Tablo 4. 17. Kolordu Binası tespit özeti 158

Tablo 4. 18. Kolordu Binası, anıtsal ve kullanım değerlendirme tablosu 159

Tablo 4. 19. Tüm Diyarbakır Örnekleri Skor Tablosu.....160

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. 1. Sprinkler – yağmurlama tipi yangın söndürme tesisatı örnekleri 28

Şekil 1. 2. Yangın hidrantı 29

Şekil 1. 3. Yangın dolabı örnekleri 29

Şekil 1. 4. Kimyasal yangın söndürme sistemi şeması 31

Şekil 1. 5. Kuvvetli akım elektrik işleri elemanları, kablo tavası, elektrik dolabı 40

Şekil 1. 6. Kuvvetli akım elektrik işleri elemanları, zemin buatı, anahtar ve kablolar 40

Şekil 1. 7. Bol pencereli bir Diyarbakır evi 41

Şekil 1. 8. Pencereli oda, Cahit Sıtkı Tarancı Evi 41

Şekil 1. 9. Çimenlik Kalesi, iç mekân led aydınlatma 42

Şekil 1. 10. Süleymaniye Cami, cephe aydınlatma 42

Şekil 1. 11. Fiber optik aydınlatma 43

Şekil 1. 12. Wallwasher, dış cephe aydınlatma armatürü 43

Şekil 1. 13. Yangın algılama ve erken uyarı sistem elemanları, alarm, duman dedektörü 44

Şekil 3. 1. Türkiye haritası, Diyarbakır'ın konumu 59

Şekil 3. 2. Orta Doğu haritası, bereketli hilal bölgesi 60

Şekil 3. 3. Hasan Paşa Hanı konumu gösterir Diyarbakır Suriçi planı 63

Şekil 3. 4. Hasan Paşa Hanı kat planları 64

Şekil 3. 5. Hasan Paşa Hanı batı cephesi görünüşü 65

Şekil 3. 6. Hasan Paşa Hanı kuzey cephesi görünüşü 65

Şekil 3. 7. Sülüklü Han konumu gösterir Diyarbakır Suriçi planı 65

Şekil 3. 8. Sülüklü Han girişi 66

Şekil 3. 9. Sülüklü Han plan şeması 66

Şekil 3. 10. Cahit Sıtkı Tarancı Evi konumu gösterir Diyarbakır Suriçi planı 67

Şekil 3. 11. Cahit Sıtkı Tarancı Evi zemin kat plan şeması 67

Şekil 3. 12. Ulu Cami konumu gösterir Diyarbakır Suriçi planı 68

Şekil 3. 13. Ulu Cami plan şeması 69

Şekil 3. 14. Ulu Cami maket fotoğrafı (Miniaturk 2015) 70
Şekil 3. 15. Mesudiye Medresesi konumu gösterir Diyarbakır Suriçi planı 71
Şekil 3. 16. Ulu Cami yapı grubu ve Mesudiye medresesi plan şeması 71
Şekil 3. 17. Mesudiye Medresesi plan şeması 72
Şekil 3. 18. Hz. Süleyman Cami konumu gösterir Diyarbakır Suriçi planı 72
Şekil 3. 19. Hz. Süleyman Cami avlu fotoğrafı 73
Şekil 3. 20. Hz. Süleyman Cami plan şeması 73
Şekil 3. 21. Hz. Süleyman Cami avlu abdest alma yeri 74
Şekil 3. 22. Hz. Süleyman Cami harim fotoğrafı 74
Şekil 3. 23. Saint George kilisesi konumu gösterir Diyarbakır Suriçi planı 75
Şekil 3. 24. Saint George Kilisesi cephe 76
Şekil 3. 25. Saint George Kilisesi plan şeması 76
Şekil 3. 26. Diyarbakır Surları Hevsel Bahçeleri görünüşü 77
Şekil 3. 27. Diyarbakır Surları, Hevsel Bahçeleri görünüşü 78
Şekil 3. 28. Diyarbakır Surları kapı yerlerini gösterir plan şeması 78
Şekil 3. 29. Keçi Burcu konumu gösterir Diyarbakır Suriçi planı 79
Şekil 3. 30. Keçi Burcu 80
Şekil 3. 31. Keçi Burcu 80
Şekil 3. 32. Keçi burcu plan şeması 80
Şekil 3. 33. İçkaleyi gösterir plan şeması 80
Şekil 3. 34. Kolordu Binası konumu gösterir Diyarbakır Suriçi planı 81
Şekil 3. 35. Kolordu Binası cephe 82
Şekil 4. 1. Hasan Paşa Hanı kahvaltı salonu mutfağı 89
Şekil 4. 2. Hasan Paşa Hanı kahvaltı salonu erzak deposu 90
Şekil 4. 3. Hasan Paşa Hanı kahvaltı salonu elektrikli ısıtıcı yerleşimi 90
Şekil 4.4. Hasan Paşa Hanı kahvaltı salonu split klima yerleşimi 90
Şekil 4. 5. Hasan Paşa Hanı kahvaltı salonu split klima yerleşimi 91

Şekil 4. 6. Hasan Paşa Hanı yapı rezervasyon ve dış ünite boruları 91
Şekil 4. 7. Hasan Paşa Hanı kahvaltı salonu priz anahtar ve sigorta kutusu 91
Şekil 4. 8. Hasan Paşa Hanı kahvaltı salonu sıvaüstü sigorta kutusu 91
Şekil 4. 9. Hasan Paşa Hanı kahvaltı salonu müşteri mahali elektrik kablosu..... 91
Şekil 4. 10. Hasan Paşa Hanı kahvaltı salonu müşteri mahali elektrik kablosu..... 91
Şekil 4. 11. Hasan Paşa Hanı klima dış ünitesi, balkon 92
Şekil 4. 12. Hasan Paşa Hanı salon tipi klima 92
Şekil 4. 13. Hasan Paşa Hanı aydınlatma armatürü ve müzik sistemi 92
Şekil 4. 14. Hasan Paşa Hanı aydınlatma armatürü ve müzik sistemi kabloları 92
Şekil 4. 15. Hasan Paşa Hanı zemin kat hediyelik eşya dükkânları..... 93
Şekil 4. 16. Hasan Paşa Hanı hediyelik eşya dükkânları 93
Şekil 4. 17. Hediyelik eşya dükkânı split klima ve elektrikli ısıtıcı..... 93
Şekil 4. 18. Hediyelik eşya dükkânı tavan ve aydınlatma armatürü 93
Şekil 4. 19. Hediyelik Eşya dükkânı klima dış ünitesi..... 93
Şekil 4. 20. Hediyelik eşya dükkânı klima dış ünitesi 93
Şekil 4. 21. Hasan Paşa Hanı avlusu panoramik fotoğraf 94
Şekil 4. 22. Hasan Paşa Hanı bodrum kat restoranı 94
Şekil 4. 23. Hasan Paşa Hanı bodrum kat restoranı 94
Şekil 4. 24. Hasan Paşa Hanı bodrum kat restoranı 95
Şekil 4. 25. Hasan Paşa Hanı Bodrum kat restoranı 95
Şekil 4. 26. Hasan Paşa Hanı bodrum kat restoran mutfak..... 95
Şekil 4. 27. Hasan Paşa Hanı bodrum kat restoran mutfak..... 95
Şekil 4. 28. Hasan Paşa Hanı bodrum kat restoran mutfağı havalandırma bacası 96
Şekil 4. 29. Hasan Paşa Hanı havalandırma kanalı..... 96
Şekil 4. 30. Hasan Paşa Hanı bodrum kat restoranı kasa, elektrik panosu 96

Şekil 4. 31. Hasan Paşa Hanı kitap satış dükkânı 97
Şekil 4. 32. Hasan Paşa Hanı kitap satış dükkânı 97
Şekil 4. 33. Hasan Paşa Hanı kitap satış dükkânı elektrik kablolama 97
Şekil 4. 34. Hasan Paşa Hanı kitap satış dükkânı CCTV 97
Şekil 4. 35. Hasan Paşa Hanı kitap satış dükkânı aydınlatma armatürleri 98
Şekil 4. 36. Hasan Paşa Hanı kitap satış dükkânı aydınlatma armatürleri 98
Şekil 4. 37. Hasan Paşa Hanı bodrum kat kitap satış dükkânı 98
Şekil 4. 38. Hasan Paşa Hanı bodrum kat kitap satış dükkânı 98
Şekil 4. 39. Hasan Paşa Hanı batı cephesi 99
Şekil 4. 40. Hasan Paşa Hanı batı cephesi 99
Şekil 4. 41. Hasan Paşa Hanı batı cephesi, yağmur iniş boruları 99
Şekil 4. 42. Sülüklü Han girişi 102
Şekil 4. 43. Sülüklü Han girişi 103
Şekil 4. 44. Sülüklü Han girişi elektrik panosu 103
Şekil 4. 45. Sülüklü Han avlu girişi 103
Şekil 4. 46. Sülüklü Han avlu girişi 103
Şekil 4. 47. Sülüklü Han avlu 104
Şekil 4. 48. Sülüklü Han avlu 104
Şekil 4. 49. Sülüklü han yarı açık servis alanları 104
Şekil 4. 50. Sülüklü Han yarı açık servis alanları 104
Şekil 4. 51. Sülüklü Han yarı açık servis alanları elektrik kablolama 104
Şekil 4. 52. Sülüklü Han merkezi anons tesisatı 105
Şekil 4. 53. Sülüklü Han aydınlatma armatürü 105
Şekil 4. 54. Sülüklü Han elektrikli ısıtıcı 105
Şekil 4. 55. Sülüklü Han erzak deposu 106

Şekil 4. 56. Sülüklü Han erzak deposu 106
Şekil 4. 57. Sülüklü Han içecek deposu 106
Şekil 4. 58. Sülüklü Han içecek deposu 106
Şekil 4. 59. Cahit Sıtkı Tarancı Evi avlu 110
Şekil 4. 60. Cahit Sıtkı Tarancı Evi avlu 111
Şekil 4. 61. Cahit Sıtkı Tarancı Evi avlu 111
Şekil 4. 62. Cahit Sıtkı Tarancı Evi dış mekân aydınlatma armatürü 111
Şekil 4. 63. Cahit Sıtkı Tarancı Evi dış mekân aydınlatma armatürü 111
Şekil 4. 64. Cahit Sıtkı Tarancı Evi avlu 111
Şekil 4. 65. Cahit Sıtkı Tarancı Evi avlu 111
Şekil 4. 66. Cahit Sıtkı Tarancı Evi çatı saçağı 112
Şekil 4. 67. Cahit Sıtkı Tarancı Evi elektrik panosu 112
Şekil 4. 68. Cahit Sıtkı Tarancı Evi elektrik panosu 112
Şekil 4 69 Cahit Sıtkı Tarancı Evi bodrum kat 113
Şekil 4. 70. Cahit Sıtkı Tarancı Evi sergi odası 113
Şekil 4. 71. Cahit Sıtkı Tarancı Evi sergi odası 113
Şekil 4. 72. Cahit Sıtkı Tarancı Evi sergi odası 114
Şekil 4. 73. Cahit Sıtkı Tarancı Evi sergi odası 114
Şekil 4. 74. Cahit Sıtkı Tarancı Evi müze odası 114
Şekil 4. 75. Cahit Sıtkı Tarancı Evi müze odası 114
Şekil 4. 76. Cahit Sıtkı Tarancı Evi sergi bankosu 114
Şekil 4. 77. Cahit Sıtkı Tarancı Evi sergi panosu 114
Şekil 4. 78. Cahit Sıtkı Tarancı Evi sergi panosu 115
Şekil 4. 79. Cahit Sıtkı Tarancı Evi sergi panosu 115
Şekil 4. 80. Cahit Sıtkı Tarancı Evi gömme zemin buatı 115

Şekil 4. 81. Cahit Sıtkı Tarancı Evi personel mutfağı 116
Şekil 4. 82. Cahit Sıtkı Tarancı Evi personel mutfağı 116
Şekil 4. 83. Cahit Sıtkı Tarancı Evi personel mutfağı 116
Şekil 4. 84. Cahit Sıtkı Tarancı Evi sergi odası 117
Şekil 4. 85. Cahit Sıtkı Tarancı Evi sergi odası 117
Şekil 4. 86. Ulu Cami avlu panoramik fotoğraf 120
Şekil 4. 87. Ulu Cami doğu girişi 120
Şekil 4. 88. Ulu Cami doğu girişi 120
Şekil 4. 89. Ulu Cami doğu girişi 121
Şekil 4. 90. Ulu Cami doğu girişi 121
Şekil 4. 91. Ulu Cami avlu 121
Şekil 4. 92. Ulu Cami avlu 121
Şekil 4. 93. Ulu Cami avludan doğu cephesi 122
Şekil 4. 94. Ulu Cami avludan doğu cephesi 122
Şekil 4. 95. Ulu Cami Hanefiler mescidi 122
Şekil 4. 96. Ulu Cami Hanefiler mescidi 122
Şekil 4. 97. Ulu Cami Hanefiler Mescidi fan coil 123
Şekil 4. 98. Ulu Cami Hanefiler Mescidi fan coil tesisatı 123
Şekil 4. 99. Ulu Cami Hanefiler Mescidi fan coil boruları 123
Şekil 4. 100. Ulu Cami Hanefiler Mescidi elektrik priz anahtar 123
Şekil 4. 101. Ulu Cami Hanefiler Mescidi CCTV tesisatı 124
Şekil 4. 102. Ulu Cami Hanefiler Mescidi anons tesisat 124
Şekil 4. 103. Ulu Cami Hanefiler Mescidi mihrap 124
Şekil 4. 104. Ulu Cami Hanefiler Mescidi vaaz kürsüsü 124
Şekil 4. 105. Ulu Cami Hanefiler Mescidi elektrik panosu 125

Şekil 4. 106. Ulu Cami Hanefiler Mescidi düşey elektrik tavası 125
Şekil 4. 107. Ulu Cami Hanefiler Mescidi elektrik panosu 125
Şekil 4. 108. Mesudiye Medresesi avlu 128
Şekil 4. 109. Mesudiye Medresesi girişi 128
Şekil 4. 110. Mesudiye Medresesi duvar buatı 128
Şekil 4. 111. Mesudiye Medresesi CCTV tesisatı 128
Şekil 4. 112. Mesudiye Medresesi CCTV, alarm ve sıvaüstü kablo kanalı 129
Şekil 4. 113. Mesudiye Medresesi iç avlu aydınlatma armatürü 129
Şekil 4. 114. Mesudiye medresesi iç avlu aydınlatma armatürleri 129
Şekil 4. 115. Hz. Süleyman Cami avlu 132
Şekil 4. 116. Hz. Süleyman Cami avlu 132
Şekil 4. 117. Hz. Süleyman Cami giriş 133
Şekil 4. 118. Hz. Süleyman Cami elektrik panosu 133
Şekil 4. 119. Hz. Süleyman Cami giriş 133
Şekil 4. 120. Hz. Süleyman Cami giriş 133
Şekil 4. 121. Hz. Süleyman Cami giriş türbesi 134
Şekil 4. 122. Hz. Süleyman Cami harim 134
Şekil 4. 123. Hz. Süleyman Cami harim 134
Şekil 4. 124. Hz. Süleyman Cami harim 135
Şekil 4. 125. Hz. Süleyman Cami harim 135
Şekil 4. 126. Hz. Süleyman Cami salon tipi klima 135
Şekil 4. 127. Hz. Süleyman Cami salon tipi klima 135
Şekil 4. 128. Hz. Süleyman Cami salon tipi klima 136
Şekil 4. 129. Hz. Süleyman Cami salon tipi klima 136
Şekil 4. 130. Saint George Kilisesi hamam bölümü 139

Şekil 4. 131. Saint George Kilisesi hamam bölümü 139
Şekil 4. 132. Saint George Kilisesi elektrik panosu 139
Şekil 4. 133. Saint George Kilisesi elektrik panosu 139
Şekil 4. 134. Saint George Kilisesi hamam bölümü 140
Şekil 4. 135. Saint George Kilisesi hamam bölümü 140
Şekil 4. 136. Saint George Kilisesi kilise bölümü 140
Şekil 4. 137. Saint George Kilisesi kilise bölümü 140
Şekil 4. 138. Saint George Kilisesi kilise bölümü 141
Şekil 4. 139. Saint George Kilisesi kilise bölümü 141
Şekil 4. 140. Keçi Burcu giriş 144
Şekil 4. 141. Keçi Burcu giriş 144
Şekil 4. 142. Keçi Burcu iç mekân 144
Şekil 4. 143. Keçi Burcu elektrik panosu 144
Şekil 4. 144. Keçi Burcu sergi aydınlatma ve kablolama 145
Şekil 4. 145. Keçi Burcu priz anahtar ünitesi 145
Şekil 4. 146. Keçi Burcu sergi aydınlatma ve kablolama 145
Şekil 4. 147. Keçi burcu sergi aydınlatma ve kablolama 145
Şekil 4. 148. Keçi Burcu iç mekân 146
Şekil 4. 149. Keçi Burcu iç mekân 146
Şekil 4. 150. Keçi Burcu sergi aydınlatma armatürleri 146
Şekil 4. 151. Keçi Burcu aydınlatma armatürleri 147
Şekil 4. 152. Keçi Burcu aydınlatma armatürleri 147
Şekil 4. 153. Keçi Burcu kafeterya olarak kullanımı 147
Şekil 4. 154. Keçi Burcu kafeterya olarak kullanımı 147
Şekil 4. 155. Keçi Burcu kafeterya olarak kullanımı 147

Şekil 4. 156. Keçi Burcu kafeterya olarak kullanımı 147
Şekil 4. 157. Keçi Burcu elektrik kablolama 148
Şekil 4. 158. Keçi Burcu elektrik kablolama ve aydınlatma 148
Şekil 4. 159. Keçi Burcu priz anahtar ünitesi 148
Şekil 4. 160. Keçi Burcu iç mekân 148
Şekil 4. 161. Kolordu Binası giriş 151
Şekil 4. 162. Kolordu Binası giriş 151
Şekil 4. 163. Kolordu Binası zemin kat çay ocağı 151
Şekil 4. 164. Kolordu Binası zemin kat çay ocağı 152
Şekil 4. 165. Kolordu Binası zemin kat çay ocağı fan coil tesisatı ve elektrik kablolama 152
Şekil 4. 166. Kolordu Binası zemin kat endüstriyel mutfak 152
Şekil 4. 167. Kolordu Binası zemin kat endüstriyel mutfak 152
Şekil 4. 168. Kolordu Binası zemin kat mutfak servis asansörü 153
Şekil 4. 169. Kolordu Binası zemin kat elektrik panosu 153
Şekil 4. 170. Kolordu Binası zemin kat yangın alarm 153
Şekil 4. 171. Kolordu Binası mescit asma tavan 153
Şekil 4. 172. Kolordu Binası mescit asma tavan 153
Şekil 4. 173. Kolordu Binası 1. kat fan coil tesisatı 154
Şekil 4. 174. Kolordu Binası 1. Kat fan coil tesisatı 154
Şekil 4. 175. Kolordu Binası mescit fan coil tesisatı, borulama 154
Şekil 4. 176. Kolordu Binası wc 154
Şekil 4. 177. Kolordu Binası wc 154
Şekil 4. 178. Kolordu Binası zemin kat ıslak hacim, elektrik buatı 155
Şekil 4. 179. Kolordu Binası zemin kat ıslak hacim, elektrik buatı 155

Şekil 4. 180. Kolordu Binası 1. kat 155
Şekil 4. 181. Kolordu Binası 1. kat priz anahtar 155
Şekil 4. 182. Kolordu Binası 1. kat müşteri servis 155
Şekil 4. 183. Kolordu Binası 1. kat müşteri servis 155
Şekil 4. 184. Kolordu Binası 1. kat anons tesisatı 156
Şekil 4. 185. Kolordu Binası priz ve anahtarlar 156
Şekil 4. 186. Kolordu Binası priz ve anahtarlar 156
Şekil 4. 187. Kolordu Binası 1. kat servis bölümü 156
Şekil 4. 188. Kolordu Binası 1. Kat elektrik panosu ve düşey tava 156
Şekil 4. 189. Kolordu Binası zemin kat servis asansörü 157
Şekil 4. 190. Kolordu Binası 1. Kat servis asansör 157
Şekil 4. 191. Kolordu Binası bahçe terası 157
Şekil 4. 192. Kolordu binası bahçe terası 157
Şekil 5. 1. Beyazıt Devlet Kütüphanesi okuma salonu girişi 171
Şekil 5. 2. Beyazıt Devlet Kütüphanesi Okuma Salonu tavan aydınlatma 171
Şekil 5. 3. Beyazıt Devlet Kütüphanesi CCTV 172
Şekil 5. 4. Beyazıt Devlet Kütüphanesi yükseltilmiş döşeme 172
Şekil 5. 5. Beyazıt Devlet Kütüphanesi yükseltilmiş döşeme kenar aydınlatma 173
Şekil 5. 6. Beyazıt Devlet Kütüphanesi aydınlatma 173
Şekil 5. 7. Beyazıt Devlet Kütüphanesi zemin buatları 174
Şekil 5. 8. Beyazıt Devlet Kütüphanesi yangın söndürme tesisatı 174
Şekil 5. 9. Teknoloji Tarihi Müzesi alçıpan kolon ve yükseltilmiş döşeme 175
Şekil 5. 10. Teknoloji Tarihi Müzesi sergi salonları 175
Şekil 5. 11. Teknoloji Tarihi Müzesi aydınlatma 176
Şekil 5. 12. Teknoloji Tarihi Müzesi alçıpan konstrüksiyon 176

Şekil 5. 13. Teknoloji Tarihi Müzesi tesisat panoları 176
Şekil 5. 14. Teknoloji Tarihi Müzesi duvar kağıdı kaplanmış pano 177
Şekil 5. 15. Teknoloji Tarihi Müzesi sergi bankosu 177
Şekil 5. 16. Teknoloji Tarihi Müzesi priz anahtarlar 177

EK LİSTESİ

Ek 1: Madrid Konferansı Tavsiye Kararları: Altıncı Uluslararası Mimarlar Kongresi 189

Ek 2: ICOMOS 1931 Carta Del Restauro, Restorasyon Tüzüğü.....195

Ek 3: Venedik Tüzüğü 198

Ek 4: Amsterdam Bildirgesi.....200

Ek 5: Burra Tüzüğü: Kültürel Öneme Sahip Yerlerin Korunması Amaçlı Tüzüğü.....208

Ek 6: Nara Özgünlük Belgesi.....219

Ek 7: Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik.....222

Ek 8: Türk Mühendis Ve Mimar Odaları Birliği Elektrik Mühendisleri Odası Yapı Elektronik Sistemleri ve Tesisatlarına Ait Mühendislik Hizmetleri Yönetmeliği:.....223

KISALTMA VE SİMGELER

BYKHY :Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik

CCTV :Closed circuit television, Kapalı devre televizyon

CFPA :The Confederation of Fire Protection Association Europe - Avrupa ulusal yangın koruma organizasyonları konfederasyonu

EEK :Eski Eserler Kanunu

EMO :Elektrik Mühendisleri Odası

GEEAYK :Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu

HVAC :Heating, Ventilating and Air Conditioning

ICCROM :International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property - Uluslararası Kültürel Varlıkları Koruma Araştırma Merkezi

ICOMOS :International Council on Monuments and Sites - Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi

KTVKK :Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu

MMHŞ :Mimarlık ve Mühendislik Hizmetleri Şartnamesi

NFPA :National Fire Protection Association

PMBOK :Project Management Body of Knowledge

TKVGBO :Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımları

TMMKB :Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi

TMMOB :Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği

UNESCO :United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

1. GİRİŞ

Tarihi eserler, bir toplumun geçmişini yansıtan, kültürünü ve medeniyetini ortaya koyan en önemli varlıkların başında gelir. Geçmişten bugüne gelen yapılar ait oldukları dönemin ve medeniyetin; teknolojisini, kültürünü, ekonomisini, siyasi yaşamını, dini yaşamını yansıtan kültürel mirastır. Geçmişi anlamak için en önemli kaynaklar olmasının yanı sıra bugünden yarınlara da kalması gereken emanetlerdir.

Dünyada özellikle sanayi devriminden ve dünya savaşlarından sonra önem kazanan ve gelişen kültür varlıklarının korunması kavramına yönelik hukuki düzenlemeler ve uygulamalar, ülkemizde, ancak Cumhuriyet sonrası gerçekleşmeye başlamıştır. Osmanlı döneminde, taşınmaz kültür varlıklarını koruma konusunda düzenlemeler pek görülmezken, taşınır kültür varlıkları konusunda çalışmalar Osman Hamdi Bey'in öncülüğünde gerçekleşmiştir. 20. yüzyıl ve 21. yüzyılda ise tarihi kültürel mimari mirasın korunması, anıtsal yapılara yeni işlev verilmesi kavramı, çok yönlü ulusal ve uluslararası çalışmalarla, hükümetler, meslek örgütleri ve insanlar tarafından büyük kabul görmüştür.

Eski ticaret yollarının ve nakil yöntemlerinin değişmesi ile önemini kaybeden hanlar, sıcak suyun elde edilmesinin kolaylığı ve temizlik kültürünün farklılaşması ile önemini yitiren hamamlar, modern tıbbi uygulamaların ihtiyaç duyduğu mekânlara cevap veremeyen hastaneler, çağdaş eğitim sistemine uygun olmayan okullar, medreseler işlevini yitirmiş anıtsal yapılara örnek olarak verilebilir. Korunması gerekli kültür varlıklarında sık rastlanılan bu duruma işlevsel eskime de denilmektedir.

Tarihi yapılarda en sık rastlanan problemlerden biri yapının güncel işlevini yitirmesi ve teknolojik olarak yeni kullanım ihtiyaçlarına cevap verememesidir. Günümüze kadar ayakta kalabilen anıtsal yapıları değerlendirdiğimizde, genelde yapıların özgün işlevlerini yitirdiği halde fiziksel olarak yaşamaya devam ettiği görülmektedir. Bu durumda yapıyı, çağdaş işlev verip modern altyapı sistemleri ile donatıp, modern koşullara uygun hale getirmek taşınmaz kültür varlığının yaşatılarak korunması açısından etkin ve yaygın bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hızlı kentleşme ve plansız yapılaşmayla sürekli değişen çağdaş gerekliliklerin düzenlediği yaşam alanlarımızda yer alan taşınmaz kültür varlıklarını korumanın en etkin

yöntemi, yapıtları yaşatmaktır. Bu hedef, yapıya uygun ve kullanılabilir bir işlev kazandırarak topluma faydalı olmasını sağlamak ve toplumun yapıyı yaşamasını, yaşatmasını sağlayarak sürdürülebilirliğini sağlamak olmalıdır.

Yukarıda sözü edilen çağdaş altyapı sistemleri kurulumu amaçlı müdahalelerde karmaşık mühendislik ve mimarlık disiplinleri çalışmaktadır. Restorasyonlarda, özellikle havalandırma, ısıtma, soğutma, aydınlatma gibi elektrik ve makine mühendisliği uygulamaları yoğun biçimde yer almaktadır.

Alışveriş merkezi, konut, endüstriyel yapılar gibi modern yapılarda, yapım yönetimi metodları, elektromekanik uygulama normları ve yapı değeri derecelendirme kriterleri bulunmaktadır. Anıtsal yapılarda ise tüm dünyada kabul edilmiş, objektif bir değerlendirme esasına dayanan yapı anıtsal değeri derecelendirilme sistemi ve restorasyon işlerinde yapım yönetimi süreçleri ile anıtsal yapılar için özelleştirilmiş elektrik ve mekanik sistemler ile ilgili sınırlayıcı ve yönlendirici normlar bulunmamaktadır.

1.1. Tezin Amacı Ve Kapsamı

Taşınmaz kültür varlıklarının yaşatılması amacı ile yapıların güncel kullanım amaçlı restorasyonunda çağdaş altyapı sistemleri uygulaması ve modern evrensel ilkeler doğrultusunda, doğru yöntem seçimi en önemli uygulama sorunlarındandır.

Çalışmada anıtsal yapıda restorasyon sonrası, uygulanan sistemler elektrik ve mekanik imalatlar olarak iki ana başlıkta değerlendirilmiştir. Yapının özgün durumuna ait olmayan ancak, güncel durumda yapıda kullanımı tespit edilen tüm tesisat uygulamaları müdahale olarak değerlendirilmiştir. Bir caminin özgününde olmayan iklimlendirme, havalandırma donanımları, ses, anons sistemleri, bir hanın restoran mahallinde endüstriyel mutfak donanımları, bir kale burcunun aydınlatma tesisatı ile donatılması elektromekanik kapsamlı müdahaleler olarak değerlendirilmiştir.

Çalışmanın amacı; Diyarbakır'da 2000 yılı sonrası restore edilen çeşitli grup taşınmaz kültür varlıklarının tarihsel süreç içerisindeki durumlarını inceleyip, yapıya çağdaş elektrik ve mekanik sistemlerin kurulumu için yapılan müdahalelerin olumlu ve olumsuz etkilerinin, ulusal ve uluslararası koruma normlarına göre belirlenmesi ve hazırlanan yapı değeri derecelendirme tablosu ile puanlanmasıdır.

1.2. Korunması Gerekli Kültür Varlıkları Kavramı ve Kavramın Tarihçesi, Kültür Varlıklarında Değerler ve Müdahaleler

1.2.1. Anıt Kavramının Tanımı

Türk Dil Kurumu, günümüz Türkçesindeki Anıt sözcüğünü "Önemli bir olayın veya büyük bir kişinin gelecek kuşaklar tarafından tarih boyunca anılması için yapılan, göze çarpacak büyüklükte, sembol niteliğinde yapı, abide" anlamında bir mimari terim olarak açıklamaktadır. Anıt sözcüğü, anmak fiilinden türetilmiştir. Bir olayın ya da kişinin anılması amacı ile yapılan yapıt anlamına gelmektedir. Sözcüğün, eski Türkçe karşılığı olan 'Abide' sözcüğü ise sonsuz anlamına gelen 'Abid' kökünden gelmektedir. Eski Türkçede, anıyı sonsuzlaştırmak anlamını da içermektedir. Hint Avrupa dillerinde kullanılan ve İngilizceye de geçmiş olan 'Monument, Monumento' sözcüğü Latince hatırlamak anlamına gelen 'monere' kökünden gelip, çok yakın anlamdadır (Kuban 1973).

Günümüzde 'Anıt' sözcüğü çok daha geniş kapsamlıdır. Yalnızca inşa edilen yapılar ve maddi ürünler kategorisinde değerlendirilebilecek kavramları içerecek şekilde, Doğan KUBAN'a göre (1973) nelere anıt denilebileceği 3 grupta sınıflandırılabilir.

a. **Toplumlar ya da kişiler tarafından hatırlanması istenen olgular için yapılan anıtlar;** Çanakkale Meçhul Asker Anıtı ve Çanakkale zaferi, piramitler ve güçlü devletin Firavunları, Anıtkabir ve Cumhuriyetin kuruluşu ve değerleri ile Atatürk örneklerinde, kişi ve olay arasında beraber hatırlanan bağlar kurulması amaçlanan yapılara örnek olarak verilebilir.
b. **Günümüz için anlamını yitirmiş bir işlevi karşılamak için yapılmış, fakat yapıldığı zamanın imkânlarını, potansiyelini büyük ölçüde kullanmış yapılar;** Saraylar, han, hamam, medrese, şifahaneler, rasathaneler, ipek üretimi yapılan yapılar, sabun üretimi yapan masmaneler, gazhaneler.
c. **Geçmişe ait önemli ya da önemsiz her türlü ürün ya da yapılar;** Bir dokuma parçası, bir sultan kaftanı, etnografya değeri olan bir un öğütme taşı, dinlerin kutsal emanetleri ya da Venedik şehrini tamamı da tarihi anıt olarak değerlendirilebilir.

Taşınır ya da taşınmaz unsurlardan meydana gelen kamusal değerler olarak anıtlar ve anıtsal yapılar, 19. yy. başlarına kadar daha çok, yaşanan zamana ait olmayan ve özel bir gayret olmadan ayakta kalan görkemli yapılar için kullanılan bir kavram olarak

karşımıza çıkmaktadır. Günümüze kadar kavramın kapsamı ve anlamı çok ciddi değişikliklere uğramıştır.

Prof. Walter FRODL, Anıt kavramının tanımını; "*Anıt sahip bulunduğu sanat, tarih ya da genel olarak kültür tarihi değeri bakımından kamu için olduğu kadar bir ülke, bir ulus, belirli bir bölge, bir şehir bir köy, bir aile, vs. bakımından belirli bir önem taşıyan eşyadır* (Frodl 1966) (Bener T.Ç. 2010)." Diyerek anıtın günümüzdeki anlayışa çok yakın tanımını yapmaktadır.

Doğan KUBAN ise (1973), "*Toplumların ve kişilerin yaşantısında kavramların ve eşyaların, çeşitli nedenlerle simge haline dönüşmesi kültür dediğimiz olgunun en ilgi çekici mekanizması sayılabilir. Hatta bir kültüre, bir simgeler toplamı olarak da bakılabilir. Oluşturulan simgelerin sayıca sınırlı, fakat bir kültürün tanımı açısından, niteliksel önemi büyük bir bölümünü anıtlar teşkil eder*." Diyerek kültür, simge, anıt kavramlarının ilişkilerini ve kavramların güncel anlamlarını anlatmaktadır.

1.2.2. Mimari Koruma Kavramının Tarihsel Gelişimi

19. yy başlarına kadar oldukça dar kapsamlı olan kültürel ve mimari mirasın tanımı ve korunması kavramının bilimsel bir yöntem ile ele alınmasına, anıtsal yapılar ile ilgili ulusal ve uluslararası kurumların oluşturulduğu 20 yy. başlarından itibaren karşılaşılmaktadır.

Eski zamanlarda anıtlar, onu inşa eden siyasi, dini, etnik yapıların varlığı devam ettikçe yaşatılmaya ve korunmaya çalışılırken, yapıyı inşa eden güç ortadan kalkınca terkedilmekteydi. Çağdaş zamanlarda ise, bir toplumun kendine ait olmayan, doğrudan kendisi ile bir tarihi bağ kurmadığı, farklı siyasi, etnik, dinî ya da milli bir grup tarafından yapılmış bir anıtı benimsemesi, koruması ve yaşatması düşüncesi gelişmiştir. (Tuztaşı ve Civelek 2011).

Tarihi yapılar işlevsel kullanım koşullarına göre ele alındığında, daha önce yaşamış topluluklardan, medeniyetlerden kalan yapılardan;

1. Grup olarak; İşlevsel olarak kullanıma uygun olanlar, korunmuştur. Ancak burada bir koruma anlayışından çok kullanım amacı, yapının fonksiyonelliğinin yitirmemiş olmasından kaynaklı rastlantısal bir korunma durumundan söz edilebilir.

2. Grup olarak; İşlevsel kullanıma uygun olmayanlar ise, yeni yapılar için malzeme kaynağı olarak kullanılmıştır. Mimar Sinan'ın hayat hikâyesinin anlatıldığı Tezkiret-ül Bünyan'da Süleymaniye Camisinin dört büyük mermer sütununun farklı yerlerden sökülerek getirildiğinin belirtilmesi spolia (devşirme) uygulamasına örnek olarak gösterilebilir (Çelebi, S. M.).

Yapının işlevselliğini yitirmesi; teknolojik, coğrafi, sosyal nedenlerden olabileceği gibi kültürel mirasın sahibi olan halkın din değiştirmesi ya da başka bir dine ait medeniyet tarafından ele geçirilmesi gibi nedenlerden de olabilmektedir. Roma imparatorluğunun Paganizmden Hıristiyanlığa geçmesi neticesinde artık kutsal kabul edilmeyen tapınaklar, Osmanlı İmparatorluğunun İstanbul'u fethi sonrası yaşanan dini ve demografik değişimler neticesinde yapıların işlevselliğini yitirmesi de bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

Anıtın, yapının geçmişi ile ilgisi ve kültürel bir bağı olmayan bir medeniyet tarafından başka bir yere taşınması mimari mirasın korunmasında, ender de olsa karşılaşılan bir durumdur. Anıtların ait olduğu yerlerden taşınması, bunun neticesinde anıtın getirildiği toprakların artık hâkimiyetleri altında olduğu mesajının verilmesi veya başka medeniyetlere ve kendi toplumlarına güç gösterisi yapılması, ait olduğu yer dışında olsa da kültürel mirasın korunması için faydacı bir neden olarak değerlendirilebilir.

Avrupa'da koruma kavramı bilincine dair ilk örnek ve uygulamalar arasında İtalya'da Rönesans'tan sonra Roma mirasının korunması ve tahribatının engellenmesi amaçlı bilinçlenmeden ve bu konuda hazırlanmış Papalık Fermanından söz edilebilir (Tuztaşı ve Civelek 2011). İtalya dışında diğer Avrupa ülkelerinde ise; Fransa'da Fransız devrimiyle, diğer Batı ülkelerinde ise Napolyon savaşlarıyla gelişir (Dieckhoff ve Jaffrelot 2010).

Avrupa'da 19. yüzyıldan itibaren, modernite, sanayi devrimi ve savaşlar sonrası, anıt olgusu kavramsal değişikliğe uğramış, bir ülkenin toprakları içerisinde bulunan her anıt, hangi millete, topluluğa veya döneme ait olursa olsun, millî bir varlık olarak değerlendirilmiştir. Bu düşünce günümüzde artık 'dünya kültür mirası' gibi kavramlarla anıt sahibi ülkeler için uluslararası hukukta bağlayıcı bir seviyeye de taşınmış bulunmaktadır.

1.2.3. Cumhuriyet Dönemi Öncesi Koruma Anlayışı

Ülkemizde, Cumhuriyet dönemi öncesinde eski eserlere karşı ilgi, 19. yüzyıl ortalarına doğru başlamıştır (Kejanlı ve ark. 2007). Genel olarak 19 yy. başları ile 20 yy. arasındaki dönem; Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomik çöküntüde olduğu, devlet yönetim yapısında sürekli yaşanan değişimler, modernleşme gayretleri ve reformlar doğrultusunda yeni kamu binaları ile askeri yapıların ve sivil yapıların inşa edildiği dönemdir. At arabası ve araba kullanımının yaygınlaştığı, savaşlar ve yangınlarla büyük hasarlar almış şehirlerin bulunduğu bu dönemde mimari yapılar için etkili bir koruma kavramı bulunmamaktadır.

Vakıf mallarının yönetimi ve vakıf kökenli yapıların bakım ve onarımından sorumlu 1826 tarihinde Evkaf-ı Hümayun Nezareti kurulması, Von Moltke tarafından 1836-1837 tarihinde İstanbul'un ilk planlama çalışmasının yapılması, ilk imar talimatnamesinin 1839 tarihinde yayınlanması, İstanbul'da 1855 yılında şehremaneti adıyla belediyeciliğin kurulması gibi çalışmalar yapılmıştır. Ana kuruluş amacın taşınmaz kültür varlıklarının korunması olmayıp çağdaş şehircilik uygulamaları olan kurumlarla genel olarak taşınmaz kültür varlıklarının korunmasında olumlu neticeler alınamamıştır (Kejanlı ve ark. 2007). Taşınır kültür varlıkları için ise durum daha olumludur.

Taşınır kültür varlıklarının korunması durumu ve koruma ilkeleri; ilki 1874 sonuncusu 1906 tarihli olan Asar-ı Atika Nizamnameleri ile koruma yasal zemine oturtulmuştur. "Muhafaza-i Asar-ı Atika Encümeni" bu yasayı uygulayacak kurum olmuştur (Dinçer ve Akın 1994).

Cumhuriyet öncesi dönemde, batıda çağdaş şehir planlaması çalışmaları, ülkemizde yangınların önlenmesi, yolların genişletilmesi ve kent çevresinde yeni mahalleler kurulması seklinde karşılık bulmuş ve Cumhuriyet Türkiye'sine aktarılan kavramların temelini oluşturmuştur (Dinçer ve Akın 1994).

1.2.4. Cumhuriyet Dönemi Koruma Anlayışı

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasını takip eden yıllar sosyal ve kamusal alanda köklü reformların yaşandığı yıllardır. Başkentin Ankara'ya taşınması, sanayileşme çabaları, demiryolları, yol ve imar faaliyetleri, tüm kurumlarda yapılan inkılaplar, çağdaş eğitim sisteminin kurulmaya çalışılması, tekke ve zaviyelerin kapatılması gibi genel

olarak Osmanlı mirası üzerinde değil de kendi değerlerini ve kültürünü oluşturmaya çalışan bir devlet anlayışını karşımıza çıkarmaktadır.

Yasa ve mevzuat bağlamında bakıldığında, Osmanlı döneminden Genç Cumhuriyetimize 1906 tarihli Asar-ı Atika Nizamnamesi ve Evkafı Hümayun Nezareti miras kalmıştır (Madran ve Özgönül 2005). Koruma ile ilgili kurumsal ve hukuksal altyapının oluşumu, koruma konusunda kurumsallaşmada atılan en büyük adım olarak kabul edilebilecek Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK) 1951 yılında kurulmuştur. GEEAYK'nın yasa ile belirlenen ana görevleri; Anıtsal eserlerde koruma, bakım ve onarım ile ilgili ilkeleri belirlemek, saptanan ilkelerin uygulanmasını izlemek ve denetimleri gerçekleştirmektir. Her ne kadar çağdaş toplumun çok ilerisinde anlayışa sahip olan bir yasa olsa da, yasanın yapısı, tek yapı ölçeği ile ilgilenme ve tek anıtsal yapının korunması fikrine dayanmaktadır (Kejanlı ve ark. 2007).

1954 yılında Türk Mühendis ve Mimar Odalarının kurulması ile bilimsel altyapının geliştirilmesi, mevzuat, norm ve yasaların çıkarılmasında görüş veren örgütlü bir yapı tesis edilmiştir. 1973 yılında Eski Eserler Kanunu (EEK) çıkarılması ve yasa ile gelen sit kavramı ile GEEAYK yasasındaki büyük eksiklik giderilmiştir.

1983 yılında EEK kaldırılıp yerine Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (KTVKK) yürürlüğe girmiş ve GEEAYK kaldırılmıştır.

1.2.5. Günümüz Türkiye'sinde Koruma İle İlgili Yasal Yaklaşımlar

Günümüz Türkiye'si koruma yaklaşımında kavramlar çeşitlenerek, kültürel varlık, tabiat varlığı, kültürel miras, korunması gerekli tescilli yapı, sit alanı, kültürel peyzaj vb. sözcükler kullanılmaktadır. Bu hususta ele alınacak en önemli belge, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na ait 2863 sayılı, KTVKK'dır. Üçüncü maddesindeki tanımlamalar bölümünde korunması gerekli anıt yerine kültür varlıkları, tabiat varlıkları ve sit terimleri kullanılmış ve açıklanmıştır;

Yasaya göre (KTVKK 1983);

"Kültür Varlıkları, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal ya ama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır.

Tabiat Varlıkları, jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerlerdir.

Sit, tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari vb. özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alan olarak açıklanır."

1.2.6. Koruma Kavramı İle İlgili Uluslararası Yaklaşımlar

Avrupa'da koruma kavramı ve bilinci çok etkin olmasa da Rönesans dönemi ile başlar. İtalya'da Rönesans'tan sonra önem kazanan Roma mirasının tahrip edilmesinin engellenmesi yönünde çıkarılan çeşitli Papa fermanları koruma anlayışının oluşturulması adına ilk belge niteliğindedir (Choay 2001).

Gelişmiş Avrupa ülkelerinde yaşanan Sanayi devrimi, Fransa'da Fransız Devrimi, Ulusçuluk fikrinin yaygınlaşması, Napolyon savaşları, İç savaşlar, 1. Dünya savaşı ve büyük bir kırılma noktası oluşturan II. Dünya savaşı gibi süreçlerle önem kazanan anıtsal yapıların korunması kavramının, kuramsal temellerinin atılması konusunda özellikle XX. yy. başlarında çalışmalar yapılmıştır.

Madrid'de 1904 yılında gerçekleştirilen Altıncı Uluslararası Mimarlar Konferansında, onarım ilke ve yöntemlerine dair günümüzde de geçerli olan önemli tavsiye kararları alınmıştır (Ek 1).

Madrid Konferansı tavsiye kararlarına göre,

- "Eserler, eski bir uygarlığa ait olan veya artık bir amaca hizmet etmeyen ölü eserler ve hala en başta belirlenen amaçlara hizmet etmeye devam eden yaşayan eserler olarak iki şekilde sınıflandırılabilir."
- "Ölü eserlerin, harabe olmalarını önlemek için güçlendirilerek korunması gerekir; çünkü bu tür eserlerin tarihi ve teknik değeri eser harap olunca kaybolur."
- "Mimarlıkta işe yararlık, güzelliğin esaslarından biri olduğu için, yaşayan eserler yeniden kullanılmaları için onarılmalıdır."

- “Bu tür onarımlar, bütünlüğü korumak amacıyla, eserin orijinal üslubuna uygun şekilde gerçekleştirilmelidir; çünkü bütünlük ve üslup bütünlüğü de mimaride güzelliğin esaslarından biridir ve ilkel geometrik şekiller de kusursuz bir şekilde yeniden yapılmalıdır. Bütünden farklı bir üslupta yapılmış kısımlara, bu üslup kendine özgü bir değer taşıyor ve eserin estetik dengesini bozmuyor ise saygı gösterilmelidir”.

Söz konusu kongrede mimari anıtların sınıflandırılması, korunması, onarılması, onarımın niteliği, kimler tarafından yapılması gerektiğine ve bir yerde yapılan koruma faaliyetlerinin çeşitli dernekler çatısı altında yapılması gerektiği hususları ele alınmıştır. Ancak mimari anıtlara yeni işlev verilmesi konusunda yeterli açıklık getirilmemiş, işlevini kaybetmiş yapılar “ölü eserler” olarak anılıp, korunduktan sonra ne olacağı, ölü kalmasının nasıl engelleneceğine dair açıklık getirilmemiştir.

Tüm Avrupa’da I. Dünya savaşının sebep olduğu büyük yıkımlar sonrasında, koruma alanında uluslararası platformlarda yapılan çalışmalar aşağıda kronolojik olarak sıralanmıştır:

Atina’da 1931 yılında ‘Uluslararası Müzeler Örgütü’ tarafından toplanan ‘I. Uluslararası Tarihi Anıtların Korunması ile İlgili Mimar ve Teknisyenler Konferansı’nda atılmıştır. Atina Konferansı olarak da bilinen bu toplantıda önemli tarihi anıtların korunmasında çevrelerinin, anıt çevresindeki yapı gruplarının ve bazı kültürel miras özellikleri olan manzaraların korunması önerilmiştir (Tuncer 2012). Uluslararası miras ve uluslararası dayanışmanın yasal ve bilimsel olarak ele alındığı ilk yaklaşımdır (Eke ve Özcan 1987).

Atina Konferansı’nda tartışılan ve kabul gören ilkeler bütünü, daha da detaylı bir biçimde ele alınarak 1931 yılında, İtalya’da, Carta del Restauro-Restorasyon Tüzüğü olarak kimlik kazanmıştır(Ek 2). Söz konusu tüzüğün 4. maddesinde Anıtsal yapıya yeni işlev verilmesinde uyulması gereken kriterleri, 5. maddesinde restorasyon ilkeleri, yapının her dönem öğelerinin korunması, 6. maddesinde ise anıtın çevresi ile olan ilişkisi ve ülkemizde 1950’lerden sonra dahi uygulanan anıtın çevresini yıkarak yalnızlaştırmanın yanlış olduğundan bahsedilmektedir. 7. maddesinde ise yapıya yeniden işlev verilmesi ve modern işlev vermeye bağlı tadilat ilkelerinden söz etmektedir.

Avrupa'da II. Dünya savaşı sonrasında, özellikle yoğun hava bombardımanlarıyla şehirlerde yaşanan büyük yıkımlar ile anıt, kültürel miras ve çevrelerinin değerlendirilmesinin yapı ölçeğinde değil de kent ölçeğinde değerlendirilmesi kavramları gelişmiştir (Tuncer 2012).

1954 yılında Paris'te, Avrupa Konseyi üyesi ülkeler tarafından imzalanan, Avrupa Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi (AKMKS), Avrupa kültürünün korunması ve geliştirilmesi, üye ülkelerin sahip olduğu kültürel mirasın tüm Avrupa'nın kültürel mirası gibi değerlendirilmesi ve üye ülkelerin kültürel miras çalışmalarında Avrupa Konseyi ile istişarelerde bulunması gibi çeşitli hükümler bulundurmaktadır. Sözleşme, sonraki yıllarda Avrupa'da yapılacak çalışmalara temel oluşturması yönüyle konusunda önemli belgelerdendir (AKMKS 1954).

1964 yılında kabul edilen Venedik Tüzüğü anıtsal yapıları koruma konusunda en önemli belgelerden biridir(Ek 3).

Venedik Tüzüğünün birinci maddesinde, tarihi kültür varlığı kavramının sadece bir mimari eseri değil, bunun yanında tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel yerleşmeyi de kapsadığı belirtilerek, şehir ölçeğinde koruma anlayışı daha ilk maddede belirtilmiştir.

1965 yılında kültür varlıklarına ilişkin araştırma, dokümantasyon ve teknik yardımla ilgili olarak Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi - International Council on Monuments and Sites (ICOMOS) kurulmuştur. Türkiye 1974 yılında ICOMOS'a katılmıştır.

UNESCO tarafından 1972 yılında düzenlenen konferansta, Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme (DKVDMKDS) imzalanmıştır. Sözleşmede, hangi yapı gruplarının kültürel ve doğal miras olarak kabul edileceği, topraklarında kültürel ve doğal miras bulunan devletlerin sorumlulukları ve koruma esasları gibi konularda üye ülkeleri bağlayıcı hükümler yer almaktadır. Türkiye, Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşmeyi 1982 yılında kabul ederek taraf olmuştur (DKVDMKDS 1982).

Avrupa Konseyinin 1975 yılını Avrupa Mimari Miras Yılı ilan etmesiyle başlayan kampanya ve Avrupa'nın tüm ülke delegelerinin katılımıyla oluşan Amsterdam Kongresi neticesinde yayınlanan Amsterdam Bildirgesi'nde yeni bir koruma politikası ve

bütünleşik koruma uygulaması talep edilmiştir (Ek 4). Aksi halde kültürel mirasımızı kaybedeceğimiz deklare edilmiş ve mimari mirasın korunmasının, kentsel ve bölgesel planlama hedefleri arasında sayılması gerektiği belirtilmiştir.

Amsterdam Bildirgesinde, bütünleşik koruma kavramına açıklık getirilerek, koruma politikalarının hukuki, finansal, akademik, teknik açılardan desteklenmesi gereğine vurgu yapılmıştır. Bildirge'nin öneriler bölümünde ise, koruma uygulamalarına yerel yönetimlerin, merkezi hükümetlerin ve halkın katılımının gerekliliği vurgulanmıştır. Avrupa Konseyi desteğinde gelişen bu düşünceler, üye ülkelerde kamuoyuna da mal edilerek başarıya ulaşılmıştır (Ahunbay 1999).

Avustralya ICOMOS yönetimi tarafından 1979 yılında, Burra'da oluşturulan Burra Tüzüğü, kültürel değerlere sahip alanların mülk sahiplerine, idari karar mercilerine karar vermelerinde ve uygulamalarında yardımcı olmak amacıyla hazırlanmıştır (Ek 5).

Burra Tüzüğünde, kültürel önem, koruma politikalarının yönetimi ve yöntemleri, kültürel değerlerin bir arada yaşatılması, kayıtlar, raporlamalar, arşiv ve dokümantasyon gibi başlıklarda konularında rehber niteliğindedir.

Avrupa'da 1954'de AKMKS, 1975 Amsterdam Bildirgesi, Avrupa Mimari Miras Tüzüğü gibi çalışmaların temellendirdiği, 1985 tarihli Granada'da imzalanan Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi, dönemin uluslararası ortamdaki önemli anlaşmalarındandır (Kayın 2008). Türkiye 1989'da Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi'ni imzalamıştır.

Malta Valetta'da 1992 yılında imzalanan Avrupa Arkeoloji Mirasının Korunması Sözleşmesi'ni Türkiye 1999 yılında imzalamıştır.

Ağırlıklı olarak Avrupa Konseyi ve Birleşmiş Milletler çatısı altında devam eden koruma kavramı, akademik kurumlar, sivil toplum kuruluşları, medya ve toplumsal katkılar ile sürekli yenilenerek gelişmeye devam etmektedir.

1.3. Korunması Gerekli Kültür Varlıklarının Sınıflandırılması

Korunması gerekli kültür varlıkları kavramının ulusal ve uluslararası platformlarda gelişmesi ve çalışmaların bilimsel, metodolojik bir zeminde yapılması neticesinde varlıkların sınıflandırılmasına ihtiyaç duyulmuştur.

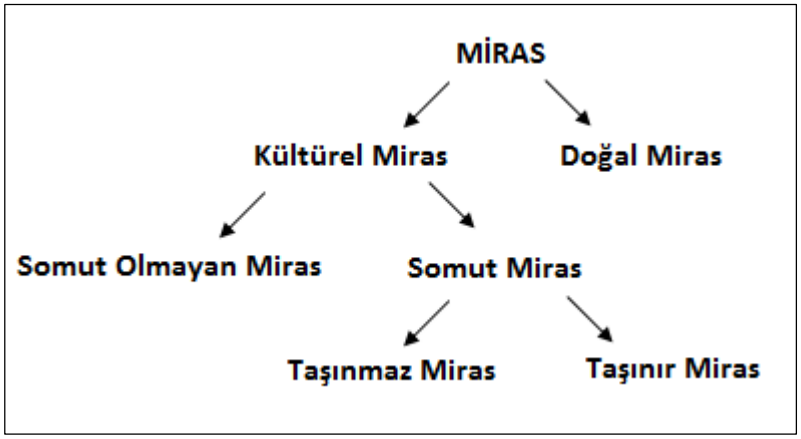
Miras kavramı ICOMOS, KTVKK ve DKVDMKDS genel tanımlarında, doğal varlıklar ve kültürel varlıklar olarak ikiye ayrılmıştır (KTVKK 1983) (DKvDMKDS 1982).

Doğal varlıklar, doğa olayları neticesinde oluşmuş korunması gerekli varlıklardır. Ülkemizde, Pamukkale, Göreme Milli Parkı, Diyarbakır Hevsel Bahçeleri doğal miras varlıklarındandır.

Kültürel varlıklar, somut varlıklar ve somut olmayan varlıklar olarak gruplandırılmaktadır.

1. **Somut olmayan varlıklar:** Aynı zamanda "yaşayan miras" olarak da adlandırılan somut olmayan kültürel miras; 5225 sayılı, 2004 tarihli Kültür Yatırımlarını ve Girişimlerini Teşvik Kanununda (KYGTK); "Sözlü kültür ortamlarında halk tarafından yaratılan ve halkbilimi araştırmaları içinde yer alan; sözlü anlatımlar ve sözlü gelenekler, gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, ritüel ve festivaller, halk bilgisi, evren ve doğa ile ilgili uygulamalar, el sanatları geleneği gibi kültürel ürünleri ve üretim süreçleri" olarak tanımlanmıştır. Türkiye'nin 2006 tarihinde onaylayıp taraf olduğu UNESCO 2003 Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinde ise "topluluklar tarafından kuşaktan kuşağa aktarılan uygulamaları, temsilleri, ifadeleri, bilgiyi ve becerileri içeren miras" olarak tanımlanmıştır (KYGTK 2004).
2. **Somut varlıklar**, taşınmaz varlıklar ve taşınır varlıklar olarak gruplandırılmaktadır.
   i. **Taşınır varlıklar**, 2863 sayılı KTVKK'da (KTVKK 1983), *her çeşit hayvan ve bitki fosili, kemik veya madeni her türlü alet, çini, heykel, silah, put, süs eşyası, sikke, yazma kitap, minyatür, gravür, tablo, nişan, madalya, çini, toprak, cam, ağaç, kumaş benzeri taşınır eşya ve bunların parçaları olarak tanımlanmıştır*. Taşınır kültür ve tabiat varlıklarının tasnif, tescil, müzelere alınması ve değer takdirini yapacak komisyonların çalışma usul ve esaslarını belirlemek amacıyla 2009 tarihli ve 27206 sayılı, Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tasnifi, Tescili ve Müzelere Alınmaları Hakkında Yönetmelik hükümleri uygulanmaktadır (KGTKTVTTMA 2009).

ii. **Taşınmaz Varlıklar,** 2863 sayılı KTVKK'da, 19. yy sonuna kadar yapılmış taşınmazlar ile 19. yy. sonrası yapılan ancak Kültür ve Turizm Bakanlığınca korunmasına gerek görülen yapılardır. Milli tarihimizde büyük olaylara sahne olmuş yapılar, milli mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda büyük olaylara sahne olmuş yapılar ile Atatürk tarafından kullanılan evler de zaman ve tescil kavramı olmaksızın taşınmaz varlıklar olarak tanımlanmıştır.

Tablo 1. 1. Miras türleri

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 1999 tarihli 660 numaralı Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımları (TKVGBO) konulu ilke kararında ise yapı grupları iki gruba ayrılmıştır.

"Birinci grup yapılar, toplumun maddi tarihini oluşturan kültür verileri içinde tarihsel, simgesel, anı ve estetik nitelikleriyle korunması zorunlu yapılardır, ikinci grup yapılar ise, kent ve çevre kimliğine katkıda bulunan kültür varlığı niteliğindeki yöresel yaşam biçimini yansıtan yapılardır (TKVGBO 1999)."

Yukarıda sayılan gruplandırmalardan daha kapsamlı ve günümüzde de kabul gören detaylı sınıflandırma Walter Frodl tarafından yapılarak, kültür varlıkları üç ana grup altında toplanmıştır (Bener 2010).

1. Durumlarına göre anıtlar
2. Türlerine göre anıtlar
3. Zaman içindeki konumlarına göre anıtlar

1.3.1. Durumlarına Göre Anıtlar

1.3.1.1. Taşınır Anıtlar

KTVKK'da taşınır miras olarak belirtilen varlıkların tamamı bu gruba girmektedir.

1.3.1.2. Taşınmaz Anıtlar

KTVKK'da taşınmaz miras olarak belirtilen varlıkların tamamı bu gruba girmektedir. Korunması gerekli mimari kültürel miras yapılarının tümü bu gruba girmektedir.

1.3.2. Türlerine Göre Anıtlar

1.3.2.1. Dini Anıtlar

Dini amaçla yapılmış tüm taşınır ve taşınmaz anıtlar bu gruba girmektedir. Cami, kilise, sinagog, tapınak, manastır, türbe, kuran ve incil gibi varlıklardır.

1.3.2.2. Askeri Anıtlar

Askeri amaçla yapılmış tüm taşınır ve taşınmaz anıtlar bu gruba girmektedir. Sur, kale, burç, kışla, top ve kılıç gibi varlıklardır.

1.3.2.3. Folklorik Anıtlar

Bir ülkede ve bölgede yaşayan halkın, gelenek, kültür, mutfak, müzik, sanat, oyun özelliklerini yansıtan ya da günlük hayatın içerisinde ürettiği taşınır ya da taşınmaz anıtlar bu gruba girmektedir. Çadır, el aletleri, halı, kilim ve konut gibi varlıklardır.

1.3.2.4. Sivil Anıtlar

Dini ve folklorik olmayan tüm taşınır ve taşınmaz varlıklar bu gruba girmektedir. Köşk, konut, han, bedesten, çeşme ve hamam gibi varlıklardır.

1.3.2.5. Teknik ve Ekonomik Anıtlar

Özgün döneminin bilim ve teknolojisini anlatan taşınır ve taşınmaz varlıklar bu gruba girmektedir. Tersane, fabrika, gazhane, tophane, darphane, otomobil ve matbaa gibi varlıklardır.

1.3.2.6. Yazılı Anıtlar

KTVKK'ya göre anıt kavramı içine girebilen tüm taşınır ya da taşınmaz varlıklar bu gruba girmektedir. Yazılı eser, arşiv, yazma kitap ve kitabe gibi varlıklardır.

1.3.2.7. Sesli Anıtlar

Sesli olması ile öne çıkan tüm taşınır ve taşınmaz varlıklardır. Çan kulesi, Org, keman ve piyano gibi varlıklardır.

1.3.2.8. Doğal Anıtlar

Doğada, jeolojik ve jeomorfolojik etmenlerle, bitki, su, toprak ve kaya gibi elemanlarla oluşmuş varlıklardır. Travertenler, peribacaları, mağara, şelale ve kuş cenneti gibi varlıklardır.

1.3.3. Zaman İçindeki Konumlarına Göre Anıtlar

1.3.3.1. Ölü Anıtlar

Harabe halindeki arkeolojik kalıntı, herhangi bir işlev verilemediği için kullanılamayan varlıklardır.

1.3.3.2. Yaşayan Anıtlar

Özgün işlevini koruyan ya da güncel işlev verilerek korunan ve varlığını devam ettiren varlıklardır.

1.4. Korunması Gerekli Kültür Varlıklarında Değerler

Yapı, yapı grubu veya bir yapı parçasının korunması gerekli kültür varlığı niteliği kazanabilmesi için birtakım değerleri bünyesinde bulundurması gereklidir. Bu konuda kapsamlı ve güncel belge olan 2013 tarihli ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesinde (TMMKB) aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır (ICOMOS 2013).

1.4.1. Yapının Bütünlük Değeri

Taşınmaz kültür varlığının, çevresi ve diğer miras unsurlarıyla birlikte süreklilik göstermesi, yapı ölçeğinde ise mimari ve strüktürel olarak bir bütünlük tanımlaması ile miras olma hali olarak tanımlanmıştır.

1.4.2. Yapının Tarihsel Değeri

Taşınmaz kültür varlığının tarihi önem taşıyan bir olay, kişi ya da kurumla ilişkili olması ya da mimari mirasın eskiliği olarak iki ölçüte bağlı olarak tanımlanmıştır.

1.4.3. Yapının Belgesel Değeri

Taşınmaz kültür varlığının, farklı dönemlerde yaşayan toplulukların, sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi hayatlarının ya da günlük hayatlarının ve yapım teknolojilerinin mekâna yansıması olarak tanımlanmıştır.

1.4.4. Yapının Estetik ve Sanatsal Değeri

Taşınmaz kültür varlığının, tasarım anlayışı, süsleme, bezeme özellikleri, özgün döneminin ulaştığı sanatsal düzeyinin görülmesi olarak tanımlanmıştır.

1.4.5. Yapının Teknik ve Teknolojik Değeri

Taşınmaz kültür varlığının, yapıldığı dönemin, teknik ve teknolojik bilgi, beceri, yapım tekniği, malzemesi ve işçiliğine dair belge niteliğindeki değerlerin varlığı olarak tanımlanmıştır.

1.4.6. Yapının Enderlik - Teklik Değeri

Benzerleri zaman içerisinde yok olmuş yapılar ya da yapı elemanları enderlik değeri taşırlar. Türü, mimari üslubu ve tasarımcısı yönünden benzeri olmayan ya da benzerleri zaman içinde yok olan yapı ya da yapı parçasının tekil olarak bulunması değerinde teklik değeri taşırlar.

1.4.7. Yapının Grup Değeri

Birlikte yapısal ve anlamsal bir bütün oluşturan, mimari miras öğelerinin veya gruplarının oluşturduğu değerdir.

1.4.8. Yapının Kullanım Değeri

Yaşayan bir anıtsal yapının modern mimari hayatta kendine bir yer bulmasından dolayı oluşan özgün kullanımının ya da öngörülen yeni kullanımın yapıya kattığı değerdir.

1.4.9. Yapının Folklorik Değeri

Toplumun örf ve ananeleri, yaşam tarzları, inanç ve alışkanlıklarının sit, anıtsal yapı ya da anıtsal yapı parçası ile birlikte var olmasının yarattığı değerdir.

1.4.10. Yapının Özgünlük Değeri

Venedik Tüzüğünde yüzeysel olarak değinilen otantiklik kavramı 1994 tarihinde özgünlük kavramının yorumlanmasının gerekliliği gibi konuları tartışmak üzere; Norveç, Bergen'de yapılan hazırlık toplantısı sonrası Japonya'nın Nara kentinde 1994 tarihinde Nara Konferansı düzenlenmiştir. Nara Konferansında, özgünlük ölçütlerinin belirlendiği Nara Özgünlük Belgesi hazırlanmıştır (Ek 6).

Özgünlük Belgesi, özgünlüğün, yerelliğin ve kültürel çeşitliliğin vurgulandığı, sosyal, kültürel, tarihi niteliklerden kaynaklanan çok sesliliğin korunması gerektiğinin tartışıldığı bir belgedir (Asatekin 2003).

Konferans komitesi, dünya mirası listesine katılması istenen yapıların incelenmesi sırasında tüm ülkelerin, kültürel ve toplumsal değerlerine saygılı bir özgünlük kavramının uygulamaya konulması isteğini belirtmiştir. Devamında, küreselleşme, baskıcı milliyetçilik ile yok sayılan azınlık kültürlerinin yer aldığı dünyada, insanlığın ortak hafızasının tüm yönlerine saygı göstermenin öneminden bahsedilmiştir. Kültürel çeşitlilik ve korunması gerekli miras çeşitliliği kavramlarına vurgu yapılarak, tek tipleşmeye karşı, her kültürün özgün değerlerinin uluslararası ölçekte saygı görmesini ve anlaşılır olmasını amaçlamıştır. UNESCO'nun "birimizin kültür mirası, hepimizin mirasıdır" ilkesinin ana ilke olarak kabul edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Nara Özgünlük Belgesinde daha çok kavramlar ve uluslara çağrı ile vurgulanan özgünlük değeri, ICOMOS TMMKB'de konum, tasarım, işçilik, malzeme gibi ölçülebilir teknik başlıklarla tanımlanmıştır.

Taşınmaz mirasın özgünlük değeri konusunda ICOMOS TMMKB'de, yapının konumu, tasarımı, malzemesi, yapım tekniği ve işçilik özelliklerinin beraberce özgünlüğü oluşturan bir değer olduğundan ve mirasın özgün çevresi dışında, yeni tasarım, taşıyıcı sistem, özgün olmayan malzeme ve işçilik ile inşa edilen yapıların korunmuş olduğundan söz edilemeyeceği belirtilmiştir. İstisnai hal olarak ise, savaş gibi engellenememiş hallerin kabul edilebileceğinden bahsedilmektedir (ICOMOS 2013).

1.5. Korunması Gerekli Kültür Varlıklarında Eskime Türleri

Taşınmaz kültür varlıklarında eskime türleri fiziksel eskime, işlevsel eskime ve ekonomik eskime olarak 3 başlıkta sınıflandırılmıştır.

1.5.1. Fiziksel Eskime

Korunması gerekli kültür varlıklarında,

- Yapıda kullanılan yapı malzemeleri, altyapı ve taşıyıcı sistem malzemelerinin eskimesi veya fiziksel ömrünü tamamlaması,
- Yapıda kullanılan malzemelere periyodik bakım ve onarımlarının yapılmaması,
- Deprem, sel gibi doğal afetler,
- Yıllar içinde gerçekleşen iklim ve çevresel değişiklikler ile özgün çevresel düzenin bozulması,
- Yıllar içinde yapının zemininde meydana bozulma, eskime,
- Terörizm, Vandalizm,
- Böcek, yabani hayvan, zararlı bitki, sarmaşık gibi dış etmenler,

Nedenleriyle meydana gelen eskime fiziksel eskime olarak nitelendirilmektedir.

1.5.2. İşlevsel Eskime

Korunması gerekli kültür varlıklarında,

- Yapının konumunun özgün kullanım amacına uygun olmaması,
- Yapının endüstriyel veya teknolojik olarak özgün kullanım amacına uygun olmaması,
- Yapının bulunduğu yerde, çevresel, yerel gelişim, altyapı nedeniyle özgün kullanım amacına uygun olmaması,
- Yapının boyut, biçim ve tasarım koşullarının özgün kullanım amacına uygun olmaması,

Nedenleriyle çağdaş gereksinimlerine cevap verememesi işlevsel eskime olarak nitelendirilmektedir.

1.5.3. Ekonomik Eskime

Korunması gerekli kültür varlıklarında,

- Yapının özgün işlevinin ekonomik olarak sürdürülemez olması,
- Yapıda fiziksel eskimeye maruz kalan elemanların yenileme maliyetlerinin karşılanamaması,
- Yapıda işlevsel eskimeyi gidermek için yapılması gerekli yatırımın sağlanamaması,
- Yapının fiziksel ve işlevsel eskime gibi nedenlerle alım-satım ve kira bedelinin düşük olması
- Yapının arsa fiyatının yapıyı yaşatmaktan daha ekonomik olması

Nedenleriyle karşılaşılan durum ekonomik eskime olarak nitelendirilmektedir.

1.6. Korunması Gerekli Kültür Varlıklarında Müdahale Ölçeği

ICOMOS TMMKB'de kültür varlıklarına müdahale ölçeği;

1. Bakım
2. Basit onarım
3. Esaslı onarım

Olarak üç başlıkta gruplandırılmıştır (ICOMOS 2013).

KTVKYK 1999 tarihli 660 numaralı Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımları konulu ilke kararında ise,

1. Bakım,
2. Onarım
    a. Basit onarım,
    b. Esaslı onarım (Restorasyon)
3. Yeniden yapma (Rekonstrüksiyon)

Olarak 3 grupta, toplam 4 başlıkta değerlendirilmiştir (TKVGBO 1999).

1.6.1. Bakım

Taşınmaz kültür varlıklarında, köklü bir değişiklik gerektirmeyen, yapının tasarımına, malzemesine, taşıyıcı sistemine, mimari öğelerine müdahale edilmeden basit

koruma amaçlı uygulamalardır. Çatı aktarımı, yağmur oluğu bakımı, boyama gibi müdahalelerdir.

1.6.2. Basit onarım

Taşınmaz kültür varlıklarında, taşıyıcı strüktürüne ve plan şemasına müdahale etmeden, bozulan veya eksilen malzemelerin onarılması veya tamamlanmasıdır.

TMMKB'de basit onarımın temel prensibi olarak; uzman değerlendirmesi ile belgelere dayalı olması ve özgün biçimine uygun şekilde yapılmasından söz edilmektedir.

1.6.3. Esaslı onarım

Taşınmaz kültür varlıklarında, bakım ve basit onarımla çözülemeyen müdahalelere yönelik, genelde birkaç müdahale tekniğinin beraberce uygulandığı, doğru belge ve arşiv kaynaklı, projeye dayalı uygulamalardır. Uygulamanın seviyesi, hasarın niteliği ve çağdaş kullanıma bağlı entegrasyon şartları gerekliliklerine göre değişir.

1.7. Korunması Gerekli Kültür Varlıklarında Müdahale Yaklaşımları

2013 tarihli ICOMOS TMMKB'de ve KTVKYK 1999 tarihli 660 numaralı Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımları konulu ilke kararında yer alan taşınmaz kültür varlıklarında müdahale yaklaşımları aşağıda sıralanmıştır (ICOMOS 2013) (TKVGBO 1999).

1.7.1. Sağlıklılaştırma-Güçlendirme

Çağdaş konfor şartlarını karşılamadığı için kullanım değerini kaybetmiş taşınmaz kültür varlıklarının, mimarisinin korunarak onarılması ve gerekli modern teçhizatların entegre edilmesidir.

1.7.2. Sağlamlaştırma

Yapıya olabildiğince az müdahale edilerek, zeminin, taşıyıcı sistemin ya da yapıda kullanılan malzemelerin sağlamlaştırılmasıdır. Yapıda kullanılan malzemelerin sağlamlaştırılması, taş, ahşap ve metal gibi elemanların zamana, dış etkenlere bağlı olarak oluşan bozulmalarının çeşitli bilimsel metotlarla giderilmesidir.

1.7.2. Bütünleme

Bir bölümü hasar görmüş ya da kaybolmuş olan taşınmaz kültür varlığının, geleneksel ya da çağdaş yapım teknikleri kullanılarak, yapının özgün durumuna ve malzemesine uygun biçimde bütünlenmesidir.

1.7.3. Anastylosis

Taşınmaz kültür varlığının dağınık parçalarının, özgün hali hakkında fikir verecek biçimde bir araya getirilerek, bütün bir restorasyon hedefi olmaksızın azami mimari bütünlüğe kavuşturma yöntemidir.

1.7.4. Taşıma

Çok nadir uygulanan bir müdahale yaklaşım yöntemi olan taşıma, taşınmaz kültür varlığının bulunduğu yerde, giderilemeyecek bir yok olma tehlikesinin bulunduğu hallerden doğan nakil zorunluluğu nedeniyle ya da bilimsel olarak ispatlanmış faydalı bir zaruretten dolayı taşınmasıdır.

Taşıma konusunda Venedik Tüzüğü Madde 7'de "Bir kültür varlığı tanıklık ettiği tarihin ve içinde bulunduğu ortamın ayrılmaz bir parçasıdır. Kültür varlığının tümünün, ya da bir parçasının başka bir yere taşınmasına kültür varlığının korunması bunu gerektirdiği ya da çok önemli ulusal veya uluslararası çıkarların bulunduğu durumlar dışında izin verilmemelidir" denilmektedir (Ek 3).

1.7.5. Yeniden yapım - Rekonstrüksiyon

Taşınmaz kültür varlığı değerlerini içeren, ancak bir nedenden ötürü varlığını kaybetmiş bir yapının, varsayımları en aza indirecek rölöve, fotoğraf, belgelerin yardımıyla hazırlanan restitüsyon projesi doğrultusunda, özgün malzeme ve inşaî tekniklerle yeniden yapılmasıdır.

Yeniden yapım kararında, kültür varlığı için yeniden yapımı gerektiren tüm şartların ve kararların, korunması gerekli kültür varlıklarındaki değerler (özgünlük, bütünlük, tarihsel, belgesel, enderlik vb.) kapsamında doğru biçimde ele alınıp tanımlanması gerekmektedir.

Varlığını kaybetmiş yapıya ait, varsa, kapı, pencere gibi özgün eleman parçalarının kullanılması yeniden yapılan yapının varlığını kaybetmiş haliyle bağını güçlendirmesi açısından faydalı olmaktadır.

1.7.6. Temizleme

Taşınmaz kültür varlığının, tarihi, estetik değer taşımayan ve yapı ile uyumsuz her türlü ekinin kaldırılması ya da sökülmesidir.

Bu konuda Venedik Tüzüğü Madde 11'de "Kültür varlığına mal edilmiş farklı dönemlerin geçerli katkıları saygı görmelidir; zira onarımın amacı üslup birliği değildir. Bir kültür varlığı üst üste çeşitli dönemlerin izlerini taşıyorsa, alttaki dönemleri açığa çıkarmak ancak bazı özel durumlarda yok edilen malzemenin önemi azsa, açığa çıkarılan malzeme büyük tarihi, arkeolojik ya da estetik değer taşıyorsa ve korunma durumu böyle bir davranışı gerekli gösterecek kadar iyi ise haklı çıkarılabilir. İlgili unsurların öneminin değerlendirilmesi ile ilgili yargıyı ve neyin yok edileceği üze-rinde kararı vermek, sadece bu işi üzerine almış kimseye bırakılamaz" denilmektedir (Ek 3).

1.7.7. Yeniden kullanım – Yeni işleve uyarlama

Taşınmaz kültür varlığının, özgün kullanımı dışında, yeni bir kullanımın kararlaştırıldığı hallerde, yeni işlevin gerektirdiği müdahalelerdir. Yeniden kullanımda, müdahale için doğru ve uygulanabilir restorasyon projesi hazırlanıp, yapının özgünlüğünün ve bütünlüğünün korunmasına azami önem gösterilmelidir.

Yenileme ve yeni işleve uyarlama konusunda Venedik Tüzüğü 5. maddede; "Kültür varlığının korunması, her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu tür bir kullanma arzu edilir, fakat bu nedenle yapının planı ya da bezemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir" denilmektedir (Ek 3).

1.8. Korunması Gerekli Kültür Varlıklarında Müdahale İlkeleri

ICOMOS TMMKB'de ve KTVKYK 1999 tarihli 660 numaralı Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımları konulu ilke kararında yer alan

taşınmaz kültür varlıklarında müdahale ilkeleri aşağıda sıralanmıştır (Ek7) (TKVGBO 1999).

1. "*Mimari mirasın korunmasına yönelik müdahalelerde yapının özgünlüğünün tüm boyutlarıyla korunması esastır*."
   Bu ilkede, mimari mirasın kimliğini oluşturan, mekân, biçim, yapı özellikleri ve bulunduğu çevre içindeki özgün konumunun korunmasından bahsedilmektedir.
2. "*Müdahaleler yapıya zarar vermemeli; tarihi belge niteliği olan izlerin yok olmamasına ve değiştirilmemesine dikkat edilmeli; yapının bütünlüğü korunmalıdır*."
3. "*Herhangi bir kültürün (veya dönemin) verisi, zorunlu olmadıkça diğer bir kültürün verilerinin açığa çıkarmak için ortadan kaldırılmamalıdır. Bu konuda girişilecek eylemler, uzmanların ortak mutabakatı ile gerçekleştirilmelidir*."
4. "*Müdahaleler, daha sonra gerçekleştirilecek araştırma ve çalışmaları yanıltmamalı, özgün yapıya olabildiğince zarar vermeden kaldırılabilir ve/veya yenilenebilir tekniklerle yapılmalıdır*."
5. "*Özgün malzeme ve tekniklerle birlikte kullanılması zorunlu olan yeni malzeme ve teknikler, ilgili proje özelinde tanımlayacak testler yapılmadan ve bilimsel verilerle uygunluğu ortaya konulmadan kullanılmamalıdır*."
6. "*Uygulama sürecinde ve sonrasında yapılan müdahalelerin etkinliğini belirleyecek şekilde, ölçüme dayalı ve düzenli izleme yapılacak mekanizmalar tanımlanmalıdır*."
7. "*Mimari mirasın korunması ile ilgili olarak proje hazırlama, uygulama ve denetleme süreci, bu sisteme özgü geliştirilecek yasal çerçeve (ihale kuralları-koşulları ve fiyatlandırma sistemi) kapsamında ele alınmalıdır*."
8. "*Uygulamanın her aşaması belgelenmeli ve bu belgeler, sürecin başlangıcında hazırlanacak diğer belgelerle birlikte arşivlerde bulundurulmalıdır. Bu arşivler, telif haklarının gerektirdiği koşullar saklı kalarak, tüm uzmanların inceleme ve kullanımına açık tutulmalıdır*."
9. "*Her kültür varlığının kendine özgü sorun ve potansiyeli olduğu göz önüne alındığında, evrensel ve ulusal yaklaşımlara uyulmak koşuluyla projelendirme*

ve uygulamada değişik değerlendirme ve çözümler gerekebileceği kabul edilmelidir. Bu kabulün doğal sonucu olarak, bu çok zengin ve çeşitlilik gösteren kültürel mirasın belgelenmesi, değerlendirilmesi ve uygulamaya yönelik müdahalelerin belirlenmesinde genellemelerden kaçınılmalıdır."

1.9. Modern Mimari Yapılarda ve Korunması Gerekli Kültür Varlıklarında Kullanılan Çağdaş Mekanik ve Elektrik Sistemleri

İnsanlığın bilinen tarihinden bu yana yapılaşma hayatın bir unsuru olmuştur. Özellikle göçebe hayattan şehir hayatına geçildiği toplumlarda zamanın olanaklarına göre yapılaşma süregelmiştir.

Yapılaşma teknolojisindeki büyük dönüm noktası olarak, elektriğin keşfi, kontrollü kullanımı ile yapılarda kullanılan elektrikli ürün gruplarının artışı ile elektrik ve elektronik mühendisliği, makine mühendisliği ve bilgisayar mühendisliği disiplinleri altında kullanılan çok çeşitli makine teçhizatlar bulunmaktadır. Sadece elektrikli aydınlatma, merkezi ısıtma sistemleri ve asansörün yapılarda kullanımı dahi yapı inşaat ve tasarım ilkelerinde köklü değişimlere sebep olmuştur.

Tarihi yapılarda sık rastlanılan bir koruma yöntemi olarak güncel işlev verme ya da fonksiyonelliğini yitirmiş yapıları yeni işlevlerle yaşatmak gibi girişimlerle yapılara çok çeşitli elektromekanik makine, teçhizat montajı yapılmaktadır. Bu durum için bir hamamın sergi binasına çevrilmesi neticesinde aydınlatma, havalandırma sistemleri ile donatılması ya da hamam olarak aynı işlevle kullanımına devam edilse dahi doğalgaz ile su ısıtılması, aydınlatma sistemleri kurulması ve yangın söndürme otomasyonları gibi modern sistemlerle donatılması karşılaşılan uygulama örneklerindendir.

1.9.1. Yapılarda Kullanılan Çağdaş Mekanik Tesisat Sistemleri

Makine Mühendisliğinin bir uzmanlık dalı olan Mekanik Tesisat Mühendisliği, inşaat yapım işlerinde makine mühendisliğinin faaliyet alanına giren tüm işlerin hazırlandığı mühendislik koludur. Yapılarda; ısıtma, havalandırma, klima, pis su, temiz su, yağmur suyu tahliye, yangın söndürme sistemleri, yakıt ve gaz sistemleri, bahçe sulama sistemleri ile otomasyon sistemleri ve özel endüstriyel tesisat gibi mühendislik hizmetlerini içerir (Okutan 1999).

Yapılarda Makine Mühendisliği hizmetleri, 1985 tarihli Mimarlık ve Mühendislik Hizmetleri Şartnamesinde (MMHŞ);

- Bina dışı rögara kadar soğuk su, pis su şebekeleri ve tesisatı, W.C. ve yıkama yerleri,
- Mutfak, havagazı ve ısıtma tesisleri, sıcak su şebekesi ve tesisatı ile çamaşırlık boyler ve santrallar,
- Su depoları ve hidroforlar,
- Su tasfiye tesisatı, havalandırma, ventilasyon, büyük mutfak ve çamaşırlıklar,
- Klimatizasyon tesisatı, merkezi özel tesisat ile sterilizasyon, dezenfeksiyon ve diğer hastane tesisleri ve çeşitli mekanik tesisler, olarak sınıflandırılmıştır (MMHŞ 1985).

Mimarlık ve Mühendislik Hizmetleri şartnamesinde, basit yapıdan karmaşık yapılara kadar toplam beş sınıf olarak tasnif edilen yapı gruplarında, anıtsal yapılar makine mühendisliği hizmetleri verilebilecek en karmaşık yapı grubu olan beşinci sınıf yapı grupları arasında yer almaktadır (MMHŞ 1985).

Çok türde uzmanlık kolları olan mekanik tesisat hizmetlerinin temel bilgileri Isı Bilimi ve Tekniği, Akışkanlar, Hidrolik, Mekanik, Enerji, Kuvvet gibi çeşitli ana bilim dallarına dayanır (Okutan 1999).

Mekanik tesisat mühendisliğinin yukarıda sözü edilen mühendislik hizmetlerinin, kültür varlıklarında uygulanmalarıyla karşılaştığımız iş başlıklarının açıklamaları aşağıda yapılmıştır.

1.9.1.1. Sıhhi Tesisat

Sıhhi tesisat, su sistemlerindeki borulara bağlı sistemler ve atık suyun boşaltılmasını sağlayan, tesisat malzemelerinden oluşan sistemlerdir. Temiz suyun yapıda istenilen noktaya ulaştırılması, pis su denilen kullanılmış suyun ya da atıkların tahliyesi gibi temel iki ihtiyacı karşılamaktadır. Musluk, armatür, duş tekneleri, lavabo, klozet, havluluk, gibi elemanlarla sonlanmaktadırlar.

Tesisat sistemi, boruların yanı sıra vanalar, dirsekler, teller birçok farklı malzemeden oluşmaktadır. Pompalar, debimetre, tank, hidrofor, su ısıtıcıları, su

yumuşatma cihazları gibi özel hallerde kullanılan parçalar da tesisat sistemlerinde yer alabilmektedir.

Sıhhi tesisat sistemleri, belediye ana su besleme hatları, kanalizasyon hatları ve yağmur suyu tahliye hatları gibi şehir altyapı hatlarının tarihi yapıdan sonra yapılması, yenilenmesi ya da taşınmaz kültür varlıklarının kullanım amacı farklılaşması gibi sebeplerle, anıtsal yapılarda tekrar yapılan sistemlerdir.

Diyarbakır'daki taşınmaz kültür varlıklarının tesisat uygulamalarında, ana yapım malzemesi bazalt taşı olan yapılarda, genelde sıva üstü borulama olarak çözülmektedir. Bazı uygulamalarda döşeme altından da boruların dağıtımı yapılmaktadır.

1.9.1.2. Isıtma ve Soğutma Tesisatı

Kullanılan yapı mekânının istenilen sıcaklıkta tutulabilmesi için iç ortam ve dış ortam arasındaki ısı kayıplarının karşılanması prensibi ile çalışan sistemlerdir. Uygulama yöntemi olarak temelde merkezi sistem ve lokal sistemler olarak ikiye ayrılmaktadır. Kurulan sistemlerde akışkan olarak su, hava veya su buharı kullanılmaktadır. Soba ve diğer ısıtma araçlarına göre bu sistemde yangın tehlikesi çok azdır. Ancak sistemler periyodik bakımlara tabi tutulmalıdır, aksi takdirde kazanın patlaması, boruların tıkanması gibi tüm yapı bloklarında tehlike oluşturabilecek kazalar yaşanabilmektedir.

Lokal sistemler genel olarak merkezi sistem ile aynı prensipte çalışır, merkezi sistem ile temel farkı küçük ölçekli mahaller için kullanılan çözümler olmasıdır. Sistemde kullanılan makinelerin ölçüleri, merkezi sisteme göre çok daha küçük boyutta olabilmektedir.

1.9.1.3. Yangın Tesisatı

Yapılarda yangın öncesi ve sırasında, sıcaklık, duman, zehirli gazlar ve panik gibi sebeplerle oluşan can ve mal güvenliği tehlikelerini en aza indirmeyi hedefleyen, yapının güvenli bir biçimde tahliye edilmesini ve itfaiyenin güvenli bir biçimde müdahale etmesini hedefleyen sistemlerdir.

Ülkemizde, yapıların yangın risk grubunun belirlenmesi ve yangın söndürme sistemi seçiminde 2007 tarihli Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik (BYKHY) kullanılmaktadır. Kurum standartları olarak da Türk Standartları TS EN

12845, TS EN 12259, TS ISO 14520 ve Amerika Birleşik Devletleri Milli Yangından Korunma Kurumu (NFPA - National Fire Protection Association) standardı NFPA 13-14-20 kullanılmaktadır (Kalaycı 2012).

Yangın tesisatları, görevlerine göre yangın söndürme sistemleri, duman tahliye sistemleri ve basınçlandırma sistemleri olarak üç başlık altında incelenmiştir

- Yangın Söndürme Sistemleri

Yangın söndürme sistemleri, yapılarda yangın esnasında veya öncesinde kullanılan sabit ya da mobil sistemlerdir.

BYKHY'ye (2007) göre, yangınlar A sınıfı, B sınıfı, C sınıfı ve D sınıfı olmak üzere 4 guruba ayrılır.

A sınıfı yangınlar, odun, kömür, kâğıt, ot, doküman ve plastik gibi yanıcı katı maddeler yangınlarıdır.

B sınıfı yangınlar, benzin, benzol, makine yağları, laklar, yağlı boyalar, katran ve asfalt gibi yanıcı sıvı madde yangınlarıdır.

C sınıfı yangınlar, metan, propan, bütan, sıvılaştırılmış petrol gazı, asetilen, havagazı ve hidrojen gibi yanıcı gaz madde yangınlarıdır.

D sınıfı yangınlar ise, lityum, sodyum, potasyum, alüminyum ve magnezyum gibi yanabilen hafif ve aktif metaller ile radyoaktif maddeler gibi metal yangınlarıdır.

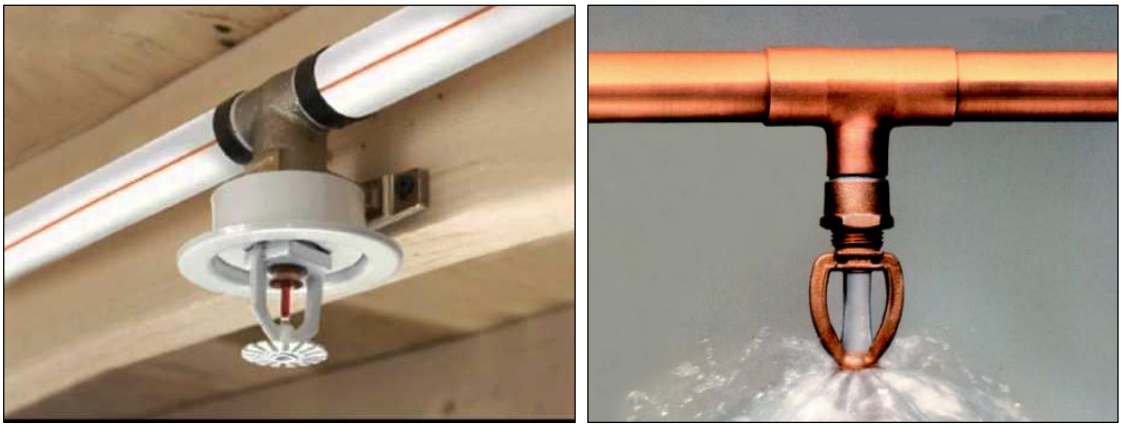
Yangın söndürme sistemlerinin projelendirilmesi ve yapılara tesis edilmesi yangın risk sınıflarına göre belirlenir. Yangın risk sınıfının belirlenmesinden sonra yangın söndürme sistemlerinde kullanılacak söndürücü malzeme belirlenmektedir. Yangın söndürmede kullanılan malzemeye bağlı olarak; sulu söndürme sistemleri, köpüklü söndürme sistemleri, gazlı ve kimyasal söndürme sistemleri ile taşınabilir söndürme cihazlarıyla olmak üzere 4 başlıkta gruplandırılmıştır.

- Sulu Yangın Söndürme Sistemleri

Yangın söndürme temelde basınçlı su kullanılan bu sistemler yağmurlama (sprinkler) Sistemleri, Hidrant Sistemleri, Yangın Dolapları olarak üçe ayrılmaktadır.

-Yağmurlama (sprinkler) Sistemleri

Yangın söndürmek, ortam sıcaklığını düşürüp soğutmayı sağlamak ve yangının yayılmasını engellemek amacıyla tesis edilen ve sprinkler başlıklarının ortam sıcaklığının artması ile otomatik olarak açılması ve tesisattaki basınçlı suyun püskürtülmesi ile çalışan sistemlerdir. Genelde yapının tavan döşemesinin altına, tasarım ihtiyaçlarına bağlı olarak bazen de duvar yüzeylerine, kiriş alınlarına döşenirler.

Şekil 1. 1. Sprinkler – yağmurlama tipi yangın söndürme tesisatı örnekleri (Sprinkler 2015)

BYKHY'de (2007) yağmurlama sistemi tesisatı yapılması zorunlu mahaller aşağıda sıralanmıştır.

- Yapı yüksekliği 30.50 m'den fazla olan konut ve büro haricindeki bütün binalarda,
- Yapı yüksekliği 51.50 m'yi geçen büro ve konutlarda,
- Alanlarının toplamı 1000 m2'den büyük olan kapalı otoparklarda,
- Birden fazla katlı ve toplam yapı inşaat alanı 3000 m2'nin üzerinde olan mağazalarda, alışveriş ve eğlence yerleri ile kongre ve toplantı salonları gibi yerlerde,
- Birden fazla katlı bir bina içerisindeki yatılan oda sayısı 100'ü veya yatak sayısı 200'ü geçen otellerde, yurtlarda, pansiyonlarda ve misafirhanelerde ve yapı yüksekliği 21.50 m'den fazla olan bütün yataklı tesislerde,

Tarihi yapılarda da kullanımına rastlanılan yağmurlama sistemine, tez kapsamında çalışılan Diyarbakır'daki örneklerinde, BYKHY'de tanımlanan, alan ve kat büyüklüklerinin altında yapılar bulunduğu için yağmurlama tesisatı kurulumu görülmemiştir.

-Hidrant Sistemleri

Çeşitli yapılarda ilk müdahalelerde söndürülemeyen yangınlara, yapının dışına ve tüm yapının çevresini kapsayacak şekilde kurulan, itfaiyenin müdahale esnasında bağlantı yapması için bırakılan ağızlara hidrant sistemidenir.

Şekil 1. 2. Yangın hidrantı (Yhidrant 2015)

BYKHY'ye göre (2007) binalardan 5 metre ile 15 metre kadar uzaklığa kurulan hidrantlar arasındaki uzaklık çok riskli bölgelerde 50 metre, riskli bölgelerde 100 metre, orta riskli bölgelerde 125 metre ve az riskli bölgelerde 150 metre alınmaktadır. Binaların taban alanlarının 5000 m2'den büyük olması durumunda dış hidrant yapılması zorunludur ancak yangın söndürme araçlarının giremeyeceği ve manevra yapamayacağı ulaşım imkânı kısıtlı olan yerlerde, belediyeler yangınlara etkin müdahale edebilmek için yangın hidrantı tesis etmekte zorunludur.

-Yangın Dolapları

Yapının muhtelif yerlerine yönetmelikte belirtilen aralıklarla yerleştirilen, içinde muhtelif uzunlukta yangın hortumları ve yangın tüpü olan dolaplardır. Yangına bina içinde ilk müdahalede kullanılan sistemlerdendir.

Şekil 1. 3. Yangın dolabı örnekleri (Ydolap 2015)

BYKHY'ye göre (2007), yüksek binalar ile toplam kapalı kullanım alanı 2000 m 2 'den büyük imalathane, atölye, depo, konaklama, sağlık, toplanma amaçlı ve eğitim binalarında, alanlarının toplamı 1000 m2 'den büyük olan kapalı otoparklarda yapılması zorunludur.

Yapılarda yangına ilk müdahale genellikle taşınabilir söndürme cihazları (kimyasal kuru tozlu veya karbondioksitli) ile müdahale, başarılı olunamazsa yangın dolaplarından su ile müdahale, yangın söndürülemezse otomatik sprinkler sistemi ile müdahale ve daha sonra itfaiye devreye girmektedir.

Tarihi eserlerde de kullanımına rastlanılan bir sistem olan yangın dolaplarına, tez kapsamında çalışılan Diyarbakır'daki korunması gerekli kültür varlıklarında rastlanmıştır.

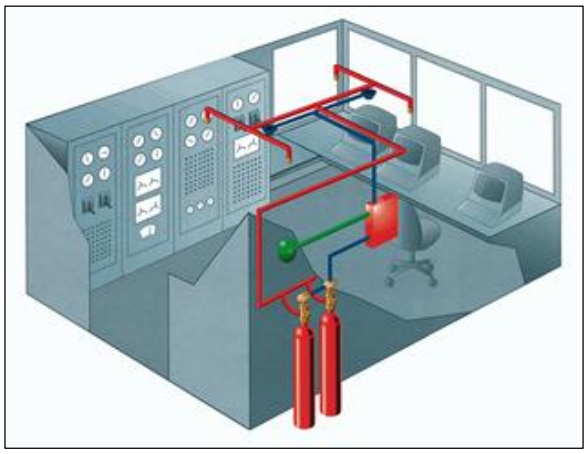
- Köpüklü Yangın Söndürme Sistemleri

Sıvı kimyasal maddelerin ya da akaryakıt türevi yanıcı maddelerin söndürülmesinde kullanılan sistemlerdir. Petrokimya tesislerinde, limanlarda, akaryakıt istasyonlarında, boya fabrikalarında, kimyasal madde üretim ve depolama mahallerinde ve çeşitli sanayi tesislerinde yoğun olarak kullanılmaktadır.

Tarihi yapılarda kullanılmayan bir sistem türüdür.

- Gazlı ve Kimyasal Söndürme Sistemleri

Yangına müdahalede, teknik ya da güvenlik gibi gerekçelerle sulu ya da köpüklü söndürme sisteminin kullanılamayacağı ya da yangın söndürme sonrasında kıymetli, kurtarılması gerekli malzemelerin bulunduğu mahallerde tercih edilen karbondioksit, halon gibi gazların ve çeşitli kimyasalların kullanıldığı yangın söndürme sistemidir. Bilgi işlem odaları, binaların elektrik ana pano odaları, UPS ve jeneratör odaları, otomasyon merkez odaları, kıymetli malzemelerin ya da evrakların depolandığı banka, kasa, arşiv odası gibi mekânlar ve müzelerde kullanılmaktadır.

Şekil 1. 4. Kimyasal yangın söndürme sistemi şeması (Ysöndürme 2015)

Gazlı söndürme sistemlerine, müzeler başta olmak üzere sergi yapılan tarihi yapılarda kullanımına rastlanmaktadır.

Tez kapsamında çalışılan Diyarbakır'daki korunması gerekli kültür varlıklarında, gazlı söndürme sistemleri tesisatı kurulumu görülmemiştir.

-Taşınabilir Söndürme Cihazlarıyla Söndürme Sistemleri:

BYKHY'ye (2007) göre, A sınıfı riskli yerlerde, öncelikle çok maksatlı kuru kimyevi tozlu veya sulu, B sınıfı riskli yerlerde, öncelikle kuru kimyevi tozlu, karbondioksitli veya köpüklü, C sınıfı riskli yerlerde, öncelikle kuru kimyevi tozlu veya karbondioksitli, D sınıfı riskli yerlerde, öncelikle kuru metal tozlu söndürme cihazları bulundurulur. Hastanelerde, huzurevlerinde, anaokullarında ve benzeri yerlerde sulu veya temiz gazlı söndürme cihazlarının tercih edilmesi gerekir. Düşük tehlike sınıfında her 500 m², orta tehlike ve yüksek tehlike sınıfında her 250 m² yapı inşaat alanı için 1 adet olmak üzere, uygun tipte 6 kg'lık kuru kimyevî tozlu veya eşdeğeri gazlı yangın söndürme cihazları bulundurulması gerekir.

Taşınabilir söndürme cihazları, bina içinde dengeli dağıtılarak kolay görülebilecek yerlere konulmalı, yangın dolapları hariç kapalı yerlerde bulundurulmamalıdır.

Tarihi yapılar genelde A sınıfı yangın risk grubunda olan yapılardır. Bu sebeple, çok maksatlı kuru kimyevi ya da sulu mobil yangın söndürme cihazları kullanılmalıdır.

Yangın söndürme tüpleri tarihi yapılarda sık karşılaşılan yangın söndürme sistem elemanlarındandır. Ancak, tarihi yapıların elektrik odası, bilgi işlem odası gibi özel mahallerinde, müze sergi alanlarında karbondioksitli yangın tüpleri kullanılmalıdır.

- Duman Tahliye Sistemleri

Duman, NFPA 92A standardına göre, malzemenin hava ile yanmasıyla ortaya çıkan gazlarla, havada taşınan katı ve sıvı parçacıkların karışımıdır (NFPA92A 2009).

Yangınlarda alev, sıcaklık gibi etmenler büyük ölçüde yapının kendisine zarar verdiği halde duman ve zehirli gazlar insan hayatına zarar vermektedirler. BYKHY'de (2007), duman tahliye sistemleri, yangın esnasında oluşan dumanın kendiliğinden dışarı çıkmasını veya mekanik sistemlerle dışarı tahliyesini sağlayan sistemler olarak tanımlanmaktadır.

Yağmurlama, hidrant, yangın dolabı, gazlı ya da kimyasal söndürme sistemleri alev ve sıcaklıkla mücadele ettikleri halde, duman ve zehirli gazlara karşı etkisiz olmaları dolayısıyla yangın söndürme sistemleri ile bir bütün olarak kurulan sistemlerdir.

BYKHY'ye (2007) göre, yapı yüksekliği 51,5 metrenin üzerinde bulunan yapıların hol ve koridor gibi ortak alanlarında 100 m²'den büyük sığınaklarda, 2000 m²'den büyük kapalı otopark, depo, kazan dairelerinde duman tahliye ve kontrol sistemi yapılması zorunludur.

Duman tahliye ve kontrol sistemleri, güncel yönetmeliklerimizdeki kısıtlamalardan dolayı tarihi yapılarda kullanımına pek rastlamadığımız sistemlerdir.

Tez çalışmaları kapsamında çalışılan korunması gerekli kültür varlıklarında, duman tahliye sistemi tesisatı görülmemiştir.

- Basınçlandırma Sistemleri

Yapılarda, yangın esnasında kaçış yollarındaki hava basıncının daha yüksek tutularak dumanın kaçış yollarına sızmasını engelleyen sistemlerdir. Genelde, yangın kaçış merdiveni ve koridoruna yapılmaktadır.

BYKHY'ye (2007) göre, merdivenkovası yüksekliği 30,5 metreden yüksek, konut hariç tüm binalarda, bodrum kat sayısı 4'den fazla olan binalarda bodrum kata hizmet

veren kaçış merdivenlerinde, yapı yüksekliği 51,5 metre olan konutlarda kaçış merdivenlerinin basınçlandırılması şarttır.

Yönetmelik şartlarından dolayı, tarihi yapılarda uygulanmayan bir sistemdir.

1.9.1.4 Korunması Gerekli Kültür Varlıklarında Yangın Güvenlik Önlemleri ve Yasal Yaklaşımlar

Ülkemizde korunması gerekli kültür varlıkları çoğunlukla taş ve ahşap malzemeden yapılmışladır. Özellikle ahşap yapılar ve taş ile ahşabın beraberce kullanıldığı yapılar, özellikle elektrik ve ısıtma gibi çağdaş altyapı sistemleri uygulamalarıyla ciddi yangın riskleri taşımaktadır. Ulusal medyada, neredeyse her yıl bir mirasın yandığı haberleriyle karşılaşılmaktadır (Akıncıtürk ve Perker 2003).

Tarihi yapılara yangın tesisatı projelendirme ve uygulamalarında, yapının tarihi özelliklerini, özgün kimliğini korumak, yapıya zarar vermemek, taşıyıcı sistemi gibi yapısal elemanlara hasar vermemek gibi kısıtlamalardan dolayı, diğer yapı gruplarında uygulanan ilkelerden farklı yaklaşımlar gösterilmelidir. Yaklaşımlar, kültürel mirası tamamen modern bir yapıya dönüştüren müdahaleler değil de öngörülen işlevle yaşayan anıt olmasına olanak sağlayan minimum müdahaleler olmalıdır.

Ülkemizde tüm yapı gruplarını kapsayan BYKHY'de (2007), konut, yüksek yapılar, alışveriş merkezleri, otel ve hastaneler gibi yapılar için oldukça kapsamlı ve detaylı hükümler bulunmaktadır. Toplam 105 sayfa kadar olan yönetmelikte, tarihi yapılar başlığı altında yaklaşık 1 sayfalık yönetmeliğin yer alması, tarihi yapılar özelinde birçok proje ve uygulama sorularının cevapsız kalmasına sebep olmaktadır.

BYKHY'de tarihi yapılar başlıklı 11. kısım, Madde 167a, 167b ve 167c'de Tarihi Yapılara İlişkin Uygulama hükümleri, yer almaktadır (Ek 7). Bu hükümlerde, tarihi yapılarda yangına karşı güvenlik tedbirleri alınırken yapılacak yangın söndürme tesisatları hakkında, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun görüşünün alınması, alınacak yangın tedbirlerinde yapının korunmasının esas olduğundan bahsedilmektedir. Ancak konuya daha detaylı bir açıklık getirilmemektedir. Yangın tahliye, algılama ve söndürme tesisatı projelerinin ise, itfaiye teşkilatının görüşünün alınarak, yapının özelliğine uygun biçimde, fiziki ve görsel zarar vermeyecek şekilde yapılması hükümleri bulunmaktadır. Bir kattan daha fazla kullanıma açık katları olan

ahşap kolonlu tarihi yapıların ana taşıyıcı kolonlarının 90 dakika yangına dayanımlı restore edilmesi, yapıda kullanılabilecek elektrik kablo tipi, kaçış yollarının tanımlanması ve ahşap taşıyıcı elemanlarda kullanılabilecek boya tipleri açıklanmıştır.

-Avrupa Ulusal Yangın Koruma Konfederasyonu Tarihi Yapılarda Yangın Güvenliği İlke Kararları

Avrupa ulusal yangın koruma organizasyonları konfederasyonu olan CFPA (The Confederation of Fire Protection Association Europe) tarafından hazırlanan, tarihi yapılarda yangın koruma sistemleri yönetimi ilkelerinde, anıtsal yapılarda yangın güvenlik sistemleri ile ilgili kapsamlı yaklaşımlar bulunmaktadır. Aşağıda CFPA-E No:30:2013F kodlu ilke kararındaki maddeler açıklanmıştır (CFPA 2013).

CFPA ilkelerine göre; tarihi yapılarda yangın güvenlik sistemi kurulumunun birinci aşaması, her tarihi yapının benzersiz olmasında dolayı yapıya özel tasarım yaklaşımıdır. Tasarım; risk belirleme, dökümantasyon, basit ve ucuz çözümler ile ileri çözümlerin yer aldığı süreçtir.

Temel yangın koruma ilkeleri; Ateş, kıvılcım, sigara ve mum kaynaklı risklerin önlenmesidir. Tarihi yapılarda en sık rastlanan yangın sebeplerinden biri olan kundaklamayı önleyici tedbirler, elektrik tesisatının ve elektrikli aletlerin periyodik bakımlarının yapılması, elektrikli ısıtıcıların doğrudan temas ya da termal radyasyon ile yangın çıkarmasını önleyici tedbirler ile metal kesme, kaynak ve perçin gibi tehlikeli sıcak işler kaynaklı yangınları önleyici tedbirleri içermektedir.

Tasarım ve temel yangın koruma ilkeleri ile beraber düşünülmesi gerekli bir diğer ilke ise yangının yayılmasını önleyici tedbirlerin alınmasıdır. Yangının gerçekleşebilmesi için oksijen, ateş ve yanan nesne gerektiğinden, yanabilecek nesnelerin tarihi yapıdan uzaklaştırılması ya da yanabilecek nesnelerin yakınında yangın söndürme ekipmanları bulundurulması gerekmektedir. Depolama alanlarının düzenlenmesi, düzenli temizlik yapılması ve çöplerin atılması ile yanan nesneler kaynaklı riskler azaltılabilmektedir. Yangının yayılmasını önleyici tedbirlerden bir diğeri ise, çalışanların ve ziyaretçilerin de kullanabileceği basitlikte ve erişim kolaylığında kullanılabilecek mobil söndürme cihazları bulundurulmasıdır. Yukarıda sıralanan diğer önlemlerin yetersiz kalması durumunda ise, sprinkler, yangın dolabı vb. aktif yangın söndürme sistemleri tesis edilmelidir.

Çağdaş yapılarda kullanılan etkin bir yöntem olan, yapıda kompartmantasyon ile yangın bölgeleri oluşturarak yayılmanın önlenmesidir. Ancak tarihi yapılarda genelde yangın kompartmantasyon yapma imkânı bulunmamaktadır.

Yangının önlenmesi, söndürülmesi ve yayılmasını engelleyici tedbirlerden sonraki aşama ise yangın durumunda yapının tahliye edilmesidir. Tahliyenin sağlıklı bir biçimde yapılabilmesi için, kapı ve çıkış yönleri, alternatif kaçış güzergâhları, kaçış alarmı, yönlendirme levhaları, kaçış plan şemaları ve yangında kurtarılabilecek taşınabilir kültür miras belirlenmelidir.

1.9.1.5. Havalandırma Tesisatı

Havalandırma tesisatı, kullanılan ortamda istenen konfor şartlarını sağlamak amacı ile havayı soğutan, havayı ısıtan, havanın nemini düzenleyen, ortama taze hava sağlayan, istenmeyen kokuları, dumanı tahliye eden ya da istendiğinde toz, bakteri ve parçacıkları filtre ederek kapalı bir mahalin havasını değiştiren sistemlerdir

Korunması gerekli mimari kültür varlıklarında sık rastlanılan ısıtma ve soğutma amaçlı kullanılan klima tipleri aşağıda sıralanmıştır. Tipler, çeşitli markalara ait üretim ve satış yapan firmaların kataloglarından derlenmiş ve aşağıda gruplandırılmıştır.

Duvar Tipi Split Klima: Bir iç ve bir dış veya bir dış ve birçok iç üniteden oluşan bu klimalar oldukça düşük ses seviyesinde çalışırlar. İç ünitelerle dış ünite arasında bakır boru, elektrik kablosu, drenaj hortumu, izole ve bandajdan oluşan bağlantı yapılmaktadır. Konutlarda, küçük mahallerde yaygın olarak kullanılabilmektedirler.

Salon Tipi Split Klima: Özellikle mağaza ve toplantı salonu gibi insan dolaşımının fazla olduğu geniş mekânlarda kullanılan klimalardır. Yüksek hızlı ve güçlü fan sistemleri ile homojen hava dağılımını sağlarlar.

Yer-Tavan Tipi Split Klima: Hem tavan hem de yere monte edilebilme özellikleri ile bu klimalar mağaza, ofis gibi mekânlar için esnek montaj seçeneği bulunan klimalardır.

Kanallı Tip Split Klima: Kanallı tip split klimalar, geniş hacimlerin ya da çok bölmeli alanların ısıtılmasında ve soğutulmasında kullanılan cihazlardır. Şartlandırılmış hava, tavana monte edilen klimadan, kanallar vasıtasıyla istenilen noktalara dağıtılarak iklimlendirme sağlanmaktadır.

Kaset Tipi Split Klima: Kaset tipi split klimalar, tavandan dört yönlü üfleme yapan estetik cihazlardır. Daha çok yüksek tavanlı mekânların ısıtılması ve soğutulmasında kullanılırlar.

Multi Split Klima: Split klimalarda olduğu gibi tek dış ünitesi bulunan sistemde, birden fazla iç ünite tek dış üniteye bağlanmaktadır. Böylece dış ünitelerin yerleştirilmesinden doğacak yer sıkıntısı veya binanın dış yüzeyinde oluşacak görüntü kirliliği önlenmektedir.

Pencere Tipi Klima: Montajı kolay olan, gerektiğinde başka mekânlara kolaylıkla taşınabilen, diğer klimalara göre ekonomik çözümlerdir. Ancak bu avantajlarına rağmen estetik olmayışından, ses seviyelerinin yüksek oluşundan ve elektrik tüketiminin fazla oluşundan dolayı yüksek konfor istenen mekânlarda tercih edilmemektedir.

Dış Ünitesiz Klima: Dış ünitesi olmayan sadece iç üniteden oluşan cihazlardır. Isıtma ve soğutma yapabilmektedirler. Dış ünite montajı yapılamayan mekânlarda kullanılabilecek klimalardır.

Mobil Klima: Dış ünitesi olmayan, portatif klimalardır. Farklı mahallerde kullanılmak istendiğinde su drenajı için hortum çıkış noktası bulmak gerekmektedir.

Hijyenik Klima: Ameliyathaneler, yoğun bakım odaları, laboratuvarlar, gıda ve ilaç endüstrisi gibi temiz oda standardı aranan mekânlarda kullanılırlar.

Hassas Kontrollü Klima: Sıcaklık ve nem oranları çok düşük tolerans ile sabit tutulması gereken bilgisayar odaları, telekomünikasyon alanları, yüksek otomasyonlu ofis, müze, laboratuvar ve benzeri hacimlerin klimatize edilmesi için tasarlanmışlardır.

Çatı Tipi (RoofTop) Klima: Paket tip klimalar olarak da isimlendirilen çatı tipi klimalarda iç ünite ve dış ünite tek ünite haline getirilmiştir. İkinci bir üniteleri yoktur. Az yer kaplaması, hava debisinin yüksek oluşu gibi avantajlarından dolayı tercih edilirler. Isıtma ve soğutma özellikleri vardır. Hava kanalları aracılığı ile istenilen mekânlara şartlandırılmış hava dağılımı sağlanır. Taze hava ile çalışabilirler.

Hava Perdeleri: Mahalin sürekli kapı ya da pencere ile kapalı olmadığı kullanım şartlarında, açık kalan kontrolsüz hava giriş yerinin üzerine monte edilip içeriye iklimlendirilmemiş hava girişini engelleyen kapı üzeri klimalardır.

1.9.1.6 Korunması Gerekli Kültür Varlıklarında HVAC sistemleri kurulumu

Heating, Ventilating and Air Conditioning (HVAC) kelimelerinin baş harflerinden oluşturulmuş kısaltma, ısıtma, havalandırma ve iklimlendirme anlamına gelmektedir.

Tarihi yapıların restorasyonunda, çağdaş altyapı sistemleri kurulumunda, en zor iş grubu olarak HVAC sistemleri kurulumuyla karşılaşılmaktadır. HVAC sistemlerinden de klimalandırma en yaygın olarak uygulanmaktadır.

Tarihi yapılarda, soğuk iklim yapılarında daha az pencere, daha fazla duvar, sıcak iklim yapılarında hava dolaşımı için kubbeler, pencereler, yapılarda her mevsimde konfor sağlamak amaçlı çatı saçakları, gölgelikler, iç bahçeler, havuzlar, aktif rüzgâr yönüne göre yerleşmiş yapılar, yaz kış ayrı kullanılan mahaller, gibi pasif sistem çözümleri ile karşılaşılmaktadır.

Tarihi yapılar, bölgesel iklim şartlarına göre yapılıp ve günümüze özgün haliyle ulaşan yapılar olduğundan, güncel kullanım şartlarının çok zorunlu kılmadığı haller dışında, HVAC uygulamaları doğru bulunmamaktadır. Dolayısıyla, tarihi yapılara HVAC sistemleri kurulumu, tartışmalı bir uygulama olarak görülmektedir. Özgün doğal havalandırma, ısıtma ve iklimlendirme çözümleri mümkün olan en üst düzeyde korunarak yapı yaşatılmalıdır.

Güncel kullanım şartlarının zorunlu kıldığı durumlarda ise, restorasyon uygulamasında çalışan, projeci ve uygulamacı mimar, mühendis, müteahhit, HVAC sistem üretici firma temsilcilerinin multidisipliner bir yaklaşımla, yapının tarihi kontekstini ve planlanan kullanım koşullarını doğru değerlendirip, HVAC kurulması gerekli bölgelerin belirlenip, doğru sistemlerin seçilmesi gerekmektedir (Cyrenne ve ark. 2006).

Tarihi yapılarda HVAC uygulamalarında, tavsiye edilebilecek, doğru denilebilir bir sistem bulunmamaktadır. Benzersiz ya da eşsiz olan yapıların HVAC sistem seçimi de yapıya özgün, sağlanması istenilen konfor, yapıya strüktürel ve görsel uygunluk, fiyat gibi şartların değerlendirilmesi sonucu yapılmaktadır.

Tarihi yapıya HVAC uygulaması yapıldığında, yapıda kapsamlı fiziksel ve görsel değişikliğe neden olmaktadır. Yapının özgününde bulunmayan her yeni sistem yapıya

müdahale ve zarar vermektedir. Kurulumu oldukça agresif, girişken olan HVAC sistemlerinin uygulamasında söküm ve kırım işlerinin, tarihi yapının sınırlı ve kıymetli parçalarını eksilttiği göz önüne alınmalıdır (Park 1999).

Söküm kırım işlerinin en az olduğu, gerektiğinde yapıdan demontajı mümkün olan, küçük boru ve kanal çapları ile sistem çözümünün yapıldığı, az görünür ve sistemin çalışma yönünün dikey olduğu çözümler daha doğru bulunmaktadır (GSA 2015).

Çok yaşlı tarihi yapılarda güncel kullanım şartları kaynaklı uygulamalar dışında, küresel, bölgesel iklim değişiklikleri de yapıya HVAC sistemleri kurulumu için bir sebep olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak böyle uygulamalarda amaç yapının özgün dönem iklim koşullarının sağlanarak yapının yaşatılmasıdır.

1.9.2. Yapılarda Kullanılan Çağdaş Elektrik Tesisat Sistemleri

Bir enerji kaynağı olan elektriğin endüstrinin çeşitli dallarında kullanılmasında görev alan Elektrik Mühendisliği kolu, elektrik ve elektronikle ilgili tüm mühendislik dallarının dünyadaki genel adıdır. Çağdaş Üniversitelerin çeşitli eğitim programları incelendiğinde Telekomünikasyon Mühendisliği, Güç Mühendisliği, Kontrol Mühendisliği, Enerji Sistemleri Mühendisliği, Mikro Elektronik Mühendisliği gibi çeşitli alt dallara sahiptir.

Çağdaş yapım işlerinde inşaatların en önemli mühendislik hizmetlerinden birini veren bu meslek grubunun hizmet başlıkları, MMHŞ Madde 18'de aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır (MMHŞ 1985).

Elektrik mühendisliği hizmetleri:

- Normal aydınlatma ve priz tesisatını, zil tesisatı ve benzerlerini,
- Anten, basit donanım, sinyal, alarm ve ihbar, merkezi saat, paratoner tesisatını, telefon şebekelerini ve santrallerini,
- Asansörleri, yürüyen merdivenleri kuvvet tesisatını, dış ışıklandırma ve donanma tesislerini, bahçe ve çevre aydınlatmasını, yedek elektrojen gruplarını, trafo postalarını, besleme hatlarını,
- Sanayi kuvvet tesislerini, otomatik kumanda ve kontrol tesislerini, emniyet, özel ihbar ve kayıt tesislerini spor sahaları ile büyük meydanların aydınlatma tesislerini, skor tesislerini,

- Değişken renkli ışıklandırma tesisatını, programlı elektro akustik tesisatı, her nevi elektronik kumanda, kayıt ve yayın tesislerini, sinyalizasyon, beslenme şebekeleri ve benzeri özel tesisleri, içine alır.

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB), Elektrik Mühendisleri Odası (EMO), Yapı Elektronik Sistemleri ve Tesisatlarına Ait Mühendislik Hizmetleri Yönetmeliğinde elektrik mühendisliği hizmetleri, yapılarda ve yapı çevresinde tesis edilen elektronik sistemlerin keşif, proje, uygulama, işletme, kontrol, yapı elektronik sistemleri ve tesisatı işletme sorumluluğu ve bakımı olarak tanımlanmış ve mühendislerin görev, yetki ve sorumlulukları ile bu hizmetlerin denetlenmesine ilişkin usul ve esasları düzenlenmiştir (Ek 8).

EMO, Elektrik, Elektronik ve Bilgisayar Mühendisliği Hizmetleri yönetmeliğinde, ilgili meslek gruplarının hizmet verdiği yapı sınıfları basit yapıdan karmaşık yapıya doğru sınıflandırılıp 5 grupta tasnif edilmiş olup, kültürel Miras kapsamındaki yapılar 4. Sınıf yapılar arasında zikredilmiştir. Havaalanı, 5 yıldızlı otel, kongre merkezi gibi yapılar anıtsal yapılardan daha karmaşık yapılar olarak değerlendirilmiştir (EMO 2006).

İnşaat yapım süreçlerinde elektrik ve elektronik mühendisliğinden alınan hizmetler temelde yapılarda kullanılan akımın büyüklüğüne göre 2 başlık altında incelenebilir.

1.9.2.1. Kuvvetli Akım Sistemleri

Yapı işlerinde, 220v-380v aralığındaki akımla çalıştırılan teçhizatlar için hazırlanan alçak gerilim tesisat işlerini kapsar. Bu kapsamda yapılan işler aşağıda gruplandırılmıştır.

1. Trafo, besleme ve kablo işleri
2. Aydınlatma işleri
3. Priz anahtar işleri
4. Asansör, yürüyen merdiven işleri
5. Topraklama ve paratoner işleri

Tarihi yapılarda kuvvetli akım tesisat işleri aydınlatma ve aydınlatma dışındaki kuvvetli akım tesisat işleri olarak iki başlıkta incelenecektir.

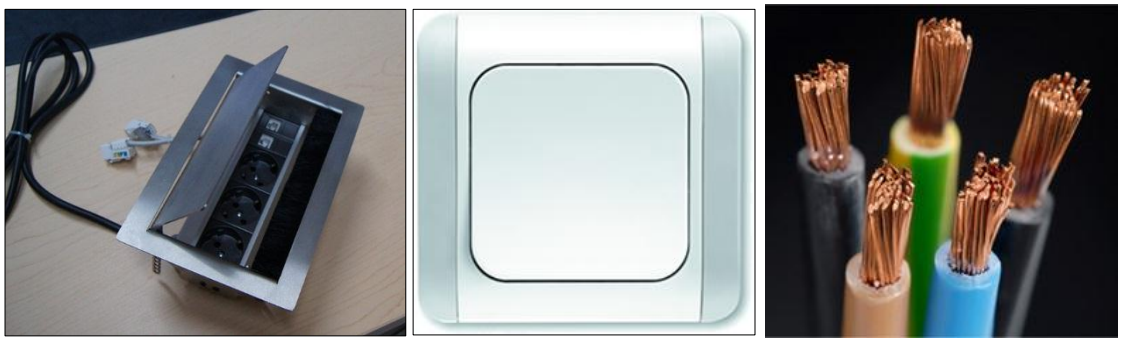
- Kuvvetli Akım Elektrik Tesisat İşleri

Kuvvetli akım işleri, yapıya enerji girişini sağlayıp, istenilen mahallere dağıtılması ve priz anahtar gibi sonlandırıcı elemanlarla güvenli kullanıma sunulması işleridir.

Trafo, jeneratör, elektrik panoları, kablo tavaları, kablo kanalı, iletken kablolar, priz ve anahtar gibi elemanlardan oluşur.

Şekil 1. 5. Kuvvetli akım elektrik işleri elemanları, kablo tavası, elektrik dolabı

Şekil 1. 6. Kuvvetli akım elektrik işleri elemanları**,** zemin buatı, anahtar ve kablolar

Elektriğin yaygın kullanımının 20. yy sonrası başladığı göz önüne alındığında korunması gerekli kültür varlıklarında, kuvvetli akım tesisatı, yapıların özgün tasarımında bulunmamaktadır veya kullanılabilirliğini kaybetmiş tesisatlar bulunmaktadır. Dolayısıyla, neredeyse tüm restorasyon işlerinde çağdaş elektrik tesisatı işleri uygulanmaktadır.

- Aydınlatma İşleri

Avusturya, Viyana'da 1913 yılında kurulan ve aydınlatma ile ilgili dünyanın en büyük kurumlarından olan Uluslararası Aydınlatma Komisyonu (International Commission on Illumination - Commission internationale de l'éclairage CIE) tanımına

göre aydınlatma, objeler ile çevrenin gerektiği ve istendiği gibi görülmesini sağlamak amacıyla ışık uygulamaktır (Sözen 2003).

Aydınlatmanın ilk kullanıldığı zamanlarda karanlığı yok etmek olan temel amaç, günümüzde mimaride çok daha çeşitli amaçlar için kullanılmaya başlanmıştır (Köşklük 2007).

Türüne göre doğal aydınlatma ve yapay aydınlatma, uygulama yerine göre iç aydınlatma ve dış aydınlatma, uygulama amacına göre genel ve bölgesel aydınlatma olarak ikiye ayrılmaktadır.

Şekil 1. 7. Bol pencereli bir Diyarbakır evi (Halifeoğlu ve ark. 2005)

Şekil 1. 8. Pencereli oda, Cahit Sıtkı Tarancı Evi (Halifeoğlu ve ark. 2005)

Doğal aydınlatma; güneş, ay, yıldızlar gibi tamamen doğal kaynaklardan yararlanılarak, herhangi bir enerji, yakıt kullanılmaksızın elde edilen aydınlatma türüdür. Yapının çeşitli kotlarına pencere ya da boşluklar bırakılarak doğal ışık kaynaklarından istenilen seviyede ışık elde edilmektedir. Yapay aydınlatma ise doğal aydınlatma ile sağlanan ışığın yetersiz olduğu durumlarda, çeşitli enerji, yakıt, araç gereç kullanılarak elde edilen aydınlatma türüdür. Geçmişte, gaz lambası, meşale ve mum gibi ateş ile yapılan aydınlatma, günümüzde elektrikli aydınlatma armatürleri, led, fiber optik aydınlatma elemanları ile düşük maliyetler, kullanım kolaylığı ve yüksek görsel konfor sağlanabilmektedir.

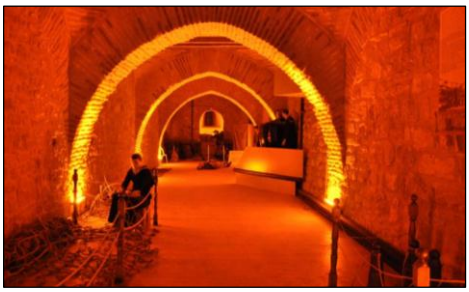
Genel aydınlatma, bir mekânın genel kullanım amacına göre belirli bir aydınlık seviyesi ile aydınlatılmasıdır. Lokal aydınlatma ise bir mekânın içerisinde belli bir

bölümünün farklı amaçlara göre genel aydınlatmaya göre daha farklı aydınlık seviyesi ile aydınlatılmasıdır.

Genel aydınlatmada aydınlatılan mekânın her noktasında birbirine yakın aydınlık seviyesinin sağlanması önemlidir, bu durum ışık kaynaklarının doğru ve homojen yerleştirilmesi, gölge oluşumunun engellenmesi ile sağlanabilmektedir. Lokal aydınlatmada, doğru ve uygun aydınlatma çözümü için, aydınlatılacak bölümlerin yerleşimi, kullanım amaçları, aydınlatılacak nesnenin özellikleri ile armatürün uyumu, yoğun sıcaklık üretmeyen armatürlerin seçimi gibi hususlar önemlidir.

Bir mekanın, görsel konfor ve kullanım ihtiyaçlarını karşılayabilmek için genel aydınlatma ve lokal aydınlatma beraberce değerlendirilmelidir. Bu durum için genel olarak mutfak, banyo gibi mahallerden, konut, yüksek katlı yapılar, müze, tiyatro, konser salonu gibi karmaşık yapılara kadar geçerlidir.

Korunması gerekli kültür varlıklarının özgün tasarımında, doğal aydınlatmadan yoğun biçimde faydalanılmıştır. Ancak tarihi yapıların güncel kullanım şartlarına yeterli cevap verememesi, istenilen konfor, kullanım ve güvenlik şartlarının sağlanması, yapının daha güzel algılanması, anıtsal yapı içinde sergilenmesi planlanan nesnelerin istenilen seviyede görsel algılanmasının sağlanması gibi amaçlarla neredeyse tüm restorasyon işlerinde iç aydınlatma ve dış aydınlatma uygulanmaktadır (Halifeoğlu ve ark. 2005).

Şekil 1. 9. Çimenlik Kalesi, iç mekân led aydınlatma (Nikielektronic 2015)

Şekil 1. 10. Süleymaniye Cami, cephe aydınlatma (Modernmimar 2015)

Korunması gerekli kültür varlıklarında, restorasyon sonrası aydınlatma çalışmalarında, mekanın özgün işlevi ve yeni işlevi, yeni cephe ile iç mimari dekor, konumu ve çevre yapılarla ilişkisi uygulamada düşünülmesi gereken faktörlerdendir (Kazanasmaz 2003).

Korunması gerekli kültür varlıklarında genel ve lokal aydınlatma yapılırken, çeşitli aydınlatma armatürlerinin zamanda ısı ve sıcaklığa da ürettiklerinden monte

edildiği yer ya da aydınlattıkları yüzeylere zarar verebileceği, yangına neden olabileceği unutulmamalıdır (Çetinkaya ve Bakır 2009). Bu nedenle, yangın riskinin yüksek olduğu ya da sıcaklık nedeniyle bozulabilecek kıymetli nesnelerin bulunduğu mekânlarda, fiber optik aydınlatma sistemleri, led aydınlatma armatürleri gibi ısı yaymayan soğuk ışık kaynakları kullanılmalıdır.

Şekil 1. 11. Fiber optik aydınlatma (Elektrikport 2015)

Şekil 1. 12. Wallwasher, dış cephe aydınlatma armatürü (Neoneon 2015)

Kullanıldığı yer ve amaca göre, iç mekân, dış mekân, cephe ve çevre için çok çeşitli aydınlatma armatürleri bulunmaktadır.

1.8.2.2. Zayıf Akım Sistemleri

Temelde 12 volt civarında akım ile çalışan ürünlerin tesis edilmesini kapsayan sistemlerdir. Yapılarda zayıf akım sistemleri, büyük bir hızda yenilenen ürünler, sürekli olarak kullanıma sunulan yeni teknolojiler gibi nedenlerden dolayı kullanılan tüm ürünleri kapsayacak bir liste oluşturulmasının pek mümkün olmadığı bir disiplin dalıdır. Konut, ofisler ve alışveriş merkezlerinde akıllı bina sistemleri, müze yönetim sistemleri, laboratuvarlar, askeri tesisler vb. yapılarda sayısız iş başlığı ve ürün çeşitliliği oluşturan sistemler olsa da piyasada zayıf akım sistemleri ile ilgili hizmet veren firmaların hizmet sundukları iş başlıkları, ürün katalogları ve güncel yönetmelikler derlenerek aşağıdaki liste oluşturulmuştur.

Güvenlik Sistemleri; Kartlı giriş kontrol tesisatı ve özel giriş kontrol sistemleri gibi sistemlerdir. Yapıda, girişine sınırlama getirilmek istenen mahallerin bulunması durumunda tesis edilen kart, okuyucu ekran ve merkezi üniteden oluşan sistemlerdir. Manyetik kartlı, tuş kodlamalı, parmak izli, göz tanımalı vb. sistemler mevcuttur.

Personel mesai takibi, misafir takibi gerekli güvenlikli yapılardan müzelere kadar geniş kullanım alanları vardır.

TV ve Uydu Sistemleri; SMATV tesisatı**,** interaktif TV tesisatı **ve** IP TV tesisatı gibi sistemlerdir.

Tarihi yapılarda; müze, sergi gibi, bilgilendirme ekranlarının kullanıldığı mahallerde, kafeterya ya da restoran gibi televizyon bulunan mahallerde sıkça karşılaşılan sistemlerdir.

Yangın Algılama ve Uyarı Sistemleri; Yangın algılama dedektörleri, yangın alarm tesisatı, siren, uyarı butonları, ikaz elemanları, varsa dedektörlerin bağlı bulunduğu yangın algılama paneli santralinin kullanıldığı sistemlerdir. Yangın dedektörleri, tepki verdiği eyleme göre duman, dedektörü, ısı dedektörü, gaz dedektörü, alev dedektörü olarak isimlendirilmektedir.

BYKHY'de (2007), konutlar hariç kat alanı 400 m² 'den fazla olan iki kat ile dört kat arasındaki bütün binalarda, kat sayısı dörtten fazla olan bütün binalarda, konutlar dâhil bütün yüksek binalarda otomatik yangın algılama cihazlarının tesis edilmesi zorunludur. Yangın algılama sisteminin ve parçalarının için üretim, tasarım ve montaj standardı TS EN 54'tür.

Şekil 1. 13. Yangın algılama ve erken uyarı sistem elemanları, alarm, duman dedektörü (Yuyarı 2015)

Tarihi yapılarda, yangın algılama ve uyarı sistemleri, kullanımı sıkça görülen tesisat tiplerindendir. Ekonomik oluşu, kablosuz ve pille çalışan çeşitli ürünlerin de kullanılması ile mevzuatta gerek görülen sınırlarda olmasa dahi yaygın olarak kullanılan sistemlerdendir. Kablolu sistemlerde kablo ve cihazların kontrolü, kablosuz sistemlerde ise cihazların pillerinin kontrolü periyodik olarak yapılmalıdır.

Müzik Sistemleri; Yapılarda, acil anons tesisatı, genel ve özel müzik yayın tesisatı ve simultane tercüme tesisatı gibi tesisatlardan oluşan sistemlerdir.

Tarihi yapılarda, özellikle turistik kullanım amaçlı mekânlarda, konser, toplantı gibi etkinliklerin yapıldığı yerlerde ve müzelerde sıkça rastlanılan tesisatlardandır.

Data Sistemleri; Data Tesisatı ve Santrali, Kablosuz Data Sistemi gibi sistemlerdir.

Tarihi yapılarda, özellikle, müze ve sergi gibi mahallerde kullanımına sıkça rastlanmaktadır. Ancak son yıllarda kablosuz internetin yaygınlaşmasıyla, tarihi yapıların kafeterya, restoran gibi hizmet veren mahallerinde dahi kullanımına rastlanmaktadır.

Kumanda ve Otomasyon Sistemleri; Merkezi Kumanda Tesisatı, SCADA Tesisatı, Bina Otomasyon Tesisatı gibi sistemlerdir.

Tarihi yapılarda, daha çok müze gibi yüksek güvenlikli ve karmaşık zayıf akım sistemlerinin bulunduğu yapılarda kullanılmaktadır.

Telefon Sistemleri; Telefon tesisatı, telefon santrali tesisatı ve intercom tesisatı gibi sistemlerdir.

Tarihi yapıların güvenlik odalarında, yapının işletmesinde çalışan personel ve oda kullanımı durumlarında, tarihi yapının restoran, kafeterya, dükkân gibi mahallerinde kullanımına sıkça rastlanmaktadır.

Kamera Sistemleri; Kapalı devre televizyon yayın tesisatı (CCTV - Closed Circuit Tele Vision), IP Kamera Tesisatı, Görüntülü Kapı Telefonu Tesisatı, gibi sistemlerdir. Genelde, kamera ve merkezi ünite olmak üzere iki parçalı sistemlerdir. İstenen yerlerde konumlandırılan kameralar aracılığıyla mahallerin izlenmesi sağlanarak ve gerektiğinde görsel kanıt edinilmektedir.

Tarihi yapılarda, dükkân, restoran, sergi, müze gibi yoğun insan dolaşımı olan mahallerde sıkça rastlanılan sistemlerdir. Tarihi yapıda istenilen güvenlik düzeyine bağlı olarak gizli, harekete duyarlı, gece görüşlü vb. çeşitli tipte kameralar kullanılmaktadır.

Tez çalışması kapsamında, korunması gerekli kültür varlıkları Diyarbakır örneklerinde CCTV tesisat uygulamasına sıkça rastlanmıştır.

1.9.3. Elektrik ve Mekanik Otomasyon Tesisatı

Otomasyon kavramı, Türk Dil Kurumu sözlüğünde endüstride, yönetimde ve bilimsel işlerde insan aracılığı olmadan, işlerin otomatik olarak yapılması anlamına

gelmektedir. Otomasyon, makine ve insanın yürütmesi istenen işin, insan ile makine arasında paylaşılmasıdır, toplam işin paylaşım yüzdesi ise otomasyonun düzeyini belirler (Sümen 2001). İnsan gücünün yoğun olduğu otomasyon sitemleri yarı otomasyon, makinenin yoğun olduğu sitemler de tam otomasyon olarak adlandırılırlar. Konfor ve güvenlik şartlarının üst düzeyde istendiği çağdaş binalarda kullanımı oldukça yaygındır ve 'Bina Otomasyon Sistemi' (Building Automation Systems – BAS) olarak adlandırılmaktadır.

Yapılarda mekanik otomasyon sistemleri, yapının tipine bağlı olarak ısıtma sistemi, soğutma sistemi, havalandırma sistemi ve klima sistemi ile yangın söndürme gibi çeşitli elektromekanik sistemlerin tek bir merkezden kontrolünün düzenlendiği sistemlerdir. Otomasyon sistemlerinde temelde, tesisatın daha az insan ile işletilmesi, kullanılan mekanik sistemin güvenliği ve enerji verimliliğinin arttırılması sağlanmaktadır. Özellikle yangın söndürme, iklimlendirme gibi, insan faktörüne ihtiyaç duymayan, otomatik devreye girmesi istendiği durumlarda kullanımı yaygındır.

Yapıda elektrik otomasyon sistemleri, yapının tipine bağlı olarak, aydınlatma, CCTV, güvenlik, kartlı geçiş, asansör vb. işlerde, bina giriş çıkışları, otopark, ofis, ıslak hacimler gibi tüm mahallerde uygulanmaktadır.

Yapılarda elektromekanik tam otomasyon sistemlerinin kullanılması ile merkezi kontrol, işletim kolaylığı, tam güvenlik kontrolü ile enerji ve personel gibi işletme maliyetlerinde tasarruf sağlanmaktadır (Aytıs 1999).

Çeşitli otomasyon sistemleri kullanımına, müze, sergi alanı gibi güvenlik ve kontrollü geçiş ihtiyacı olan mahallerde, cami, kilise gibi merkezi ses-anons otomasyonu ihtiyacı olan mahallerde, yangın güvenlik sistemleri, merkezi havalandırma sistemleri tesis edilmiş tarihi yapılarda sıkça rastlanmaktadır.

1.10. Proje Yönetimi Kavramı ve Restorasyon Süreçlerinde uygulanması

Korunması gerekli kültür varlıklarında müdahale ilkeleri, korunması gerekli kültür varlıklarında kullanılan elektrik ve mekanik tesisat sistemlerinde görüldüğü üzere anıtsal yapılara müdahale uygulamalarında, çok çeşitli mühendislik kollarının faaliyetlerinin koordinasyonu gereklidir. Restorasyon işlerinde, mühendislik kollarının

koordinasyonunun sağlanamaması, uygun olmayan sistemlerin seçimi ve uygulama hataları sık rastlanan problemlerdendir.

Oldukça karmaşık bir iş kolu olan inşaatlarda, özellikle kültürel mimari mirasa müdahale gibi hatanın geri döndürülemeyeceği işlerde tüm disiplinlerin etkin koordinasyonunun sağlandığı, tüm süreçlerde aktif bir proje yönetimi (project management) metodu izlenmelidir.

Türk Dil Kurumu proje kelime anlamını "değişik alanlarda önceden plan ve programa alınmış, maliyeti hesaplanmış, kurum ve kuruluşların yönetim organları tarafından onaylanmış, kısa ve uzun vadeye bağlanarak özel kurum veya devlet adına gerçekleştirilmesi kabul edilmiş bilimsel çalışma tasarısı" olarak açıklamaktadır. Mimari kullanımdaki anlamını ise "mal sahibinin isteğine göre yapılacak bir yapıyı, belli bir programa göre inşa edilecek bir yapı bütününü, bir makine veya bir kuruluşu plan durumunda gösteren çizim" olarak açıklamaktadır (ProjeTDK 2015).

Cambridge Dictionaries'e göre ise "a piece of planned work or an activity that is finished over a period of time and intended to achieve a particularaim" olarak tanımlanmaktadır (ProjectENG 2015).

Proje kavramı, yukarıda sözü edilen tanımlamalar ve modern inşaat uygulamalarına göre yorumlandığında; insan, makine, teçhizat, malzeme, finans gibi sınırlı sayıda kaynaklar ile yeni, daha önce yapılmamış, genellikle benzersiz ve bir defalığına gerçekleştirilen işin, çağdaş normlara uygun kalitede tamamlanmasıdır.

İnşaatlarda proje yönetimi kavramı ise, proje tanımında yer alan, para, insan gücü, iş makineleri, alet ve ekipmanlar ile kullanılması planlanan teknoloji gibi tüm olguları, öngörülen bütçe ile istenen kalitede tamamlama metodolojisidir (Walker 2015).

Gün geçtikçe, çok çeşitli mühendislik disiplinlerinin çalışması ile karmaşıklığı artan inşaat sektöründe; yapım teknikleri ve malzemeleri konusunda sürekli gelişen endüstri ve yenilenen standartlar, normlar, inşaat şirketleri arasındaki ağır rekabet koşulları oluşmasına neden olmaktadır. Maliyetlerin artması, projelerde istenen kalite ve konfor şartlarının sürekli artması, güncel teknoloji ve altyapı gereksinimlerine bağlı olarak sürekli yenilenen yapılar, çevre koruma hassasiyetlerinin artması, enerji fiyatları, iş sağlığı ve güvenliği konusunda ilerlemeler gibi sebeplerden dolayı başarılı bir proje yönetimi ihtiyacı doğmaktadır (Taş ve Yaman 2014).

Merkezi Amerika Birleşik Devletleri'nde yer alan ve dünya çapında örgütlenmiş, kar amacı olmayan organizasyonlardan biri olan Project Management Institute'in (PMI) resmi yayını olan Project Management Body of Knowledge'a göre (PMBOK), proje yönetim süreçleri;

1. Başlangıç (Initiating)
2. Planlama (Planning)
3. Yürütme (Executing)
4. İzleme ve Kontrol (Monitoring and Controlling)
5. Kapanış (Closing)

Olmak üzere beş ana başlıkta gruplandırılmıştır (Meredith ve Mantel). PMBOK'ta proje yönetim sürecine ait 9 adet bilgi alanı (knowledge area) yani bir projede tanımlanması, takip edilmesi gerekli,

1. Entegrasyon (Integration)
2. Kapsam (Scope)
3. Zaman (Time)
4. Maliyet (Cost)
5. Kalite (Quality)
6. İnsan Kaynakları (Human Resources)
7. İletişim (Communications)
8. Risk (Risk Management)
9. Tedarik (Procurement)

Olmak üzere, dokuz ana veri toplama başlığı bulunmaktadır (Globerson ve Zwikael 2002).

1.10.1. Korunması Gerekli Kültür Varlıklarına Müdahalelerde Proje Yönetimi

Proje yönetimi ve ilgili tüm süreçleri, çağdaş yapıların inşasında kullanıldığı gibi korunması gerekli kültür varlıklarına yapılan her ölçekte müdahale yaklaşımında, tüm proje hazırlık ve imalat süreçlerinin bitimine kadar, mevzuatlar, normlar, sözleşmeler, ihale süreçleri, inşaat yapım ve raporlamalar, metraj ve fiyatlar gibi tüm iş başlıklarında uygulanmalıdır.

Çağdaş proje yönetim süreçlerinin restorasyon işlerine entegrasyonu durumunda, restitüsyon çalışmalarından, şantiye kurulumuna, malzeme tedarik sürecinden, imalatın doğru yapılmasına, maliyet izlemelerinin yapılmasından hakkedişlerin hazırlanmasına ve işin teslimine kadar yaşanan karmaşık interdisipliner mühendislik süreçlerinde etkin bir kontrol ve kalite artışı getireceği düşünülmektedir.

PMBOK'a göre tanımlanan dokuz adet proje yönetim bilgi alanının sağlıklılaştırma, yeniden kullanım, taşıma, anastylosis veya yeniden yapım amaçlı bir korunması gerekli kültür varlığı yapım işine özgün olarak hazırlanmış tablosu aşağıda gösterilmiştir.

Entegrasyon:	Yapım işindeki Restorasyon, Restitüsyon ve gerekli tüm mühendislik projelerinin hazırlanması, koordinasyonu, uygulamanın tüm aşamalarının tespit edilmesi, master planların hazırlanması işleridir.
Kapsam:	Yapım işindeki, ana sözleşme kapsamı ve imalatların kapsamının tanımlanması, tüm yüklenici ve alt yüklenici iş kapsamlarının belirlenmesi, kapsam dışı bırakılacak ve kapsam içine alınacak işlerin tanımlanmasıdır.
Zaman:	Yapım işindeki, tüm görevlerin tanımlanması, görevlerin başlangıç bitiş ilişkilerine göre sıralanması, görev sürelerinin belirlenmesi, zaman çizelgesinin hazırlanması ile gözetlenmesi ve denetlenmesi işleridir.
Maliyet:	Yapım işinde gerçekleştirilecek görevler için, tahmini, öngörülen maliyetin hazırlanması, işin bütçesinin hazırlanması ve gerçekleşen finansal ilerleme ile bütçenin gözetlenmesi ve denetimi.
Kalite	Yapım işi neticesinde istenen kaliteye uygun, kalite yönetim planının yapılması, ulusal ve uluslararası kalite ve standartlara göre işin yapılandırılması. Tüm imalat süreçlerinin geri dönüşümsüz hatalara mahal vermeyecek şekilde periyodik olarak gözetlenmesi ve denetlenmesi işleridir.
İnsan Kaynakları:	Yapım işi için gerekli tüm insan kaynağının belirlenmesi, işe alım programlarının ve işe alımların yapılması, gerekli personel eğitimlerinin verilmesi, tüm personel özlük haklarının takibi, puantaj, maaş ve bordro işlemleri.
İletişim:	Yapım işi ve neticesi ile ilgili tüm paydaşların belirlenmesi, iletişim planının yapılması. Örnek: Vakıflar Genel Müdürlüğünün yapımını üstlendiği, bitiminde İl Müftülüğünün kullanacağı cami restorasyonu işinde, işveren ve kullanıcı koordinasyon toplantılarının yapılması. Medya ve halkla ilişkiler süreçlerinin yönetilmesi.
Risk:	Yapım işi için gerçekleşebilecek risklerin öngörülmesi, belirlenmesi, risk planının yapılması, ölçülebilir ve ölçülemez riskler ile karşılaşıldığında çözüm planları, tüm proje risklerinin gözetlenmesi ve denetlenmesi. Örnek: Kale duvarı restorasyonunda, yüksekte çalışma koşulları, kule vinç, lift kullanımından doğan riskler, Vandalizm, sıkışık çalışma koşulları, ağır iklim şartları…
Tedarik:	Yapım işi için gerekli tüm satın alma planının yapılması, satın alma operasyonlarının gözetlenmesi ve denetlenmesi gerçekleştirilmesi ve yönetilmesi. Örnek: Muhtelif boylarda 1000 m² bazalt siparişi, 01 Temmuz 2015 tarihinde şantiyeye ulaştırılmalı…

Tablo 1. 2. Restorasyon işleri için proje yönetimi bilgi alanları

1.11. Korunması Gerekli Kültür Varlıklarının Derecelendirme Yöntemiyle Gruplandırılması

Korunması gerekli kültür varlıklarının değerlendirilmesinde, subjektif yargılardan uzak bir biçimde değerlendirme yapılabilmesi için çeşitli çalışmalar yapılmış ancak henüz genel kabul görmüş ortak bir derecelendirme sistemi oluşturulamamıştır (Tali 2015). Ülkelerin kendilerinin oluşturduğu çeşitli değerlendirme, puanlandırma sistemleri mevcuttur.

Aşağıda 4 adet değerlendirme sistemi incelenmiştir.

1. Gottfried Kiesow tarafından geliştirilen değerlendirme sistemi
2. Harold Kalman tarafından geliştirilen değerlendirme sistemi
3. Kanada Thorold şehri Yerel Mimari Koruma Danışma Komitesi (LACAC - Local Architectural Conservation Advisory Committees) değerlendirme sistemi
4. Kanada Selwyn ve Erin şehri tarihi yapılar değerlendirme sistemi

1.11.1. Gottfried Kiesow Anıtsal Yapı Değerlendirme Sistemi

Gottfried Kiesow tarafından geliştirilen ve Almanya Hessen Eyaleti Anıt Koruma Müdürlüğünce kullanılan, tarihi yapının **sanat tarihi**, **şehircilik**, **tarihi** ve **teknik önemi** olarak 4 ana başlıkta toplanıp puanlanan sistemin alt başlıkları ve skorlama sistemi aşağıdadır (Tali 2015) (Sancakdar ve Tepe 2009).

A. **Sanat tarihi değeri:**	Bu kategoride maksimum **100 puan** verilmektedir.		
1.	Sanat değeri önemi	:	35 / 24 / 12 / 0
2.	Üslup – tipolojik gelişim önemi	:	30 / 20 / 10 / 0
3.	Yapının mimarı, sanatçı önemi	:	35 / 24 / 12 / 0
4.	Yapının temsil ettiği sanat üslubu	:	20 / 13 / 07 / 0
5.	Cephe, bezeme, iç tasarım	:	15 / 10 / 05 / 0
B. **Şehircilik önemi :**	Bu kategoride maksimum **100 puan** verilmektedir.		
6.	Peyzaj, kent görünümü, yer önemi	:	40 / 27 / 13 / 0
7.	Çevresindeki başka anıtla etkileşim	:	30 / 20 / 10 / 0
8.	Mimari bir bütünün parçası	:	25 / 13 / 07 / 0
9.	Bir şehircilik tasarımının parçası	:	25 / 13 / 07 / 0
C. **Tarihi önemi :**	Bu kategoride maksimum **100 puan** verilmektedir.		
10.	Yerleşme ve konut gelişimi	:	15 / 10 / 05 / 0
11.	Ünlü bir kişi ile ilişkisi	:	30 / 20 / 10 / 0
12.	Önemli bir politik olayla ilişkisi	:	30 / 20 / 10 / 0
13.	Sosyal ve tarihi önemi	:	20 / 13 / 07 / 0
14.	Sosyolojik ve etnografik önemi	:	20 / 13 / 07 / 0
15.	Sanayi, ticaret ve ulaşım tarihi	:	15 / 10 / 05 / 0
D. **Teknik önemi :**	Bu kategoride maksimum **100 puan** verilmektedir.		
16.	Yapım tekniği ve strüktürel önemi	:	35 / 24 / 12 / 0
17.	Yapımda kullanılan işçilik önemi	:	20 / 13 / 07 / 0
18.	Özgün tasarım durumu	:	20 / 13 / 07 / 0
19.	Özgün renk düzeni	:	15 / 10 / 05 / 0
20.	Sağlamlık	:	20 / 13 / 07 / 0

Tablo 1. 3. Gottfried Kiesow anıtsal yapı değerlendirme sistemi

Yukarıdaki puanlama tablosuna göre **sanat tarihi değeri önemi** gösterir puanın %20'si, **şehircilik önemi** gösterir puanın %40'ı, **tarihi önemi** gösterir puanın %20'si ve **teknik önemi** gösterir puanın %20'si alınarak toplanır. Skorlama neticesinde, 80-100 puan arasındaki 1. grup yapılar hiçbir değişikliğe izin verilmeyen yüksek önemli tarihi yapı, 60- 79 puan arasındaki 2. grup yapılar iç düzenlerinde sınırlı değişikliğe izin verilen tarihi yapı, 40-59 puanın arasındaki 3. grup yapılar cephe gerisinde kalan bölümlerde değişikliğe izin verilen tarihi yapı ve 20-39 puan arasındaki 4. grup yapılar ise yalnız cepheleri, cephe kısımları veya bazı ayrıntıları korunması gerekli yapı olarak değerlendirilir (Tali 2015).

1.11.2. Harold Kalman Anıtsal Yapı Değerlendirme Sistemi

Kanada Vancouver şehrinde tarihi yapı uzmanı olarak çalışan Harold Kalman'ın The Evaluation of Historic Buildings kitabında oluşturduğu, tarihi yapının **mimari,**

tarihi, **çevre**, **kullanılabilirlik** ve **bütünlük önemi** olarak 5 ana başlıkta toplanıp puanlanan sistemin alt başlıkları ve skorlama sistemi aşağıdadır (Kalman 1980).

A. **Mimari**	**:**	Bu kategoride maksimum **35 puan** verilmektedir.	
1.	Tarz, stil	:	20 / 10 / 05 / 0
2.	Konstrüksiyon	:	15 / 08 / 04 / 0
3.	Yapının yaşı	:	10 / 05 / 02 / 0
4.	Yapının mimarı	:	08 / 04 / 02 / 0
5.	Yapı tasarımı	:	08 / 04 / 02 / 0
6.	İç tasarım	:	04 / 02 / 01 / 0
B. **Tarih**	**:**	Bu kategoride maksimum **25 puan** verilmektedir.	
7.	Kişi	:	20 / 10 / 05 / 0
8.	Olay	:	25 / 10 / 05 / 0
9.	Bağlam (context)	:	20 / 10 / 05 / 0
C. **Çevre**	**:**	Bu kategoride maksimum **10 puan** verilmektedir.	
10.	Süreklilik	:	10 / 05 / 02 / 0
11.	Çevre düzeni	:	05 / 02 / 01 / 0
12.	Kent simgesi	:	10 / 05 / 02 / 0
D. **Kullanılabilirlik**	**:**	Bu kategoride maksimum **15 puan** verilmektedir.	
13.	Uygunluk, bağdaşma	:	10 / 05 / 02 / 0
14.	Adapte olabilirlik	:	05 / 02 / 01 / 0
15.	Halka açıklık	:	10 / 05 / 02 / 0
16.	Hizmetler	:	10 / 05 / 02 / 0
17.	Maliyetler	:	05 / 02 / 01 / 0
E. **Bütünlük**	**:**	Bu kategoride maksimum **15 puan** verilmektedir.	
18.	Konum, mevki	:	05 / 03 / 01 / 0
19.	Başkalaşma, değişim	:	05 / 03 / 02 / 0
20.	Durum	:	05 / 03 / 02 / 0

Tablo 1. 4. Harold Kalman anıtsal yapıl değerlendirme sistemi

Yukarıdaki puanlama tablosuna göre skorlama neticesinde, 75-100 puan arasındaki 1. grup yapılar; yüksek önemli tarihi yapı, 50- 74 puan arasındaki 2. grup yapılar; önemli tarihi yapı, 25-49 puan arasındaki 3. grup yapılar çevresel değeri olan tarihi yapı, 0-24 puan arasındaki yapılar ise önemi olmayan tarihi yapı olarak değerlendirilir (Kalman 1980).

1.11.3. Thorold Şehri Anıtsal Yapı Değerlendirme Sistemi

Kanada Thorold şehri Yerel Mimari Koruma Danışma Komitesinin kullandığı, tarihi yapının, **tarihi**, **mimari** ve **çevre/kültür önemi** olarak 3 ana başlıkta toplanıp puanlanan sistemin alt başlıkları ve skorlama sistemi aşağıdadır (Neale 2011).

A. **Tarihi**	**:**	Bu kategoride maksimum **100 puan** verilmektedir.			
		Mükemmel	**İyi**	**Makul**	**Kötü**
1. Tarihi eğilimler, trendler	:	40	27	13	0
2. Yapım tarihi, eskiliği	:	30	20	10	0
3. Yapı ile ilgili olaylar	:	15	10	05	0
4. Yapı ile ilgili kişiler	:	15	10	05	0
5. Arkeolojik kaynaklar (varsa)	:	10	07	03	0
6. Yapı, miras grupları (varsa)	:	10	07	03	0
B. **Mimari**	**:**	Bu kategoride maksimum **100 puan** verilmektedir.			
7. Tasarım	:	30	20	10	0
8. Yapım stili, tarzı	:	20	13	07	0
9. Mimari bütünlük	:	20	13	07	0
10. Fiziki durum	:	20	13	07	0
11. Yapının mimarı	:	10	07	03	0
12. İç tasarım öğeleri (varsa)	:	10	07	03	0
C. **Çevre ve kültür**	**:**	Bu kategoride maksimum **100 puan** verilmektedir.			
13. Çevresel uyumluluk	:	40	27	03	0
14. Toplumsal durumu	:	20	13	07	0
15. Simgesel durumu	:	20	13	07	0
16. Konum, mevki	:	20	13	07	0

Tablo 1. 5. Thorold Şehri anıtsal yapı değerlendirme sistemi

Yukarıdaki puanlama tablosuna göre **tarihi önemi** gösterir puanın %20'si, **mimari önemi** gösterir puanın %35'i ve **çevresel önemi** gösterir puanın %45'i alınarak toplanır. Skorlama neticesinde, 70-100 puan arasındaki 1. grup yapılar; yüksek önemli tarihi yapı, 45- 69 puan arasındaki 2. grup yapılar; korumaya değer tarihi yapı, 45 puanın altındaki 3. grup yapılar; dikkat çekici ve belgelenmeye değer tarihi yapı olarak değerlendirilir (Neale 2011).

1.11.4. Selwyn ve Erin Şehirleri Anıtsal Yapı Değerlendirme Sistemi

Kanada Selwyn ve Erin şehrinin kullandığı, sisteminin **mimari**, **tarihi**, **bütünlük**, **çevre** ve **enderlik önemi** olarak 5 ana başlıkta değerlendirildiği sistemin alt başlıkları ve puanlama sistemi aşağıdadır (Anonim1 2015) (Anonim2 2011).

A.	**Mimari**	**:**	Bu kategoride maksimum **100 puan** verilmektedir.			
			Mükemmel	**İyi**	**Makul**	**Kötü**
	1. Yapım stili, tarzı	:	40	27	14	0
	2. Konstrüksiyon durumu	:	30	13	07	0
	3. Yapının mimarı	:	15	10	10	0
	4. Kompozisyon	:	15	10	03	0
	5. İç Tasarım öğeleri(varsa)	:	10	07	03	0
B.	**Tarihi**	**:**	Bu kategoride maksimum **100 puan** verilmektedir.			
	6. Tarihi eğilimler, trendler	:	40	27	13	0
	7. Yapı ile ilgili kişiler	:	15	10	05	0
	8. Yapı ile ilgili olaylar	:	15	10	05	0
	9. Kompozisyon	:	30	20	10	0
	10. İç Tasarım öğeleri(varsa)	:	10	07	03	0
C.	**Bütünlük**	**:**	Bu kategoride maksimum **100 puan** verilmektedir.			
	11. Başkalaşma, değişim	:	40	27	13	0
	12. Yapının durumu	:	15	10	05	0
	13. Konum, mevki	:	15	10	05	0
	14. Uyumluluk (varsa)	:	30	20	10	0
D.	**Çevre**	**:**	Bu kategoride maksimum **100 puan** verilmektedir.			
	15. Toplumsal durumu	:	20	13	07	0
	16. Simgesel durumu	:	20	13	07	0
E.	**Enderlik**	**:**	Bu kategoride maksimum **100 puan** verilmektedir.			
	17. Stil ve tip	:	20	13	07	0
	18. Yapının yaşı	:	20	13	07	0
	19. Yapının detayları	:	20	13	07	0
	20. Yapının konstrüksiyonu	:	20	13	07	0
	21. Başka enderlikler (varsa)	:	20	13	07	0

Tablo 1. 6. Selwyn ve Erin şehirleri anıtsal yapı değerlendirme sistemi

Yukarıdaki puanlama tablosuna göre **mimari önemi** gösterir puanın %35'i, **tarihi önemi** gösterir puanın %25'i, bütünlük önemini gösterir puanın %20'si, çevresel önemi gösterir puanın %10'u ve enderlik önemini gösterir puanın %10'u alınarak toplanır. Skorlama neticesinde, 70-100 puan arasındaki A grubu yapılar; yüksek önemli tarihi yapı, 45-69 puan arasındaki B grubu yapılar; korumaya değer tarihi yapı, 45 puanın altındaki C grubu yapılar; dikkat çekici ve belgelenmeye değer tarihi yapı, 25-0 puan arasındaki D grubu yapılar ise değersiz yapılar olarak değerlendirilir (Anonim1 2015) (Anonim2 2011).

2. KAYNAK ÖZETLERİ

Bener'in (2010), "Anıtsal Taşınmaz Kültür Varlıklarında İşlev Değişikliklerinin ve İşlev Değişikliklerinden Doğan Yıpranmaların İstanbul'daki Örnekler İle İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezinde İstanbul'da çeşitli anıtsal yapıların işlev değişiklikleri kaynaklı yıpranmalar yapı malzemeleri, teknik özellikleri ve mimari plan şemaları ile incelenmiştir.

Beysanoğlu'nun (1987), "Anıtları ve Kitâbeleri ile DİYARBAKIR TARİHİ" isimli kitabı, başlangıçtan Akkoyunlulara kadar, Akkoyunlulardan Cumhuriyet'e kadar ve Cumhuriyet dönemi olmak üzere 3 ciltlik Diyarbakır tarihi ve yapılarının anlatıldığı eserdir.

Beysanoğlu'nun (1999), "Kuruluşundan Günümüze kadar Diyarbakır tarihi. Diyarbakır: Müze şehir", isimli kitabı, Diyarbakır korunması gerekli kültürel miras ve tarihi anlatıldığı eserdir.

BYKHY (2007), "Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelikte", ülkemizdeki her türlü yapı, bina, tesis ile açık ve kapalı alan işletmelerinde alınacak yangın önleme ve söndürme tedbirleri anlatılmaktadır.

Cebe'nin (2002), "Diyarbakır Sülüklü Han'ın Sağlıklaştırılıp Değerlendirilmesi" isimli yüksel lisans tezinde, Diyarbakır Sülüklü Han'ın restitüsyon projeleri hazırlanıp, yeni işlev önerisi ile restorasyon projesi hazırlanmıştır.

CFPA'in (2013), "Managing Fire Protection of Historic Buildings" isimli rehber çalışmasında, tarihi yapılarda yangından korunma ve söndürme ilkeleri anlatılmaktadır.

ICOMOS, 2013 tarihli, "Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi", korumayı tehdit eder nitelikte hükümler içeren, yürürlükteki çeşitli yasa ve yönetmeliklerin düzenlendiği, Türkiye ölçeğinde bir koruma kültürü politikasının oluşturulduğu, koruma sürecinde yer alan tüm disiplinler için mimari mirası korumanın temel ilkeleri ve mimari mirasa yönelik tanımlar ile koruma süreçlerinin anlatıldığı belgedir.

Kalman'ın (1980), " The Evaluation of Historic Building" isimli kitabında, anıtsal yapıların puanlama sistemi, anıtsal yapı sınıflandırılması sistemi ve örnek uygulamaları anlatılmaktadır.

Madran ve Özgönül'ün (2005), "Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması" isimli kitabı, kültürel ve doğal varlıkların tanımları ve türleri, korumayla ilgili uluslararası ve ulusal yasal düzenlemeler; korumanın finansmanındaki ilkeler ve kaynaklar, korumayla ilgili ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşların anlatıldığı eserdir.

Meredith ve Mantel'in (2011), "Project management: a managerial approach" isimli kitabında, bir projeyi başarıyla yönetmek için, bütçe hazırlama, kaynak yönetimi ve planlama esasları ile uygulama örneklerinin yer çalışmadır.

MMŞH (1985), Bakanlar Kurulu, "Mimarlık ve Mühendislik Hizmetleri Şartnamesinde", Bir yapıda mimarlık, inşaat, makine ve elektrik mühendisliği disiplinlerinde yapılması gereken hizmetlerin belirlenmiştir.

Soyukaya ve ark. (2015), 2 ciltlik, "Diyarbakır Kültür Envanteri" kitabı, Diyarbakır'da tescilli taşınmaz kültür varlıklarının, fotoğraf, plan şemaları, yapının genel durumu ve tarihçesi ile ilgili bilgilerin yer aldığı eserdir.

Diyarbakır'da bulunan korunması gerekli kültür varlıkları hakkında çok sayıda kaynak bulunmasına rağmen, bu varlıklara, restorasyon sonrası çağdaş altyapı kurulumu müdahalelerinin incelendiği ve anıtsal yapılarda yapı değeri derecelendirme sistemleri ile ilgili çalışma ve kaynak sayısı oldukça sınırlıdır.

3. MATERYAL VE METOD

3.1. Materyal

Diyarbakır'daki korunması gerekli kültür varlıklarında, restorasyon sonrası çağdaş altyapı sistemlerinin kurulumu kaynaklı müdahalelerin incelenmesi için ticari, dini, askeri ve sivil yapılardan örneklemeler yapılmıştır.

Sivil yapı gruplarında; Hasan Paşa Hanı, Sülüklü Han ve Cahit Sıtkı Tarancı Evi, Dini yapı gruplarında; Ulu Cami, Mesudiye Medresesi, Hz. Süleyman Cami ve Saint George Kilisesi, Askeri yapı gruplarında; Keçi burcu ve Kolordu Binası olmak üzere 9 adet yapı incelenmiştir.

Örneklerde, güncel teknolojik elektrik ve mekanik altyapı sistemlerinin kurulumu ile karşılaşmak amacıyla 2000 yılı sonrasında restorasyonu tamamlanan anıtsal yapılar seçilmiştir

3.1.1. Diyarbakır Şehri Hakkında Genel Literatür

Diyarbakır şehrinin konumu, tarihi, demografik yapısı ve anıtsal mimari yapıları aşağıda başlıklar halinde anlatılmıştır.

3.1.1.1. Şehrin Konumu ve Tarihçesi

Şekil 3. 1. Türkiye haritası, Diyarbakır'ın konumu

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan Diyarbakır, Dicle ve Fırat nehirleri arasında "Bereketli Hilal" olarak isimlendirilen bölgede yer almaktadır. ABD'li arkeolog ve oryantalist James Henry Breasted tarafından terimleştirilen "bereketli hilal (Fertile Crescent)" kavramı, Dicle ve Fırat nehirleri ile Nil vadisini de içine alan, Filistin'deki

Lübnan Dağından, Amanos Dağlarını içine alan, haritadan bakıldığında hilal şeklinde görülebilen bölgeye verilen addır (Yeniçeri 2014).

Bereketli hilal havzasının en önemli kentlerinden biri olan Diyarbakır; zamanımızdan 100.000 yıl kadar önce aktif volkan olan Karacadağ'dan Dicle'ye uzanan bazalt platosunun doğu kenarında, Dicle vadisinden 70-100 metre yüksekte yer almaktadır (Yıldırım 2006).

Şekil 3. 2. Orta Doğu haritası, bereketli hilal bölgesi (Wikipedia 2015)

Tarih boyunca, Bizans'tan, Eyyubilere, Selçuklulardan Osmanlı'ya birçok medeniyete beşiklik eden kent, tarihi kültürel yapılara, cami, medrese, han, türbe, kiliselere ve Diyarbakır Surları gibi zengin bir kültürel mirasa sahiptir. Geçmiş medeniyetlerin izlerini uyum içinde taşıyan Diyarbakır, hemen her dönemde yönetim, sanat ve kültür merkez olma özelliğini devam ettirmiştir (Güneli 2001).

Asırlar öncesinden birçok yerli ve yabancı seyyah, Diyarbakır'ın tarihi ve ticari zenginliği, zengin mimari yapısı, dini yapıları, hanları ve hamamları gibi günümüze de birçoğu ulaşmış anıtsal yapılarından övgüyle bahsetmiştir.

1700'lü yıllarda Diyarbakır'a gelen Fransız seyyah Paul Lucas, 'Diyarbakır bugüne kadar gördüğüm şehirlerin en düzenli ve en iyi durumda olanı' demektedir (Diken 2013). Şehirden etkilenen Lucas, Diyarbakır'ı, şehirleşmesi ve zengin mimari yapılarıyla, Bursa ve diğer Osmanlı kentlerinden daha etkileyici bulmuştur (Matur 2009). William Heude ise, 19 yy başlarında geldiği Diyarbakır hakkında; çok iyi inşa edildiğini, sokakların düzenli olarak taşlarla kaplı olduğunu, bu taş kaplı sokakların temiz ve gördüğü birçok kentten daha geniş olduğunu belirtmektedir (Yılmazçelik 1995).

Evliya Çelebi ise Seyahatname'sinde, Diyarbakır şehrinin temiz ve düzenli olduğundan, birçok yüksek binasının bulunduğundan, 70 kadar şeyh ve vezir-vükela sarayından, havasının temizliğinden, şifalı Hamravat suyunu içen sağlıklı, çalışkan halkından bahsetmektedir (Korkusuz 2003). Evliya Çelebi, kentin çöplerinin hamamlara götürülüp yakacak olarak kullanılması sebebiyle şehrin çok temiz kalmasına sebep olan uygulamayı anlatmaktadır (Korkusuz 2007).

Diyarbakır, binlerce yıllık geçmişten günümüze kadar önemli bir yerleşim merkezi olma özelliğini, surlarını koruyarak gelmiştir. Yaklaşık 5,8 km uzunluğundaki ve yüksekliği 8-22 m arasında olan surların üzerinde 82 adet burç vardır. Evli Beden, Nur, Keçi, Yedi Kardeş, Dağkapı, Urfakapı en bilinen burçlarındandır. Bu surlar ve burçlar, büyük bir çoğunluğu siyah volkanik bazalt taşın hâkim olduğu taş işçiliği ile inşa edilmiştir (Parla 2005).

3.1.1.2. Şehrin Demografik Yapısı

1945'li yıllarda kadar nüfusun neredeyse tamamının sur içinde yaşadığı Diyarbakır'da, artan kent nüfusunun sur içine sığamaması neticesinde sur dışına yerleşim başlamıştır. Sur içinde 50.000 kişi olan kent kapasitesi, günümüzde 200.000'lere ulaşmış sur dışında yeni yerleşim alanlarının oluşmasıyla günümüzde 1.650.000'lere kadar ulaşmıştır (Güneli 2001) (TÜİK 2014).

Nüfusu, büyük ölçüde Müslüman Kürtlerden oluşan Diyarbakır'da Türk, Ermeni, Arap, Süryani, Ezidi gibi çok çeşitli ırklar ve dinler yaşamaktadır.

3.1.1.3. Şehir Dokusunu Oluşturan Mimari Öğeler ve Koruma Durumu

Günümüzde, yerel ve kamu idareleri tarafından inanç ve kültür turizminde etkin bir şehir olması yönünde çalışmalara sahne olan Diyarbakır'da, kamu finansman desteklerinin artması, Avrupa Birliği uyum yasalarıyla gayrı müslim vakıflarına taşınmazların mülkiyet sorunlarının çözülmesi ve şehrin ticaretindeki büyümelerden dolayı anıtsal yapıların restorasyonunda özellikle 2000'li yıllar sonrasında çok ciddi ilerlemeler kaydedilmiştir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü 2014 yılı sonu tescilli taşınmaz kültür varlıkları verilerine göre Diyarbakır'da;

- **Sivil mimari yapı** **:** 528 adet

- **Kültürel yapı** **:** 195 adet
- **Dini yapı** **:** 158 adet
- **İdari yapı** **:** 64 adet
- **Askeri yapı,** **:** 9 adet
- **Mezarlık,** **:** 44 adet
- **Şehitlik,** **:** 3 adet
- **Endüstriyel yapı** **:** 3 adet
- **Kalıntı** **:** 13 adet

Toplam 1017 adet tescilli taşınmaz kültür varlığı bulunmaktadır (KVTB 2014).

- **Askeri yapılardan;** Diyarbakır surları, içkale ve burçlar,
- **Camilerden;** Ulu Cami, Kale Cami (Hz. Süleyman Cami), Nebi Cami, Hz. Ömer Cami, İskender Paşa Cami, Behram Paşa Cami, Şeyh Mutahhar Cami ve Dört Ayaklı Minare
- **Medreselerden;** Zinciriye Medresesi, Mesudiye Medresesi, Ali Paşa Medresesi,
- **Kiliselerden;** Ermeni Katolik Kilisesi, Surp Giragos Ermeni Kilisesi, Meryem Ana Süryani Kadim Kilisesi, Protestan Kilisesi,
- **Sivil Yapılardan;** Hasan Paşa Hanı, Sülüklü Han, Deliller Hanı, Çifte Han
- **Kalıntılardan;** Virantepe Höyüğü, Çayönü Tepesi, Üçtepe Höyüğü, Zerzevan

Bilinen taşınmaz kültür varlıklarındandır.

Kent nüfusunda yaşanan artışlar, terör sorunu, kentin demografik yapısında yaşanan çok hızlı değişimler gibi sosyo-ekonomik çalkantılar kentin kültürel mirasının tahrip edilmesinde, korunamamasında etkisini göstermiştir.

Atatürk'ün '*Yeni Diyarbakır kurulur ve eski Diyarbakır imar ve tezyin edilirken tarihi değeri haiz tek bir eser hırpalanmayacak ve en iyi bir surette muhafaza edilecektir*" sözü kentin erken cumhuriyet döneminde yaşamakta olduğu koruma sorunu ve çözüm çalışmalarına dair bilgi vermektedir (Beysanoğlu 1999).

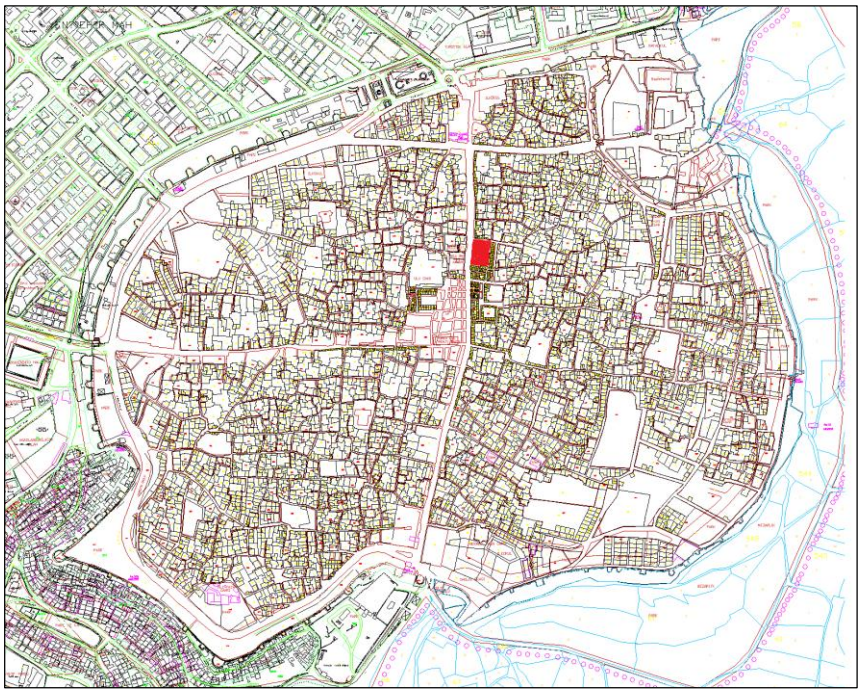
Kentte son yıllarda, özellikle Dicle Üniversitesi Mimarlık Fakültesinin kurulduğu 1983, Diyarbakır Kültür Varlıklarını Koruma Kurulunun kurulduğu 1988 yılından günümüze kadar koruma konusunda yoğun çalışmalar yapılmaktadır.

3.1.2. Restorasyon Sonrası Çağdaş Altyapı Kurulumu Müdahalelerinin İncelendiği Diyarbakır Örnekleri

Bu bölümde Hasan Paşa Hanı, Sülüklü Han ve Cahit Sıtkı Tarancı Evi, Ulu Cami, Mesudiye Medresesi, Hz. Süleyman Cami ve Saint George Kilisesi, Keçi burcu ve Kolordu Binası olmak üzere 9 adet yapı incelenmiştir. Yapılar güncel sistemlerin kullanımına rastlamak amacıyla geçtiğimiz 10-15 yıl içinde restorasyonu yapılan anıtsal yapı gruplarından seçilmiştir.

3.1.2.1. Sivil Yapılar

- Hasan Paşa Hanı

Şekil 3. 3. Hasan Paşa Hanı konumu gösterir Diyarbakır Suriçi planı

Diyarbakır Sur ilçesinde bulunan, korunması gerekli bir kültür yapısı olan Hasan Paşa Hanı, türüne göre sivil ve zaman içindeki konumuna göre güncel işlev verilerek yaşayan bir yapıdır.

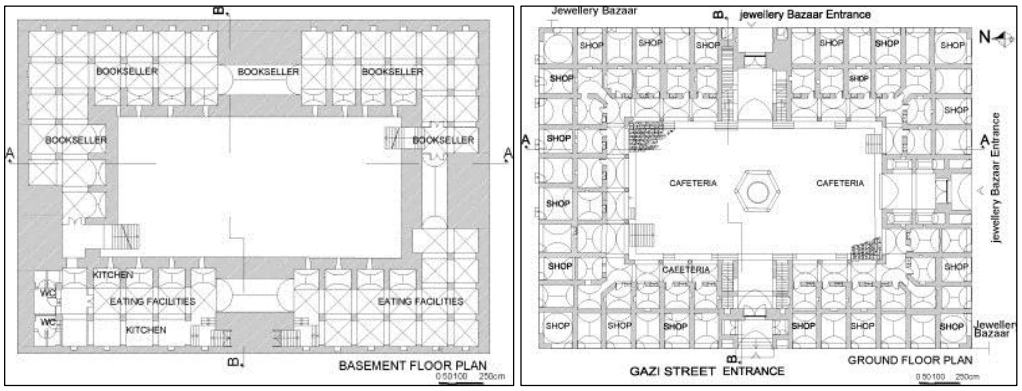
Diyarbakır Valiliğine 1571 yılında tayin edilen Sokullu Mehmet Paşa'nın oğlu Vezir Hasan Paşa tarafından inşasına başlanmış ancak Vali Hasan Paşa'nın görev yerinin değiştirilmesi sonucu yerine gelen Diyarbakır Valisi Özdemiroğlu Osman Paşa tarafından 1575 yılında tamamlatılmıştır (Karaca 2014).

Ulu Caminin doğu girişinin karşısında, Gazi Caddesi üzerinde yer alan Hasan Paşa Hanı, kentin kültür ve ticaret merkezi olan Sur ilçesindeki konumundan dolayı cazibe merkezidir. Hanın içinde genelde hediyelik eşya satan dükkânlar, kitapçı, kahvaltı salonu, cafe, restaurant gibi birimler hizmet vermektedir. Bodrum, zemin ve 1. kat olmak üzere 3 katlıdır.

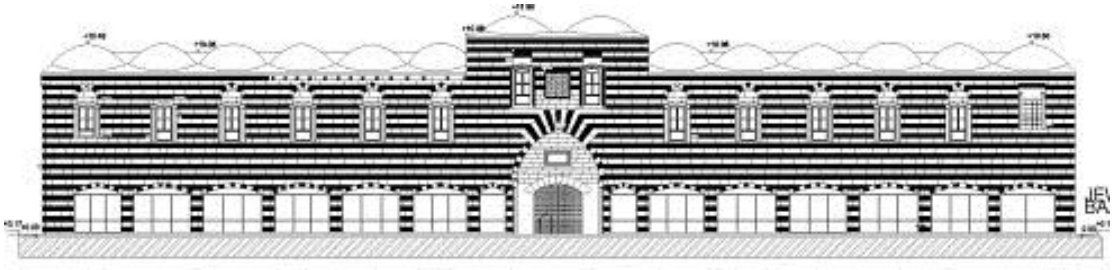
Yapının cephelerinde iki renkli bazalt ve kalker taş sıraları kullanılmıştır. Cephelerde yatay olarak kullanılan bu taş sıraları yapıyı olduğundan daha uzun algılanmasına sebep olmaktadır (Karakaş ve Karakaş 2015). Yapının üç ana giriş kapısı bulunmaktadır. Dikkat çekici batı cephesinde, üzerinde kare şeklinde bir çerçeve içinde kufi yazısı bulunan sivri kemerli ana kapı içeri doğru bir eyvan gibi derinleşmektedir. Basık kemerli kapıdan geçildikten sonra beşik tonozlu bir kısma oradan da avluya çıkılmaktadır.

Avlunun ortasında altı sütunlu bir şadırvan bulunmaktadır ve buradaki alt kat odaları sivri kemerlerle avluya açılmaktadır. Buradaki revakların üzeri beşik tonozlarla örtülmüştür. Altı beşik tonozlu dükkânların ikinci katından taşan iki süslü pencereyle dışarıya açılan orta kısım yapıyı tamamlamaktadır. Handa dikkat çeken diğer bir yanı da iki katın revaklarında yer alan sütunların birbiri üzerine oturmasına karşılık ikinci katta avluya doğru taşan taş konsolların yer almasıdır (Yıldırım 2012).

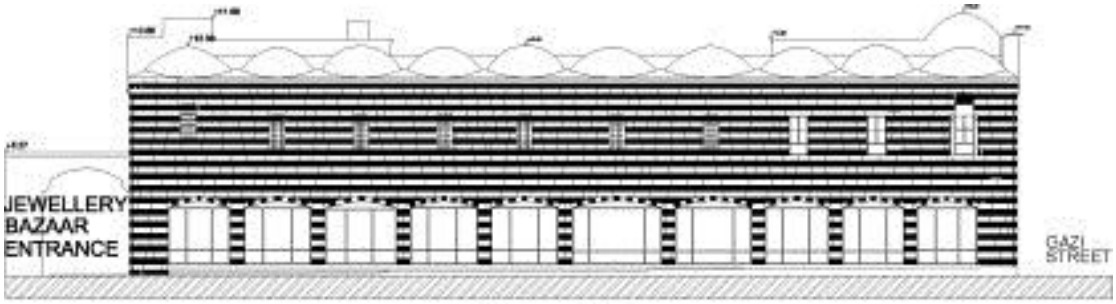
Yapıya en son 2004-2008 yılları arasında restorasyon uygulanmıştır.

Şekil 3. 4. Hasan Paşa Hanı kat planları (Yıldırım 2012)

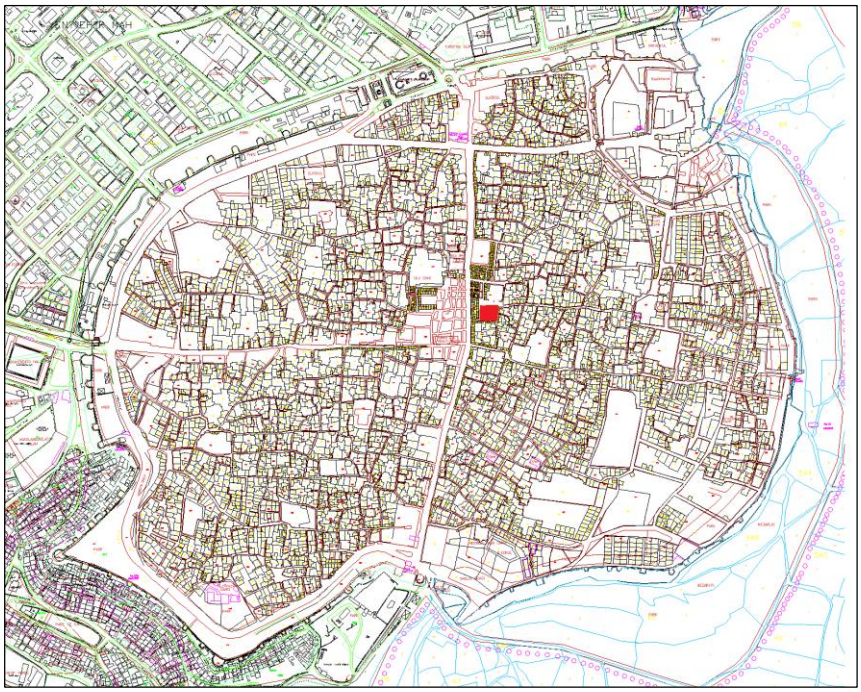

Şekil 3. 5. Hasan Paşa Hanı batı cephesi görünüşü (Yıldırım 2012)

Şekil 3. 6. Hasan Paşa Hanı kuzey cephesi görünüşü (Yıldırım 2012)

- Sülüklü Han

Şekil 3. 7. Sülüklü Han konumu gösterir Diyarbakır Suriçi planı

Diyarbakır Sur ilçesinde bulunan, korunması gerekli bir kültür yapısı olan Sülüklü Han, türüne göre sivil ve zaman içindeki konumuna göre güncel işlev verilerek yaşayan bir yapıdır.

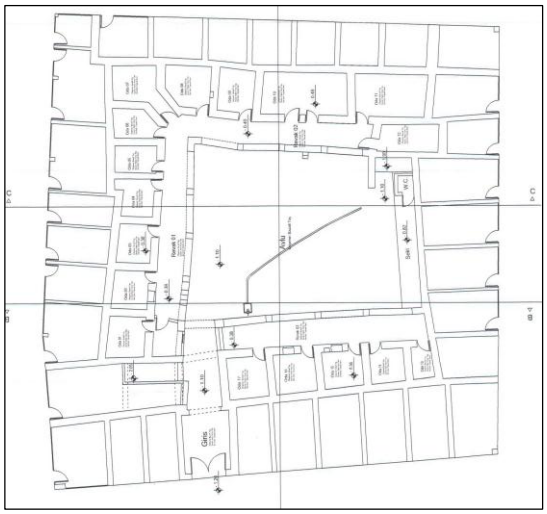
Hanilioğlu Mahmut Çelebi ve kız kardeşi Atike Hatun tarafından 1683 yılında yaptırılmıştır (Sarı 1996). İsmini, han içerisinde bulunan eski bir kuyudan devrin hekimleri tarafından tedavi amaçlı çıkarılan ve toplanılan sülüklerden almıştır. (Karakaş ve Karakaş 2015). Yapımında bölgede bulunan bazalt taşı kullanılmıştır.

Hasan Paşa Hanının hemen yan sokağında, Gazi Caddesinden silueti görülmeyen, ancak demirciler çarşısından içinden geçilerek ulaşılabilen Sülüklü Han 2010 yılı itibariyle restore edilip yeni bir işlevle hizmete girmiştir.

Şekil 3. 8. Sülüklü Han girişi

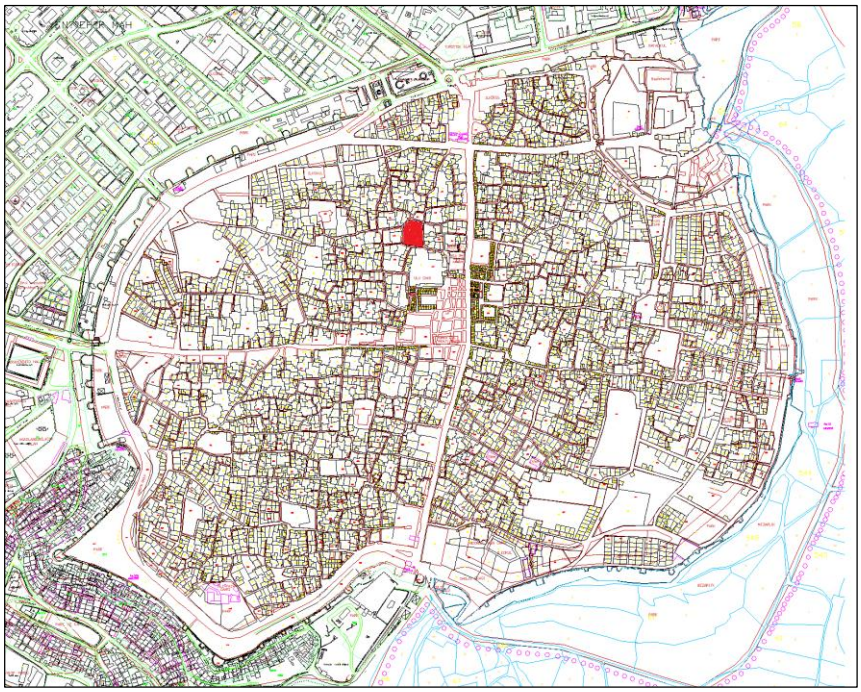
Hanın demirciler çarşısının içinde yer almasından ve restorasyon öncesinde bölge esnafının hanı depo olarak kullanmasından dolayı Kazancılar Hanı olarak da isimlendirilmektedir (Cebe 2002).

Şekil 3. 9. Sülüklü Han plan şeması (Cebe 2002)

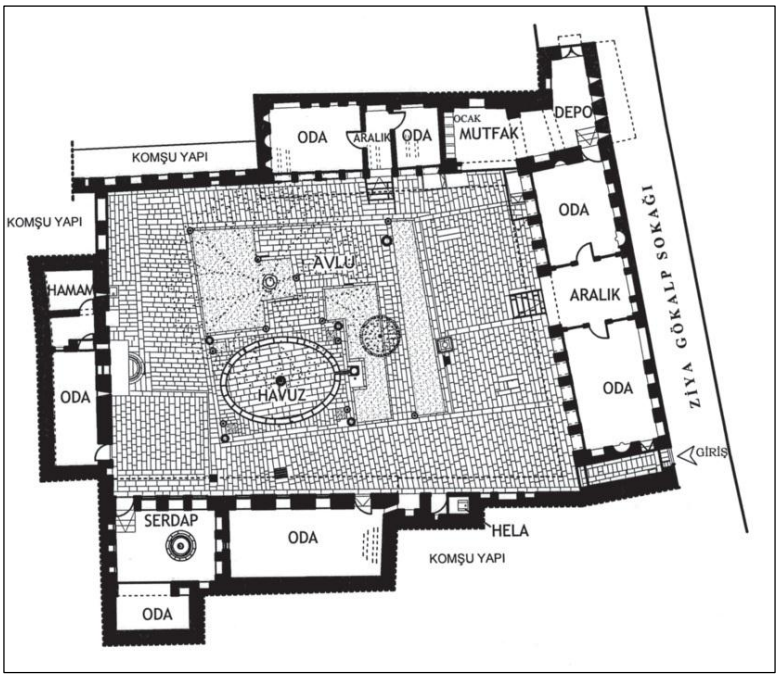
Günümüzde kafeterya ve halka açık bir turistik gezi mekânı, bazen avlusunda konserler düzenlenen bir mekân olarak hizmet vermektedir (Diyarbakır Valiliği 2015a).

- Cahit Sıtkı Tarancı Evi

Şekil 3. 10. Cahit Sıtkı Tarancı Evi konumu gösterir Diyarbakır Suriçi planı

Diyarbakır Sur ilçesinde bulunan, korunması gerekli bir kültür yapısı olan Cahit Sıtkı Tarancı Evi, türüne göre sivil ve zaman içindeki konumuna göre güncel işlev verilerek yaşayan bir yapıdır.

Şekil 3. 11. Cahit Sıtkı Tarancı Evi zemin kat plan şeması (Doç. Dr. Neslihan Dalkılıç Arşivi)

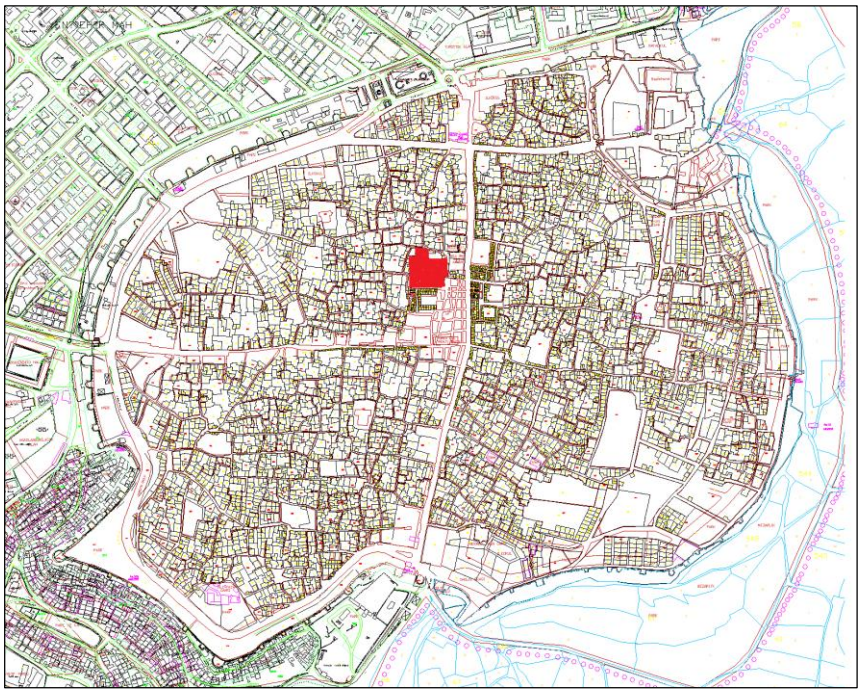
Geleneksel Diyarbakır evlerinin, havuzlu eyvan, su kanalları, zemine yarı gömülü bodrum, içe dönük yaşama uygun tasarım gibi özelliklerini özgün biçimde koruyan örneklerinden biri olan Cahit Sıtkı Tarancı evi 1733 yılında inşa edilmiştir. Sonraları Cahit Sıtkı Tarancı'nın ailesine intikal etmiştir (Diyarbakır Valiliği 2015b).

Cahit Sıtkı Tarancı 02 Ekim 1910 tarihinde bu evde dünyaya gelmiştir. Çocukluğu ve gençlik yıllarının bir kısmını geçirdiği ev, 1973 yılında Kültür Bakanlığı tarafından satın alınarak müze olarak düzenlenmiştir (Diyarbakır Valiliği 2015b).

Ahşap bir kapı ile girildikten sonra karşılaşılan dikdörtgen bir avlunun etrafında, kuzeyde yazlık, güneyde kışlık, doğuda baharlık ve batıda sonbaharlık olarak kullanılan yapıda, 14 oda, mutfak, kiler ve tuvalet bulunmaktadır.

3.1.2.2. Dini Yapılar

- Ulu Cami

Şekil 3. 12. Ulu Cami konumu gösterir Diyarbakır Suriçi planı

Diyarbakır Sur ilçesinde bulunan, korunması gerekli bir kültür yapısı olan Ulu Cami, türüne göre dini ve zaman içindeki konumuna göre özgün işlevini koruyarak yaşayan bir yapıdır.

Gazi Caddesi üzerinde, Hasan Paşa Hanının hemen karşısında yer alan Ulu Cami, Diyarbakır'daki camiler içinde en büyüğü olmakla beraber, İslam âleminin Mekke'deki

Kâbe, Medine'deki Mescidi Nebevi, Kudüs'teki Mescidi Aksa ve Şam'daki Emevi Mescidinden sonra İslam dünyasının 5. Haremi şerif olarak kabul edilmektedir (Okumuş 2012).

Yapının inşasında ve süslemelerinde bazalt taşı ve kalker taşı ile metal ve az miktarda ahşap kullanılmıştır.

Erken dönem İslam tarihçisi Vakidi'ye göre şehrin en büyük kilisesi olarak kullanılan Ulu Cami, Diyarbakır'ın 639 yılındaki fethi sonrası 2/3'ü Müslümanlar ve 1/3'ü Hıristiyanlar tarafından kullanılmıştır (Can ve Yılmaz 2008).

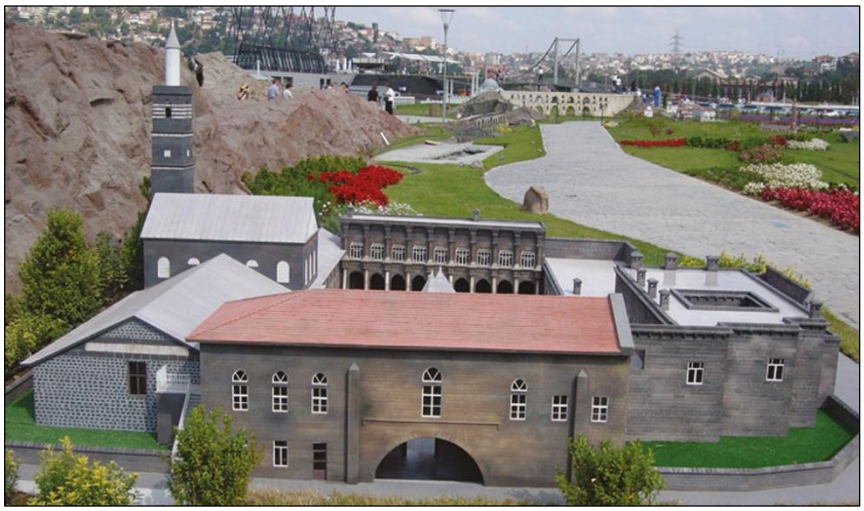
Cami, kökeni ile ilgili tartışmalar ve belirsizlikler bulunsa da Anadolu'nun ayakta kalan en eski camilerindendir ve geçirdiği çok sayıda onarımdan en kapsamlısı Büyük Selçuklular zamanında, 11 yüzyıl sonlarında Sultan Melikşah döneminde yapıldığı için Selçuklu eseri olarak da kabul edilmektedir (Beysanoğlu 1987a). Bütün Selçuklu onarımları ve devamında Osmanlı, Cumhuriyet dönemi hatta günümüzde de devam eden restorasyonlara rağmen yapı, Emevi geleneği ve Emevi mimarisi izlerini kaybetmemiş olup, Şam Emevi Caminin Anadolu'da uygulanan bir modeli olarak kabul edilmektedir (Konyar 1936).

Şekil 3. 13. Ulu Cami plan şeması (Akurgal 1980)

Ulu Cami Külliyesi; Hanefiler mescidi, doğu maksuresi, batı maksuresi, Şafiler mescidi hemen bitişiğinde yer alan ve orta avludan geçilebilen Mesudiye Medresesi, şadırvan ve ıslak hacim birimlerinden oluşmaktadır. Caminin avlusuna ana kapı konumundaki, Gazi Caddesi üzeri doğu kapısından, kuzey ve batıda bulunan toplam 3

kapıdan girilmektedir. Avlunun doğusunda ve batısında iki katlı ve revaklı maksureler bulunmaktadır. Doğudaki revaklı maksure günümüzde hanımlar mescidi olarak kullanılmaktadır, batıdaki maksurenin restorasyonu devam etmektedir.

Şekil 3. 14. Ulu Cami maket fotoğrafı (Miniaturk 2015)

Avlunun kuzeyinde iki ayrı bölüm yer almaktadır. Kuzey yönünde doğu cephesine bitişik olan bölüm, Mesûdiye Medresesidir. Medresenin önüne, sütunlu, sivri kemerli bir revak sırası yerleştirilerek cami ile bir bütünlük sağlanmış ve Mesûdiye Medresesi ile cami arasında bir giriş ve geçiş mekânı oluşturulmuştur (Melek ve Demir 2009).

Kuzeyde ve batı cephesine bitişik olan, tek katlı, sivri kemerli ve sütunlu diğer yapı ise Kanuni Sultan Süleyman döneminde yaptırılan ve yapıldığı dönemlerde çeşitli tarikatların toplu zikir için de kullandığı şafiler mescididir (Melek ve Demir 2009).

Avlunun güneyinde yer alan ve 2015 yılında restorasyonu tamamlanıp hizmete açılan ana bina, Hanefiler mescidi olarak adlandırılmaktadır. Dikdörtgen şeklindeki yapının eni 17 metre, boyu ise 75 metredir. Cami tavanının kıble duvarına bitişik olan minaresi kare kesitli başlayıp konik kule olarak sonlanmaktadır. Evliya çelebi, seyahatnamesinde, minarenin daha önceleri çan kulesi olduğundan söz etmektedir (Okumuş 2012).

Avlunun ortasında, batı tarafında, sekizgen sütunların taşıdığı, sivri bir kubbe ile örtülü mermer kaplamalı şadırvan ve namazgâh bulunmaktadır.

Ulu cami külliyesinin bulunduğu arazinin toplam alanı yaklaşık 4500 m², tüm külliyenin toplam çevresi 320 metre olup, günümüzde kullanılan Hanefiler mescidinin

toplam cami alanı 1275 m² ve cemaat kapasitesi 4000 kişidir (Diyarbakır Müftülüğü 2015).

Doğu cephesi hariç tüm cepheleri çevre yapılarından dolayı neredeyse algılanamamaktadır.

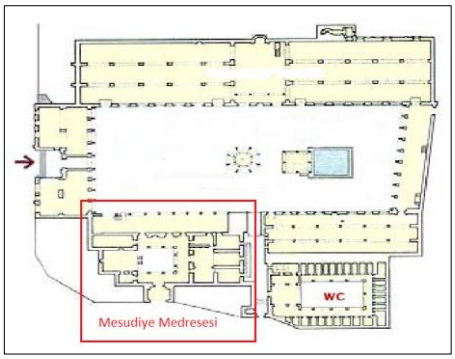
Yapının mülkiyet hakkının bulunduğu ve bakımından sorumlu kuruluş Vakıflar Genel Müdürlüğü'dür.

- Mesudiye Medresesi

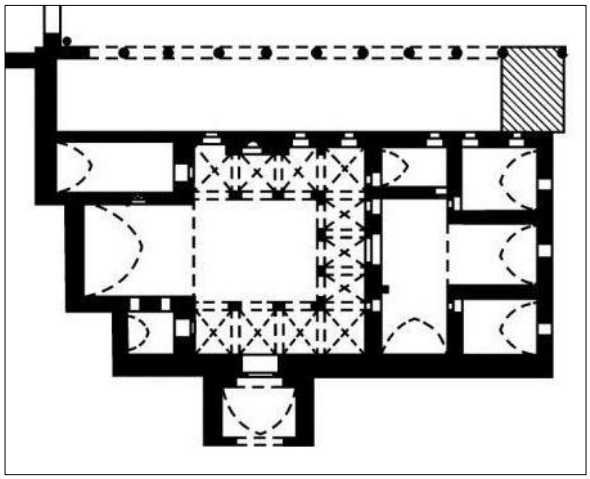
Şekil 3. 15. Mesudiye Medresesi konumu gösterir Diyarbakır Suriçi planı

Diyarbakır Sur ilçesinde bulunan, korunması gerekli bir kültür yapısı olan Mesudiye Medresesi, türüne göre dini ve zaman içindeki konumuna göre güncel işlev verilerek yaşayan bir yapıdır.

Şekil 3. 16. Ulu Cami yapı grubu ve Mesudiye medresesi plan şeması (Akurgal 1980)

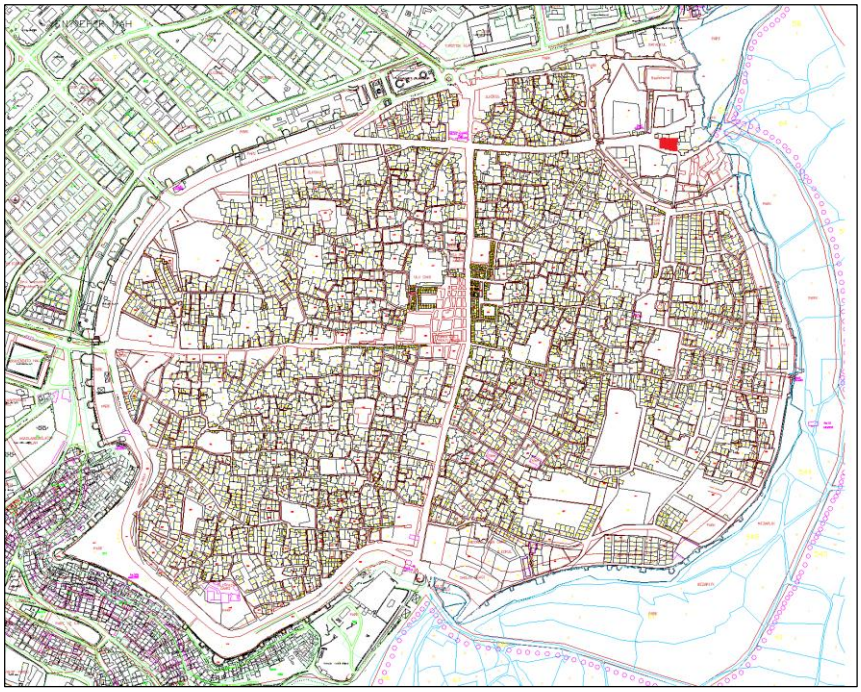
Ulu cami yapı topluluğunun kuzey cephesinde, avlu girişinin hemen sağ tarafında yer alan Mesudiye Medresesi, 1223 yılında Artuklu Meliki Mesud zamanında bitirildiği için Mesudiye ismi ile anılan Diyarbakır'da yapılan ilk büyük medresedir (Beysanoğlu 1987e).

Şekil 3. 17. Mesudiye Medresesi plan şeması (Islamicart 2015)

Yapının Ulu Cami avlusunda ve kuzeyindeki ana cephesinde yer almak üzere iki adet girişi bulunmakttadır. Bazalt taşından inşa edilmiş olan yapı iki katlıdır.

- Hz. Süleyman Cami

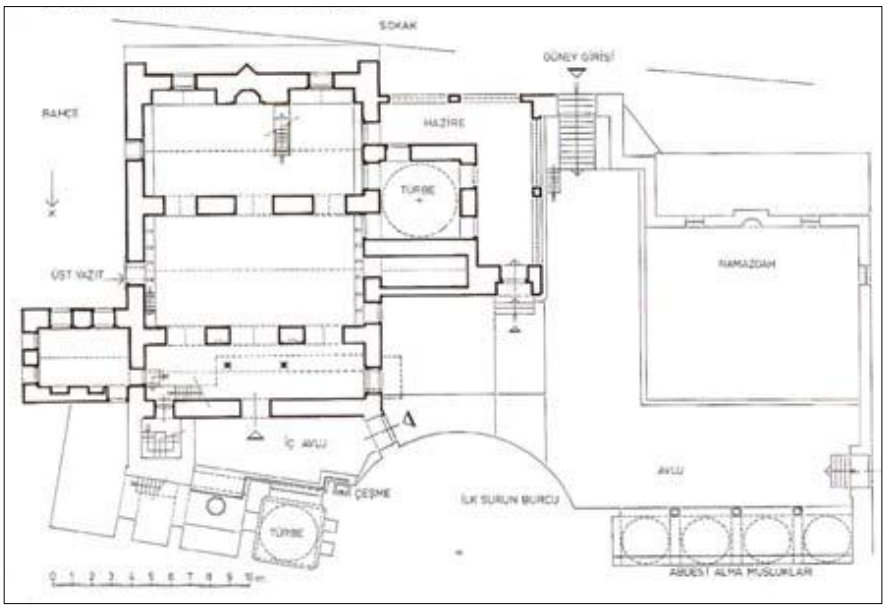
Şekil 3. 18. Hz. Süleyman Cami konumu gösterir Diyarbakır Suriçi planı

Diyarbakır Sur ilçesinde bulunan, korunması gerekli bir kültür yapısı olan Süleymaniye Cami, türüne göre dini ve zaman içindeki konumuna göre özgün işlevini koruyarak yaşayan bir yapıdır.

Şekil 3. 19. Hz. Süleyman Cami avlu fotoğrafı (3dpanoramik 2015)

İç Kalede, yer alan Hz. Süleyman Cami, Nisanoğlu Ebul Kasım tarafından 1155-1160 yılları arasında yaptırılmıştır (Sözen 1981). Evliya çelebi Seyahatnamesinde Halid Bin Velid Cami ismi ile anılmaktadır (Okumuş 2012).

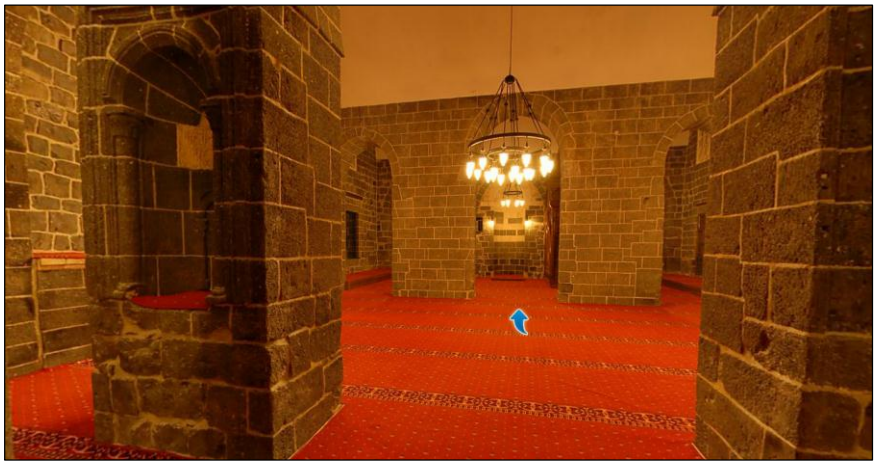

Şekil 3. 20. Hz. Süleyman Cami plan şeması (Soyukaya ve ark. 2015a)

İçkale surlarına bitişik olan cami avlusuna, güney ve batıda yer alan iki kapı ile girilmektedir. Avlunun kuzeyinde, revak içerisine alınmış abdest alma yeri bulunmaktadır. Avlunun güneyinde, zeminden biraz yükseltilmiş açık namaz kılma alanı, güney doğu köşede ise hazire yer almaktadır.

Şekil 3. 21. Hz. Süleyman Cami avlu abdest alma yeri (3dpanoramik 2015)

Cami kısmına, içkale duvarına bitişik basık kemerli bir kapıdan girilmektedir. Giriş holünun kuzeyinde birkaç mezarın yer aldığı küçük bir türbe, diktörtgen kesitli minare ve güneyde ise her iki yanında bir pencere bulunan dikdörtgen plan şemalı harim kısmına giriş kapısı yer almaktadır.

Şekil 3. 22. Hz. Süleyman Cami harim fotoğrafı (3dpanoramik 2015)

- Saint George Kilisesi

Şekil 3. 23. Saint George kilisesi konumu gösterir Diyarbakır Suriçi planı

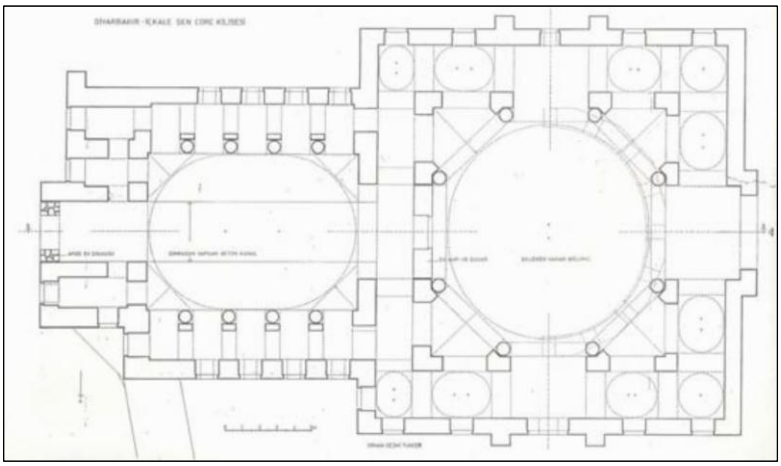
Diyarbakır Sur ilçesinde bulunan, korunması gerekli bir kültür yapısı olan Saint George Kilisesi, türüne göre dini ve zaman içindeki konumuna göre güncel işlev verilerek yaşayan bir yapıdır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı envanterinde Kara Papaz Kilisesi olarak da isimlendirilen Saint George Kilise'si, İç Kale'nin kuzeydoğu köşesinde, Dicle vadisine bakan uçurumun üstünde yer almaktadır (Soyukaya ve ark. 2015a). İki adet kare plan şemasına sahip olan yapı bazalt taşından yapılmıştır. Mimari üslubu, işçilik ve malzemeden dolayı Roma Dönemine ait olduğu düşünülen kilisenin 4.-5. Yüzyıllarda yapıldığı tahmin edilmektedir (Şimşek 2006).

Şekil 3. 24. Saint George Kilisesi cephe

350 m^2 alana sahip üç nefli ve bazilika planlı kilise, orta nefinin üzeri yerden 15 metre yüksekliğe ulaşan elips bir kubbeyle örtülmüştür. Nefleri birbirinden ayıran dörder ayak dizisi bulunmaktadır. Güney ve kuzey nefleri önde yuvarlak kolonlu ve arkasındaki dikdörtgen ayaklara oturan kemerli, tonozlu yapıya sahiptir (Diyarbakır Valiliği 2015c).

Şekil 3. 25. Saint George Kilisesi plan şeması (Soyukaya ve ark. 2015a)

Kilisenin batı tarafına, Artuklular döneminde, kare planlı hamam eklenmiştir (Tuncer 1996). Hamam kısmının ortasında, sivri kemerlerle birbirine bağlı sekiz adet ayağın taşıdığı kubbeli mekânın üst örtüsü yok olmuştur.

Yapının işlevi, 2015 yılında tamamlanan restorasyonla sanat galerisi olarak değiştirilmiştir.

3.1.2.3. Askeri Yapılar

- Diyarbakır Surları Genel Literatür

Diyarbakır surları ve Hevsel bahçeleri, 4 Temmuz 2015 tarihinde, kısa adı UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) olan Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatının Dünya Miras Komitesi 39. Dönem Almanya toplantısında dünya kültürel miras listesine girmiştir.

Şekil 3. 26. Diyarbakır Surları Hevsel Bahçeleri görünüşü (Diyarbakırkültürturizm 2015a)

Dicle vadisinin 100 metre kadar yukarısında, siyah bazalt taşından inşa edilen, dış kale ve iç kale olmak üzere iki ana kısımdan oluşan Diyarbakır surları, yaklaşık 5,8 km uzunluğunda, 8-22 metre yüksekliğinde ve 3-5 metre kalınlığında olup, dik yamaçlar üzerinde yükselmektedir (Halifeoğlu ve Dalkılıç 2005).

Surların yapım yılı net olarak bilinmemektedir. Kentte Roma dönemi öncesi Hurrilerin yaşadığı, Hurri şehrinin surlarla çevrili olduğu ve MÖ 9 yüzyılda onarıldığına dair bilgiler bulunmaktadır (Beysanoğlu 1987c). Surlar ilk olarak 330 yılı civarında büyütülmüş, 30 yıl kadar sonra ise surların bugünkü sınırlarına ulaşacak şekilde büyütülmüştür (Parla 2005).

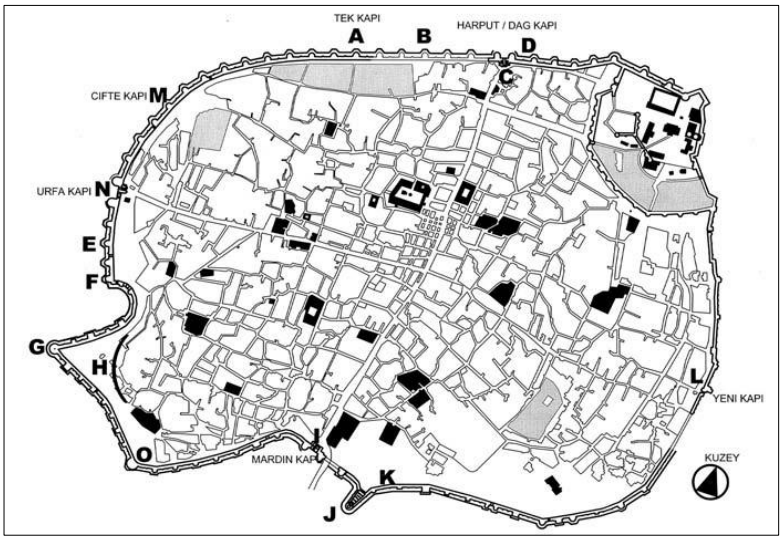
Surların üzerinde, Dağkapı, Urfakapı, Yenikapı, Mardinkapı olmak üzere 4 adet kapı bulunmaktadır. Ancak daha sonra açılan Çiftkapı, Tekkapı ile birlikte toplam altı kapı bulunmaktadır. Surların estetik, sanatsal ve tarihi özelliklerini, üzerlerindeki hayvan motifleri, bitkisel motifler ve kitabeler ile yansıtan, dış kalede toplam 82 adet burç, iç kalede toplam 10 adet burç vardır. Burçların içinde en bilinenleri, Evli Beden, Yedi

Kardeş, Leblebi Kıran, Kral Kızı, Selçuklu, Fındık, Akrep, Nur ve Keçi Burcudur. Burçların içinde depolar, mahzenler, sarnıçlar yer almaktadır. Burçlar, silah ve çeşitli savaş malzemelerinin saklandığı yerler olmanın yanı sıra, rutubetten korunaklı, uzun yıllar bozulmadan çeşitli gıdaların ve hububatların saklandığı yerler olarak da kullanılmıştır (Mermutlu 2012).

Şekil 3. 27. Diyarbakır Surları, Hevsel Bahçeleri görünüşü (Soyukaya ve ark. 2015a)

İslam mimarisinin uygulandığı başka ülkelerde, daha çok el sanatlarında süsleme olarak kullanılan av sahneleri, Anadolu mimarisinde daha çok mezar taşlarında, çini ve minyatürlerde; nadiren sivil mimaride görülmektedir. Diyarbakır burçlarındaki süslemeler Anadolu'da az bulunan örneklerdendir (Öney 1992).

Şekil 3. 28. Diyarbakır Surları kapı yerlerini gösterir plan şeması (Güçhan ve ark. 2005)

- Keçi Burcu

Şekil 3. 29. Keçi Burcu konumu gösterir Diyarbakır Suriçi planı

Diyarbakır Sur ilçesinde bulunan, korunması gerekli bir kültür yapısı olan Keçi Burcu, türüne göre dini ve zaman içindeki konumuna göre güncel işlev verilerek yaşayan bir yapıdır.

Keçi Burcu, Mardin kapısının doğusunda dışa doğru çıkan, yontulmuş kaya kütlesinin üzerine inşa edilen en eski ve büyük burçlardandır. Yapım tarihi tam olarak bilinmeyen, 11 kemerli ihtişamlı plan şemasına sahip burcun üzerinde Mervaniler döneminde, 1223 yılında onarıldığını anlatır yazıt bulunmaktadır (Diyarbakır Valiliği 2015d).

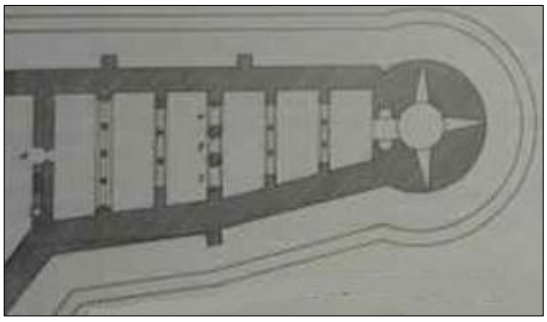
Cumhuriyet dönemi sonrası ilk restorasyon 1952-1954 yılları arasında, geniş kapsamlı restorasyon ise 2003-2004 yılları arasında yapılmıştır (Beysanoğlu 1987d). Kafe olarak kullanılan yapıda, 2015 yılında yapılan restorasyon uygulaması ile işlev değişikliğine gidilmiş olup sanat galerisi olarak kullanılmaktadır.

Şekil 3. 30. Keçi Burcu (Diyarbakırkültürturizm 2015b)

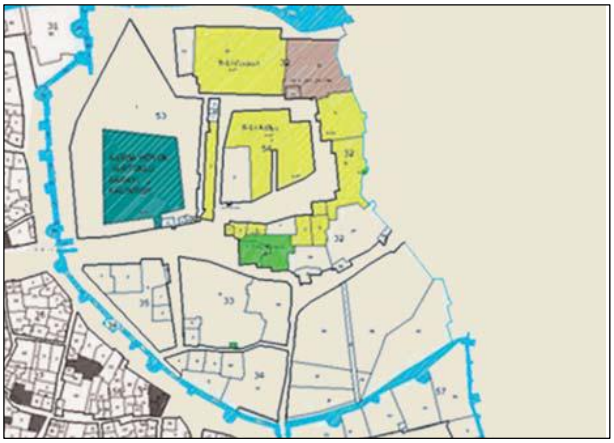
Şekil 3. 31. Keçi Burcu (Soyukaya ve ark. 2015a)

Şekil 3. 32. Keçi burcu plan şeması (Haspolat 2014)

- İçkale Genel Literatür

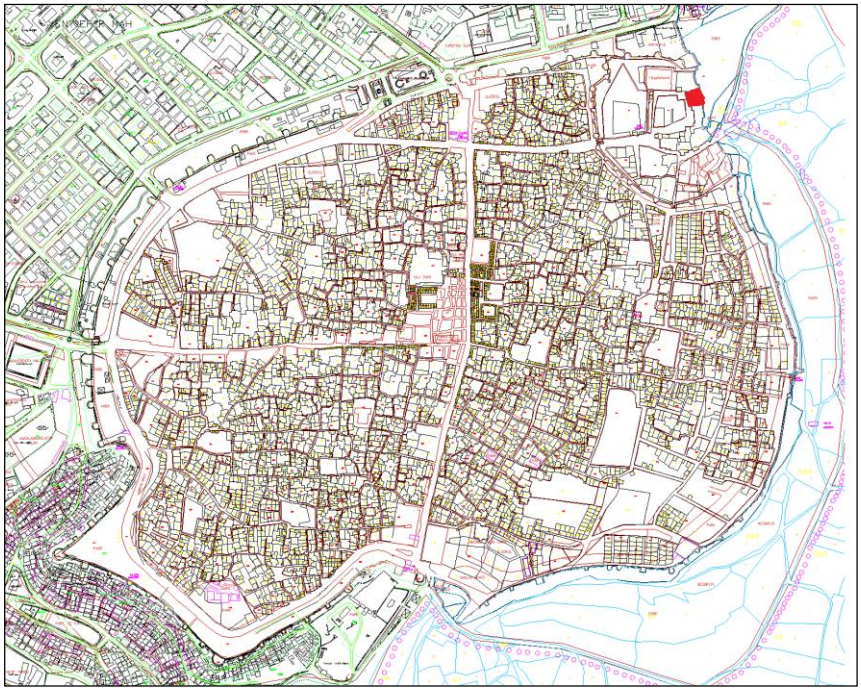
Diyarbakır surlarının kapladığı alanın kuzeydoğu köşesinde yer alan, çevresindeki duvarlarla şehirden ayrılan İç Kale'nin Saray, Oğrun, Küpeli ve Fetih adlı 4 adet kapısı vardır. Yiyecek deposu, hapishane ve askeri araç deposu gibi çeşitli amaçlarla kullanılan 16 adet burçtan oluşmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Diyarbakır Valiliği'nin beraber yürüttüğü çalışma ile İç Kale'de bulunan yapılar 2015 yılında restore edilmiştir.

Şekil 3. 33. İçkaleyi gösterir plan şeması (Soyukaya ve ark. 2015a)

İçkalede, Hz. Süleyman Camii ve 27 Sahabe Türbesi, Artuklu Sarayı, Saint George Kilisesi, Aslanlı Çeşme, Artuklu Kemeri ile kamu yapılarından eski Jandarma Binası, Eski Cezaevi, Kolordu Binası, Adliye Binaları, Komutan Atatürk Müzesi bulunmaktadır.

- Kolordu binası

Şekil 3. 34. Kolordu Binası konumu gösterir Diyarbakır Suriçi planı

Diyarbakır Sur ilçesinde bulunan, korunması gerekli bir kültür yapısı olan Kolordu Binası, türüne göre dini ve zaman içindeki konumuna göre güncel işlev verilerek yaşayan bir yapıdır.

1902 tarihinde dönemin Diyarbakır Valisi Mehmet Faik Paşa tarafından yaptırılan Kolordu Binası, İç Kalenin doğu kısmında kuzey-güney doğrultuda uzanmaktadır. Dikdörtgen plan şemalı, iki katlı olan yapı bazalt taşından inşa edilmiştir. Eski Kolordu Binası olarak bilinen yapının doğu cephesi Saint George Kilisesinden farklı olarak kale duvarına bitişik değildir. Kale duvarı ile yapı arasındaki alanda büyük bir avlu bulunmaktadır (Diyarbakır Valiliği 2015e).

Ana giriş kapısı batıda yer almaktadır, ana girişin sağ ve sol kanadında cephe simetriktir.

Yapının iç mekânında, çapraz eksenli olarak birbirini kesen iki hol bulunmaktadır. İki holün her köşesinde yer alan odalar simetriktir.

2015 yılında restorasyonu tamamlanarak açılan yapı, kafeterya olarak hizmet vermektedir.

Şekil 3. 35. Kolordu Binası cephe

3.2. Metod

3.2.1. Çalışmada İzlenen Yol

Çalışmada, anıt kavramına ve bozulmalara ait literatür bilgileri derlenmiş, tezler, makaleler, dergi ve kitaplar araştırılmıştır. Geçmiş tarihli seminerler, bildiriler ve konu ile ilgili yerel kanun-tüzükler ve uluslararası çalışmalar incelenmiştir.

Çağdaş yapılarda kullanılan ve taşınmaz kültür varlıklarında kullanılan ya da kullanılabilecek elektrik ve mekanik tesisat sistemleri araştırılmış, sistemlerin taşınmaz kültür varlıklarına uygulanması ile ilgili ulusal ve uluslararası norm ve standartlar araştırılmıştır.

Diyarbakır örneklerinde çalışmaya başlamadan önce örneklerin değerlendirileceği, puanlanacağı skorlama sistemi oluşturulmuştur.

Çalışmada incelenecek örnekleri doğru tespit edebilmek amacıyla, toplanan veriler ışığında; Diyarbakır'ın çeşitli bölgelerinde farklı dönem, kullanım amacı ve kültürlere ait yapıları seçebilmek için kapsamlı bir anıtsal yapı envanteri araştırması yapılmış ve güncel elektromekanik sistemlerinin görülebileceği yapı gruplarından 2000 yılı sonrası restore edilen anıtlar incelenmiştir.

Seçilen bina tipleri aşağıda sıralanmıştır;

- Dini anıtlar; Ulu Cami, Hz. Süleyman Cami, Mesudiye Medresesi, Saint George Kilisesi
- Askeri anıtlar: Keçi Burcu, Kolordu Binası
- Sivil anıtlar; Hasan Paşa Hanı, Sülüklü Han ve Cahit Sıtkı Tarancı Evi

Çalışma kapsamında seçilen binaların tarihçeleri hakkında detaylı arşiv araştırması yapılmıştır. Bunun için akademik makale, süreli yayınlar, Dicle Üniversitesi Kütüphanesi, Diyarbakır Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müze Müdürlüğü, İl Müftülüğü ve Büyükşehir Belediyesi yayınlarından faydalanılmıştır. Bazı yapıların eski fotoğrafları ya da kartpostallarına ulaşılmıştır. Bu verilerle söz konusu binaların müdahale öncesi durumları anlaşılmaya çalışılmıştır.

Sonraki aşamada yapıların yeni ve eski dönemleri ile ilgili dergi, kitap, makale ve internette yayınlanmış projelere, restorasyon işlerini yüklenen firmaların kayıtlarına ulaşılmıştır. Seçilen yapılar ile ilgili yerinde tespit çalışmaları yapılıp, uygulamaların sonuçları, kullanım şartları gözlemlenmiş ve fotoğrafları çekilmiştir. Bu sayede yapının tarihi durumu ve restorasyon uygulamasına bağlı değişimleri anlaşılmıştır. Bütün bu veriler esas alınarak taşınmaz kültür varlıkları bina türlerine göre, çağdaş altyapı sistemleri uygulamalarının nasıl uygulandığı belirlenmiştir.

Elde edilen çağdaş altyapı sistemleri kurulumu gözlem verileri ile yapının durumu ve literatür bilgileri esas alınarak, her yapı için yapı değeri derecelendirme tabloları ve skor yorumları hazırlanmıştır.

Çalışmanın sonunda yapı değeri derecelendirme skorları ve uygulama esas alınarak öneriler geliştirilmiştir.

3.2.2. Tez Kapsamında Çalışılan Anıtsal Yapılarda Kullanılmak Üzere Hazırlanan Değerlendirme Sistemi

Bölüm 1.11.'de incelenen Kiesow, Kalman, Thorold ve Selwyn, tarihi yapılar değerlendirme sistemleri, tarihi yapılarda envanter oluşturma ve müdahale ölçeğine karar vermeye esas değerlendirme verileri sağlamaktadır.

Yapılan araştırmalarda, çağdaş altyapı elemanları uygulamalarının yer aldığı bir değerlendirme sistemi görülmemiştir. Bu nedenle altyapı uygulamalarının ve güncel kullanım koşullarının yer aldığı puanlama sistemi oluşturulmuştur.

Değerlendirme sistemi, anıtsal değer ile altyapı uygulama ve kullanım değeri olarak iki ayrı puan sonucu vermektedir. Anıtsal değer, mimari ve enderlik, tarihi ve kültürel, çevre ve şehircilik üst başlıklarından oluşmaktadır. Kullanım değeri ise kullanılabilirlik ve altyapı entegrasyonu üst başlıklarından oluşmaktadır.

Özgün değerlendirme tablosu oluşturulurken, ICOMOS ve ülkemizde kullandığımız çeşitli mevzuatlarda tanımlanmış, korunması gerekli kültür varlıklarında değerlerden, bütünlük, tarihsel, belgesel, estetik ve sanatsal, teknik ve teknolojik, enderlik, grup, kullanım, folklorik ve özgünlük değeri gibi tüm yapı değeri oluşturan ölçütler tabloda yer almıştır. 'Bir yapının miras niteliğinde olması için asgari düzeyde olmazsa olmazlar nelerdir?', 'Bir yapının miras niteliği taşımadığını kabul etmek için azami şartlar nelerdir?' gibi sorulara cevap aranmıştır.

'Mimari ve enderlik', 'Çevre ve şehircilik' ve 'Kullanılabilirlik' gibi, her ana başlığın alt başlıklarındaki puanların büyüklüğünün belirlenmesi, alt başlıkların kendi aralarında bağımlı ve bağımsız matris ilişkisi kurularak yapılmıştır. Örneğin, 'Mimari ve enderlik' ana başlığının alt başlıklarının puan büyüklükleri belirlenirken, en yüksek değeri 'mimari üslup ve tarz değeri', sonraki en yüksek değeri 'estetik ve sanatsal değeri', sonraki en yüksek değeri 'fiziki durum değeri' almıştır. Yapının değerinin belirlenmesinde, mimari üslup ve tarz değerinin o yapının fiziki durumu iyi olsa da olmasa da belirleyici olması amaçlanmıştır. Ya da fiziki durumu çok iyi olan, ancak mimari üslup ve sanatsal değeri olmayan bir yapının tarihi değerinin düşük olması gerektiği öngörülmüştür.

Her ana başlıkta sonuçların mükemmel olması durumunda 150 puan alınabileceği öngörülmüştür, her üst başlık için alınabilecek maksimum puan ise 100 ile

sınırlandırılmıştır. Tarihi bir yapıda bazı değerlerin bulunması onu mükemmel kabul etmemize yeteceğinden puan sınırlamasına gidilmiştir. Örneğin, değerlendirilen bir tarihi yapı, ‘mimari ve enderlik’ ana başlığı altındaki her alt başlık sorularından puan alamayacağı gibi, bazı maddelerden en yüksek puan alması durumunda 100 puanın üzerinde çıkacağından, 100 puan üst barajı ile sınırlama yapılmıştır.

Mükemmel, iyi, makul ve kötü olarak gruplandırılan puan başlıklarındaki sayısal değerler, lineer azaltılarak oluşturulmuştur. Bu durumda, mükemmel olarak ‘40 puan’ verilen bir başlıkta, iyi ‘30 puan’, makul ’20 puan’, kötü ‘10 puan’, çok kötü ‘0 puan’ olarak düzenlenmiştir.

Değerlendirme sisteminin farklı uzman görüşleriyle geliştirilebileceği ya da tekrar düzenlenebileceği kabul edilmektedir. Tez çalışması kapsamında vurgulanmak istenen ve amaçlanan şey, subjektif yargılardan uzak değerlendirme sistemlerine duyulan ihtiyacın varlığıdır.

Sistem, alt başlıkları ve puanlama sistemi ile aşağıdadır.

ANITSAL DEĞER:

A. **Mimari ve enderlik** **:** Bu kategoride en fazla **100 puan** verilecektir. Çıkan sonucun **%40'u** alınarak toplanacaktır.

		Mükemmel	İyi	Makul	Kötü	Çok Kötü
1. Mimari üslup ve tarz değeri	:	30	23	15	8	0
2. Estetik ve sanatsal değeri	:	20	15	10	5	0
3. Taşıyıcı sistem durumu değeri	:	15	12	8	4	0
4. Fiziki durum değeri	:	15	12	8	4	0
5. Yapının yaşı değeri	:	15	12	8	4	0
6. Yapı mimarının değeri	:	20	15	10	5	0
7. İç tasarım öğeleri değeri (varsa)	:	10	8	5	3	0
8. Yapının mimari detay enderliği	:	10	8	5	3	0
9. Yapının taşıyıcı sistemi enderliği	:	10	8	5	3	0
10. Başka enderlikler (varsa)	:	5	4	3	2	0

B. **Tarihi ve kültürel** **:** Bu kategoride en fazla **100 puan** verilecektir. Çıkan sonucun **%35'si** alınarak toplanacaktır.

11. Yapı ile ilgili kişiler	:	25	19	13	7	0
12. Yapı ile ilgili olaylar	:	25	19	13	7	0
13. Tarihi eğilimler	:	20	15	10	5	0
14. Toplumsal değeri	:	35	27	18	9	0
15. Simgesel değeri	:	30	23	15	8	0
16. Belgesel değeri	:	15	12	8	4	0

C. **Çevre ve şehircilik** **:** Bu kategoride en fazla **100 puan** verilecektir. Çıkan sonucun **%25'i** alınarak toplanacaktır.

17. Çevre, peyzaj düzeni değeri	:	30	23	15	8	0
18. Kent simgesi değeri	:	40	30	20	10	0
19. Sit alanı, grup değeri	:	35	27	18	9	0
20. Konum, mevki değeri	:	25	19	13	7	0
21. Çevresel uyumluluk	:	20	15	10	5	0

KULLANIM DEĞERİ:

A. **Kullanılabilirlik** **:** Bu kategoride en fazla **100 puan** verilecektir. Çıkan sonucun **%40'ı** alınarak toplanacaktır.

		Mükemmel	İyi	Makul	Kötü	Çok Kötü
1. Özgünlük değeri	:	40	30	20	10	0
2. Kullanıma uygunluk, bağdaşma	:	40	30	20	10	0
3. Halka açıklık	:	40	30	20	10	0
4. İşletme maliyetleri	:	30	23	15	8	0

B. **Altyapı entegrasyonu** **:** Bu kategoride en fazla **100 puan** verilecektir. Çıkan sonucun **%60'ı** alınarak toplanacaktır.

5. Elektrik uygulamaları değeri	:	40	30	20	10	0
6. Mekanik uygulamaları değeri	:	40	30	20	10	0
7. Modern mimari elemanlar değeri	:	30	23	15	8	0
8. Başkalaşma, modern değişim değeri	:	20	15	10	5	0
9. Yapının bütünlüğü değeri	:	20	15	10	5	0

Tablo 3. 1. Anıtsal yapılarda, anıtsal değer ve kullanım değeri değerlendirme sistemi

Puanlama tablosuna göre yapının anıtsal değerinin tespiti için, **mimari ve enderlik önemi** gösterir puanın %40'ı, **tarihi ve kültürel önemi** gösterir puanın %35'i, **çevre ve şehircilik önemini** gösterir puanın %25'i alınarak toplanır.

Puanlama tablosuna göre, altyapı uygulama ve kullanım değerinin tespiti için, **kullanılabilirlik önemi** gösterir puanın %40'ı ve **altyapı entegrasyonu önemini** gösterir puanın %60'ı alınarak toplanır.

Skorlama neticesinde yapının anıtsal değeri,

- 85-100 puan arasındaki A grubu yapılar; yapının yaşamsal problemleri dışında hiçbir değişikliğe izin verilmeyen yüksek önemli tarihi yapı,
- 65- 84 puan arasındaki B grubu yapılar; cephe ve genel plan şemasında hiçbir değişikliğe izin verilmeyen, kullanım ve güncel işlev kaynaklı sınırlı değişikliğe izin verilen tarihi yapı,
- 45-64 puan arasındaki C grubu yapılar; cephe gerisinde kalan bölümlerde sınırlı değişikliğe izin verilen tarihi yapı,
- 25-44 puan arasındaki D grubu yapılar; cephe, cephe kısımları ya da bazı mahalleri ve mimari detayları korunması gerekli yapı,
- 0-24 arasındaki E grubu yapılar; değerli olmayan tarihi yapılar olarak değerlendirilmiştir.

Skorlama neticesinde yapının kullanım değeri,

- 85-100 puan arasındaki A grubu yapılar; kullanım değeri çok iyi, örnek uygulama, tadilat, bakım ve onarım için periyodik takip edilmesi gerekli yapı,
- 65- 84 puan arasındaki B grubu yapılar; kullanım değeri iyi, tadilat, bakım ve onarım için periyodik takip edilmeli.
- 45-64 puan arasındaki C grubu yapılar; kullanım değeri makul yapı, kullanım değeri istenilen seviyede olmayan, revize restorasyon uygulaması gerekli yapı,
- 25-44 puan arasındaki D grubu yapılar; kullanım değeri kötü yapı, yanlış restorasyon uygulaması yapılmış, revize restorasyon uygulaması gerekli yapı,

- 0-24 arasındaki E grubu yapılar; kullanım değeri çok kötü tarihi yapı, çok yanlış restorasyon uygulaması yapılmış, doğru restorasyon kararları ile revize restorasyon uygulaması gerekli yapı olarak değerlendirilmiştir.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Sivil Yapılar

4.1.1. Hasan Paşa Hanı, Restorasyon Sonrası Çağdaş Altyapı Kurulumu Kaynaklı Müdahalelerin İncelenmesi ve Yapı Değeri Derecelendirilmesi

4.1.1.1. Kahvaltı Salonu – Restoran bölümü

Hanın birinci katında, yöresel kahvaltı salonu bulunmaktadır.

Şekil 4. 1. Hasan Paşa Hanı kahvaltı salonu mutfağı

Kahvaltı salonunun bulunduğu birinci kattaki, bir oda mutfak ve servis mahali olarak kullanılmaktadır. Davlumbazın bacası için yapıda sonradan, yapısal risk oluşturacak şekilde bir döşeme rezervasyonu açıldığı gözlenmiştir.

BYKHY'ye göre (2007), 100'den fazla kişiye hizmet veren mutfakların davlumbazlarına otomatik söndürme sistemi yapılması ve ocaklarda kullanılan gazın özelliklerine göre gaz algılama, gaz kesme ve uyarı tesisatının kurulması şarttır.

Mahalde yangın dedektörü, duman dedektörü ve yangın söndürme tertibatı bulunmamaktadır. Mahalin havalandırması pencereden doğal yolla ve split klima ile sağlanmakta olup mahaldeki taze hava yetersizdir.

Klimanın dış ünitesi yapının Ulu Camiye bakan batı cephesine yerleştirilmiştir. Mahaldeki tüm elektrik tesisatı sıvaüstü ve kablo kanalı kullanılmadan uygulanmıştır. Gaz kullanılan mahalde, exproof kablolama yapılmadığı için, kablolardan çıkabilecek ark dolayısıyla yangın riski bulunmaktadır.

Şekil 4. 2. Hasan Paşa Hanı kahvaltı salonu erzak deposu

Depo olarak kullanılan mahalde herhangi bir soğutma, gıdaların taze kalması amaçlı bir tertibat bulunmamaktadır. Elektrik kablolaması sıva üstü çözülmüştür. Sıva üstü kablolamadan dolayı çıkacak yangına karşı herhangi bir tertibat gözlenmemiştir.

Şekil 4. 3. Hasan Paşa Hanı kahvaltı salonu elektrikli ısıtıcı yerleşimi

Şekil 4.4. Hasan Paşa Hanı kahvaltı salonu split klima yerleşimi

Yemek yeme mahallerinde ısıtma ve soğutma; klimalarla ve elektrikli portatif ısıtıcılarla sağlanmaktadır. Klimaların iç ünite montajları bazalt taş yüzeye yapılmıştır. Klimaların dış ünite yerleri seçiminde yapının mevcut döşeme rezervasyonları kullanılmıştır.

Şekil 4. 5. Hasan Paşa Hanı kahvaltı salonu split klima yerleşimi

Şekil 4. 6. Hasan Paşa Hanı yapı rezervasyon ve dış ünite boruları

Şekil 4. 7. Hasan Paşa Hanı kahvaltı salonu priz anahtar ve sigorta kutusu

Şekil 4. 8. Hasan Paşa Hanı kahvaltı salonu sıvaüstü sigorta kutusu

Kahvaltı salonu servis ve müşteri mahallerinde genel olarak elektrik kabloları sıvaüstü döşenmiştir. Yapının son restorasyonu yapıldığında bırakılan ancak mevcut işleve cevap veremeyip yetersiz olan, elektrik buatları, elektrik sigorta kutuları, priz ve anahtarlar gözlenmiştir.

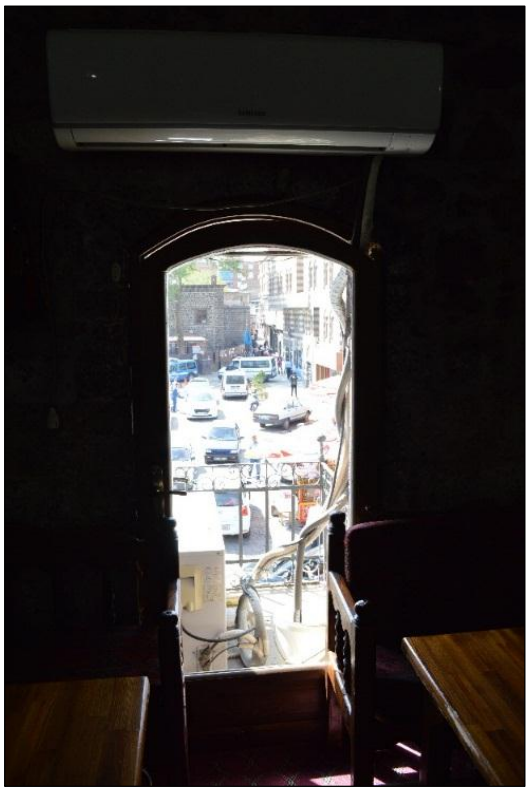

Şekil 4. 9. Hasan Paşa Hanı kahvaltı salonu müşteri mahali elektrik kablosu

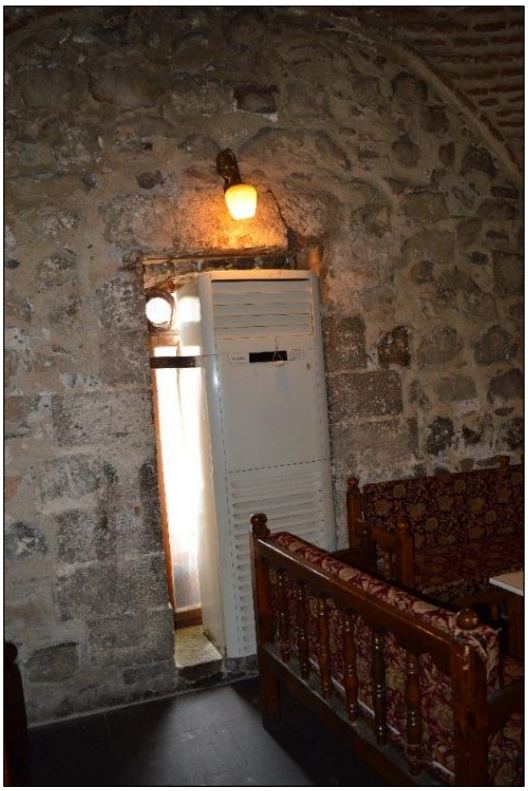

Şekil 4. 10. Hasan Paşa Hanı kahvaltı salonu müşteri mahali elektrik kablosu

Herhangi bir kablo kanalı içinde olmayan ve kablo uçları açıkta, çıplak olan hatların, özellikle yangın tehlikesi ve iş gağlığı ve güvenliği bakımından, kullanımda ciddi tehlike arz etmektedir.

Şekil 4. 11. Hasan Paşa Hanı klima dış ünitesi, balkon

Şekil 4. 12. Hasan Paşa Hanı salon tipi klima

Müşteri mahallerinde klimalar, dış üniteleriyle beraber cephede yoğun bir görüntü kirliliğine neden olmaktadır. Pencere boşluğuna dikey tip klima montajı yapılmıştır.

Şekil 4. 13. Hasan Paşa Hanı aydınlatma armatürü ve müzik sistemi

Şekil 4. 14. Hasan Paşa Hanı aydınlatma armatürü ve müzik sistemi kabloları

Merkezi müzik yayını için kablolaması sıva üstü yapılmış, akustik değerleri ön planda olmayan hoparlörler kullanılmakta olup, avludaki müşteriler, kahvaltı salonunu kullanan müşteriler, çevre sesleri gürültülü bir ortam oluşturmaktadır.

4.1.1.2 Zemin kat Hediyelik Eşya Dükkânları

Yapının zemin katında, hediyelik eşya dükkânlarında turistik, gümüş, bakır ve yerel el sanatları ürünleri satışı yapılmaktadır.

Şekil 4. 15. Hasan Paşa Hanı zemin kat hediyelik eşya dükkânları

Şekil 4. 16. Hasan Paşa Hanı hediyelik eşya dükkânları

Şekil 4. 17. Hediyelik eşya dükkânı split klima ve elektrikli ısıtıcı

Şekil 4. 18. Hediyelik eşya dükkânı tavan ve aydınlatma armatürü

Dükkân içlerinde sonradan eklenen ısıtma ve soğutma için, elektrikli ısıtıcılar, klimalar ile yapının restorasyonunda yapılmış ferforje demir taşıyıcılı armatürler görülmüştür. Tonoz şeklinde olan tavan alçı sıva yapılıp aydınlatma kabloları sıva altı yapılmıştır. Ancak elektrikli ısıtıcı ve klima elektrik kabloları ile klima dış ünite boruları sıva üstü yapılmıştır.

Şekil 4. 19. Hediyelik Eşya dükkânı klima dış ünitesi

Şekil 4. 20. Hediyelik eşya dükkânı klima dış ünitesi

Dükkânlarda yer alan split klimaların iç üniteleri, avluya bakan revaklardaki gergi kirişlerinin üzerine konulmuş, klimaların drenaj borusu ise dükkân kapısının yanlarına konulan kovalara bırakılmıştır. Orta avluya bakan CCTV sistemi görülmüştür.

Dükkânların orta avluya bakan koridorlarında tavanlarda rutubet ve müdahalelere bağlı, yıpranmış alçı sıvalar gözlenmiştir.

4.1.1.3. Orta Avlu

Kafeterya olarak kullanılan orta avluda altı sütunlu bir şadırvan bulunmaktadır. Şadırvan çevresine konulmuş masalarda müşterilere kafeterya hizmeti verilmektedir.

Yağışlı havalarda yağmurdan korunma ve yazın gölgelik amaçlı olarak kullanılan halatlarla gerdirilen avlu örtüsü dikkat çekici mimari elemandır.

Şekil 4. 21. Hasan Paşa Hanı avlusu panoramik fotoğraf (Mekan360 2015)

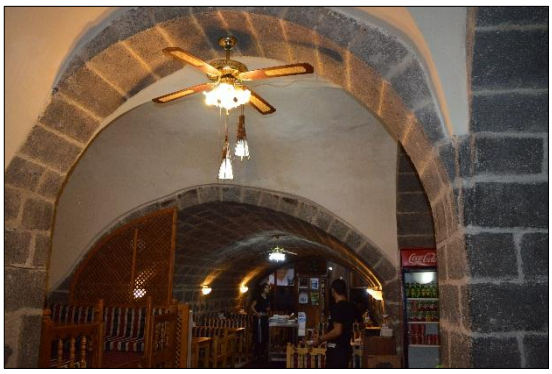
Avluda kafeterya kasa, servis ve buzdolaplarının olduğu bölümü örtmek amaçlı ve avlu mimarisi ile uyumsuz modern tente ve çevre dükkanların oluşturduğu kablo, makine ve teçhizat kirliliği gözlenmiştir.

4.1.1.4. Bodrum Kat Restoran

Yapının bodrum katında, yöresel yemekler yapan restoran bulunmaktadır.

Şekil 4. 22. Hasan Paşa Hanı bodrum kat restoranı

Şekil 4. 23. Hasan Paşa Hanı bodrum kat restoranı

Tavan tonozları alçı sıvalıdır. Restorasyon aşamasında düşünüldüğü anlaşılan aydınlatma armatürleri ile aydınlatma yapılmaktadır. Soğutma için ortamda tavan pervaneleri kullanılmaktadır.

Şekil 4. 24. Hasan Paşa Hanı bodrum kat restoranı

Şekil 4. 25. Hasan Paşa Hanı Bodrum kat restoranı

Mevcut işlev kullanımında yetersiz olan aydınlatmalara ek olarak sıva üstü kablolama yapılarak armatürler arttırılmıştır.

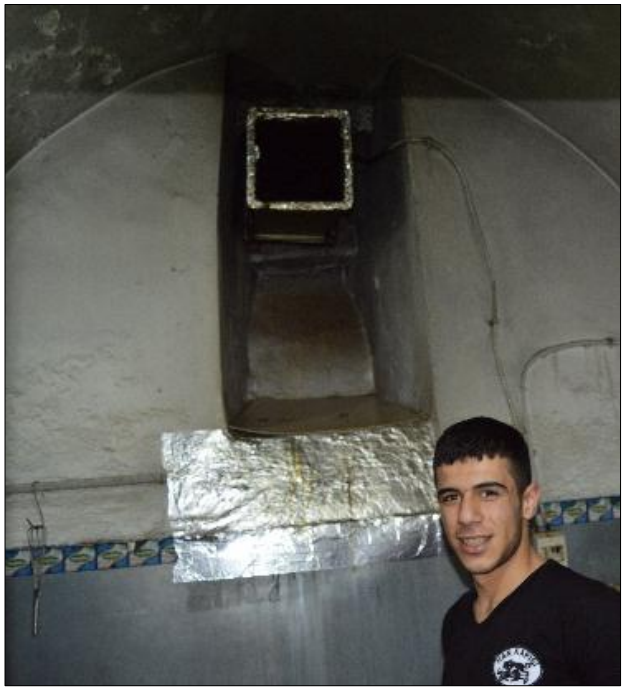
Restoranın açık mutfak olarak işletilen kısmında, endüstriyel mutfak gruplarında görebileceğimiz, fırın, ocak, sanayi tüpü gibi teçhizatlar görülmüştür. Ateşli pişirmenin yapıldığı mahal arkasında, yangın oluşturma riski yüksek, sıva üstü elektrik kabloları gözlenmiştir. Tavan tonozunda bulunan niş, hava emiş ve davlumbaz amaçlı kullanılmaktadır.

Şekil 4. 26. Hasan Paşa Hanı bodrum kat restoran mutfak

Şekil 4. 27. Hasan Paşa Hanı bodrum kat restoran mutfak

Şekil 4. 28. Hasan Paşa Hanı bodrum kat restoran mutfağı havalandırma bacası

Şekil 4. 29. Hasan Paşa Hanı havalandırma kanalı

Bodrum kat mutfakta yer alan hava kanalı, bazalt taşının rengine yakın bir renkte koyu gri ile boyanıp gizlenmeye çalışılsa da görüntü kirliliği oluşturarak avlunun köşesinden çatıya kadar çıkmaktadır.

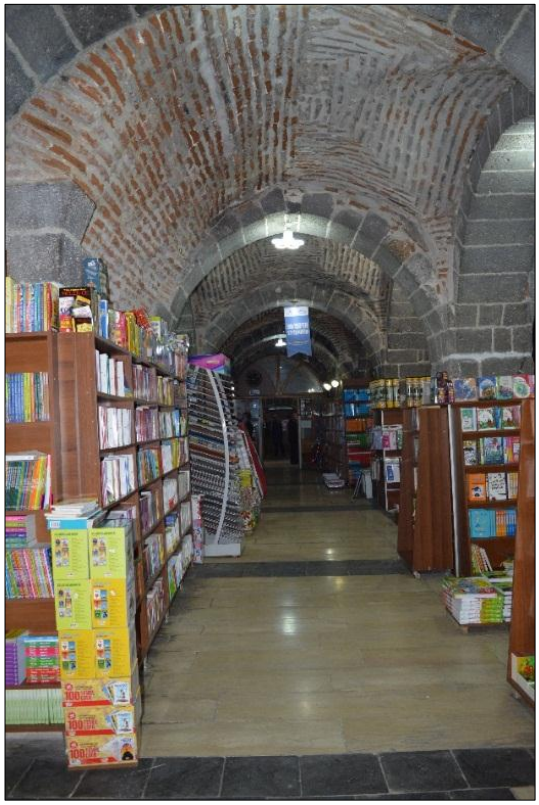

Şekil 4. 30. Hasan Paşa Hanı bodrum kat restoranı kasa, elektrik panosu

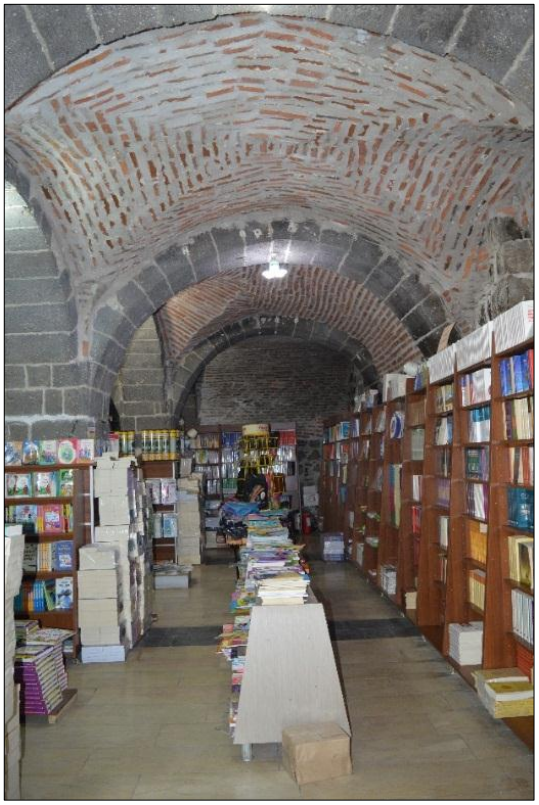
Restoranda kasa olarak kullanılan mahal arkasındaki elektrik panosuna bağlanan sıva üstü, kablo kanalı kullanılmayan kablolar, yapının estetik değerine uygun olmayan görüntü ve kullanımda yüksek risk oluşturmaktadır.

4.1.1.5. Kitap Satış Dükkânı

Kitap ve kırtasiye malzemeleri satışı yapılan dükkân, yapının bodrum katında yer almaktadır.

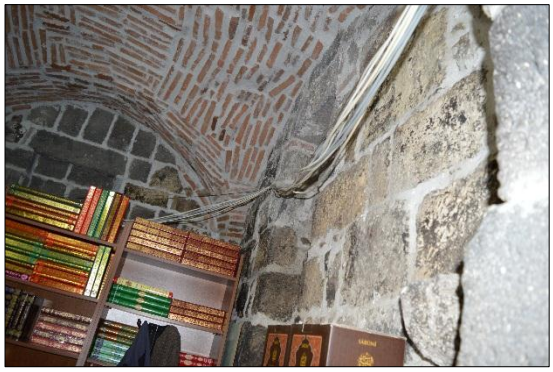

Şekil 4. 31. Hasan Paşa Hanı kitap satış dükkânı

Şekil 4. 32. Hasan Paşa Hanı kitap satış dükkânı

Tonozlar diğer mahallerin aksine alçı sıvasızdır. Giriş kapısı üzerindeki vantilatör dışında herhangi bir havalandırma, soğutma sistemi gözlenmemiştir.

Şekil 4. 33. Hasan Paşa Hanı kitap satış dükkânı elektrik kablolama

Şekil 4. 34. Hasan Paşa Hanı kitap satış dükkânı CCTV

Zayıf akım tesisatı olarak sıvaüstü kablolarla döşenen CCTV tesisatı ve yoğun kablo kirliliği görülmüştür.

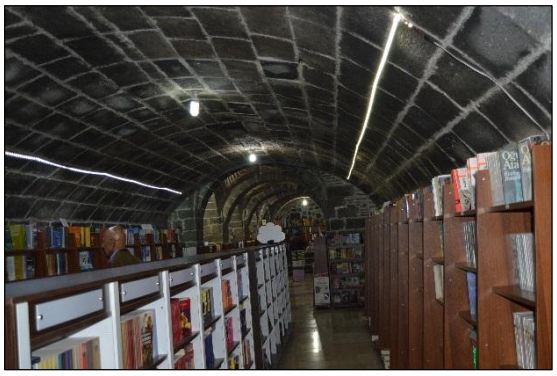
Şekil 4. 35. Hasan Paşa Hanı kitap satış dükkânı aydınlatma armatürleri

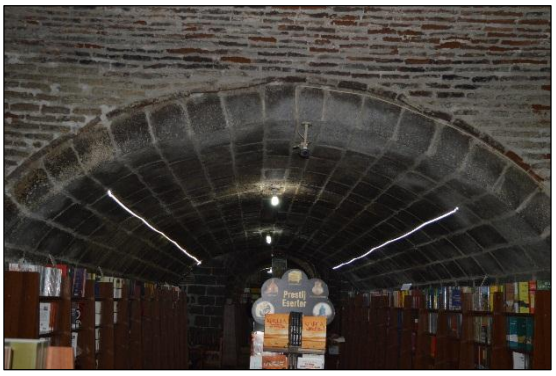
Şekil 4. 36. Hasan Paşa Hanı kitap satış dükkânı aydınlatma armatürleri

Mahalin aydınlatma armatürlerinde, restorasyon projesine göre tesis edilen armatür tipleri ve daha sonraları kullanıcılar tarafından kontrolsüz biçimde eklenerek sıvaüstü kablolarla montajı yapılan armatür tipleri olarak iki tür uygulama görülmektedir.

Sonradan eklenen aydınlatma armatürlerinin montajıda duvar yüzeylerine hasar verildiği görülmüştür.

Şekil 4. 37. Hasan Paşa Hanı bodrum kat kitap satış dükkânı

Şekil 4. 38. Hasan Paşa Hanı bodrum kat kitap satış dükkânı

Mahalde yetersiz aydınlatma, mahalin işlevine uygun olmayan, mimari bir lisan birliği olmayan armatürler ve led aydınlatma gözlemlenmiştir.

4.1.1.6. Hasan Paşa Hanı cephesi

Yapının en dikkat çekici cephesi olan batı cephesinde altyapı sistemleri entegrasyonuna bağlı koruma sorunları aşağıda sıralanmıştır.

Hanın içinde herhangi bir yangın alarm ve söndürme tesisatı gözlenmediği gibi, trafiğin tek yönlü akışla sağlandığı dar ve yaya yoğun olan Gazi Caddesi üzerinde de yangın hidrantı gözlenmemiştir. Cadde cephesindeki dükkânlarda, seksiyonel kapılar görülmüştür.

Şekil 4. 39. Hasan Paşa Hanı batı cephesi

Şekil 4. 40. Hasan Paşa Hanı batı cephesi

Yapının batı cephesinde ve çatıda görülen yoğun klima dış üniteleri, binanın cephesinde kaotik bir biçimde sarkan elektrik kabloları, bölgenin dokusu ve renkleri ile uyumsuz dükkân tenteleri görüntü kirliliğine sebep olmaktadır.

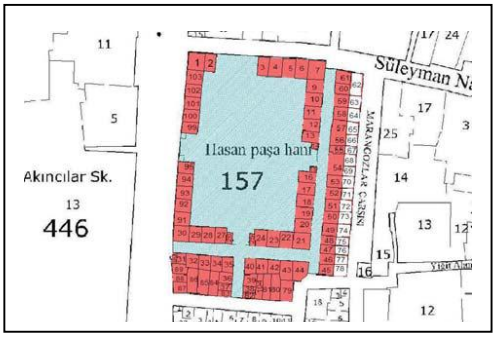

Şekil 4. 41. Hasan Paşa Hanı batı cephesi, yağmur iniş boruları

Hanın yanındaki binanın yağmur iniş boruları, hanın birinci katındaki kahvaltı salonunun klima drenaj borularının cephede oluşturduğu kirlilik gözlenmiştir. Çatıda yer alan klima dış ünitesi de yapının çatısında oluşturulan bir rezervasyon ile birinci kat kafede bulunan split klimaya bağlanmıştır.

HASAN PAŞA HANI

Yeri	Sur
Yapım Tarihi:	1575
Özgün İşlevi:	Han
Güncel Kullanımı:	Turistik tesis
Yapının Sahibi:	Vakıflar Gnl. Md.
Anıt Türü:	Sivil
Pafta - Ada:	155
Parsel:	1-61, 79-103

Yapıda bulunan mekanik sistemler:	
Havalandırma:	Yok, split klimalar ve doğal havalandırma
Isıtma:	Elektrikli ısıtıcı, klima
Soğutma:	Split klima, salon tipi klima, vantilatör
Temiz Su:	Şadırvan ve WC
Pis Su:	Şadırvan ve WC
Yangın Güvenlik:	Genel sistem yok – yetersiz yangın tüpleri
Yapıda bulunan elektrik sistemler:	
Aydınlatma:	Var
Elektrik Kabloları:	Sıva üstü korumasız, gömülü, yer yer sıva üstü kablo kanalı
Elektrik Panoları:	Sıva üstü
Merkezi Anons:	Genel sistem yok, çeşitli dükkânların kendi sistemi var
CCTV:	Genel sistem yok, yetersiz sayı ve noktada
Yangın Güvenlik:	Yok

Tablo 4. 1. Hasan Paşa Hanı tespit özeti

4.1.1.7. Hasan Paşa Hanı Değerlendirme Tablosu ve Sonuçlar

Hasan Paşa Hanı Anıtsal Değeri:							
	A. Mimari ve enderlik	**:**	**Mükemmel**	**İyi**	**Makul**	**Kötü**	**Çok Kötü**
1.	Mimari üslup ve tarz değeri	:	30	23	15	8	0
2.	Estetik ve sanatsal değeri	:	20	15	10	5	0
3.	Taşıyıcı sistem durumu değeri	:	15	12	8	4	0
4.	Fiziki durum değeri	:	15	12	8	4	0
5.	Yapının yaşı değeri	:	15	12	8	4	0
6.	Yapı mimarının değeri	:	20	15	10	5	0
7.	İç tasarım öğeleri değeri (varsa)	:	10	8	5	3	0
8.	Yapının mimari detay enderliği	:	10	8	5	3	0
9.	Yapının taşıyıcı sistemi enderliği	:	10	8	5	3	0
10.	Başka enderlikler (varsa)	:	5	4	3	2	0
	B. Tarihi ve kültürel	**:**					
11.	Yapı ile ilgili kişiler	:	25	19	13	7	0
12.	Yapı ile ilgili olaylar	:	25	19	13	7	0
13.	Tarihi eğilimler	:	20	15	10	5	0
14.	Toplumsal değeri	:	35	27	18	9	0
15.	Simgesel değeri	:	30	23	15	8	0
16.	Belgesel değeri	:	15	12	8	4	0
	C. Çevre ve şehircilik	**:**					
17.	Çevre, peyzaj düzeni değeri	:	30	23	15	8	0
18.	Kent simgesi değeri	:	40	30	20	10	0
19.	Sit alanı, grup değeri	:	35	27	18	9	0
20.	Konum, mevki değeri	:	25	19	13	7	0
21.	Çevresel uyumluluk	:	20	15	10	5	0
Hasan Paşa Hanı Kullanım Değeri:							
	A. Kullanılabilirlik	**:**	**Mükemmel**	**İyi**	**Makul**	**Kötü**	**Çok Kötü**
1.	Özgünlük değeri	:	40	30	20	10	0
2.	Kullanıma uygunluk, bağdaşma	:	40	30	20	10	0
3.	Halka açıklık	:	40	30	20	10	0
4.	İşletme maliyetleri	:	30	23	15	8	0
	B. Altyapı entegrasyonu	**:**					
5.	Elektrik uygulamaları değeri	:	40	30	20	10	0
6.	Mekanik uygulamaları değeri	:	40	30	20	10	0
7.	Modern mimari elemanlar değeri	:	30	23	15	8	0
8.	Başkalaşma, modern değişim değeri	:	20	15	10	5	0
9.	Yapının bütünlüğü değeri	:	20	15	10	5	0

Tablo 4. 2. Hasan Paşa Hanı, anıtsal ve kullanım değerlendirme tablosu

Skorlama sonucunda Hasan Paşa Hanı:

Anıtsal değerde 82,5 puan alarak cephe ve genel plan şemasında hiçbir değişikliğe izin verilmeyen, kullanım ve güncel işlev kaynaklı sınırlı değişikliğe izin verilen B grubu yapı olarak bulunmuştur.

Kullanım değerinde ise 64 puan alarak kullanım değeri makul ancak istenilen seviyede olmayan, revize restorasyon uygulaması gerekli C grubu yapı olarak bulunmuştur.

4.1.2. Sülüklü Han, Restorasyon Sonrası Çağdaş Altyapı Kurulumu Kaynaklı Müdahalelerin İncelenmesi ve Yapı Değeri Derecelendirilmesi

Şekil 4. 42. Sülüklü Han girişi

Şekil 4. 43. Sülüklü Han girişi

Şekil 4. 44. Sülüklü Han girişi elektrik panosu

Demirciler çarşısından girilen Sülüklü Han ana kapısının hemen arkasında, kablo kanalı kullanılmadan sıvaüstü elektrik kabloları ve ana elektrik dağıtım panosu görülmüştür.

Şekil 4. 45. Sülüklü Han avlu girişi

Şekil 4. 46. Sülüklü Han avlu girişi

Orta avluya geçiş koridorunda zemine monte edilmiş aydınlatma projektörleri görülmüştür.

Şekil 4. 47. Sülüklü Han avlu

Şekil 4. 48. Sülüklü Han avlu

Mekânda, açık, yarı açık ve kapalı servis alanları bulunmaktadır. Avluya bakan duvarlarda aydınlatma armatürleri ve müzik yayını için kullanılan hoparlörler görülmüştür.

Şekil 4. 49. Sülüklü han yarı açık servis alanları

Şekil 4. 50. Sülüklü Han yarı açık servis alanları

Avluya bakan servis koridorlarında duvara monte edilmiş elektrikli ısıtıcılar, aydınlatma armatürleri ve vantilatörler görülmüştür.

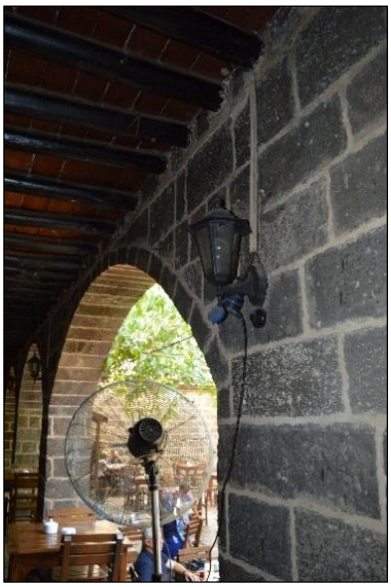

Şekil 4. 51. Sülüklü Han yarı açık servis alanları elektrik kablolama

Avluya bakan servis koridorlarında yapının girişinde yer alan elektrik panosundan dağıtılan ana elektrik kabloları, yangın riski oluşturacak şekilde ahşap kirişli döşemenin altından kablo kanalı kullanılmadan sıvaüstü dağıtılmaktadır.

Şekil 4. 52. Sülüklü Han merkezi anons tesisatı

Şekil 4. 53. Sülüklü Han aydınlatma armatürü

Ses sistemi, sabit ve hareketli elektrikli ekipman enerji beslememeleri kablo kanalı kullanılmaksızın sıvaüstü elektrik kablolamaları ile çözülmüştür.

Şekil 4. 54. Sülüklü Han elektrikli ısıtıcı

Kafeterya olarak kullanılan odalarda da duvara monte edilen mobil elektrik ısıtıcılarla ısıtma yapılmaktadır.

Şekil 4. 55. Sülüklü Han erzak deposu

Şekil 4. 56. Sülüklü Han erzak deposu

Erzak deposu olarak kullanılan mahalde yangın güvenlik tertibatı ve havalandırma tesisatı görülmemiştir. Priz enerji beslemeleri kablo kanalı ile sıvaüstü olarak çözülmüştür.

Şekil 4. 57. Sülüklü Han içecek deposu

Şekil 4. 58. Sülüklü Han içecek deposu

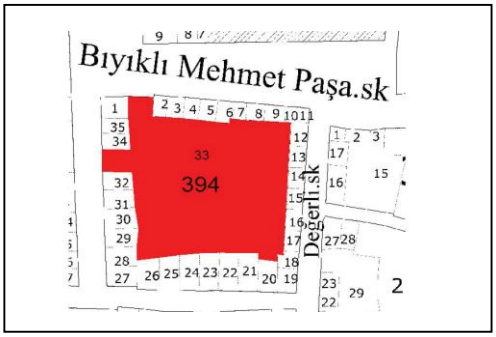
İçecek deposu olarak kullanılan mahalde, merkezi müzik yayını amfisi görülmüştür, priz besleme kablosu kanal içinde sıva üstü olarak monte edilmiştir.

Yapıda tüm mahallerde, CCTV tesisatı, yangın güvenlik tesisatı, yangın güvenlikli kablolar ve yangın güvenlikli exproof, fireproof armatürler görülmemiştir.

SÜLÜKLÜ HAN

Yeri	Sur
Yapım Tarihi:	1575
Özgün İşlevi:	Han
Güncel Kullanımı:	Turistik tesis
Yapının Sahibi:	Özel kişi
Anıt Türü:	Sivil
Pafta - Ada:	394
Parsel:	33

Yapıda bulunan mekanik sistemler:	
Havalandırma:	Yok, doğal havalandırma
Isıtma:	Elektrikli ısıtıcı, klima
Soğutma:	Yok, Birkaç adet vantilatör var
Temiz Su:	Şadırvan ve WC
Pis Su:	Şadırvan ve WC
Yangın Güvenlik:	Yok
Yapıda bulunan elektrik sistemler:	
Aydınlatma:	Var
Elektrik Kabloları:	Sıva üstü korumasız, gömülü, yer yer sıva üstü kablo kanallı
Elektrik Panoları:	Sıva üstü
Merkezi Anons:	Var, merkezi müzik yayını amaçlı
CCTV:	Yok
Yangın Güvenlik:	Yok

Tablo 4. 3. Sülüklü Han tespit özeti

4.1.2.1. Sülüklü Han Değerlendirme Tablosu ve Sonuçlar

Sülüklü Han Anıtsal Değeri:

	A. Mimari ve enderlik :	**Mükemmel**	**İyi**	**Makul**	**Kötü**	**Çok Kötü**
1.	Mimari üslup ve tarz değeri :	30	23	15	8	0
2.	Estetik ve sanatsal değeri :	20	15	10	5	0
3.	Taşıyıcı sistem durumu değeri :	15	12	8	4	0
4.	Fiziki durum değeri :	15	12	8	4	0
5.	Yapının yaşı değeri :	15	12	8	4	0
6.	Yapı mimarının değeri :	20	15	10	5	0
7.	İç tasarım öğeleri değeri (varsa) :	10	8	5	3	0
8.	Yapının mimari detay enderliği :	10	8	5	3	0
9.	Yapının taşıyıcı sistemi enderliği :	10	8	5	3	0
10.	Başka enderlikler (varsa) :	5	4	3	2	0
	B. Tarihi ve kültürel :					
11.	Yapı ile ilgili kişiler :	25	19	13	7	0
12.	Yapı ile ilgili olaylar :	25	19	13	7	0
13.	Tarihi eğilimler :	20	15	10	5	0
14.	Toplumsal değeri :	35	27	18	9	0
15.	Simgesel değeri :	30	23	15	8	0
16.	Belgesel değeri :	15	12	8	4	0
	C. Çevre ve şehircilik :					
17.	Çevre, peyzaj düzeni değeri :	30	23	15	8	0
18.	Kent simgesi değeri :	40	30	20	10	0
19.	Sit alanı, grup değeri :	35	27	18	9	0
20.	Konum, mevki değeri :	25	19	13	7	0
21.	Çevresel uyumluluk :	20	15	10	5	0

Sülüklü Han Kullanım Değeri:

	A. Kullanılabilirlik :	**Mükemmel**	**İyi**	**Makul**	**Kötü**	**Çok Kötü**
1.	Özgünlük değeri :	40	30	20	10	0
2.	Kullanıma uygunluk, bağdaşma :	40	30	20	10	0
3.	Halka açıklık :	40	30	20	10	0
4.	İşletme maliyetleri :	30	23	15	8	0
	B. Altyapı entegrasyonu :					
5.	Elektrik uygulamaları değeri :	40	30	20	10	0
6.	Mekanik uygulamaları değeri :	40	30	20	10	0
7.	Modern mimari elemanlar değeri :	30	23	15	8	0
8.	Başkalaşma, modern değişim değeri :	20	15	10	5	0
9.	Yapının bütünlüğü değeri :	20	15	10	5	0

Tablo 4. 4. Sülüklü Han, anıtsal ve kullanım değerlendirme tablosu

Skorlama sonucunda Sülüklü Han:

Anıtsal değerde 76,2 puan alarak cephe ve genel plan şemasında hiçbir değişikliğe izin verilmeyen, , kullanım ve güncel işlev kaynaklı sınırlı değişikliğe izin verilen B grubu yapı olarak bulunmuştur.

Kullanım değerinde ise 59,8 puan alarak kullanım değeri makul ancak istenilen seviyede olmayan, revize restorasyon uygulaması gerekli C grubu yapı olarak bulunmuştur.

4.1.3 Cahit Sıtkı Tarancı Evi, Restorasyon Sonrası Çağdaş Altyapı Kurulumu Kaynaklı Müdahalelerin İncelenmesi ve Yapı Değeri Derecelendirilmesi

Şekil 4. 59. Cahit Sıtkı Tarancı Evi avlu

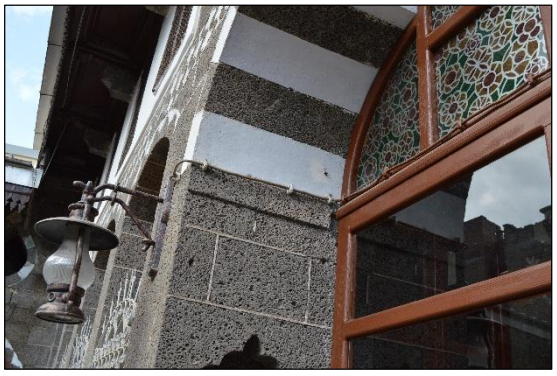
Cahit Sıtkı Tarancı Evi avlusuna bakan duvar yüzeylerinde yangın alarm butonları, CCTV kameraları ve kablolaması zemin kaplaması altından yapılmış bahçe aydınlatma armatürleri görülmektedir.

Şekil 4. 60. Cahit Sıtkı Tarancı Evi avlu

Şekil 4. 61. Cahit Sıtkı Tarancı Evi avlu

Şekil 4. 62. Cahit Sıtkı Tarancı Evi dış mekân aydınlatma armatürü

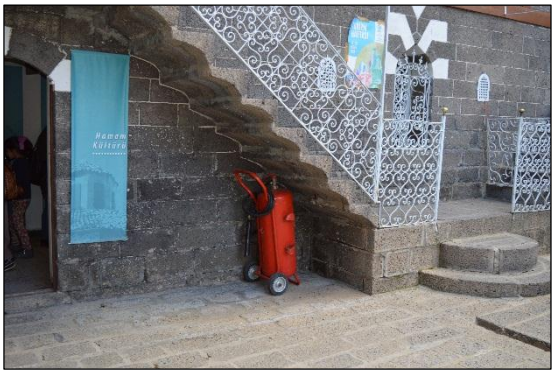

Şekil 4. 63. Cahit Sıtkı Tarancı Evi dış mekân aydınlatma armatürü

Dış mekân aydınlatma armatürleri kablolamalarında kablo kanallı uygulama yapılan ve kablo kanalı kullanılmadan uygulama yapılan yerler görülmüştür.

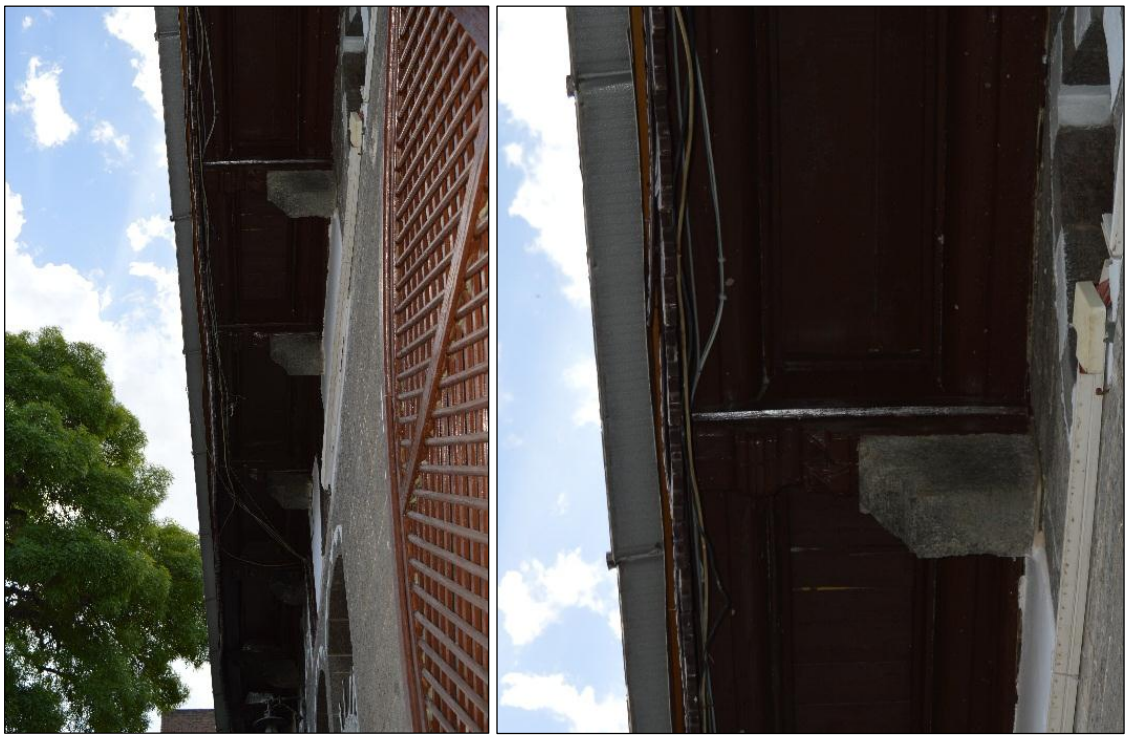

Şekil 4. 64. Cahit Sıtkı Tarancı Evi avlu

Şekil 4. 65. Cahit Sıtkı Tarancı Evi avlu

Avluda seyyar jeneratör, yangın söndürme tüpü, seyyar elektrik kabloları görülmüştür.

Şekil 4. 66. Cahit Sıtkı Tarancı Evi çatı saçağı

Saçak alt kenarlarında kablo kanalı kullanılmadan döşenen elektrik kabloları görülmüştür.

Şekil 4. 67. Cahit Sıtkı Tarancı Evi elektrik panosu

Şekil 4. 68. Cahit Sıtkı Tarancı Evi elektrik panosu

Revak duvarına elektrik panosunun monte edildiği duvara kabloların gizlenmesi, panonun gömülebilmesi amacıyla alçı sıva uygulanmıştır. Duvar yüzeyinde yangın alarm tesisatı elemanları görülmüştür.

Şekil 4 69 Cahit Sıtkı Tarancı Evi bodrum kat

Zemin katta alçı sıva yapılmış yüzeylerde, alçı sıva uygulamasından sonra yapılmış CCTV ve enerji kabloları sıva yüzeyi üzerine beyaz renk kablo kanalı içinde döşenmiştir.

Şekil 4. 70. Cahit Sıtkı Tarancı Evi sergi odası

Şekil 4. 71. Cahit Sıtkı Tarancı Evi sergi odası

Cahit Sıtkı Tarancı'nın hayatı ve eserlerinin tanıtıldığı müze sergi odalarında floresan aydınlatma armatürleri ve yangın alarm tesisatı görülmüştür.

Şekil 4. 72. Cahit Sıtkı Tarancı Evi sergi odası

Şekil 4. 73. Cahit Sıtkı Tarancı Evi sergi odası

Şekil 4. 74. Cahit Sıtkı Tarancı Evi müze odası

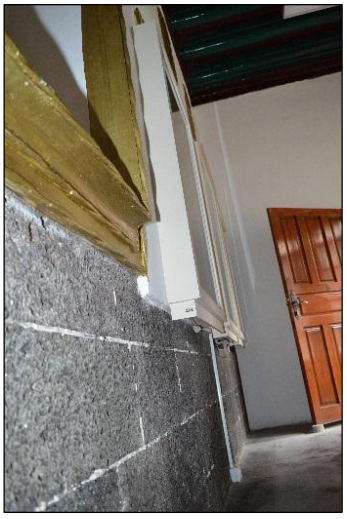

Şekil 4. 75. Cahit Sıtkı Tarancı Evi müze odası

Müze bilgilendirme ekranları enerji beslemesi duvar ile aynı renkte beyaz kablo kanalı içinde bağlanmıştır.

Şekil 4. 76. Cahit Sıtkı Tarancı Evi sergi bankosu

Şekil 4. 77. Cahit Sıtkı Tarancı Evi sergi panosu

Müze sergi banko ve panolarının arka yüzeylerine alçı sıva yapılarak görünen sıva üstü kablo miktarı azaltılmıştır.

Şekil 4. 78. Cahit Sıtkı Tarancı Evi sergi panosu

Şekil 4. 79. Cahit Sıtkı Tarancı Evi sergi panosu

Duvar kenarında olmayan, odanın ortasında yer alan sergi panoları enerji beslemeleri için gömme zemin buatları kullanılmıştır.

Şekil 4. 80. Cahit Sıtkı Tarancı Evi gömme zemin buatı

Zemin katta müze çalışanlarının kullanımı amaçlı mutfak kurulduğu görülmüştür. Mutfağın bulunduğu mahalin tüm duvarlarına alçı sıva yapılıp kablo ve borular gizlenmiştir.

Şekil 4. 81. Cahit Sıtkı Tarancı Evi personel mutfağı

Şekil 4. 82. Cahit Sıtkı Tarancı Evi personel mutfağı

Personel mutfağında yangın dedektörünün üstü örtülerek duman algılaması kapatılmıştır.

Şekil 4. 83. Cahit Sıtkı Tarancı Evi personel mutfağı

Şekil 4. 84. Cahit Sıtkı Tarancı Evi sergi odası

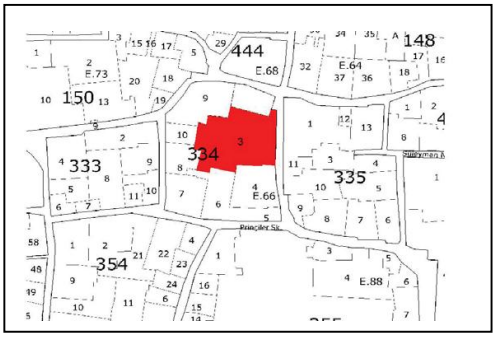
Şekil 4. 85. Cahit Sıtkı Tarancı Evi sergi odası

Yapıda 2 adet odada kullanılan mobil klima dışında herhangi bir havalandırma tesisatı görülmemiştir.

CAHİT SITKI TARANCI EVİ MÜZESİ

Yeri	Sur
Yapım Tarihi:	1733
Özgün İşlevi:	Ev
Güncel Kullanımı:	Müze
Yapının Sahibi:	Kültür ve Trzm. B.
Anıt Türü:	Sivil
Pafta - Ada:	394
Parsel:	33

Yapıda bulunan mekanik sistemler:	
Havalandırma:	Yok
Isıtma:	Yok, birkaç adet mobil klima var
Soğutma:	Yok, birkaç adet mobil klima var
Temiz Su:	Şadırvan ve WC
Pis Su:	Şadırvan ve WC
Yangın Güvenlik:	Sulu söndürme yok – mobil yangın tüpleri
Yapıda bulunan elektrik sistemler:	
Aydınlatma:	Var
Elektrik Kabloları:	Genel olarak alçı sıva altında, yer yer sıva üstü kablo kanallı
Elektrik Panoları:	Alçı sıva içine gömme
Merkezi Anons:	Var
CCTV:	Var
Yangın Güvenlik:	Alarm ve duman dedektörü var

Tablo 4. 5. Cahit Sıtkı Tarancı Evi tespit özeti

4.1.3.1. Cahit Sıtkı Tarancı Evi Değerlendirme Tablosu ve Sonuçlar

Cahit Sıtkı Tarancı Evi Anıtsal Değeri:						
A. Mimari ve enderlik	**:**	**Mükemmel**	**İyi**	**Makul**	**Kötü**	**Çok Kötü**
1. Mimari üslup ve tarz değeri	:	30	23	15	8	0
2. Estetik ve sanatsal değeri	:	20	15	10	5	0
3. Taşıyıcı sistem durumu değeri	:	15	12	8	4	0
4. Fiziki durum değeri	:	15	12	8	4	0
5. Yapının yaşı değeri	:	15	12	8	4	0
6. Yapı mimarının değeri	:	20	15	10	5	0
7. İç tasarım öğeleri değeri (varsa)	:	10	8	5	3	0
8. Yapının mimari detay enderliği	:	10	8	5	3	0
9. Yapının taşıyıcı sistemi enderliği	:	10	8	5	3	0
10. Başka enderlikler (varsa)	:	5	4	3	2	0
B. Tarihi ve kültürel	**:**					
11. Yapı ile ilgili kişiler	:	25	19	13	7	0
12. Yapı ile ilgili olaylar	:	25	19	13	7	0
13. Tarihi eğilimler	:	20	15	10	5	0
14. Toplumsal değeri	:	35	27	18	9	0
15. Simgesel değeri	:	30	23	15	8	0
16. Belgesel değeri	:	15	12	8	4	0
C. Çevre ve şehircilik	**:**					
17. Çevre, peyzaj düzeni değeri	:	30	23	15	8	0
18. Kent simgesi değeri	:	40	30	20	10	0
19. Sit alanı, grup değeri	:	35	27	18	9	0
20. Konum, mevki değeri	:	25	19	13	7	0
21. Çevresel uyumluluk	:	20	15	10	5	0
Cahit Sıtkı Tarancı Evi Kullanım Değeri:						
A. Kullanılabilirlik	**:**	**Mükemmel**	**İyi**	**Makul**	**Kötü**	**Çok Kötü**
1. Özgünlük değeri	:	40	30	20	10	0
2. Kullanıma uygunluk, bağdaşma	:	40	30	20	10	0
3. Halka açıklık	:	40	30	20	10	0
4. İşletme maliyetleri	:	30	23	15	8	0
B. Altyapı entegrasyonu	**:**					
5. Elektrik uygulamaları değeri	:	40	30	20	10	0
6. Mekanik uygulamaları değeri	:	40	30	20	10	0
7. Modern mimari elemanlar değeri	:	30	23	15	8	0
8. Başkalaşma, modern değişim değeri	:	20	15	10	5	0
9. Yapının bütünlüğü değeri	:	20	15	10	5	0

Tablo 4. 6. Cahit Sıtkı Tarancı Evi, anıtsal ve kullanım değerlendirme tablosu

Skorlama sonucunda Cahit Sıtkı Tarancı Evi:

Anıtsal değerde 89,6 puan alarak yaşamsal problemleri dışında hiçbir değişikliğe izin verilmeyen yüksek önemli A grubu yapı olarak bulunmuştur.

Kullanım değerinde ise 89,2 puan alarak kullanım değeri çok iyi, örnek uygulama, tadilat, bakım ve onarım için periyodik takip edilmesi gerekli A grubu yapı olarak bulunmuştur.

4.2. Dini Yapılar

4.2.1. Ulu Cami, Restorasyon Sonrası Çağdaş Altyapı Kurulumu Kaynaklı Müdahalelerin İncelenmesi ve Yapı Değeri Derecelendirilmesi

4.2.1.1. Cami girişi ve Avlu

Ulu Camiye Gazi Caddesi üzerindeki doğu girişinden, yüksek kottaki meydandan, bir merdivenden inilerek dar uzun bir dikdörtgen olan avluya girildiğinde bazalt döşeme taşı kaplanmış zemin ve ortasındaki şadırvanı, arkasındaki pergola namazgâh ile Hanefiler Mescidi göze çarpmaktadır.

Şekil 4. 86. Ulu Cami avlu panoramik fotoğraf (Yandex 2015)

Şekil 4. 87. Ulu Cami doğu girişi

Şekil 4. 88. Ulu Cami doğu girişi

Doğu giriş merdivenlerinden avluya geçmeden altından geçtiğimiz, şu an hanımlar mescidi / kütüphane olarak kullanılan yapıya uygun, dikkat çekici aydınlatma armatürleri ahşap kirişlere monte edilmiştir.

Şekil 4. 89. Ulu Cami doğu girişi

Şekil 4. 90. Ulu Cami doğu girişi

Aydınlatma armatürleri için sıva üstü çekilen elektrik besleme hattı, renkli kablo kanalı içinde yer almaktadır. Kablo kanalının ahşabın rengine uyumlu olarak seçilmesinin, sıva üstü elektrik uygulamalarında yaşanan görsel kirliliği azalttığı gözlenmiştir.

Şekil 4. 91. Ulu Cami avlu

Şekil 4. 92. Ulu Cami avlu

Avluda yağmur suyu toplama kanalları, süzgeç ve altyapı rögar kapakları gözlenmiştir.

Şekil 4. 93. Ulu Cami avludan doğu cephesi

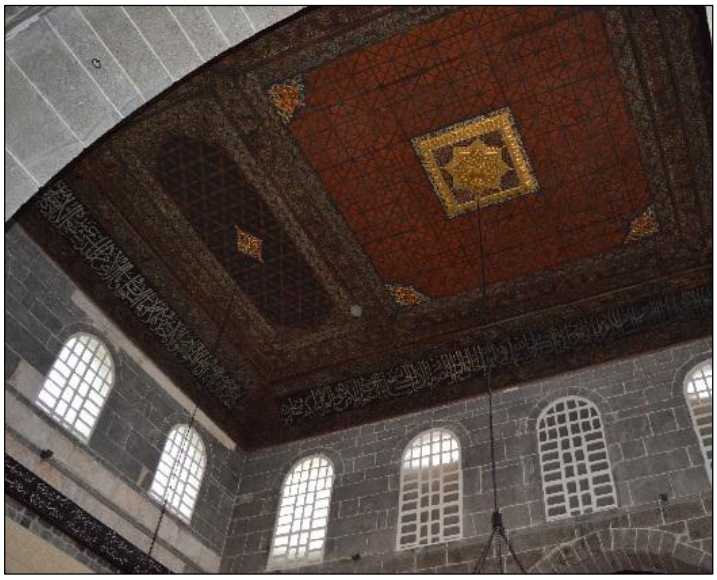

Şekil 4. 94. Ulu Cami avludan doğu cephesi

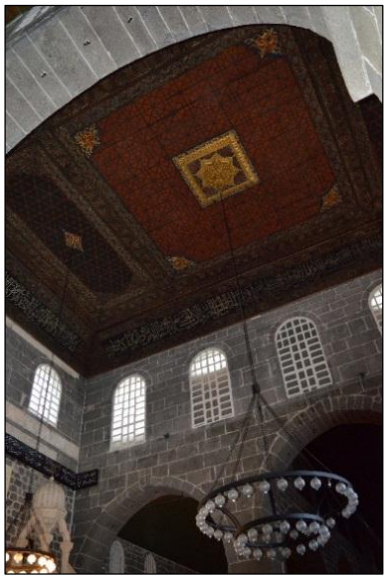
Avluya bakan çeşitli duvarlarda sıva üstü ve kablo kanalı içinde CCTV ve Anons tesisatları gözlenmiştir.

4.2.1.2. Hanefiler Mescidi:

Hanefiler Mescidi, yukarıda da bahsedildiği üzere plan şeması olarak Şam Emevi Caminin yansıması olarak kabul edilen, dolayısıyla mihraba göre enlemesine genişleyen dikdörtgen şeklinde bir ibadethanedir. Mihrabın sağında ve solunda beşer adet nefe bölünen mahalin, mihrap aksındaki orta nef yüksek tavanlıdır.

Şekil 4. 95. Ulu Cami Hanefiler mescidi

Şekil 4. 96. Ulu Cami Hanefiler mescidi

Restorasyonu 2015 yılında tamamlanarak hizmete açılan mahalin süslemeli tavanına çelik zincirler ile ankrajı sağlanmış sarkıt aydınlatmalar görülmüştür. Gündüz,

geniş ve yüksek pencerelerden gelen doğal ışık, akşam ise sarkıt avizeler ve aplikler ile görsel konforu yüksek bir mahal sağlanmıştır.

Şekil 4. 97. Ulu Cami Hanefiler Mescidi fan coil

Şekil 4. 98. Ulu Cami Hanefiler Mescidi fan coil tesisatı

Yapının tüm ısıtma ve soğutma sistemi, temel prensip olarak tesisatın dolaşımında sıcak su varken ısıtıcı, dolaşımında soğuk su varken soğutucu olarak kullanılabilen sistemler olarak tanımlayabileceğimiz Fan Coil tesisatı ile çözülmüştür.

Tüm kablolama ve borulama ise zemin kaplaması altından döşenerek, mekanik tesisat kaynaklı görsel kirlilik önlenmiştir.

Şekil 4. 99. Ulu Cami Hanefiler Mescidi fan coil boruları

Şekil 4. 100. Ulu Cami Hanefiler Mescidi elektrik priz anahtar

Fan Coil tesisat borularının ahşap parke zemin kaplaması altına döşendiği görülmüştür.

Çeşitli yerlerde, halı altında kalacak şekilde zemine, su geçirmez (waterproof) özelliği bulunmayan priz döşendiği görülmüştür.

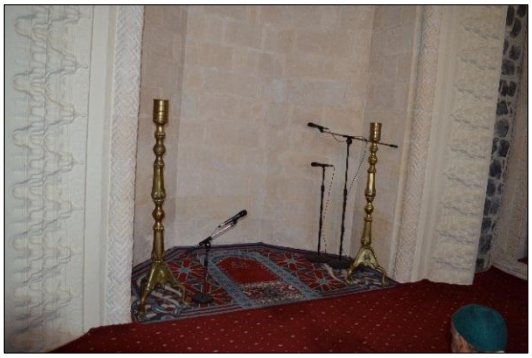

Şekil 4. 101. Ulu Cami Hanefiler Mescidi CCTV tesisatı

Şekil 4. 102. Ulu Cami Hanefiler Mescidi anons tesisat

Mahalde, yapının avlusunda da karşılaşılan CCTV ve anons tesisatı görülmüştür. Restorasyon yapılırken bazalt taşların sıvalarının arasına kablolama yapılarak gömülen elektrik tesisatı görülmüştür.

Şekil 4. 103. Ulu Cami Hanefiler Mescidi mihrap

Şekil 4. 104. Ulu Cami Hanefiler Mescidi vaaz kürsüsü

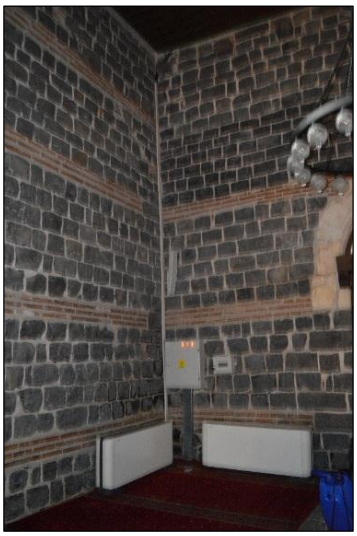
Anons sistemi ile sesli Kuran okunan vakit namazlarında ve vaazlarda herkesin imamı, vaizi duyabileceği bir akustik ortam sağlanmıştır. Mihrapta yer alan mikrofonların kabloları döşeme altından hoparlörlere dağıtılmıştır.

Şekil 4. 105. Ulu Cami Hanefiler Mescidi elektrik panosu

Şekil 4. 106. Ulu Cami Hanefiler Mescidi düşey elektrik tavası

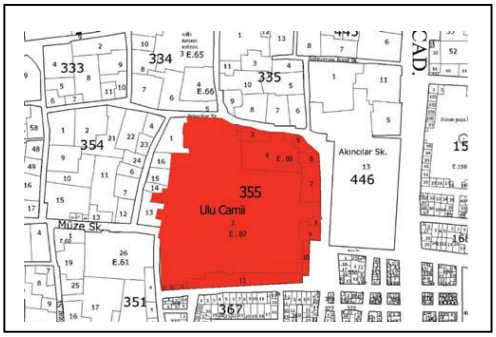
Şekil 4. 107. Ulu Cami Hanefiler Mescidi elektrik panosu

Duvara sıva üstü olarak monte edilen elektrik tesisat panoları ve düşey kablo tavaları ahşap zemin altına indirilip, zemin kaplama altından tüm mahale kablolar dağıtılmıştır, tehlikeli yönleri olan bu uygulamada, yanmaz, güvenlikli kablolar (fireproof) ile yangın riski düşürülmüştür.

ULU CAMİ

Yeri	Sur
Yapım Tarihi:	Bilinmiyor
Özgün İşlevi:	Mabed
Güncel Kullanımı:	Cami
Yapının Sahibi:	Vakıflar Gnl. Mdr.
Anıt Türü:	Dini
Pafta - Ada:	355
Parsel:	2, 5-12, 17, 18

Yapıda bulunan mekanik sistemler:	
Havalandırma:	Fan coil ve doğal havalandırma
Isıtma:	Fan coil
Soğutma:	Fan coil
Temiz Su:	Şadırvan ve WC
Pis Su:	Şadırvan ve WC
Yangın Güvenlik:	Yok
Yapıda bulunan elektrik sistemler:	
Aydınlatma:	Var
Elektrik Kabloları:	Düşey elektrik tavasında, yer yer sıva üstü kablo kanallı
Elektrik Panoları:	Sıva üstü
Merkezi Anons:	Var
CCTV:	Var
Yangın Güvenlik:	Yok

Tablo 4. 7. Ulu Cami tespit özeti

4.2.1.3. Ulu Cami Değerlendirme Tablosu ve Sonuçlar

Ulu Cami Anıtsal Değeri:						
A. Mimari ve enderlik	**:**	**Mükemmel**	**İyi**	**Makul**	**Kötü**	**Çok Kötü**
1. Mimari üslup ve tarz değeri	:	30	23	15	8	0
2. Estetik ve sanatsal değeri	:	20	15	10	5	0
3. Taşıyıcı sistem durumu değeri	:	15	12	8	4	0
4. Fiziki durum değeri	:	15	12	8	4	0
5. Yapının yaşı değeri	:	15	12	8	4	0
6. Yapı mimarının değeri	:	20	15	10	5	0
7. İç tasarım öğeleri değeri (varsa)	:	10	8	5	3	0
8. Yapının mimari detay enderliği	:	10	8	5	3	0
9. Yapının taşıyıcı sistemi enderliği	:	10	8	5	3	0
10. Başka enderlikler (varsa)	:	5	4	3	2	0
B. Tarihi ve kültürel	**:**					
11. Yapı ile ilgili kişiler	:	25	19	13	7	0
12. Yapı ile ilgili olaylar	:	25	19	13	7	0
13. Tarihi eğilimler	:	20	15	10	5	0
14. Toplumsal değeri	:	35	27	18	9	0
15. Simgesel değeri	:	30	23	15	8	0
16. Belgesel değeri	:	15	12	8	4	0
C. Çevre ve şehircilik	**:**					
17. Çevre, peyzaj düzeni değeri	:	30	23	15	8	0
18. Kent simgesi değeri	:	40	30	20	10	0
19. Sit alanı, grup değeri	:	35	27	18	9	0
20. Konum, mevki değeri	:	25	19	13	7	0
21. Çevresel uyumluluk	:	20	15	10	5	0
Ulu Cami Kullanım Değeri:						
A. Kullanılabilirlik	**:**	**Mükemmel**	**İyi**	**Makul**	**Kötü**	**Çok Kötü**
1. Özgünlük değeri	:	40	30	20	10	0
2. Kullanıma uygunluk, bağdaşma	:	40	30	20	10	0
3. Halka açıklık	:	40	30	20	10	0
4. İşletme maliyetleri	:	30	23	15	8	0
B. Altyapı entegrasyonu	**:**					
5. Elektrik uygulamaları değeri	:	40	30	20	10	0
6. Mekanik uygulamaları değeri	:	40	30	20	10	0
7. Modern mimari elemanlar değeri	:	30	23	15	8	0
8. Başkalaşma, modern değişim değeri	:	20	15	10	5	0
9. Yapının bütünlüğü değeri	:	20	15	10	5	0

Tablo 4. 8. Ulu Cami, anıtsal ve kullanım değerlendirme tablosu

Skorlama sonucunda Ulu Cami:

Anıtsal değerde 96 puan alarak, yaşamsal problemleri dışında hiçbir değişikliğe izin verilmeyen yüksek önemli A grubu yapı olarak bulunmuştur.

Kullanım değerinde ise 100 puan alarak kullanım değeri çok iyi, örnek uygulama, tadilat, bakım ve onarım için periyodik takip edilmesi gerekli A grubu yapı olarak bulunmuştur.

4.2.2. Mesudiye Medresesi, Restorasyon Sonrası Çağdaş Altyapı Kurulumu Kaynaklı Müdahalelerin İncelenmesi Ve Yapı Değeri Derecelendirilmesi

Şekil 4. 108. Mesudiye Medresesi avlu

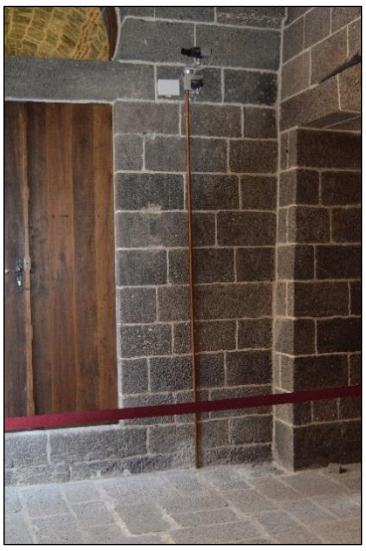

Şekil 4. 109. Mesudiye Medresesi girişi

Medresenin Ulu cami avlu girişinde kemerlerde yapının dokusu ile uyumlu restorasyon aşamasında kablolaması yapıldığı anlaşılan sarkıt armatürlerle aydınlatma sağlanmıştır.

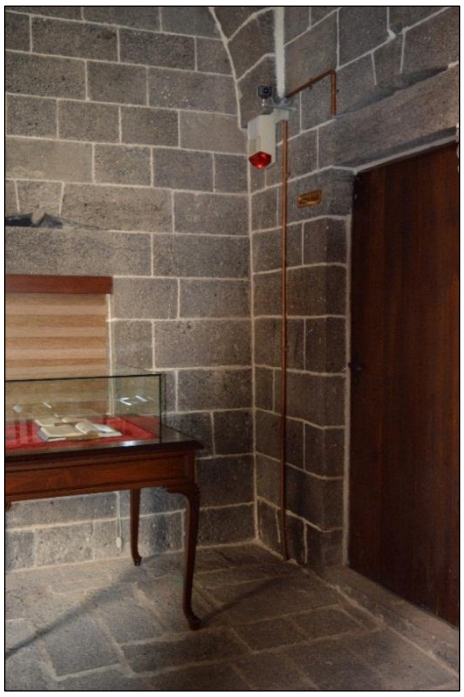

Şekil 4. 110. Mesudiye Medresesi duvar buatı

Şekil 4. 111. Mesudiye Medresesi CCTV tesisatı

Mesudiye Medresesi giriş kapısı yanında, üzerinde koruma kapağı olmayan, su ile teması durumunda tehlike arz edecek duvar tipi buat olarak da adlandırılan sıva üstü priz anahtar ünitesi görülmüştür.

Şekil 4. 112. Mesudiye Medresesi CCTV, alarm ve sıvaüstü kablo kanalı

Medresenin içindeki sergi alanında sıva üstü bakır kablo kanalı boru içinde kablolama ve CCTV ile güvenlik sistemi gözlenmiştir. Kablo kanalına gelen hattın bakır bazalt döşeme altından yapıldığı anlaşılmaktadır.

Şekil 4. 113. Mesudiye Medresesi iç avlu aydınlatma armatürü

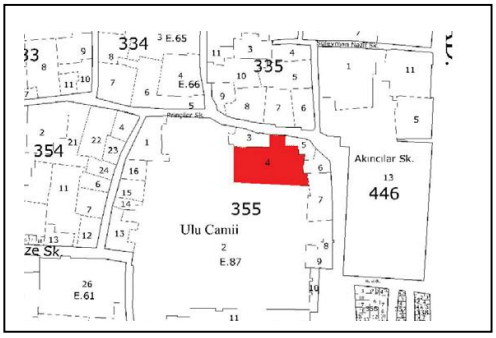
Şekil 4. 114. Mesudiye medresesi iç avlu aydınlatma armatürleri

Orta avlunun aydınlatılması için sıvaüstü kablolama yapılarak, spot armatürler kullanılmıştır. Kablo kanalı rengi cephe yengine uyumlu olarak gri renkte seçilmiştir.

MESUDİYE MEDRESESİ

Yeri	Sur
Yapım Tarihi:	1223
Özgün İşlevi:	Medrese
Güncel Kullanımı:	Müze
Yapının Sahibi:	Vakıflar Gnl. Mdr.
Anıt Türü:	Dini
Pafta - Ada:	355
Parsel:	4

Yapıda bulunan mekanik sistemler:	
Havalandırma:	Yok, doğal havalandırma
Isıtma:	Yok
Soğutma:	Yok
Temiz Su:	Yok
Pis Su:	Yok
Yangın Güvenlik:	Yok
Yapıda bulunan elektrik sistemler:	
Aydınlatma:	Var -
Elektrik Kabloları:	Sıva üstü korumasız, gömülü, yer yer sıva üstü kablo kanalı
Elektrik Panoları:	Görülemedi
Merkezi Anons:	Yok
CCTV:	Var
Yangın Güvenlik:	Yok

Tablo 4. 9. Mesudiye Medresesi tespit özeti

4.2.2.1. Mesudiye Medresesi Değerlendirme Tablosu ve Sonuçlar

Mesudiye Medresesi Anıtsal Değeri:						
A. Mimari ve enderlik	**:**	**Mükemmel**	**İyi**	**Makul**	**Kötü**	**Çok Kötü**
1. Mimari üslup ve tarz değeri	:	30	23	15	8	0
2. Estetik ve sanatsal değeri	:	20	15	10	5	0
3. Taşıyıcı sistem durumu değeri	:	15	12	8	4	0
4. Fiziki durum değeri	:	15	12	8	4	0
5. Yapının yaşı değeri	:	15	12	8	4	0
6. Yapı mimarının değeri	:	20	15	10	5	0
7. İç tasarım öğeleri değeri (varsa)	:	10	8	5	3	0
8. Yapının mimari detay enderliği	:	10	8	5	3	0
9. Yapının taşıyıcı sistemi enderliği	:	10	8	5	3	0
10. Başka enderlikler (varsa)	:	5	4	3	2	0
B. Tarihi ve kültürel	**:**					
11. Yapı ile ilgili kişiler	:	25	19	13	7	0
12. Yapı ile ilgili olaylar	:	25	19	13	7	0
13. Tarihi eğilimler	:	20	15	10	5	0
14. Toplumsal değeri	:	35	27	18	9	0
15. Simgesel değeri	:	30	23	15	8	0
16. Belgesel değeri	:	15	12	8	4	0
C. Çevre ve şehircilik	**:**					
17. Çevre, peyzaj düzeni değeri	:	30	23	15	8	0
18. Kent simgesi değeri	:	40	30	20	10	0
19. Sit alanı, grup değeri	:	35	27	18	9	0
20. Konum, mevki değeri	:	25	19	13	7	0
21. Çevresel uyumluluk	:	20	15	10	5	0
Mesudiye Medresesi Kullanım Değeri:						
A. Kullanılabilirlik	**:**	**Mükemmel**	**İyi**	**Makul**	**Kötü**	**Çok Kötü**
1. Özgünlük değeri	:	40	30	20	10	0
2. Kullanıma uygunluk, bağdaşma	:	40	30	20	10	0
3. Halka açıklık	:	40	30	20	10	0
4. İşletme maliyetleri	:	30	23	15	8	0
B. Altyapı entegrasyonu	**:**					
5. Elektrik uygulamaları değeri	:	40	30	20	10	0
6. Mekanik uygulamaları değeri	:	40	30	20	10	0
7. Modern mimari elemanlar değeri	:	30	23	15	8	0
8. Başkalaşma, modern değişim değeri	:	20	15	10	5	0
9. Yapının bütünlüğü değeri	:	20	15	10	5	0

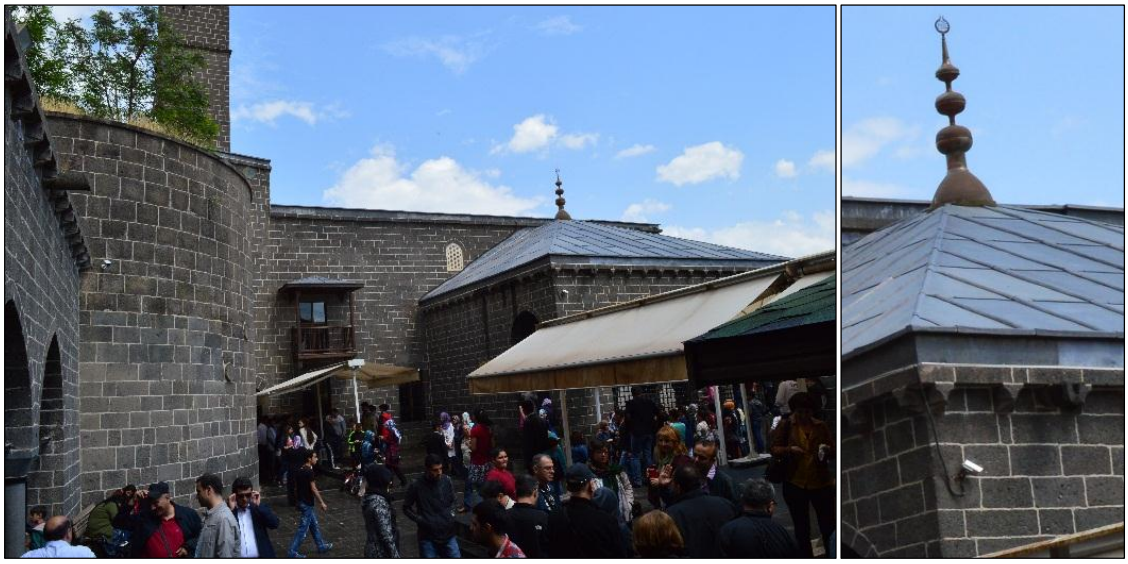
Tablo 4. 10. Mesudiye Medresesi, anıtsal ve kullanım değerlendirme tablosu

Skorlama sonucunda Mesudiye Medresesi:

Anıtsal değerde 85,5 puan alarak, yaşamsal problemleri dışında hiçbir değişikliğe izin verilmeyen yüksek önemli A grubu yapı olarak bulunmuştur.

Kullanım değerinde ise 83 puan alarak kullanım değeri iyi, tadilat, bakım ve onarım için periyodik takip edilmesi gerekli B grubu yapı olarak bulunmuştur.

4.2.3. Hz. Süleyman Cami, Restorasyon Sonrası Çağdaş Altyapı Kurulumu Kaynaklı Müdahalelerin İncelenmesi Ve Yapı Değeri Derecelendirilmesi

Şekil 4. 115. Hz. Süleyman Cami avlu

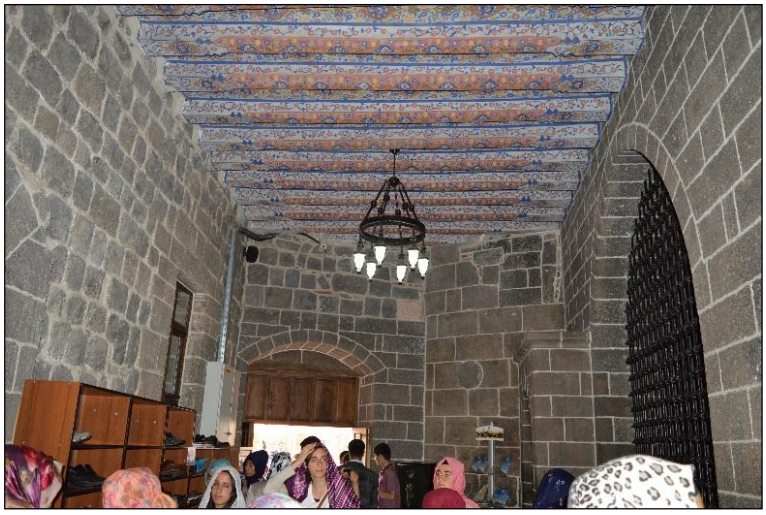
Avluda duvarlarda sıvaüstü ve kablo kanalı kullanılmadan monte edilmiş CCTV kameraları görülmüştür.

Şekil 4. 116. Hz. Süleyman Cami avlu

Avluda duvarlarda, merkezi anons sistemi hoparlörleri ile aydınlatma projektörleri görülmüştür. Abdest alma yerinin hemen yanında yer alan zayıf akım

panosundan çıkan kablolar, kablo kanalı duvar üzerinde yer alan hoparlörlere bağlanmıştır.

Şekil 4. 117. Hz. Süleyman Cami giriş

Şekil 4. 118. Hz. Süleyman Cami elektrik panosu

Cami kısmına girişte merkezi anons sistemi, CCTV kameraları ve düşey elektrik tavası ile kabloları bağlanmış merkezi elektrik panosu görülmüştür.

Şekil 4. 119. Hz. Süleyman Cami giriş

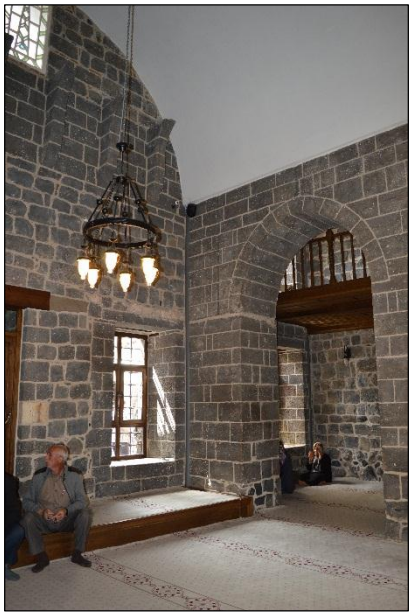
Şekil 4. 120. Hz. Süleyman Cami giriş

Cami kısmı girişinde sarkıt tip aydınlatma armatürü, enerji beslemesi sıvaüstü ve kablo kanalı kullanılmadan yapılmıştır.

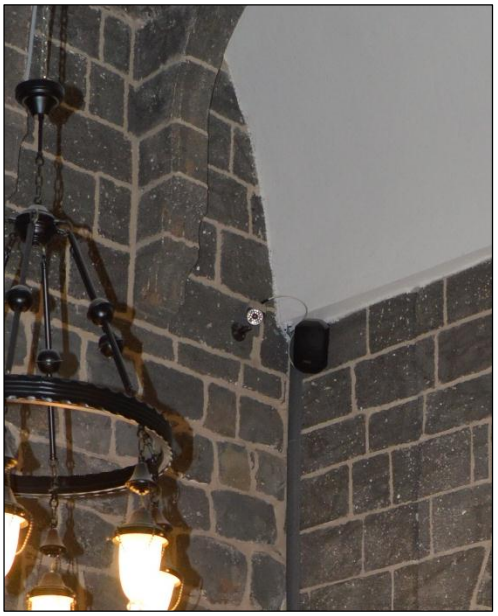

Şekil 4. 121. Hz. Süleyman Cami giriş türbesi

Cami harimi girişinde yer alan türbede zemine monte edilmiş aydınlatma armatürü ve bir adet mutfak tüpü görülmüştür. Armatürün kablolaması halı altından yapılıp, yangın güvenlikli (fireproof ya da exproof) tip olup olmadığı değerlendirilememiştir.

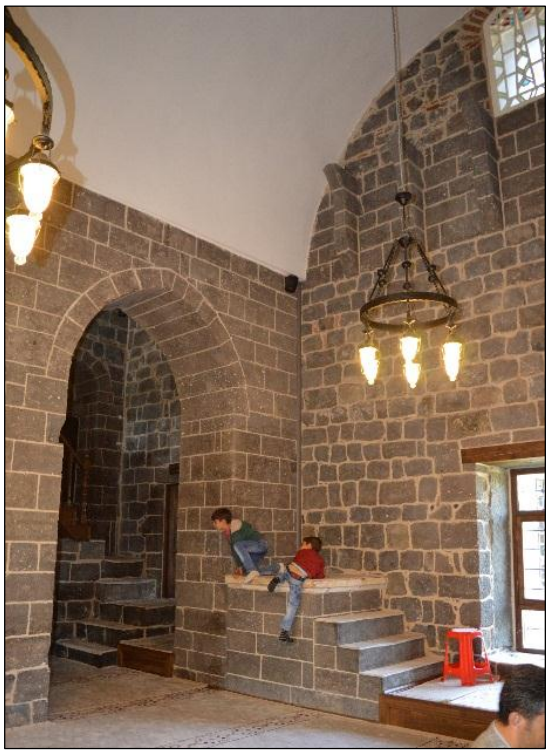

Şekil 4. 122. Hz. Süleyman Cami harim

Şekil 4. 123. Hz. Süleyman Cami harim

Caminin harim mahalinde, sarkıt tip aydınlatma armatürleri, CCTV kameraları ve anons sistemi hoparlörleri görülmüştür.

Şekil 4. 124. Hz. Süleyman Cami harim

Şekil 4. 125. Hz. Süleyman Cami harim

Yapının tavanı alçı sıva ile kapatılmış olup kablolar sıva altında bırakılmıştır.

Şekil 4. 126. Hz. Süleyman Cami salon tipi klima

Şekil 4. 127. Hz. Süleyman Cami salon tipi klima

Mekânın havalandırması için salon tipi klima kullanılmaktadır. Klima enerji besleme kablolaması yükseltilmiş ahşap döşeme altından yapılmıştır.

Şekil 4. 128. Hz. Süleyman Cami salon tipi klima

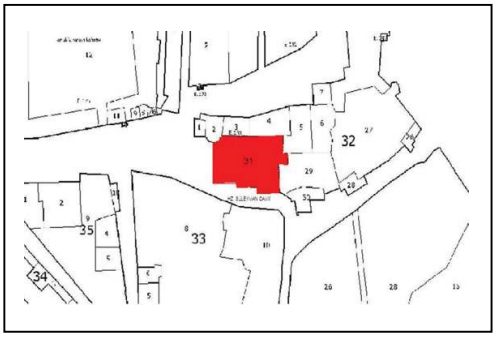
Şekil 4. 129. Hz. Süleyman Cami salon tipi klima

Klima dış ünite bağlantı boruları, cephe penceresinde cam kesilerek açılan boşluk ile yapılmıştır.

Hz. SÜLEYMAN CAMİ

Yeri	Sur
Yapım Tarihi:	1160
Özgün İşlevi:	Cami
Güncel Kullanımı:	Cami
Yapının Sahibi:	Maliye Hazinesi
Anıt Türü:	Dini
Pafta - Ada:	41-32
Parsel:	31

Yapıda bulunan mekanik sistemler:	
Havalandırma:	Yetersiz, Klima ve doğal havalandırma
Isıtma:	Salon tipi klima
Soğutma:	Salon tipi klima
Temiz Su:	Şadırvan ve WC
Pis Su:	Şadırvan ve WC
Yangın Güvenlik:	Yok, yetersiz yangın tüpleri
Yapıda bulunan elektrik sistemler:	
Aydınlatma:	Var
Elektrik Kabloları:	Sıva üstü korumasız, gömülü, yer yer sıva üstü kablo kanalı
Elektrik Panoları:	Sıva üstü
Merkezi Anons:	Var
CCTV:	Var
Yangın Güvenlik:	Yok

Tablo 4. 11. Hz. Süleyman Cami tespit özeti

4.2.3.1. Hz. Süleyman Cami Değerlendirme Tablosu ve Sonuçlar

Hz. Süleyman Cami Anıtsal Değeri:						
A. Mimari ve enderlik	**:**	**Mükemmel**	**İyi**	**Makul**	**Kötü**	**Çok Kötü**
1. Mimari üslup ve tarz değeri	:	30	23	15	8	0
2. Estetik ve sanatsal değeri	:	20	15	10	5	0
3. Taşıyıcı sistem durumu değeri	:	15	12	8	4	0
4. Fiziki durum değeri	:	15	12	8	4	0
5. Yapının yaşı değeri	:	15	12	8	4	0
6. Yapı mimarının değeri	:	20	15	10	5	0
7. İç tasarım öğeleri değeri (varsa)	:	10	8	5	3	0
8. Yapının mimari detay enderliği	:	10	8	5	3	0
9. Yapının taşıyıcı sistemi enderliği	:	10	8	5	3	0
10. Başka enderlikler (varsa)	:	5	4	3	2	0
B. Tarihi ve kültürel	**:**					
11. Yapı ile ilgili kişiler	:	25	19	13	7	0
12. Yapı ile ilgili olaylar	:	25	19	13	7	0
13. Tarihi eğilimler	:	20	15	10	5	0
14. Toplumsal değeri	:	35	27	18	9	0
15. Simgesel değeri	:	30	23	15	8	0
16. Belgesel değeri	:	15	12	8	4	0
C. Çevre ve şehircilik	**:**					
17. Çevre, peyzaj düzeni değeri	:	30	23	15	8	0
18. Kent simgesi değeri	:	40	30	20	10	0
19. Sit alanı, grup değeri	:	35	27	18	9	0
20. Konum, mevki değeri	:	25	19	13	7	0
21. Çevresel uyumluluk	:	20	15	10	5	0
Hz. Süleyman Cami Kullanım Değeri:						
A. Kullanılabilirlik	**:**	**Mükemmel**	**İyi**	**Makul**	**Kötü**	**Çok Kötü**
1. Özgünlük değeri	:	40	30	20	10	0
2. Kullanıma uygunluk, bağdaşma	:	40	30	20	10	0
3. Halka açıklık	:	40	30	20	10	0
4. İşletme maliyetleri	:	30	23	15	8	0
B. Altyapı entegrasyonu	**:**					
5. Elektrik uygulamaları değeri	:	40	30	20	10	0
6. Mekanik uygulamaları değeri	:	40	30	20	10	0
7. Modern mimari elemanlar değeri	:	30	23	15	8	0
8. Başkalaşma, modern değişim değeri	:	20	15	10	5	0
9. Yapının bütünlüğü değeri	:	20	15	10	5	0

Tablo 4. 12. Hz. Süleyman Cami**,** anıtsal ve kullanım değerlendirme tablosu

Skorlama sonucunda Hz. Süleyman Cami:

Anıtsal değerde 94 puan alarak, yaşamsal problemleri dışında hiçbir değişikliğe izin verilmeyen yüksek önemli A grubu yapı olarak bulunmuştur.

Kullanım değerinde ise 82 puan alarak kullanım değeri iyi, tadilat, bakım ve onarım için periyodik takip edilmesi gerekli B grubu yapı olarak bulunmuştur.

4.2.4. Saint George Kilisesi Restorasyon Sonrası Çağdaş Altyapı Kurulumu Kaynaklı Müdahalelerin İncelenmesi ve Yapı Değeri Derecelendirilmesi

4.2.4.1. Hamam Bölümü

Şekil 4. 130. Saint George Kilisesi hamam bölümü

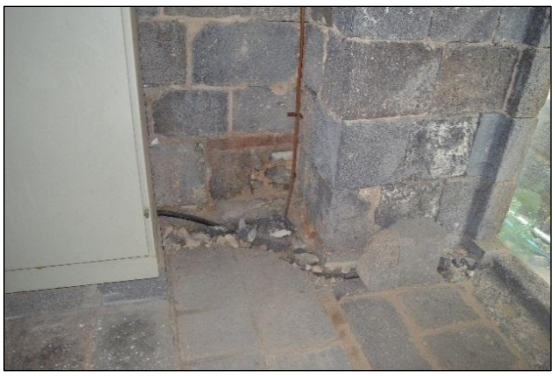

Şekil 4. 131. Saint George Kilisesi hamam bölümü

Kilisenin girişinde yer alan hamam mahali orta kısımda, 8 adet kubbe taşıyıcı ayakların her birinin önünde, gömme spot aydınlatma armatürü görülmüştür.

Şekil 4. 132. Saint George Kilisesi elektrik panosu

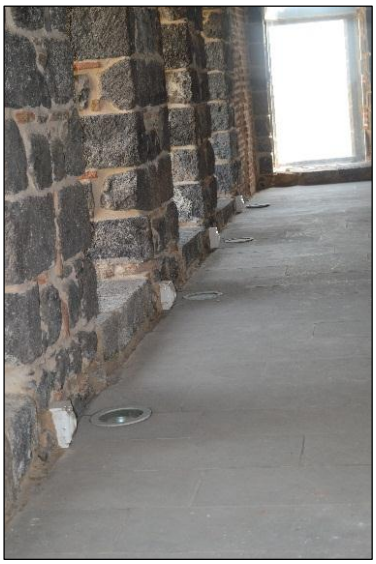

Şekil 4. 133. Saint George Kilisesi elektrik panosu

Yapının doğu cephe duvarının yanına yerleştirilmiş ana elektrik dağıtım panosu ve panodan çıkıp ve kilise mahaline giden, sıva üstü bakır kablo kanalı görülmüştür.

Şekil 4. 134. Saint George Kilisesi hamam bölümü

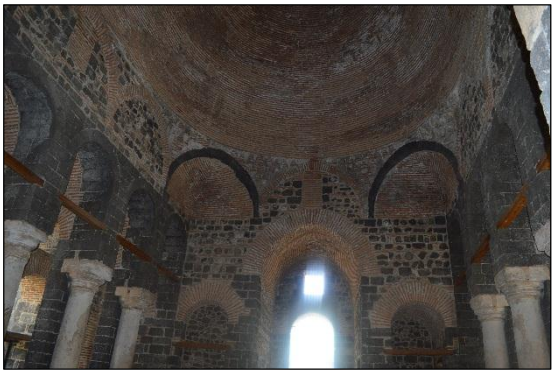

Şekil 4. 135. Saint George Kilisesi hamam bölümü

Yapının cephe duvarı boyunca gömme spot aydınlatma armatürleri ile sıva üstü ve su geçirmezlik özelliği olmayan prizler görülmüştür.

Hamam mahalinde sıva üstü kablolama görülmemiştir. Tüm kablolama duvar içine yapılmıştır.

4.2.4.2. Kilise Bölümü

Şekil 4. 136. Saint George Kilisesi kilise bölümü

Şekil 4. 137. Saint George Kilisesi kilise bölümü

Üç nefli plan şeması olan kilise mahalinde, tüm ahşap kemer kirişleri üzerinde, yangın riski oluşturacak, yangın korumasız (fireproof) tavan aydınlatma projektörleri görülmüştür.

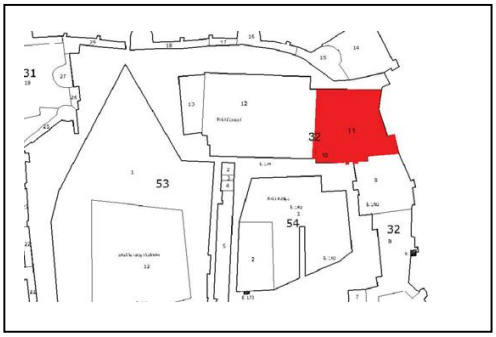
Şekil 4. 138. Saint George Kilisesi kilise bölümü

Şekil 4. 139. Saint George Kilisesi kilise bölümü

Kilise mahalinde, hamam kısmında olduğu gibi tüm cephe duvarı üzerine sıva üstü priz monte edildiği görülmüştür. Priz kablolamaları duvar içindedir.

Yapıda, havalandırma, yangın güvenlik ve CCTV sistemi görülmemiştir.

St. GEORGE KİLİSESİ	
Yeri	Sur
Yapım Tarihi:	4. yy – 5. yy
Özgün İşlevi:	Mabed, Kilise
Güncel Kullanımı:	Sanat galerisi
Yapının Sahibi:	Kültür Trzm. B.
Anıt Türü:	Dini
Pafta - Ada:	41-32
Parsel:	31
Yapıda bulunan mekanik sistemler:	
Havalandırma:	Yok, doğal havalandırma
Isıtma:	Yok
Soğutma:	Yok
Temiz Su:	Yok
Pis Su:	Yok
Yangın Güvenlik:	Yok
Yapıda bulunan elektrik sistemler:	
Aydınlatma:	Var
Elektrik Kabloları:	Sıva üstü korumasız, gömülü
Elektrik Panoları:	Sıva üstü
Merkezi Anons:	Yok
CCTV:	Yok
Yangın Güvenlik:	Yok

Tablo 4. 13. Saint George Kilisesi tespit özeti

4.2.4.3. Saint George Kilisesi Değerlendirme Tablosu ve Sonuçlar

Saint George Kilisesi Anıtsal Değeri:						
A. Mimari ve enderlik	**:**	**Mükemmel**	**İyi**	**Makul**	**Kötü**	**Çok Kötü**
1. Mimari üslup ve tarz değeri	:	30	23	15	8	0
2. Estetik ve sanatsal değeri	:	20	15	10	5	0
3. Taşıyıcı sistem durumu değeri	:	15	12	8	4	0
4. Fiziki durum değeri	:	15	12	8	4	0
5. Yapının yaşı değeri	:	15	12	8	4	0
6. Yapı mimarının değeri	:	20	15	10	5	0
7. İç tasarım öğeleri değeri (varsa)	:	10	8	5	3	0
8. Yapının mimari detay enderliği	:	10	8	5	3	0
9. Yapının taşıyıcı sistemi enderliği	:	10	8	5	3	0
10. Başka enderlikler (varsa)	:	5	4	3	2	0
B. Tarihi ve kültürel	**:**					
11. Yapı ile ilgili kişiler	:	25	19	13	7	0
12. Yapı ile ilgili olaylar	:	25	19	13	7	0
13. Tarihi eğilimler	:	20	15	10	5	0
14. Toplumsal değeri	:	35	27	18	9	0
15. Simgesel değeri	:	30	23	15	8	0
16. Belgesel değeri	:	15	12	8	4	0
C. Çevre ve şehircilik	**:**					
17. Çevre, peyzaj düzeni değeri	:	30	23	15	8	0
18. Kent simgesi değeri	:	40	30	20	10	0
19. Sit alanı, grup değeri	:	35	27	18	9	0
20. Konum, mevki değeri	:	25	19	13	7	0
21. Çevresel uyumluluk	:	20	15	10	5	0
Saint George Kilisesi Kullanım Değeri:						
A. Kullanılabilirlik	**:**	**Mükemmel**	**İyi**	**Makul**	**Kötü**	**Çok Kötü**
1. Özgünlük değeri	:	40	30	20	10	0
2. Kullanıma uygunluk, bağdaşma	:	40	30	20	10	0
3. Halka açıklık	:	40	30	20	10	0
4. İşletme maliyetleri	:	30	23	15	8	0
B. Altyapı entegrasyonu	**:**					
5. Elektrik uygulamaları değeri	:	40	30	20	10	0
6. Mekanik uygulamaları değeri	:	40	30	20	10	0
7. Modern mimari elemanlar değeri	:	30	23	15	8	0
8. Başkalaşma, modern değişim değeri	:	20	15	10	5	0
9. Yapının bütünlüğü değeri	:	20	15	10	5	0

Tablo 4. 14. **Saint George Kilisesi, anıtsal ve kullanım değerlendirme tablosu**

Skorlama sonucunda Saint George Kilisesi:

Anıtsal değerde 72,4 puan alarak, cephe ve genel plan şemasında hiçbir değişikliğe izin verilmeyen, kullanım ve güncel işlev kaynaklı sınırlı değişikliğe izin verilen B grubu yapı olarak bulunmuştur.

Kullanım değerinde ise 63 puan alarak, kullanım değeri makul ancak istenilen seviyede olmayan, revize restorasyon uygulaması gerekli C grubu yapı olarak bulunmuştur.

4.3. Askeri Yapılar

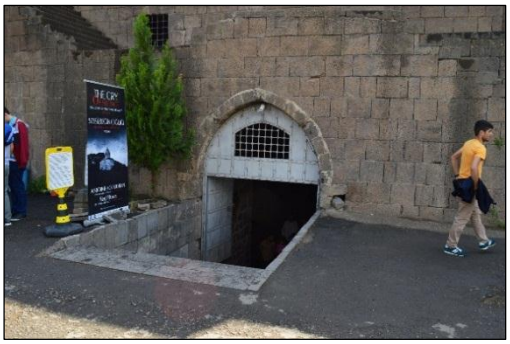
4.3.1. Keçi Burcu, Restorasyon Sonrası Çağdaş Altyapı Kurulumu Kaynaklı Müdahalelerin İncelenmesi ve Yapı Değeri Derecelendirilmesi

Yakın bir tarihe kadar (2014) kafeterya olarak kullanılan keçi burcu günümüzde sanat galerisi, sergi, toplantı gibi çeşitli kültürel aktivitelere ev sahipliği yapmaktadır.

Sokak kotuna göre 3 metre kadar alt kotta yer alan burcun kapalı iç holüne kemerli bir kapıdan merdivenlerle inilmektedir.

Şekil 4. 140. Keçi Burcu giriş (Mekan360 2015)

Şekil 4. 141. Keçi Burcu giriş

Şekil 4. 142. Keçi Burcu iç mekân

Şekil 4. 143. Keçi Burcu elektrik panosu

Ana hole girince, çelik konstrüksiyon ile güçlendirilmiş sütunlar ve kemerler dikkat çekmektedir. Ana girişin hemen solunda elektrik panosu ve priz anahtarlar gözlenmiştir. Priz anahtarlar gömme tip olup, yapının daha önceki dönem restorasyonlarında döşenen kablolara bağlıdır.

Şekil 4. 144. Keçi Burcu sergi aydınlatma ve kablolama

Şekil 4. 145. Keçi Burcu priz anahtar ünitesi

Mahalde fotoğraf üzerinden yapılması ihtiyacı olan aydınlatma için, her nişte yer alan, yapının genel rengi ve dokusuyla uyumlu, minik sütunlar şeklinde dikey elektrik buatları yer almaktadır. İhtiyaç duyulan ek kablolama sözü edilen buatlaraki prizlerden alınarak sağlanmaktadır.

Şekil 4. 146. Keçi Burcu sergi aydınlatma ve kablolama

Şekil 4. 147. Keçi burcu sergi aydınlatma ve kablolama

Şekil 4. 148. Keçi Burcu iç mekân

Şekil 4. 149. Keçi Burcu iç mekân

Elektrik buatlarının, priz anahtarların olmadığı yerlerde ise kablolar sütunların üstlerinden, kemer yayının başladığı noktanın hemen altından sıva üstü döşenmiştir.

Şekil 4. 150. Keçi Burcu sergi aydınlatma armatürleri

Fotoğrafların asılacağı ve spot aydınlatma armatürlerinin monte edildiği metal konstrüksiyonun duvara ankre edildiği gözlenmiştir.

Şekil 4. 151. Keçi Burcu aydınlatma armatürleri

Şekil 4. 152. Keçi Burcu aydınlatma armatürleri

Sütun başlıklarında ihtiyaç durumunda kullanılmak üzere monte edilmiş sıva üstü kablolama ile enerji beslemesi yapılan spot aydınlatma armatürleri gözlenmiştir.

Şekil 4. 153. Keçi Burcu kafeterya olarak kullanımı (Mekan360 2015)

Şekil 4. 154. Keçi Burcu kafeterya olarak kullanımı (Mekan360 2015)

Şekil 4. 155. Keçi Burcu kafeterya olarak kullanımı (Mekan360 2015)

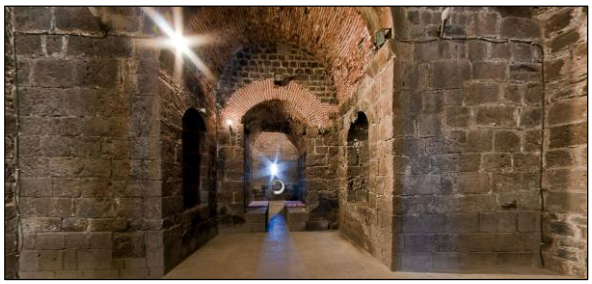

Şekil 4. 156. Keçi Burcu kafeterya olarak kullanımı (Mekan360 2015)

Yapının bir önceki işlevi olan kafeterya olarak kullanıldığı zamanda da sütun şeklinde dekoratif elektrik buatlarının olduğu tespit edilmiştir. Ancak yeni kullanımda görülen diğer sıva üstü kabloların olmadığı tespit edilmiştir.

Şekil 4. 157. Keçi Burcu elektrik kablolama

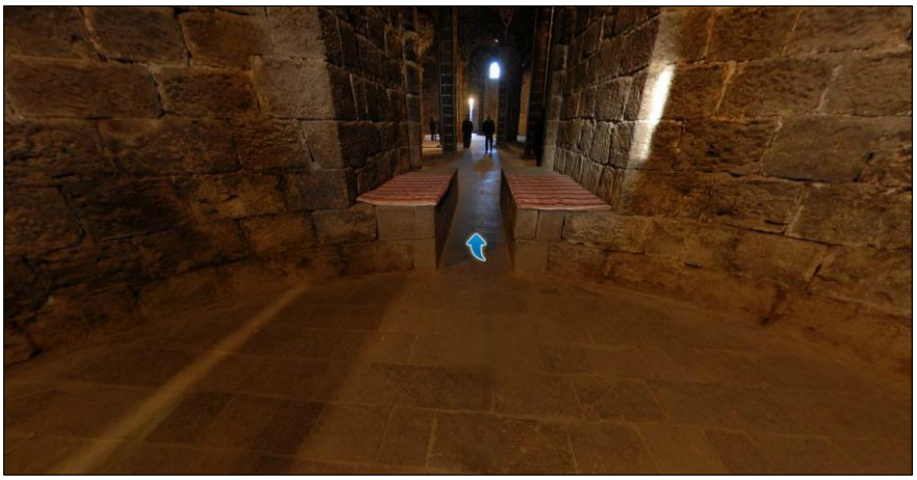

Şekil 4. 158. Keçi Burcu elektrik kablolama ve aydınlatma

Mahalin batı tarafında bulunan dairesel planlı kubbeli nefte sıva üstü kablolar ile beslemesi çekilmiş spot aydınlatma armatürler gözlenmiştir.

Şekil 4. 159. Keçi Burcu priz anahtar ünitesi (Mekan360 2015)

Şekil 4. 160. Keçi Burcu iç mekân (Mekan360 2015)

Tüm yapıda yangın söndürme tesisatı, yangın alarm, anons, CCTV ve güvenlik sistemi görülmemiştir.

KEÇİ BURCU	
Yeri	Sur
Yapım Tarihi:	Bilinmiyor
Özgün İşlevi:	Mabed, tapınak
Güncel Kullanımı:	Sanat galerisi
Yapının Sahibi:	Kültür Trzm. B.
Anıt Türü:	Askeri
Pafta - Ada:	-
Parsel:	-
Yapıda bulunan mekanik sistemler:	
Havalandırma:	Yok, doğal havalandırma
Isıtma:	Yok
Soğutma:	Yok
Temiz Su:	Yok
Pis Su:	Yok
Yangın Güvenlik:	Yok
Yapıda bulunan elektrik sistemler:	
Aydınlatma:	Var
Elektrik Kabloları:	Sıva üstü korumasız, gömülü, yer yer sıva üstü kablo kanalı
Elektrik Panoları:	Sıva üstü
Merkezi Anons:	Yok
CCTV:	Yok
Yangın Güvenlik:	Yok

Tablo 4. 15. Keçi Burcu tespit özeti

4.3.1.1. Keçi Burcu Değerlendirme Tablosu ve Sonuçlar

Keçi Burcu Anıtsal Değeri:						
A. Mimari ve enderlik	**:**	**Mükemmel**	**İyi**	**Makul**	**Kötü**	**Çok Kötü**
1. Mimari üslup ve tarz değeri	:	30	23	15	8	0
2. Estetik ve sanatsal değeri	:	20	15	10	5	0
3. Taşıyıcı sistem durumu değeri	:	15	12	8	4	0
4. Fiziki durum değeri	:	15	12	8	4	0
5. Yapının yaşı değeri	:	15	12	8	4	0
6. Yapı mimarının değeri	:	20	15	10	5	0
7. İç tasarım öğeleri değeri (varsa)	:	10	8	5	3	0
8. Yapının mimari detay enderliği	:	10	8	5	3	0
9. Yapının taşıyıcı sistemi enderliği	:	10	8	5	3	0
10. Başka enderlikler (varsa)	:	5	4	3	2	0
B. Tarihi ve kültürel	**:**					
11. Yapı ile ilgili kişiler	:	25	19	13	7	0
12. Yapı ile ilgili olaylar	:	25	19	13	7	0
13. Tarihi eğilimler	:	20	15	10	5	0
14. Toplumsal değeri	:	35	27	18	9	0
15. Simgesel değeri	:	30	23	15	8	0
16. Belgesel değeri	:	15	12	8	4	0
C. Çevre ve şehircilik	**:**					
17. Çevre, peyzaj düzeni değeri	:	30	23	15	8	0
18. Kent simgesi değeri	:	40	30	20	10	0
19. Sit alanı, grup değeri	:	35	27	18	9	0
20. Konum, mevki değeri	:	25	19	13	7	0
21. Çevresel uyumluluk	:	20	15	10	5	0
Keçi Burcu Kullanım Değeri:						
A. Kullanılabilirlik	**:**	**Mükemmel**	**İyi**	**Makul**	**Kötü**	**Çok Kötü**
1. Özgünlük değeri	:	40	30	20	10	0
2. Kullanıma uygunluk, bağdaşma	:	40	30	20	10	0
3. Halka açıklık	:	40	30	20	10	0
4. İşletme maliyetleri	:	30	23	15	8	0
B. Altyapı entegrasyonu	**:**					
5. Elektrik uygulamaları değeri	:	40	30	20	10	0
6. Mekanik uygulamaları değeri	:	40	30	20	10	0
7. Modern mimari elemanlar değeri	:	30	23	15	8	0
8. Başkalaşma, modern değişim değeri	:	20	15	10	5	0
9. Yapının bütünlüğü değeri	:	20	15	10	5	0

Tablo 4. 16. Keçi Burcu, anıtsal ve kullanım değerlendirme tablosu

Skorlama sonucunda Keçi Burcu:

Anıtsal değerde 82,2 puan alarak cephe ve genel plan şemasında hiçbir değişikliğe izin verilmeyen, , kullanım ve güncel işlev kaynaklı sınırlı değişikliğe izin verilen B grubu yapı olarak bulunmuştur.

Kullanım değerinde ise 76 puan alarak kullanım değeri iyi, tadilat, bakım ve onarım için periyodik takip edilmesi gerekli B grubu yapı olarak bulunmuştur.

4.3.2. Kolordu Binası Restorasyon Sonrası Çağdaş Altyapı Kurulumu Kaynaklı Müdahalelerin İncelenmesi ve Yapı Değeri Derecelendirilmesi

Yapının giriş katı tavanına alçıpan asma tavan uygulanmıştır. Tavanda, aydınlatma armatürleri, yangın dedektörleri yer almaktadır.

Şekil 4. 161. Kolordu Binası giriş

Şekil 4. 162. Kolordu Binası giriş

Giriş katta yer alan mahalde, çay ocağı ve soğutma dolapları yer almaktadır.

Şekil 4. 163. Kolordu Binası zemin kat çay ocağı

Mahalde fan coil ile ısıtma ve soğutma yapılmaktadır. Elektrikli dolapların elektrik kabloları pencere nişinde yer alan priz ve anahtarlar ile sağlanmaktadır.

Şekil 4. 164. Kolordu Binası zemin kat çay ocağı

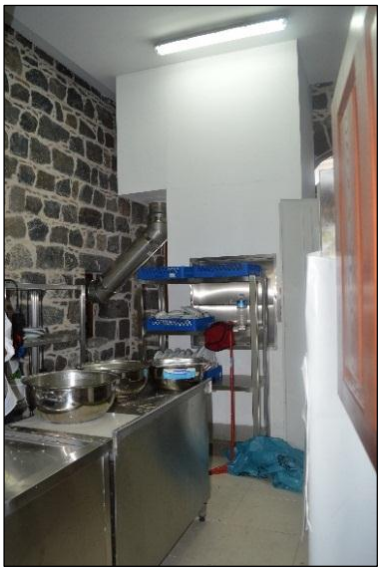

Şekil 4. 165. Kolordu Binası zemin kat çay ocağı fan coil tesisatı ve elektrik kablolama

Zemin katta, modern endüstriyel mutfak ve bulaşıkhane kurulmuştur. Endüstriyel mutfağın davlumbazı, bitişik odadaki bulaşıkhaneye kanal ile bağlanarak üst kata ve çatıya ulaşan baca ile çalışmaktadır.

Şekil 4. 166. Kolordu Binası zemin kat endüstriyel mutfak

Şekil 4. 167. Kolordu Binası zemin kat endüstriyel mutfak

Bulaşıkhane mahalinde bir adet monşarj servis asansörü kurulmuştur. Zemin kat 1. kat bağlantısı için 1.5 m^2 döşeme rezervasyonu açılmıştır.

Bulaşıkhane mahalinde, kapaksız ana elektrik panosu görülmüştür.

Şekil 4. 168. Kolordu Binası zemin kat mutfak servis asansörü

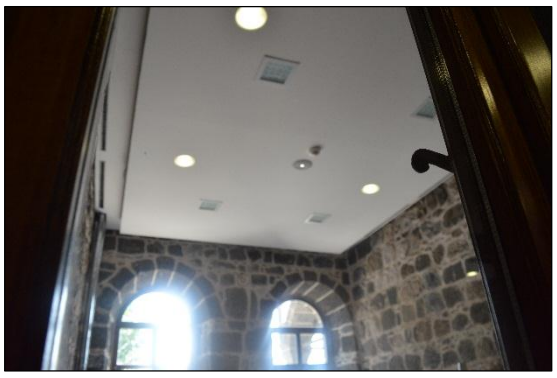
Şekil 4. 169. Kolordu Binası zemin kat elektrik panosu

Yapıda çeşitli duvar yüzeylerinde yangın alarm sistemi görülmüştür.

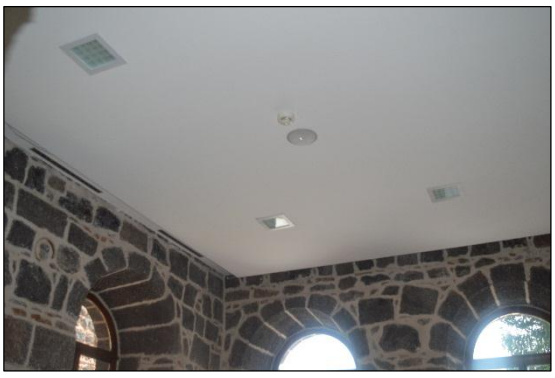

Şekil 4. 170. Kolordu Binası zemin kat yangın alarm

Zemin katta tüm mahallerde alçıpan asma tavan uygulaması yapılmıştır. Asma tavan üzerinde aydınlatma armatürleri ve yangın dedektörü bulunmaktadır.

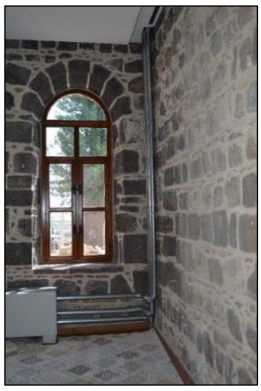

Şekil 4. 171. Kolordu Binası mescit asma tavan

Şekil 4. 172. Kolordu Binası mescit asma tavan

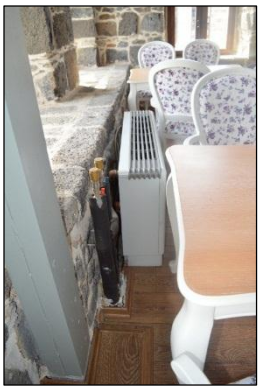
Yapıda tüm mahallerde ısıtma ve soğutma amacıyla fan coil sistemi kullanılmaktadır. Fan coil borularının zemin kattan 1. kata bağlanması amacıyla oda köşelerinde küçük rezervasyonlar açılmıştır.

Şekil 4. 173. Kolordu Binası 1. kat fan coil tesisatı

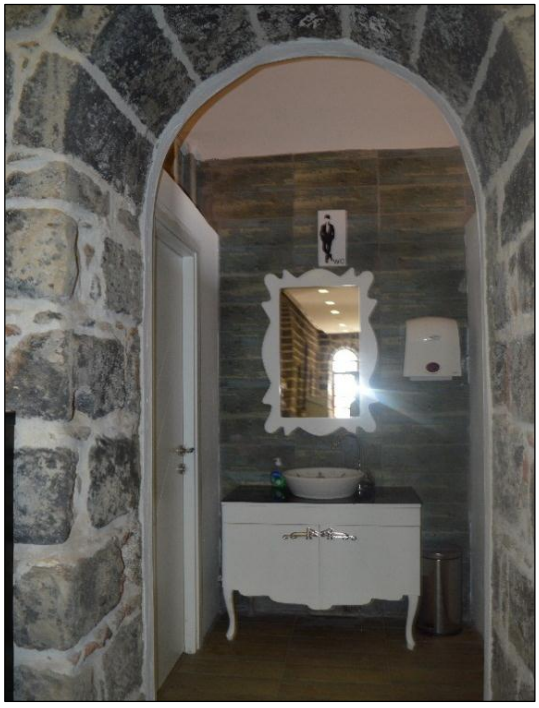

Şekil 4. 174. Kolordu Binası 1. Kat fan coil tesisatı

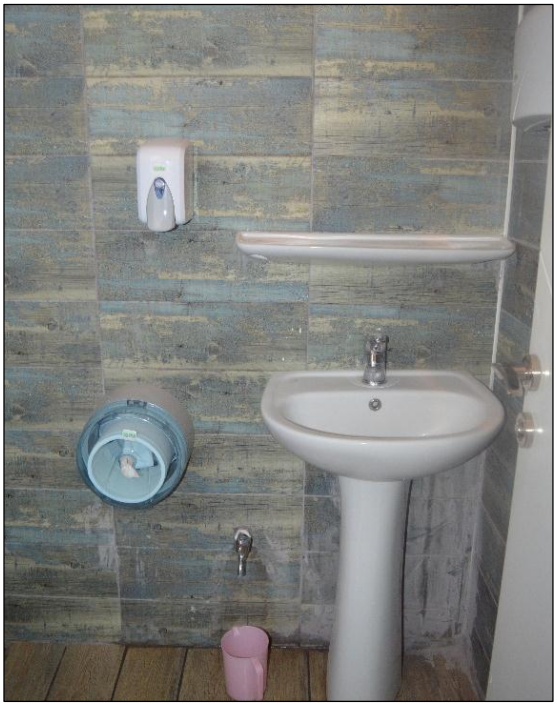

Şekil 4. 175. Kolordu Binası mescit fan coil tesisatı, borulama

Zemin katta yer alan ıslak hacim ünitesi zemin ve duvarları, yapının genel tasarımı ile uyumlu seramikle kaplanmıştır. Tüm boru ve kablolar kaplama arkasında bırakılmıştır.

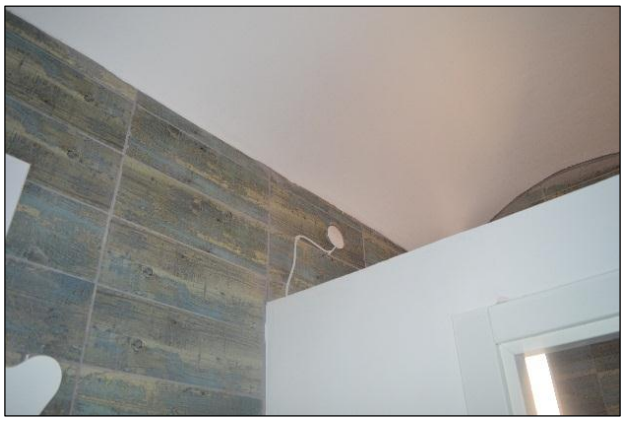

Şekil 4. 176. Kolordu Binası wc

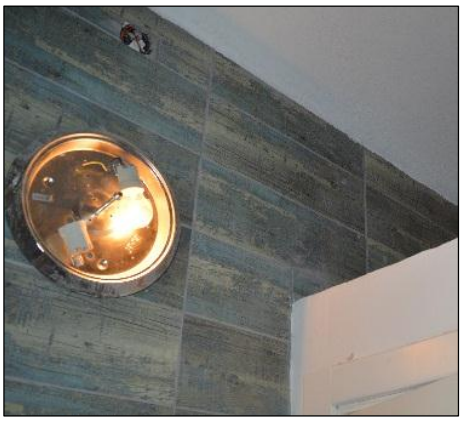

Şekil 4. 177. Kolordu Binası wc

Islak hacimlerde, seramik yüzeylerde ileride oluşabilecek elektrik besleme ihtiyaçları ve gerektiğinde elektrik tesisatına müdahale amaçlı elektrik buatı bırakılmıştır.

Şekil 4. 178. Kolordu Binası zemin kat ıslak hacim, elektrik buatı

Şekil 4. 179. Kolordu Binası zemin kat ıslak hacim, elektrik buatı

Şekil 4. 180. Kolordu Binası 1. kat

Şekil 4. 181. Kolordu Binası 1. kat priz anahtar

Yapıya restorasyonla eklenen çelik merdiven ve engelliler için merdiven asansörü ile çıkılmaktadır.

Şekil 4. 182. Kolordu Binası 1. kat müşteri servis

Şekil 4. 183. Kolordu Binası 1. kat müşteri servis

Yapının 1. katın tamamı kafeterya olarak hizmet vermektedir. Tavanı bulunmayan bu katta duvarlar arasına çelik gergi aydınlatma armatürleri uygulanmıştır.

Katta çeşitli yüzeylerde, kablolamaları duvar içinde kalan merkezi anons sistemi hoparlörleri ile priz anahtarlar görülmüştür.

Şekil 4. 184. Kolordu Binası 1. kat anons tesisatı

Şekil 4. 185. Kolordu Binası priz ve anahtarlar

Şekil 4. 186. Kolordu Binası priz ve anahtarlar

1. kat kafeteryada, oda nişinde, pasta dolabı bulunmaktadır. Pasta dolabının arkasındaki seramik kaplı seperatör duvar ile pencere arasında mahalde, bir alt kattaki bulaşıkhaneden gelen servis asansörü, 1. kattan gelen davlumbaz bacası ile zemin kattaki ana elektrik panosuna bağlı düşey kablo tavası ile elektrik panosu bulunmaktadır.

Şekil 4. 187. Kolordu Binası 1. kat servis bölümü

Şekil 4. 188. Kolordu Binası 1. Kat elektrik panosu ve düşey tava

Şekil 4. 189. Kolordu Binası zemin kat servis asansörü

Şekil 4. 190. Kolordu Binası 1. Kat servis asansör

Yapının Hevsel Bahçelerine bakan açık terasında bahçe aydınlatma armatürleri görülmüştür.

Şekil 4. 191. Kolordu Binası bahçe terası

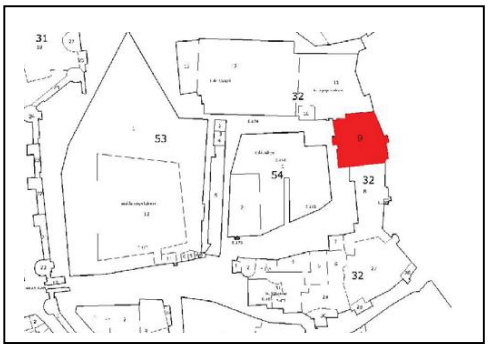
Şekil 4. 192. Kolordu binası bahçe terası

Kolordu Binası genel olarak yapının özgünlüğünü ortadan kaldıracak boyutta, işlevsel ve yapısal müdahalelerde bulunulduğu görülmüştür.

KOLORDU BİNASI

Yeri	Sur
Yapım Tarihi:	1902
Özgün İşlevi:	7. Kolordu Binası
Güncel Kullanımı:	Kafeterya
Yapının Sahibi:	Maliye Hazinesi
Anıt Türü:	Askeri
Pafta - Ada:	41-32
Parsel:	9

Yapıda bulunan mekanik sistemler:	
Havalandırma:	Fan coil ve doğal havalandırma
Isıtma:	Fan coil
Soğutma:	Fan coil
Temiz Su:	WC
Pis Su:	WC
Yangın Güvenlik:	Sulu söndürme sistemi yok – yangın tüpleri
Yapıda bulunan elektrik sistemler:	
Aydınlatma:	Var
Elektrik Kabloları:	Gömülü, yer yer sıva üstü korumasız
Elektrik Panoları:	Sıva üstü
Merkezi Anons:	Var, merkezi müzik yayını amaçlı
CCTV:	Var
Yangın Güvenlik:	Var, yangın alarm, duman dedektörü

Tablo 4. 17. Kolordu Binası tespit özeti

4.3.2.1. Kolordu Binası Değerlendirme Tablosu ve Sonuçlar

Sülüklü Han Anıtsal Değeri:						
A. Mimari ve enderlik	**:**	**Mükemmel**	**İyi**	**Makul**	**Kötü**	**Çok Kötü**
1. Mimari üslup ve tarz değeri	:	30	23	15	8	0
2. Estetik ve sanatsal değeri	:	20	15	10	5	0
3. Taşıyıcı sistem durumu değeri	:	15	12	8	4	0
4. Fiziki durum değeri	:	15	12	8	4	0
5. Yapının yaşı değeri	:	15	12	8	4	0
6. Yapı mimarının değeri	:	20	15	10	5	0
7. İç tasarım öğeleri değeri (varsa)	:	10	8	5	3	0
8. Yapının mimari detay enderliği	:	10	8	5	3	0
9. Yapının taşıyıcı sistemi enderliği	:	10	8	5	3	0
10. Başka enderlikler (varsa)	:	5	4	3	2	0
B. Tarihi ve kültürel	**:**					
11. Yapı ile ilgili kişiler	:	25	19	13	7	0
12. Yapı ile ilgili olaylar	:	25	19	13	7	0
13. Tarihi eğilimler	:	20	15	10	5	0
14. Toplumsal değeri	:	35	27	18	9	0
15. Simgesel değeri	:	30	23	15	8	0
16. Belgesel değeri	:	15	12	8	4	0
C. Çevre ve şehircilik	**:**					
17. Çevre, peyzaj düzeni değeri	:	30	23	15	8	0
18. Kent simgesi değeri	:	40	30	20	10	0
19. Sit alanı, grup değeri	:	35	27	18	9	0
20. Konum, mevki değeri	:	25	19	13	7	0
21. Çevresel uyumluluk	:	20	15	10	5	0
Sülüklü Han Kullanım Değeri:						
A. Kullanılabilirlik	**:**	**Mükemmel**	**İyi**	**Makul**	**Kötü**	**Çok Kötü**
1. Özgünlük değeri	:	40	30	20	10	0
2. Kullanıma uygunluk, bağdaşma	:	40	30	20	10	0
3. Halka açıklık	:	40	30	20	10	0
4. İşletme maliyetleri	:	30	23	15	8	0
B. Altyapı entegrasyonu	**:**					
5. Elektrik uygulamaları değeri	:	40	30	20	10	0
6. Mekanik uygulamaları değeri	:	40	30	20	10	0
7. Modern mimari elemanlar değeri	:	30	23	15	8	0
8. Başkalaşma, modern değişim değeri	:	20	15	10	5	0
9. Yapının bütünlüğü değeri	:	20	15	10	5	0

Tablo 4. 18. Kolordu Binası, anıtsal ve kullanım değerlendirme tablosu

Skorlama sonucunda Kolordu Binası:

Anıtsal değerde 78,4 puan alarak, cephe ve genel plan şemasında hiçbir değişikliğe izin verilmeyen B grubu yapı olarak bulunmuştur.

Kullanım değerinde ise 74 puan alarak, kullanım değeri iyi, tadilat, bakım ve onarım için periyodik takip edilmesi gerekli B grubu yapı olarak bulunmuştur.

4.4. Tüm Yapıların Skorları

Tez çalışması kapsamında incelenen tüm yapıların anıtsal değer ve kullanım değerini gösterir tablo aşağıdadır.

		Anıtsal Değer	Kullanım Değeri
Hasan Paşa Hanı	:	82,5 (A)	64 (C)
Sülüklü Han	:	76,2 (B)	59,8 (C)
Cahit Sıtkı Tarancı Evi	:	89,6 (A)	89,2 (A)
Ulu Cami	:	96 (A)	100 (A)
Mesudiye Medresesi	:	85,5 (A)	83 (B)
Hz. Süleyman Cami	:	94 (A)	82 (B)
Saint George Kilisesi	:	72,4 (B)	63 (C)
Keçi Burcu	:	82,2 (B)	76 (B)
Kolordu Binası	:	78,4 (B)	74 (B)

Tablo 4. 19. Tüm Diyarbakır Örnekleri Skor Tablosu

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

Kültür varlıklarında, koruma amaçlı müdahalelerden birisi; yapıların yaşayan yapı olarak kullanımının devam etmesi amacıyla, özgün kullanımına uygun bir fonksiyonla yeniden işlevlendirilmeleridir.

5.1. Diyarbakır Örnekleri Sonuç ve Öneriler

Diyarbakır örneklerinden, Hasan Paşa Hanı, Sülüklü Han, Cahit Sıtkı Tarancı Evi, Mesudiye Medresesi, Saint George Kilisesi, Keçi Burcu ve Kolordu Binası özgün işlevleri dışında bir işlevle yaşayan, Ulu Cami ve Hz. Süleyman Cami ise özgün işlevleri ile yaşayan yapılardır. Yapıların anıtsal değeri ve kullanım değerine bağlı öneriler aşağıda sıralanmıştır.

5.2.1. Hasan Paşa Hanı

Hasan Paşa Hanı bölüm 4.1.1.1.'de anıtsal değerde 82,5 puan alarak cephe ve genel plan şemasında hiçbir değişikliğe izin verilmeyen, kullanım ve güncel işlev kaynaklı sınırlı değişikliğe izin verilen B grubu yapı olarak bulunmuştur. Kullanım değerinde ise 64 puan alarak kullanım değeri makul ancak istenilen seviyede olmayan, revize restorasyon uygulaması gerekli C grubu yapı olarak bulunmuştur.

Yapının güncel işlevi kaynaklı kullanılan elektrik yük değerlerine uygun olarak tüm kuvvetli akım tesisatlarında tadilat yapılmalıdır. Tüm yapının bir bütün olarak ele alındığı anons, CCTV ve yangın alarm sisteminin yer aldığı zayıf akım projesi ve uygulaması yapılmalıdır. Yapının bünyesinde çok farklı işleve sahip mekânlar bulunduğundan, bu mekânların fonksiyonel ihtiyacını çözen ancak yapının mimari dili ile uyumlu aydınlatma projesi ve uygulaması hazırlanması gerekmektedir.

Yapının güncel kullanımı ile artan elektrik ihtiyacının eski elektrik panosu ve kablolama ya da ek sıvaüstü kablolama ile yapılması, çok sayıda klima kullanımı ve endüstriyel mutfak gibi yüksek miktarda elektrik beslemesi bulunan mahallerin varlığı yangın ve güvenlik riski oluşturmaktadır.

Yapının ziyaretçi sayısı fazlalığı acil çıkış gerektirebilecek durumlar için risk oluşturmaktadır. Yangın senaryosu, kaçış planları, ikaz ve yönlendirme levhaları

hazırlanmalıdır. Yapıya uygun yangın güvenlik sistemi projesi ve uygulaması hazırlanmalıdır.

Yapının güncel işlevine uygun, havalandırma ve ısıtma projesi hazırlanmalıdır. Mevcut kullanımda her dükkân birimi kendi olanaklarıyla mimari denetimsiz çözümler üretmiştir. Bu durumda yapının çeşitli mahallerinde ve dış cephesinde görüntü kirliliği ve kullanım riskleri oluşmaktadır. Yapıyı bir bütün olarak ele alıp, hangi mahallerde pasif havalandırma ve ısıtma ile devam edileceği, hangi mahallerde yapay havalandırma ve ısıtma ile devam edileceği belirlenmelidir. Dış ünitesiz, yapının mimari dili ile uyumlu klima modelleri seçilmelidir.

Yapılan restorasyon uygulamasından sonra işletmecilerin müdahaleleri sonucu elektrik ve mekanik uygulamalarda başarılı bir örnek olarak değerlendirilmemiştir.

5.2.2. Sülüklü Han

Sülüklü Han, bölüm 4.1.2.1.'de Anıtsal değerde 76,2 puan alarak cephe ve genel plan şemasında hiçbir değişikliğe izin verilmeyen, kullanım ve güncel işlev kaynaklı sınırlı değişikliğe izin verilen B grubu yapı olarak bulunmuştur. Kullanım değerinde ise 59,8 puan alarak kullanım değeri makul ancak istenilen seviyede olmayan, revize restorasyon uygulaması gerekli C grubu yapı olarak bulunmuştur.

Yapının güncel işlevi kaynaklı kullanılan elektrik yük değerlerine uygun olarak tüm kuvvetli akım tesisatlarında tadilat yapılmalıdır. Tüm yapının bir bütün olarak ele alındığı anons, CCTV ve yangın alarm sisteminin yer aldığı zayıf akım projesi ve uygulaması yapılmalıdır. Yapının mimari dili ve konser, toplantı gibi kullanım amaçları ile uyumlu aydınlatma projesi ve uygulaması hazırlanması gerekmektedir.

Yapının elektrik besleme ve dağıtımının, giriş kapısında yer alan eski ve tehlikeli elektrik panosu ve kontrolsüz biçimde sıva üstü kablolama ile yapılması, çok sayıda klima kullanımı ve endüstriyel mutfak gibi yüksek miktarda elektrik beslemesi bulunan mahallerin varlığı yangın ve güvenlik riski oluşturmaktadır.

Yangın senaryosu, kaçış planları, ikaz ve yönlendirme levhaları hazırlanmalıdır. Yapıya uygun yangın güvenlik sistemi projesi ve uygulaması hazırlanmalıdır.

Yapının güncel işlevine uygun, havalandırma ve ısıtma projesi hazırlanmalıdır. Mevcut kullanımda mal sahibi kendi olanaklarıyla mimari denetimsiz çözümler

üretmiştir. Bu durumda yapının çeşitli mahallerinde görüntü kirliliği ve kullanım riskleri oluşmaktadır.

Yapıyı bir bütün olarak ele alıp, hangi mahallerde pasif havalandırma ve ısıtma ile devam edileceği, hangi mahallerde yapay havalandırma ve ısıtma ile devam edileceği belirlenmelidir. Dış ünitesiz, yapının mimari dili ile uyumlu klima modelleri seçilmelidir.

Yapılan restorasyon uygulamasından sonra işletmecinin müdahaleleri sonucu elektrik ve mekanik uygulamalarda başarılı bir örnek olarak değerlendirilmemiştir.

5.2.3. Cahit Sıktı Tarancı Evi

Cahit Sıtkı Tarancı Evi, bölüm 4.1.3.1.'de Anıtsal değerde 89,6 puan alarak yaşamsal problemleri dışında hiçbir değişikliğe izin verilmeyen yüksek önemli A grubu yapı olarak bulunmuştur. Kullanım değerinde ise 89,2 puan alarak kullanım değeri çok iyi, örnek uygulama, tadilat, bakım ve onarım için periyodik takip edilmesi gerekli yapı olarak bulunmuştur.

Yapının güncel işlevi kaynaklı kurulan elektrik ve zayıf akım tesisatı proje ve uygulama iyi seviyededir. Açıkta yer alan elektrik panoları, bulunduğu mahalin mimarisi ile uyumlu dekoratif kapak arkasına saklanmalıdır. Yapıda az miktarda görülen kablo kanalı olmaksızın sıva üstü döşenen kablolar yüzey rengine uygun kablo kanalı içine alınmalıdır.

Yangın senaryosu, kaçış planları, ikaz ve yönlendirme levhaları hazırlanmalıdır. Yapıya uygun yangın güvenlik sistemi projesi ve uygulaması hazırlanmalıdır. Mevcut yangın söndürme tüpleri yetersiz sayıdadır.

Yapının özgün kullanımında olduğu gibi pasif havalandırma sistemi devam ettirilmiştir. Ziyaretçi sayısı, odaların kullanımı göz önüne alındığında yapay havalandırma ve ısıtma sistemi yapılmaması doğru bulunmaktadır.

Yapının elektrik tesisat uygulamaları başarılı bir örnek olarak değerlendirilmiştir. Mekanik tesisat uygulamaları yeterli bulunmamıştır.

5.2.4. Ulu Cami

Ulu Cami, bölüm 4.2.1.3.'de Anıtsal değerde 96 puan alarak, yaşamsal problemleri dışında hiçbir değişikliğe izin verilmeyen yüksek önemli A grubu yapı olarak

bulunmuştur. Kullanım değerinde ise 100 puan alarak kullanım değeri çok iyi, örnek uygulama, tadilat, bakım ve onarım için periyodik takip edilmesi gerekli A grubu yapı olarak bulunmuştur.

Yapının güncel işlevi kaynaklı kurulan elektrik ve zayıf akım tesisatı proje ve uygulama iyi seviyededir. Açıkta yer alan elektrik panoları, harim mimarisi ile uyumlu dekoratif kapak arkasına saklanmalıdır. Yapıda az miktarda görülen sıva üstü kablo kanallı döşenen kablolar yüzey rengine uygun kablo kanalı içine alınmalıdır. Zemin buatı yerine standart priz kullanılması uygun değildir. Exproof (ölüm tehlikesi olmayan) ve waterproof (su geçirimsiz) zemin buatları ile değiştirilmelidir.

Yapıya uygun yangın güvenlik sistemi projesi ve uygulaması hazırlanmalıdır.

Ziyaretçi sayısı fazlalığından dolayı yapının özgün kullanımında olduğu gibi pasif havalandırma sistemi devam ettirilmemiştir. Fan coil sisteminin yapı için doğru bir çözüm olduğu düşünülmektedir. Radyatörler iç mekan mimarisi ile uyumlu dekoratif kutu, kapaklar içine alınmalıdır.

Yapının elektrik ve mekanik uygulamaları başarılı bir örnek olarak değerlendirilmiştir.

5.2.5. Mesudiye Medresesi

Mesudiye medresesi, bölüm 4.2.2.1.'de Anıtsal değerde 85,5 puan alarak yaşamsal problemleri dışında hiçbir değişikliğe izin verilmeyen yüksek önemli A grubu yapı olarak bulunmuştur. Kullanım değerinde ise 83 puan alarak kullanım değeri iyi, tadilat, bakım ve onarım için periyodik takip edilmesi gerekli B grubu yapı olarak bulunmuştur.

Yapının güncel işlevi kaynaklı kurulan elektrik ve zayıf akım tesisatı proje ve uygulama iyi seviyededir. Zemin buatı olarak kullanılan sıva üstü priz anahtar ünitesinin koruma kapağı olmadan kullanılması uygun değildir. Exproof (ölüm tehlikesi olmayan) ve waterproof (su geçirimsiz) zemin buatları ile değiştirilmelidir.

Yapıya uygun yangın güvenlik sistemi projesi ve uygulaması hazırlanmalıdır.

Yapının özgün kullanımında olduğu gibi pasif havalandırma sistemi devam ettirilmiştir. Ziyaretçi sayısı, odaların kullanımı göz önüne alındığında yapay havalandırma ve ısıtma sistemi yapılmaması doğru bulunmaktadır.

Yapının elektrik uygulamaları başarılı bir örnek olarak değerlendirilmiştir. Mekanik uygulamaları yeterli bulunmamıştır.

5.2.6. Hz. Süleyman Cami

Hz. Süleyman Cami, bölüm 4.2.3.1.'de Anıtsal değerde 94 puan alarak, yaşamsal problemleri dışında hiçbir değişikliğe izin verilmeyen yüksek önemli A grubu olarak bulunmuştur. Kullanım değerinde ise 82 puan alarak kullanım değeri iyi, tadilat, bakım ve onarım için periyodik takip edilmesi gerekli B grubu yapı olarak bulunmuştur.

Yapının güncel işlevi kaynaklı kurulan elektrik ve zayıf akım tesisatı proje ve uygulama iyi seviyededir. Açıkta yer alan elektrik panoları, harim mimarisi ile uyumlu dekoratif kapak arkasına saklanmalıdır. Yapıda az miktarda görülen sıva üstü kablo kanallı döşenen kablolar yüzey rengine uygun kablo kanalı içine alınmalıdır.

Yapıya uygun yangın güvenlik sistemi projesi ve uygulaması hazırlanmalıdır.

Ziyaretçi sayısı fazlalığından dolayı yapının özgün kullanımında olduğu gibi pasif havalandırma sistemi devam ettirilmemiştir. Salon tipi klima sisteminin yapı için doğru ve yeterli bir çözüm olmadığı düşünülmektedir. Fan coil tesisatı önerilmektedir.

Yapının elektrik uygulamaları başarılı bir örnek olarak değerlendirilmiştir. Mekanik uygulamaları yeterli bulunmamıştır.

5.2.7. Saint George Kilisesi

Saint George Kilisesi, bölüm 4.2.4.3.'de Anıtsal değerde 72,4 puan alarak cephe ve genel plan şemasında hiçbir değişikliğe izin verilmeyen, kullanım ve güncel işlev kaynaklı sınırlı değişikliğe izin verilen B grubu olarak bulunmuştur. Kullanım değerinde ise 63 puan alarak kullanım değeri makul ancak istenilen seviyede olmayan, revize restorasyon uygulaması gerekli C grubu yapı olarak bulunmuştur.

Yapının güncel işlevi kaynaklı kurulan elektrik tesisatı proje ve uygulama makul seviyededir. Açıkta yer alan elektrik panosu, yapının mimarisi ve işlevine uygun bir kapak arkasına saklanmalıdır.

Yapıda ahşap kirişler üzerinde görülen aydınlatma projektörlerinin elektrik besleme kabloları exproof ya da kablo kanallı uygulama ile değiştirilmelidir. Mevcut uygulama yangın riski oluşturmaktadır. Zemin buatı olarak kullanılan sıva üstü prizin koruma kapağı olmadan kullanılması uygun değildir. Exproof ya da waterproof zemin buatları ile değiştirilmelidir.

Güncel işlev sonrası yapıda herhangi bir HVAC sisteminin bulunmaması, yapının özgün, doğal çözümünden faydalanılması, kullanıcı sayısı da göz önüne alındığında doğru çözüm olarak değerlendirilmiştir.

Yapıya uygun yangın güvenlik sistemi projesi ve uygulaması hazırlanmalıdır. Yapıya sanat galerisi işlevine uygun CCTV ve anons sistemi proje ve uygulaması yapılmalıdır.

Yapının elektrik ve mekanik uygulamaları başarılı bir örnek olarak değerlendirilmemiştir.

5.2.8. Keçi Burcu

Keçi Burcu, bölüm 4.3.1.1.'de Anıtsal değerde 82,2 puan alarak cephe ve genel plan şemasında hiçbir değişikliğe izin verilmeyen, kullanım ve güncel işlev kaynaklı sınırlı değişikliğe izin verilen B grubu yapı olarak bulunmuştur. Kullanım değerinde ise 76 puan alarak kullanım değeri iyi, tadilat, bakım ve onarım için periyodik takip edilmesi gerekli B grubu yapı olarak bulunmuştur.

Yapının güncel işlevi kaynaklı kurulan elektrik tesisatı proje ve uygulama iyi seviyededir. Giriş kapısının yanında, açıkta yer alan elektrik panosu, yapının mimarisi ve işlevine uygun bir kapak arkasına saklanmalıdır.

Güncel işlev sonrası yapıda herhangi bir HVAC sisteminin bulunmaması, yapının özgün, doğal çözümünden faydalanılması, ziyaretçi sayısı da göz önüne alındığında doğru çözüm olarak değerlendirilmiştir.

Duvarlarda, mini sütun halinde hazırlanmış priz anahtar buatları yapı ile uyumlu ve uygulama doğru bulunmuştur.

Yapıya uygun yangın güvenlik sistemi projesi ve uygulaması hazırlanmalıdır. Yapıya sanat galerisi işlevine uygun CCTV ve anons sistemi proje ve uygulaması yapılmalıdır.

Yapının elektrik uygulamalarında, başarılı değerlendirilen uygulamalar görülmüştür. Mekanik uygulamaları yeterli bulunmamıştır.

5.2.9. Kolordu Binası

Kolordu Binası, bölüm 4.3.2.1.'de Anıtsal değerde 67,95 puan alarak cephe ve genel plan şemasında hiçbir değişikliğe izin verilmeyen B grubu, kullanım değerinde ise 68 puan alarak kullanım değeri iyi, tadilat, bakım ve onarım için periyodik takip edilmesi gerekli B grubu yapı olarak bulunmuştur.

HVAC sistemi olarak fan coil sistemi tercih edilmesi doğru değerlendirmiştir. Fan coil radyatörleri ve elektrik panoları yapının mimarisi ve işlevine uygun bir kapak arkasına saklanmalıdır.

Yangın alarm sistemi, anons sistemi, CCTV sistemi kurulumu doğru bulunmuştur.

Yapı, Diyarbakır özgün kullanımından çok farklı bir amaçla kafeteryaya dönüştürüldüğünden, yapı kullanım değeri derecelendirmesinde özgünlük değeri kullanımı kötü olarak değerlendirilmiştir.

Yapı elektrik ve mekanik uygulamalarda başarılı bir örnek olarak değerlendirilmiştir.

5.2. Projecilere Öneriler

Restorasyon projelerinin hazırlanmasında da modern yapı projelerinde olduğu gibi, entegrasyon (ıntegration), kapsam (scope), zaman (time), maliyet (cost) kalite (quality), insan kaynakları (human resources), iletişim (communications), risk (risk management), tedarik (procurement) bilgi alanları esas alınarak proje yönetimi esasları uygulanmalıdır.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 1999 tarihli 660 numaralı TKVGBO ilke kararında, anıtsal yapılarda, mevcut durumunun belgelenmesi, yapının problemlerinin tespit edilmesi, yeni kullanım olanaklarının araştırılması, onarıma yönelik temel yaklaşım ile müdahale biçimlerinin belirlenmesi ve yeni işlev verilmesi

sırasında gerekli müdahalelerin anlatımını sağlaması için gerekli belgeler aşağıda sıralanmıştır.

- Rölöve çizim seti: Yapıyı anlatmaya yetecek kadar, plan, kesit, görünüş ve sistem detaylarıdır.
- Yapım tekniği ve malzeme kullanımını anlatır belgeler: Taşıyıcı elemanlar, kaplama ve örtü malzemeleri, süsleme ve iç mimari elemanlardır.
- Fiziksel durumun değerlendirildiği belgeler: Yapısal ve malzeme bazında deformasyonlara dair değerlendirmelerin yer aldığı rapor ya da çizimlerdir.
- Yapının analizi: Yapıya çeşitli dönemlerde yapılan müdahalelerin ayrıştırıldığı ve yapının özgününde bulunan ya da ortadan kaybolmuş mahal ya da elemanlarının değerlendirildiği rapor ya da projelerdir.
- Restitüsyon projesi: Çeşitli belgelerden gelen bilgiler ışığında, özgün ya da belirli dönemlere ait projelerdir.
- Restorasyon ve yeni kullanım projesi: Yapının onarımı ve yeni kullanımı için yapılacak müdahalelere dair ana yaklaşım çerçevesinde yapılacak müdahalelerin anlatır rapor ve projelerdir.

Diyarbakır örneklerindeki uygulamalar göz önüne alındığında, TKVGBO ilke kararlarında yukarıda sıralanan tüm hususlar yerine getirilse dahi, yapılarda elektromekanik uygulamalar kaynaklı koruma sorunları gözlenmiştir.

Dolayısıyla, mimari proje hazırlık esasları gibi elektrik ve mekanik proje hazırlık esaslarının belirlenmesine ve standartların oluşturulmasına ve restorasyon projelerinin, anıtsal yapılarda elektromekanik proje hazırlık standartları doğrultusunda uzmanlaşmış, branşlaşmış proje müelliflerinin yetişmesi gerekmektedir.

Restorasyon projelerinin hazırlanmasında, geleneksel proje takımlarına ek olarak statik, elektrik ve mekanik projelerin mimari proje ile üst üste çakıştırılması sonucu hazırlanan süperpoze projeler de hazırlanmalıdır. Süperpoze projeler, duvar, tavan ve döşeme gibi işlem yapılacak tüm yüzeyler için hazırlanmalıdır. Süperpoze paftaların hazırlanması ile tavan, döşeme ya da duvar gibi yüzeylerde elektrik ve mekanik projede

yer alan tüm teçhizatlar mimari paftalar üzerinde görülüp, multidisipliner bir projecilik anlayışı ile çalışma sağlanabilecektir.

Tavan, duvar ve zemin gibi tüm yüzeylerde süperpoze paftalar ile çalışılması durumunda elektromekanik disiplinden gelen tüm elemanlar, yapının mimarisi ile uygun ve güvenli bir biçimde gizlenmelidir.

Proje hazırlık aşamalarında, MMHŞ, TSE, meslek odaları yayınları gibi normların yetersiz olduğu hallerde uluslararası kabul görmüş standartlardan faydalanılmalı ve yerel standartlarda eksik ve belirsiz hususlar ile ilgili raporlar ve çalışmalar hazırlanarak ülkemizin norm, standart konusunda eksiklerinin giderilmesine çalışılmalıdır.

5.3. Uygulamacılara Öneriler

Uygulama öncesi hazırlıklar, mobilizasyon ve şantiye kurulumu işlerinde, modern yapım süreçlerinde olduğu gibi, entegrasyon (ıntegration), kapsam (scope), zaman (time), maliyet (cost) kalite (quality), insan kaynakları (human resources), iletişim (communications), risk (risk management), tedarik (procurement) bilgi alanları esas alınarak proje yönetimi esasları uygulanmalıdır.

İmalat öncesi tüm gerekli projelerin hazırlanmış olduğu tespit edilerek eksik projeler belirlenmelidir. Şantiye ortamında proje hazırlama ve detay çözüm faaliyetlerinden kaçınılmalıdır.

Elektromekanik tüm tesisat malzemeleri, tarihi yapıya zarar vermeden ya da en az zarar verecek şekilde uygulanmalıdır. HVAC boru ve radyatörleri, elektrik panoları ve armatürler yapının anıtsal değerini olumsuz etkilemeyecek şekilde ve bakım ya da söküm gerektiğinde yapının strüktürüne zarar vermeden sökülebilir ve yenilenebilir montaj detayları uygulanmalıdır.

Zemin ya da duvar buatları, yer prizleri döşeme ya da duvar içine gömülerek yapının mimarisi ve işlevine uygun bir kapak arkasına saklanmalıdır. Tüm prizlerin su ile temasında güvenlik riskleri yaşanmaması için exproof, waterproof ya da fireproof modeller seçilmelidir.

Tarihi yapılarda aydınlatma tesisatı kurulumunda, yapının yüzey sekli, malzemesi ve rengi, doğru aydınlatma uygulanması için göz önüne alınması gereken ilk adımdır. Aydınlatma ile galeri işlevinin sağlanmasının yanında tarihi yapının sekli, detayları genel

anlamda mimari karakteri doğru yansıtılmalıdır. Uygulama sonrası istenilen mimari sonucun alınmaması durumunda proje hazırlık ekibi ile beraber doğru armatürler ve aydınlatma kararları tekrar değerlendirilmelidir.

Yangın söndürme sistemi tesis edilmeyen yapılarda cadde ve sokaklarda yangın hidrantı tesis edilerek yangın senaryosu düzenlenmelidir. Diyarbakır'da taşınmaz kültür mirasının yoğun olarak bulunduğu sur içinde, ulaşım imkânlarının çok kısıtlı olduğu dar sokak ve caddelerde tesis edilmesi gerekli hidrantlara çalışma sırasında rastlanmamıştır. Yangın hidrantlarının kurulumu için anıtsal yapı sahibi kurumlar ile yerel yönetimler arasında ortak çalışmalar düzenlenmelidir.

HVAC, elektrik, aydınlatma ve zayıf akım sistem elemanları üretimi yapan firmalar, sadece tarihi yapılarda kullanılmak üzere sistemler tasarlamışlardır. Malzeme alımlarında, firmalardan tarihi yapılara uygun ürünlerin sipariş edilmesi, talep edilmesi tüm ürünler için pazarın, ürün çeşitliliğinin gelişmesine yardımcı olacağı değerlendirilmektedir.

5.4. Önerilen Uygulama Örnekleri

Çağdaş altyapı sistemleri kurulumu uygulamasında örnek uygulama olarak İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi ve İstanbul İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi seçilmiştir.

5.4.1. Beyazıt Devlet Kütüphanesi

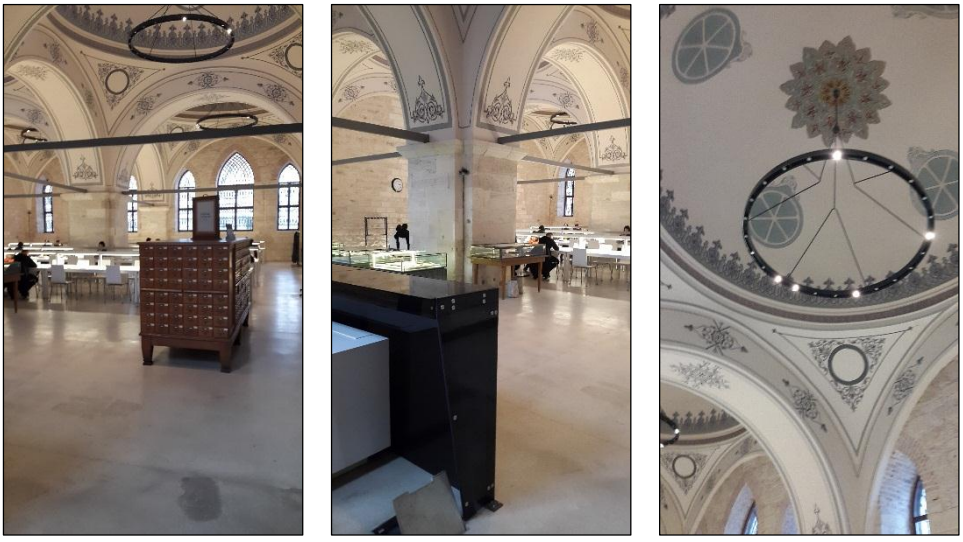
İstanbul Beyazıt Külliyesi, imaret kısmında 1884 yılında hizmete açılan Beyazıt Devlet Kütüphanesi, 2012 yılında tamamlanan kapsamlı restorasyonu ile kütüphane olarak hizmet vermeye devam etmektedir.

Örnek uygulama mekânı olarak kütüphanenin okuma salonu incelenmiştir.

Şekil 5. 1. Beyazıt Devlet Kütüphanesi okuma salonu girişi

Kütüphanenin okuma salonu girişinde duvar boyası ile aynı renkte boyanmış elektrik dolabı ve giriş kapısının yanında elektrik panosu bulunmaktadır.

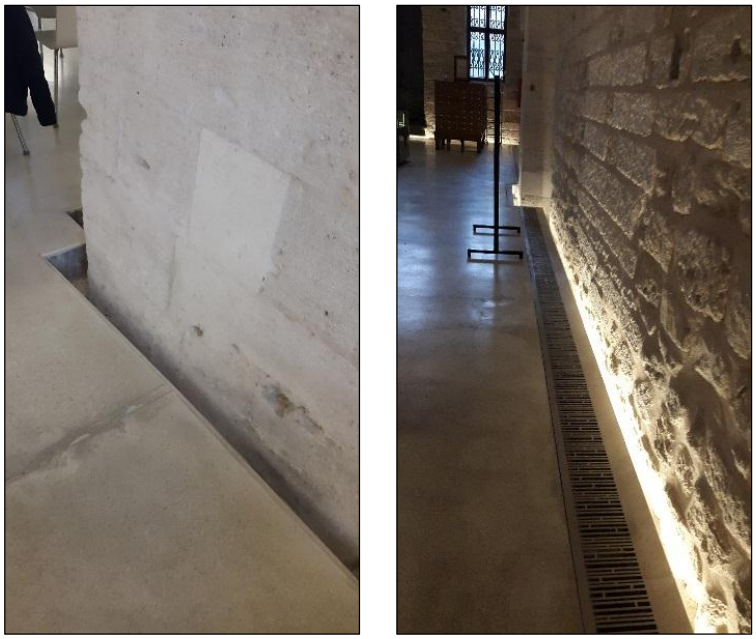
Şekil 5. 2. Beyazıt Devlet Kütüphanesi Okuma Salonu tavan aydınlatma

Mahalin tavan ve duvar yüzeylerinde yapıya sonradan eklenmiş aydınlatma armatürleri görülmemiştir.

Şekil 5. 3. Beyazıt Devlet Kütüphanesi CCTV

Duvar yüzeylerinde sadece CCTV ve alarm dedektörleri görülmüştür.

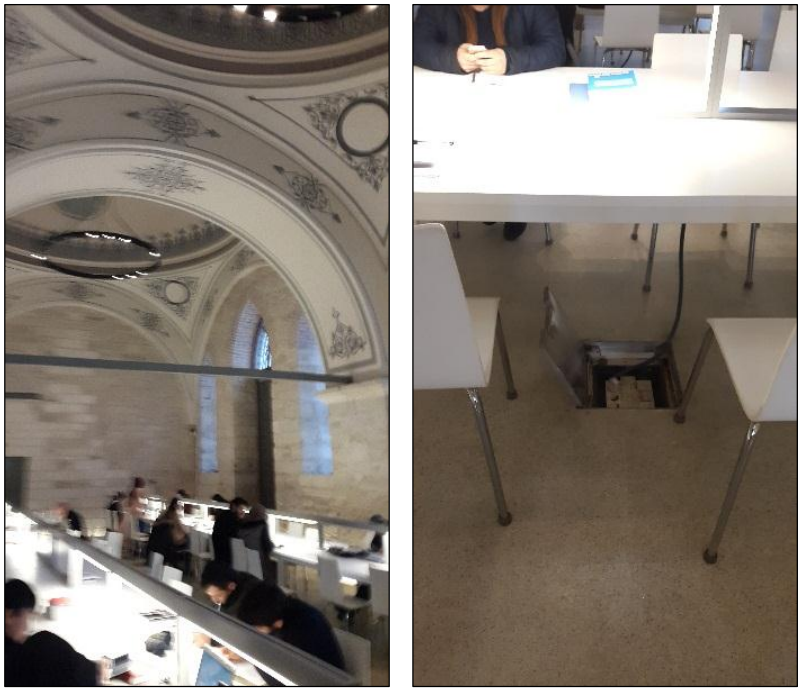
Şekil 5. 4. Beyazıt Devlet Kütüphanesi yükseltilmiş döşeme

Mahalin tüm ek aydınlatma, elektrik, data-internet kablolaması ve havalandırma tesisatı yükseltilmiş döşeme altından yapılmaktadır. Yükseltilmiş döşeme çözümü ile duvar yüzeylerinde CCTV ve alarm dedektörleri montajından başka elektrik ve mekanik uygulama yapılmamıştır.

Şekil 5. 5. Beyazıt Devlet Kütüphanesi yükseltilmiş döşeme kenar aydınlatma

Tüm okuma salonu boyunca, yükseltilmiş döşeme ile duvar arasındaki boşluğa led havuz aydınlatma yapılmıştır.

Şekil 5. 6. Beyazıt Devlet Kütüphanesi aydınlatma

Mahalde masaların aydınlatılması yükseltilmiş döşeme altından kablolama ile yapılmıştır.

Şekil 5. 7. Beyazıt Devlet Kütüphanesi zemin buatları

Yükseltilmiş döşeme üzerinde çeşitli yerlerde, zemin buat kapakları görülmüştür.

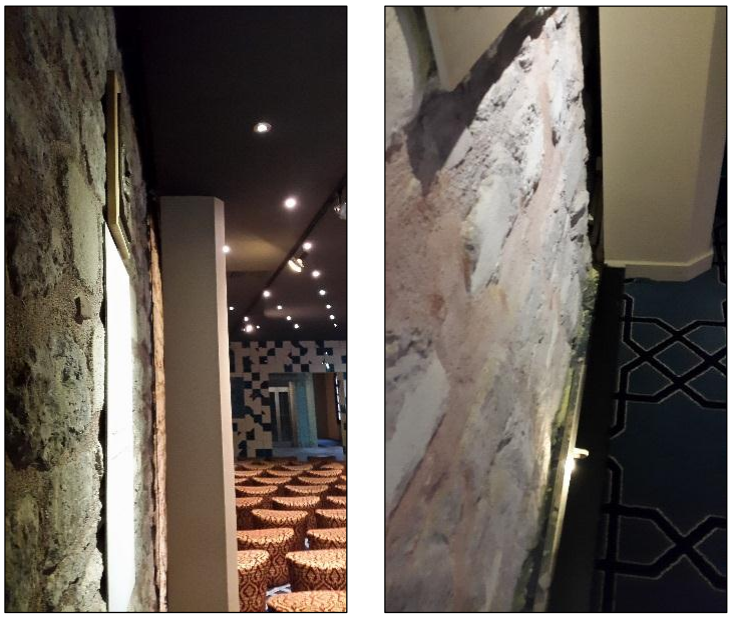

Şekil 5. 8. Beyazıt Devlet Kütüphanesi yangın söndürme tesisatı

Mahalde yangın dolabı ve yangın söndürme tüpleri görülmüştür.

5.4.2. İstanbul İslam, Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi

İslam, Bilim ve Teknoloji Müzesi, İstanbul Gülhane Parkı içindeki Has Ahırlar Binasında 2008 yılında hizmete girmiştir. Müzede 9. yy ile 16. yy. arasında yaşamış müslüman bilim adamları tarafından icat edilmiş aletler sergilenmektedir.

Şekil 5. 9. Teknoloji Tarihi Müzesi alçıpan kolon ve yükseltilmiş döşeme

Sergi alanlarında yatayda ilerleyen elektromekanik tesisatı gizlemek amacıyla yükseltilmiş döşeme ve düşeyde ilerleyen tesisatı gizlemek amacıyla taşıyıcı olmayan alçıpan kolonlar yapılmıştır. Bu çözüm ile sergi yapılan duvar yüzeylerinde herhangi bir uygulama yapılmasına gerek kalmamıştır.

Şekil 5. 10. Teknoloji Tarihi Müzesi sergi salonları

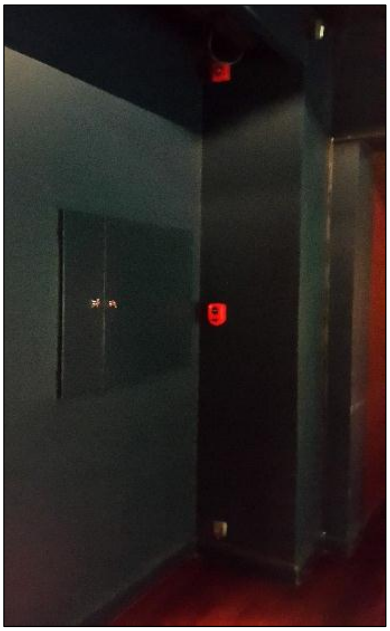
Tüm elektrik ve mekanik tesisat yapıya sonradan eklenen sökülebilir mimari elemanların arkasına yapılmıştır.

Şekil 5. 11. Teknoloji Tarihi Müzesi aydınlatma

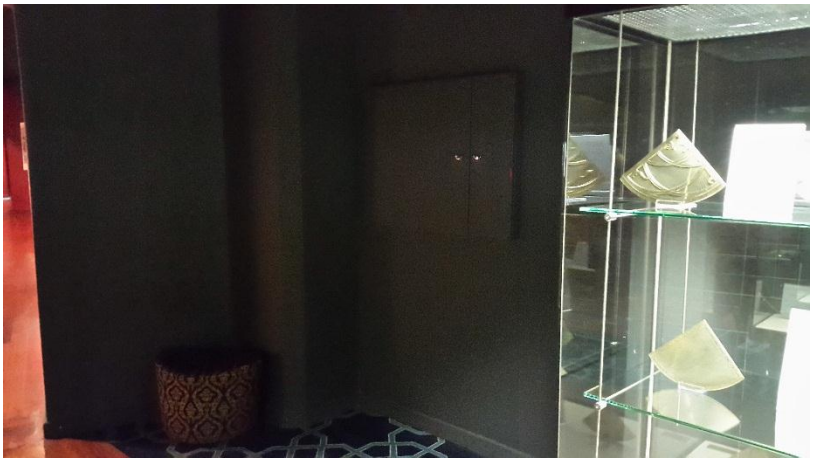
Şekil 5. 12. Teknoloji Tarihi Müzesi alçıpan konstrüksiyon

Şekil 5. 13. Teknoloji Tarihi Müzesi tesisat panoları

Alçıpan duvar yüzeylerindeki çeşitli panolar ve yangın dolapları alçıpan duvar kâğıdıyla aynı renkte kaplanmıştır. Ana elektrik dağıtım panosu ziyarete kapalı bir mahalde görülmüştür.

Şekil 5. 14. Teknoloji Tarihi Müzesi duvar kağıdı kaplanmış pano

Şekil 5. 15. Teknoloji Tarihi Müzesi sergi bankosu

Sergi bankosu aydınlatma kablolaması yükseltilmiş döşeme altından yapılmıştır.

Şekil 5. 16. Teknoloji Tarihi Müzesi priz anahtarlar

Sergi Yapılmayan duvar yüzeylerinde priz ve anahtarlar görülmüştür.

6. KAYNAKLAR

3dpanoramik. 2015. Sanal tur, panoramik görüntü portalı. Erişim: [http://www.3dpanoramik.com]. Erişim Tarihi: 10.07.2015

Ahunbay, Z. 1999. Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon. Yapı Endüstri Merkezi-YEM yayınları, ISBN No: 9789757438380, Sayfa: 188, İstanbul.

Akıncıtürk, N., Perker, Z. S. 2003. 700 Yıllık Tarihi Cumalıkızık Yerleşimindeki Ahşap Yapılarda Yangın Yalıtımı. TMMOB Makina Mühendisleri Odası, Yalıtım ve Enerji Yönetimi Kongresi, 21-23 Mart 2003, Eskişehir. S, 151-159.

AKMKS. 1954. Avrupa Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi. Erişim:[http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/coktaraflisoz/ak/turkce/018_tur.pdf] . Erişim Tarihi: 16.09.2015

Akurgal, E. 1980. Art and Architecture of Turkey. Published by Rizzoli, ISBN-10: 0847802736, Sayfa: 268, U.S.A.

Anomim1. 2015.Heritage Building Evaluation: Score Sheet, City Of Selwyn. Erişim:[http://www.heritagethorold.com/EVALUATING%20HERITAGE%20RESOURCES%20MANUAL.pdf]. Erişim Tarihi: 10.07.2015.

Anomim2. 2011.Heritage Evaluation Criteria, Town Of Erin. Erişim:[http://www.erin.ca/uploads/userfiles/files/heritage%20evaluation%20criteria(1).pdf]. Erişim Tarihi: 10.07.2015.

Asatekin, N.G. 2003. 2000'li Yılların Türkiye'sinde Koruma Sorunsalı ve Aykırı Bir Belge: Nara Belgesi 1994. Mimarlık Dergisi, (311): 56-57.

Aytıs, S. 1999. Çağdaş Binalar Güvenlik-Kontrol Sistemleri ve Otomasyon. Tasarım + Kuram Dergisi. 1(1):52-59

Bener, T. Ç. 2010. Anıtsal Taşınmaz Kültür Varlıklarında İşlev Değişikliklerinin ve İşlev Değişikliklerinden Doğan Yıpranmaların İstanbul'daki Örnekler İle İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 8-9.

Beysanaoğlu Ş. 1999. Kuruluşundan Günümüze kadar Diyarbakır tarihi. Diyarbakır: Müze şehir. YKY – Yapı Kredi Yayınları, ISBN No: 9750800982, Sayfa: 38-79/544, İstanbul.

Beysanoğlu, Ş. 1987a. Anıtları ve Kitabeleri ile Diyarbakır tarihi Cilt 1: Başlangıçtan Akkoyunlular'a Kadar. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Sayfa:272-273/1221, Ankara

Beysanoğlu, Ş. 1987b. Anıtları ve Kitabeleri ile Diyarbakır tarihi Cilt 1: Başlangıçtan Akkoyunlular'a Kadar. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Sayfa:63/1221, Ankara

Beysanoğlu, Ş. 1987c. Anıtları ve Kitabeleri ile Diyarbakır tarihi Cilt 1: Başlangıçtan Akkoyunlular'a Kadar. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Sayfa:335/1221, Ankara

Beysanoğlu, Ş. 1987d. Anıtları ve Kitabeleri ile Diyarbakır tarihi Cilt 1: Başlangıçtan Akkoyunlular'a Kadar. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Sayfa:1114/1221, Ankara

Beysanoğlu, Ş. 1987e. Anıtları ve Kitabeleri ile Diyarbakır tarihi Cilt 1: Başlangıçtan Akkoyunlular'a Kadar. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Sayfa:285-300/1221, Ankara

BYKHY. 2007. Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik. Erişim:[http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/09/20090909-10.htm]. Erişim Tarihi: 15.09.2015

Can, Y., Yılmaz, M. 2008. Müslümanların Fethedilen Topraklarda Mevcut Gayri İslam Mabetlere Yaklaşımı. Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 8(3): 27-52.

Cebe, M. 2002. Diyarbakır Sülüklü Han'ının Sağlıklaştırılıp Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 17-19

CFPA. 2013. CFPA-The Confederation of Fire Protection Association Europe No:30:2013F kodlu ilke kararı. Erişim:[http://cfpa-e.eu/wp-content/uploads/files/guidelines/CFPA_E_Guideline_No_30_2013_F.pdf]. Erişim Tarihi: 12.08.2015

Choay, F. 2001. The Invention of the Historic Monument. Çeviren: L. M. O'Connell. Cambridge Press, ISBN No:0521454743, Sayfa:256, London.

Cyrenne, P., Fenton, R., Warbanski, J. (2006). Historic buildings and rehabilitation expenditures: A panel data approach. Journal of Real Estate Research, 28(4): 349-380.

Çelebi, S. M. 2003. Tezkiret-ül Bünyan ve Tezkiretül Ebniye – Mimar Sinan'ın Anıları. Çeviren: H. Develi, S. Rifat. Koç Kültür Sanat – K Kitaplığı, ISBN No:9752960405, Sayfa: 256, İstanbul.

Çetinkaya, N, Bakır, İ. 2009. Tarihi Eser Aydınlatma Tesisatlarında Dikkat Edilmesi Gereken Önemli Hususlar: Susuz Han Örneği. V. Ulusal Aydınlatma Sempozyumu ve Sergisi, Sözlü Bildiri. 07-08 Mayıs 2009, İzmir

Dieckhoff, A. Jaffrelot, C. 2010. Milliyetçiligi Yeniden Düşünmek; Kuramlar ve Uygulamalar. Çeviren: D. Çetinkasap. İletisim Yayınları, ISBN No: 9789750507380, Sayfa:372, İstanbul.

Diken, Ş. 2013. Sırrını Surlarına Fısıldayan Şehir: Diyarbakır. İletişim Yayınları, ISBN No: 9750500105, Sayfa: 285, İstanbul.

Dinçer, İ., Akın, O. 1994. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kapsamında Koruma Planı ve İdari Yapısı. 2. Kentsel Koruma Yenileme ve Uygulama Kolokyumu, 15 Nisan 1994 MSÜ-MF, İstanbul. S, 127-131.

Diyarbakır Müftülüğü, 2015. Diyarbakır Ulu Cami / Cami-i Kebir. Erişim: [http://diyarbakirmuftulugu.gov.tr/camiDetay.asp?id=1] Erişim Tarihi:05.08.2015

Diyarbakır Valiliği. 2015a. Diyarbakır Kültür Turizm Proje Birimi Sülüklü Han. Erişim: [http://www.diyarbakirkulturturizm.org/Yapit/Details/HANLAR/19/Suluklu-Han/189]. Erişim Tarihi: 25.08.2015.

Diyarbakır Valiliği. 2015b. Diyarbakır Kültür Turizm Proje Birimi, Cahit Sıtkı TarancıEvi.Erişim:[http://www.diyarbakirkulturturizm.org/Yapit/Details/DIYARBAKIREVLERI/17/Cahit-Sitki-Taranci-Evi/177]. Erişim Tarihi: 25.08.2015.

Diyarbakır Valiliği. 2015c. Diyarbakır Kültür ve Turizm Birimi, Saint George Kilisesi. Erişim: [http://www.diyarbakirkulturturizm.org/Yapit/Details/IC-KALE/20/Saint-George-Kilisesi/204]. Erişim Tarihi: 25.08.2015

Diyarbakır Valiliği. 2015d. Diyarbakır Kültür ve Turizm Birimi, Keçi Burcu. Erişim:[http://www.diyarbakirkulturturizm.org/Yapit/Details/SURLAR/43/KeciBurcu/284]. Erişim Tarihi: 25.08.2015

Diyarbakır Valiliği. 2015e. Diyarbakır Kültür ve Turizm Birimi, Kolordu Binası. Erişim:[http://www.diyarbakirkulturturizm.org/Yapit/Details/IC-KALE/20/Kolordu-Komutanlik-Binasi/202]. Erişim Tarihi: 25.08.2015

Diyarbakırkültürturizm. 2015a. Diyarbakır Valiliği, Kültür ve Turizm Müdürlüğü, digital fotoğraf galerisi. Erişim:[http://www.diyarbakirkulturturizm.gov.tr/TR,56932/fotograf-galerisi.html]. Erişim Tarihi: 09.07.2015

Diyarbakırkültürturizm. 2015b. Diyarbakır Valiliği, Kültür ve Turizm Müdürlüğü, dijital fotoğraf galerisi. Erişim:[http://www.diyarbakirkulturturizm.org/Yapit/Details/SURLAR/43/Keci-Burcu/284]. Erişim Tarihi: 09.07.2015

DKvDMKDS. 1982. DKVDMKDS, Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme. Erişim:[http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,14269/dunya-kulturel-ve-dogal-mirasin-korunmasi-sozlesmesi.html]

Eke, F. Özcan, Ü. 1988. Tarihi Dokunun Korunması ve Uluslararası Deneyimler. Mimarlık Dergisi, 26(228-1): 34-36.

Elektrikport. 2015. Elektrik ve elektronik sektörü, haber portalı. Erişim: [http://www.elektrikport.com/teknik-kutuphane/fiber-optik-aydinlatma/4402#ad-image-0]. Erişim Tarihi: 14.09.2015

EMO. 2006. TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası Elektrik, Elektronik Ve Bilgisayar Mühendisliği Hizmetleri. TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası yayınları, Sayfa: 124, Ankara

Frodl, W. 1966. Anıtlar, Bakım ve Onarımları. Çeviren: B. Özer, Akademi, (5): 4-14

Globerson, S., Zwikael, O. 2002. The impact of the project manager on project management planning processes. Project Management Journal, 33(3): 58-64.

GSA 2012. General Services Administration, HVAC Upgrades İn Historic Buildings. Erişim: [http://www.gsa.gov/graphics/pbs/HVAC.pdf]. Erişim Tarihi: 12.08.2015

Güçhan, N.Ş., Ünay, A.İ., Böke, H., Gökçe, F. 2005. Diyarbakir kent surları koruma sorunları. Metu Journal of the Faculty of Architecure, 22(1): 27-55.

Güneli, Z. 2001. Kaybolmakta Olan, Tarih, Kültür ve Mimari Miraslar Kenti Kale-Kent, Diyarbakır. TMH – Türkiye Mühendislik Haberleri Dergisi, 46(412): 27-30.

Halifeoğlu, F.M., Dalkılıç N., Murt, Ö. 2005. Tarihi Diyarbakır Camilerinde Aydınlatma. III. Ulusal Aydınlatma Sempozyumu ve Sergisi Bildirileri. 23-25 Kasım 2005, Ankara. S, 219-231.

Halifeoğlu, M., Dalkılıç, N. 2005. Diyarbakır Surları ve Koruma Sorunları. Mimarlık Dergisi, (321): 45-48

Haspolat, Y.K. 2014. Diyarbakır Surları. E-kitap, Sayfa:130

ICOMOS. 2013. ICOMOS 2013 Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi. Erişim: [http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_0623153001387886624.pdf]. Erişim tarihi: 08.07.2015

Islamicart.2015. Discover Islamic Art. Erişim: [http://www.discoverislamicart.org/database_item.php?id=monument;ISL;tr;Mon01;1;tr]. Erişim Tarihi: 09.07.2015

Kalaycı, Ü. 2015. Yangın Sistemleri Tasarımı ve Ekipmanları. Erişim: [http://www.mmo.org.tr/resimler/dosya_ekler/36be022464d3bc0_ek.pdf]. Erişim Tarihi: 16.06.2015.

Kalman, H., 1980, The Evaluation of Historic Buildings. The Minister of the Environment, ISBN No:0-662-10483-8, Sayfa:40, Canada.

Karaca, N. 2014. Osmanlı Dönemi Diyarbakır Hanları Üzerine Bir İnceleme. Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, 5(8): 67-89.

Karakaş, A., Karakaş, E. 2015. Hanların turizme kazandırılması: Mardin, Diyarbakır ve Şanlıurfa il merkezlerindeki hanlar üzerine bir çalışma. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(13): 306-321.

Kayın, E. 2008. Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı, Türkiye Koruma Tarihindeki Kırılmalar. Mimarlık Dergisi, 343: 98-105

Kazanasmaz, T. 2003. Müzelerin Aydınlatma Tasarımı, ODTÜ Müzesi. II. Ulusal Aydınlatma Sempozyumu ve Sergisi, Sözlü Bildiri. 08-10 Ekim 2003, Diyarbakır.

Kejanlı, D. T., Akın, C. T., Yılmaz, A., 2007. Türkiye'de Koruma Yasalarının Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir İnceleme. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 6(19): 179-196.

KGTKTVTTMA. 2009. Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tasnifi, Tescili ve Müzelere Alınmaları Hakkında Yönetmelik. Erişim: [http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/04/20090420-4.htm]. Erişim Tarihi: 15.09.2015

Konyar, B. 1936. Diyarbekir Kitabeleri Cilt II. Ulus Basımevi, Sayfa: 41/149, Ankara.

Korkusuz, Ş. 2003. Seyahatnamelerde Diyarbekir. Kent Yayınları, Sayfa: 30-31/256, İstanbul.

Korkusuz, Ş. 2007. Eski Diyarbekir'de Gündelik Hayat. Kent Yayınları, Sayfa: 13/144, İstanbul.

Köşklük, N. 2007. Kentsel Değerlerin Aydınlatılması İtalya'dan Uygulama Örnekleri. IV. Aydınlatma Sempozyumu Bildirileri, 13-15 Aralık 2007, İzmir. S,, 54-60.

KTVKK. 1983. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu. Erişim: [www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2863.doc]. Erişim Tarihi: 10.09.2015

Kuban, D. 1973. Anıt Kavramı Üzerine Düşünceler. Mimarlık Dergisi, 11 (117-7): 5-6.

KVTB. 2014. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, İllere Göre Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı İstatistiği.

Erişim:[http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44799/illere-gore-korunmasi-gerekli-tasinmaz-kultur-varligi-i-.html]. Erişim Tarihi: 10.09.2015

KYGTK. 2004. KYGTK Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu. Erişim: [http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,14234/kultur-yatirimlari-ve-girisimlerini-tesvik-kanunu.html]. Erişim Tarihi: 15.09.2015

Madran, E., Özgönül, N., 2005. Cumhuriyet Döneminde Kültür Varlıklarının Korunmasına İlişkin Tutumlar, Düzenlemeler. Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması. Mimarlar Odası Yayınları, ISBN No: 9753958277, Sayfa: 3-4/190, Ankara.

Matur, B. 2009. Doğunun Kapısı Diyarbakır. Diyarbakır Kültür Sanat Vakfı - DKSV Yayınları, ISBN No: 6058925502, Sayfa: 96/284. Diyarbakır.

Mekan360. 2015. Sanal tur, panoramik görüntü portalı. Erişim: [www.mekan360.com]. Erişim Tarihi: 10.07.2015

Melek, A., Demir, A. 2009. Dini Değerleri İle Diyarbakır: Peygamber Makam ve Kabirleri-Sahabe Türbe ve Kabirleri-Tarihi Cami ve Mescitler-Medreseler-Türbeler-Havralar-Kiliseler. Diyarbakır İl Müftülüğü Yayınları, Sayfa: 144/307, Ankara.

Meredith, J. R., Mantel, S. J. 2011. Project management: a managerial approach. John Wiley & Sons Ltd. Sayfa: 600, U.S.A.

Mermutlu, B. 2012. Ali Emiri Efendi'nin Mir'atü'l-Fevaid Notlarında Diyarbakır'ın Anıtsal Tarihi Yapıları. E-Şarkiyat İlmi Araştırmaları Dergisi, 8(8): 88-100

Miniaturk. 2015. İstanbul Minyatür Parkı. Erişim: [http://miniaturk.com.tr/m%C4%B0n%C4%B0atuerk/maket-eserler/anadolu-eserleri/diyarbak%C4%B1r-ulu-cami.aspx]. Erişim Tarihi: 09.07.2015

MMHŞ. 1985 tarihli Mimarlık ve Mühendislik Hizmetleri Şartnamesi. Erişim:[http://www.csb.gov.tr/dosyalar/images/file/mmhs.pdf]. Erişim Tarihi: 15.09.2015

Modernmimar. 2015. Mimari Haber, Tasarım Portalı. Erişim:[http://www.modernmimar.com/suleymaniye-camii-fotograflari.html]. Erişim Tarihi: 14.09.2015

Neale, S. 2011. Evaluating Heritage Resources in The City Of Thorold. Erişim: [http://www.selwyntownship.ca/en/townshiphall/resources/SELMHCEvaluationProcess-ScoreSheet.pdf]. Erişim Tarihi: 10.07.2015.

NFPA92A. 2009. National Fire Protection Association 92A standardı. Erişim:[http://www.nfpa.org/codesandstandards/documentinformationpages?mode=code&code=92A]. Erişim Tarihi: 12.08.2015

Neoneon. 2015. Aydınlatma armatürü üretimi şirketi. Erişim:[http://neoneon.com.tr/urun_detay.php?kategori=9]. Erişim Tarihi: 14.09.2015

Nikielektronic. 2015. Aydınlatma armatürü üretimi şirketi. Erişim:[http://nikielectronic.com/Home/PopProject/28]. Erişim Tarihi: 14.09.2015

Okumuş, E. 2012. Evliya Çelebi'nin Seyahatname'sinde Diyarbakır. E-Şarkiyat İlmi Araştırmaları Dergisi, 7(7): 14-51

Okutan, C. 1999. Makina Mühendislerinin Yapı Teknolojisi ve Yapıda Tesisat Hizmetlerindeki Profesyonel Sorumluluğu. Türkiye Makine Mühendisleri Odası IV. Ulusal Tesisat Mühendisliği Kongresi Bildirileri,4-7 Kasım 1999, İzmir. S, 207-211.

Öney, G. 1992. Anadolu Selçuklu Mimari Süslemesi ve El Sanatları - Architectural Decoration and Minor Arts in Seljuk Anatolia. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, ISBN No: 97545801308, Sayfa: 35-54/291, İstanbul.

Park, S. C. 1999. HVAC for Historic Buildings. ASHRAE Journal, 41(4): 82-89

Parla, C. 2005. Diyarbakır Surları ve Kent Tarihi. METU Journal of the Faculty of Architecure, 22(1): 57-84.

ProjectENG. 2015. Cambridge Dictionaries, Proje kelimesi anlamı. Erişim:[http://dictionary.cambridge.org/dictionary/british/project]. Erişim Tarihi: 20.08.2015

ProjeTDK. 2015. Türk Dil Kurumu, proje kelimesi anlamı. Erişim:[http://www.tdk.gov.tr]. Erişim Tarihi: 20.08.2015

Sancakdar, O., Tepe, İ. 2009. Alman Hukunda Kültür Varlığı Kavramı ve Başlıca Koruma İlkeleri. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. 11(özel):1753-1802

Sarı, İ. 1996. Şehrimiz Diyarbakır. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Sayfa: 48, Diyarbakır.

Soyukaya, N., Alpay, E., Kaya, F., Hanar, E., Yumruk, Ş., Han, Z., Balsak. 2015a. Diyarbakır Kültür Envanteri (MERKEZ) – 1. Cilt. Diyarbakır Valiliği Yayınları, Sayfa: 366, Diyarbakır

Soyukaya, N., Alpay, E., Kaya, F., Hanar, E., Yumruk, Ş., Han, Z., Balsak. 2015b. Diyarbakır Kültür Envanteri (MERKEZ) – 2. Cilt. Diyarbakır Valiliği Yayınları, Sayfa: 491

Sözen, M. 1981. Anadolu'da Akkoyunlu mimarisi. Yenilik Basımevi (Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu), Sayfa:39-41, İstanbul.

Sözen, M.Ş. 2003. Aydınlatma Tasarımında Mimarın ve Aydınlatma Mühendisinin Rolü. II. Ulusal Aydınlatma Sempozyumu. 8-10 Ekim 2003. Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.

Sprinkler. 2015. Sprinkler, yağmurlama sistemleri kurulumu yapan mühendislik firması. Erişim: [http://yanginsprinksistemi.com/]. Erişim Tarihi: 12.08.2015

Sümen, H. 2001. Otomasyon üzerine birkaç söz ve Ülkemizde gözlenen bazı yanlışlar, TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası Dergisi, 410: 41-49

Şimşek, M. 2006. Süryaniler ve Diyarbakır. Kent Yayınları, Sayfa: 144, İstanbul

Tali, A.D. 2015. Yangın Sistemleri Tasarımı ve Ekipmanları. Erişim: [http://www.restoraturk.com/koruma-ve-restorasyon/489-tasinmaz-kultur-varliklarinin-degerlendirilmesi.html]. Erişim Tarihi: 23.06.2015.

Taş, E., Yaman, H. 2014. İnşaat Projeleri Yönetimi Eğitimi. Erişim:[http://www.arkitera.com/gorus/496/insaat-projeleri-yonetimi-egitimi]. Erişim Tarihi: 16.09.2015

TKVGBO. 1999. 660 numaralı Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımları. Erişim: [http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,14330/660-nolu-ilke-karari-tasinmaz-kultur-varliklarinin-grup-.html]. Erişim Tarihi: 15.09.2015

Tuncer, M. 2012. Mimarlık, Şehir Planlama, Tarihsel ve Doğal Çevre Koruma (Architecture, Urban Planning, Conservation). Erişim: [http://mehmet-urbanplanning.blogspot.com.tr/2012/02/avrupada-tarihsel-ve-kulturel-cevre.html]. Erişim Tarihi: 02.07.2015.

Tuncer, O.C. 1996, Diyarbakır Camileri, Evleri, Kiliseleri. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sanat Yayınları, Sayfa: 29, Ankara

Tuztaşı, U. Civelek Y. 2011. Yüksek Kültürden Halk Kültürüne: Batı Mimarlığında "Ulusal Anıt" Düşüncesi ve Vernaküler Mimarinin İdealleştirilmesi. Journal of International Social Research, *4*(18): 274-289.

TÜİK. 2014. Türkiye İstatistik Kurumu, 2014 yılı Diyarbakır nüfus verileri. Erişim: [http://rapory.tuik.gov.tr/12-10-2015-11:37:19-199403322457928175248871952.html]. Erişim Tarihi: 10.07.2015

Walker, A. 2015. Project Management in Construction. Wiley & Sons Ltd, ISBN No: 978-1-118-50040-8, Sayfa:352, Oxford, UK.

Wikipedia. 2015. Dijital Ansiklopedi. Erişim: [https://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Fertile_Crescent_map.png]. Erişim Tarihi: 09.07.2015

Yandex. 2015. Yandex Sokak görünümü, panoramik görüntü portalı. Erişim: [https://harita.yandex.com.tr]. Erişim Tarihi: 10.07.2015

Ydolap. 2015. Yangın söndürme sistemleri kurulumu yapan mühendislik firması. Erişim:[http://www.yanginekipmanlari.com]. Erişim Tarihi: 12.08.2015

Yeniçeri, H.S. 2014. William Saroyan'ın Eserlerinde Etnik Kimlik ve Diaspora. Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Medeniyetler İttifakı Enstitüsü Medeniyet Araştırmaları Anabilim Dalı, İstanbul, 11.

Yhidrant. 2015. Yangın söndürme sistemleri kurulumu yapan mühendislik firması. Erişim: [http://www.tupas.com.tr]. Erişim Tarihi: 12.08.2015

Yıldırım, M. 2006. Tasarım + Kuram Dergisi, 3 (5): 87-94.

Yıldırım, M. 2012. Assessment of the decision-making process for re-use of a historical asset: The example of Diyarbakır Hasan Pasha Khan, Turkey. Journal of Cultural Heritage, 13(4): 379-388.

Yılmazçelik, İ. 1995. XIX. yüzyılın ilk yarısında Diyarbakır:(1790-1840);(fizikî, idarî ve sosyo-ekonomik yapı). Türk Tarih Kurumu Basımevi, ISBN No: 9751606861, Sayfa: 41/380, Ankara.

Ysöndürme. 2015. Yangın söndürme sistemleri kurulumu yapan mühendislik firması. Erişim:[http://normteknik.com.tr/tr/sistemler?m=43&menu=48]. Erişim Tarihi: 12.08.2015

Yuyarı, 2015. Yangın algılama ve uyarı sistemleri kurulumu yapan mühendislik firması. Erişim:[http://www.pacificalarmsystem.com/alarms.php]. Erişim Tarihi: 12.08.2015

EKLER

Ek 1: Madrid Konferansı Tavsiye Kararları: Altıncı Uluslararası Mimarlar Kongresi

Recommendations of the Madrid Conference: Sixth International Congress of Architects (Riba, 1904)

Bu özet tavsiye kararları, mimari koruma ilkeleri oluşturmak için yapılan erken girişimi teşkil etmektedir. Bu kararlar, eski binalara en az müdahalede bulunmanın ve tarihi binalar için işlevsel kullanım alanları bulmanın önemini vurgular. Belge, tek bir üsluba göre onarım yapılmasını teşvik eden üslup birliği ilkesini öne sürer.

Bu belge, 1904 yılı Altıncı Uluslararası Mimarlar Kongresi isimli bir gazetenin yeniden yazılmış bir sürümü olmakla birlikte, aynı zamanda W.J.Locke Enstitüsü Sekreteri'nin bir raporudur ve yalnızca eğitim amacı taşımaktadır. Getty, bu belge referans verildiğinde orijinal belgeye başvurulması gerektiğini belirtir. Düzenlemeler, elimizden geldiği kadar orijinal belge değiştirilmeden ve orijinal baskı hataları not edilerek yapılmıştır.

Kaynakça: Mimari Gazete Being the Journal of the Royal Institute of British Architects (RIBA) Cilt XI Üçüncü Seri, 1904. s: 343 – 346.

Enstitü Sekreterinin Raporu:

Başkan ve Konsey'e hitaben:

BAYLAR, görevlendirmeniz doğrultusunda, ben ve Başkan yardımcısı Sayın T:E: Colleut, İngiliz Mimarları Kraliyet Enstitüsü resmi delegeleri olarak, bu ayın ilk günlerinde Madrid'te düzenlenen Altıncı Uluslararası Mimarlar Kongresine katıldığımızı belirtmekten onur duyuyorum. Ne yazık ki diğer delegeniz Sayın Cutler hastalık nedeniyle Kongreye katılamamıştır. Kongrenin diğer İngiliz üyeleri ise, Sayın WM: Henman [F.], R. Clarke Edwards [F.], Wm. Scott (Enniskillen), ve J. Thompson (Tangier) idi.

İşlemlerin başlaması için belirlenen resmi tarih 6 Nisan Çarşamba idi; fakat İspanya Kralı Majestelerinin randevularındaki değişiklikten dolayı, birçok ülkenin delegelerine meslektaşlarını işlemlerin 4 Nisan Pazartesi tarihinde başlayacağı konusunda uyarmaları için telgraf çekildi. Bu sebeple, Sayın Henman, Sayın Scott ve ben Pazar akşamı Madrid'e vardık.

4 Nisan Pazartesi sabahı, elverişli ofisleri ve konferans salonları genel merkez olarak Kongreye tahsis edilen Madrid'in büyük edebi ve sanatsal kulübü Atheno'daydım. Oradan,

Kongre düğmesi, Toledo işi kakma, iki gezi ve veda ziyafeti için biletler ve Kral'ın resepsiyonuna bir adet davetiye aldım.

Resepsiyon, saat 3'te Saray'da gerçekleşti. Kongre üyeleri, kendilerine eşlik eden bayanlar ile birlikte milliyetlerine göre Taht Odası ile Resmi Yemek Odası arasındaki dairelerine yerleştirildiler. İngilizler, Amerikalılar ve Almanlar üçer grup halinde bir daireye yerleştirildiler. Bu esnada, Majesteleri Alfonso XIII, Kongre Başkanı ve Sekreteri ile Saray çalışanları eşliğinde geldi. Yabancı delegeler, her biri ile el sıkışan ve kısa bir sohbette bulunan Kral ile görüşme şerefine, ben ise, Majesteleri tarafından İngilizce olarak hitap edilme şerefine nail oldum. Kral dışarı çıktıktan hemen sonra, Ana Kraliçe Majesteleri, Infanta Isabella, Infanta Maria Theresa (Kral'ın kız kardeşi) ve eşi, Asturias Prensi içeriye girdiler ve sırayla tüm delegeler ve diğer sunum üyeleri ile sohbet ettiler. Kraliyet ailesinin tüm üyeleri, İngiliz ve Amerikan temsilciler ile İngilizce konuştu. İşlemler bittikten sonra, misafir grubu, Devlet dairelerini dolaşmak ve içerlerindeki sanat hazinelerini incelemek üzere davet edildi.

5 Nisan Salı sabahı, İspanya anıtsal sanatının bir sergisinin Majesteleri tarafından açılışı yapıldı. Açılış, Madrid'in kamu parkı Retiro'nun ortasında duran, eski bir serginin yapılarından biri olan cam ve demir çatısı olan büyük bir çadırda gerçekleşti. Majesteleri ve diğer kraliyet ailesi üyeleri, Kongre Başkanı Senor Don Ricardo Velazquez Bosco ve diğer İspanyol İdari Komite üyeleri tarafından kabul edildi ve yabancı delegeler sunumdan sonra, bir önceki günün resepsiyonu için zamanında Madrid'te bulunmadıkları için sergide ağırlandılar. Kraliyet şahsiyetleri, sergiden ayrılmadan önce Kongrenin birçok üyesiyle konuştular. Sergide, neredeyse tüm İspanya mimarisi tarihini yansıtan duvarlardaki ihtişamlı resimler; bilhassa kraliyet sarayı 1742 için yapılan İtalyan Saqueti'nin tasarımları olmak üzere birçok orijinal eski bina çizimleri; Segovia sukemerinden biri de dâhil olmak üzere çeşitli modeller ve genel olarak Moorish süs maketleri vardı.

6 Nisan Çarşamba günü, Kongre açılış oturumundan ile tam zamanında başladı. Açılış konuşmasından sonra, Bürokratlar veya Kongrenin idari komitesi şu şekilde oluşturuldu:

Başkan Señor Velásquez Bosco

Başkan Yardımcıları Señores Urioste, Repullés, Arbós, Landescho, Palacio.

Genel Sekreter Señor Cabllo y Lapiedra.

Fahri Başkan Yardımcıları

Almanya: M. Muthesius and M. Stübben.

Avusturya: M. Herman Helmer.

Belçika: M. Franze de Vestel.

Birleşik Devletler: MM. Allen, Russell, Taylor, Totten, Ittner

Fransa: M. Daument.

Hollanda: M. Cuypers.

Büyük Britanya: M. Colleutt.

İtalya: M. Koch Portekiz: M. d'Avila

Rusya: M. le Comte de Suzor.

İsveç: M. Möller.

Meksika: M. Riva Mercado.

Fahri Sekreterler:

Avusturya: M. Weber.

Birleşik Devletler: .W. Eames, Glenn Brown.

Fransa: M. Poupinel Hollanda: M. Salm.

İtalya: M. Cannizzaro.

Büyük Britanya: M. Locke Meksika: M. Mariscal.

Portekiz: M. Carvalheira Adaes Bermudes.

İsveç: M. Wickman.

İsviçre: M. Fulpius

Kongrenin resmi açılışı, Halk Eğitim Bakanı başkanlığında, Bayındırlık Bakanı, Vali, Madrid Belediye Başkanı ve diplomatik grup üyelerinin desteğiyle akşamüzeri saat 3'te yapıldı. Yaklaşık 2.000 kişi vardı. İşlemler resmi ve hatipliğe aitti. Başkanın İspanya mimarisi ve onun diğer kültürler ile olan ilişkisine dair yaptığı konuşmayı, Kongrenin yabancı üyelerine içtenlikle hoş geldiniz deyip bitirmesinin ardından, her milletin temsilcisi topluluğa hitap etti ve Sayın Collcutt Büyük Britanya adına konuşma yaptı. Kral H.M. adına Halk Eğitim Bakanı Kongrenin açılışını ilan etti.

7 Nisan Perşembe günü, " Çağdaş Mimaride Sözde Modern Sanat" konulu oturumun açılışı yapıldı.

Belçika Mimarları Merkezi Topluluğu Başkanı M. de Vestel, özellikle basmakalıp bir ifade olarak değil, bir kişilik olarak nitelendirilmesi gereken mimaride, sanat özgürlüğünü

savunduğu ilginç bir yazı okudu ve "modern üslup" ile Toplumdaki tüm değişimleri takip eden "modern sanat" arasındaki farkı ortaya koydu.

Sayın Muthesius (Almanya), bilimsel yapılanmanın modern yöntemlerinin etkisini anlatan ve modern mimarinin ancak mimar ve mühendis arasında birlik oluşturulmasıyla gelişme kaydedebileceğini öne süren bir yazı okudu.

"Mimari Eserlerin Korunması ve Onarımı" konusu gündeme getirildi.

Sayın Coquet (Belçika) bir yazı okudu ve kendisi tarafından öne sürülen teklifler oturum sona erene kadar tartışıldı. Akşamüzeri oturumunda tartışmalar yeniden başlatıldı ve sonuç olarak şu kararlar alındı:

1. Eserler, eski bir uygarlığa ait olan veya artık bir amaca hizmet etmeyen ölü eserler ve hala en başta belirlenen amaçlara hizmet etmeye devam eden yaşayan eserler olarak iki şekilde sınıflandırılabilir.

2. Ölü eserlerin, harabe olmalarını önlemek için güçlendirilerek korunması gerekir; çünkü bu tür eserlerin tarihi ve teknik değeri eser harap olunca kaybolur.

3. Mimarlıkta işe yararlık, güzelliğin esaslarından biri olduğu için, yaşayan eserler yeniden kullanılmaları için onarılmalıdır.

4. Bu tür onarımlar, bütünlüğü korumak amacıyla, eserin orijinal üslubuna uygun şekilde gerçekleştirilmelidir; çünkü bütünlük ve üslup bütünlüğü de mimaride güzelliğin esaslarından biridir ve ilkel geometrik şekiller de kusursuz bir şekilde yeniden yapılmalıdır. Bütünden farklı bir üslupta yapılmış kısımlara, bu üslup kendine özgü bir değer taşıyor ve eserin estetik dengesini bozmuyor ise saygı gösterilmelidir.

5. Eserlerin korunması ve onarımı, sadece "Devlet tarafından diploma verilmiş "mimarlara veya özel olarak Devlet'in sanatsal, arkeolojik ve teknik kontrolü altında hareket eden yetkililere emanet edilmelidir.

6. Her ülkede tarihi eserlerin ve sanat eserlerinin korunması için bir dernek kurulmalıdır. Bu kişiler, milli ve yerel hazinelerin genel envanterinin derlenmesinde ortak çaba ve işbirliğinin sağlanması için gruplandırılabilir.

"Genel Mimari Eğitimde Bilimsel Çalışmaların Yapısı ve Kapsamı" konusu ele alındı. Señor Fernandez Casanova tarafından İspanyolca bir yazı okundu ve oturum Cumartesi gününe ertelendi.

Oturumdan sonra, üyeler mimar Don José Grases Riera tarafından Kral Alfonso XII'ye ait anıtın Madrid parkında dikilmesini incelemek üzere davet edildi.

Anıtın bittiğinde nasıl olacağını gösteren bir model davetlilere tanıtıldı.

8 Nisan Cuma günü, Toledo ziyaretine ayrılmıştı. Vali ve Belediye Başkanı Kongre üyelerini tren istasyonunda karşıladı. Birçok İspanyol mimar, yabancı üyelerin olduğu küçük gruplara katıldılar ve onları Katedral ve şehirde ilgi çeken yerleri gezdirdiler. Bay Clarke Edwards ve ben, Señor Acerboy Retorillo'ya, Toledo ile ilgili tüm bilgilerini bizlerle paylaştığı ve ziyaretimizin keyifli geçmesi için gösterdiği tüm çabaları ve nezaketi için minnet borçluyuz. Öğle yemeği küçük Teatro de Rojas'ta verildi. Zemin sahne ile aynı hizaya getirilmişti. Askeri Akademi Bandosu balkonda çaldı. Localar ve galeriler her sınıftan Toledo halkıyla doluydu. Bando şefi, İspanyol milli danslarından biri olan jota'yı çaldıktan ve büyük beğeni ve alkış aldıktan sonra parçayı tekrar çaldı. Umulmadık ve spontane yönleriyle öğle yemeği, Kongre'nin en eğlenceli ve kesinlikle en tuhaf olaylarından biriydi.

9 Nisan Cumartesi günü, Kongrenin sabah oturumunda eğitim konusu açıldı. Señor Mariscal (Meksika) ve Señor Puig y Cadalfach (Barselona) yazılar okudular. Tartışma daha sonraları, bilimsel ve mimarinin bilimsel veya sanatsal eğitim savunucuları arasındaki bir rekabete dönüştü. Beaux-Arts of Paris Okulu'nda profesör olan Sayın Guadet, öğrencinin gerçek bir yüksek lisans çömezi olduğu ve mimarinin başlangıcı ve sonu olan sanatsal duyguyla kişisel iletişim kurarak kendini geliştirdiği Fransız atelye sistemini destekledi. En sonunda, Kongre bürokratların, çeşitli tartışmalardan çıkarılabilecek sonuçları belirlemesi gerektiğine kararı alındı.

IV. konuya ilişkin de aynı karar alındı.- "Modern Yapılanma Metodlarının Sanatsal Şekiller Üzerindeki Etkisi."

Sayın Berlage (Amsterdam), betonarmenin gelecekteki mimarinin evriminde belirleyici etken olduğunu beyan eden, mimarları sanatlarının üstadı olarak kalmak istiyorlarsa betonarme kullanımlarında sanatsal şekilleri kullanmaya teşvik eden bir yazı okudu.

Eñores Forte, Jalvo (Madrid) ve M. Cuypers (Amsterdam) yazılar okudular ve mitingden önce Sayın Guastavino tarafından bir yazının özeti geçildi. Tartışma akşam oturumuna kadar sürdü. "Mimari Eserlerde Sanatsal Telif Hakkı" konulu bir yazı Señor Salvat (Barselona) tarafından okundu ve görüşmeler sonlandırıldı.

Akşamüzeri Sayın Cannizzaro (Roma), kendi koruması altında yapılan S. Saba Kilisesi kazıları ve Ara Pacis Augusta konusunda diyapozitifler ile renklendirilen bir konuşma yaptı.

Ertesi gün kişisel işlerim dolayısıyla acilen Londra'ya dönmek zorunda kaldığımı üzülerek belirtirim. Madrid'deki tek İngiliz temsilci olmamdan dolayı utanç duyuyordum; fakat sonra daha önce Kongreye katılmayı düşünmeyen Sayın A.N. Prentice [F.]'in otelime tam

zamanında gelip Madrid'te kalarak büroda benim yerimi almasıyla içim rahatladı. Sonraki görüşmelerin notları kendisinin temin ettiği materyallerden alınmıştır.

11 Nisan Pazar günü, mimari telif hakkı konusu gündeme getirildi. Sayın Cabello y Lapiedra'nın masaya yatırdığı konuda, Cour d'Appel'de avukat olan ve 1902 yılında mimari eserlerin Fransız telif hakkı Kanunu'na eklenmesini sağlayan Sayın Harmand oybirliği ile alınan şu kararları bildirdi:

1. Mimari tasarımlar, iç ve dış perspektif, planlar, bölümler ve cepheleri kapsar ve mimarın düşünce ve çalışmasının ilk belirtisini oluşturur.

2. Binalar, mimari tasarımların yeniden oluşumudur ve mimari eserler diğer sanatsal çalışmalar gibi Uluslararası anlaşmalar ve yasama organları ile korunmalıdır.

Konu VI: " Müteahhitlerin ve İşçilerin Eğitimi" tartışmaya açıldı. Şu sonuçlara varıldı:

1. Hükümetler, belediyeler ve profesyonel kurumlar işçilerin teknik eğitimlerine özel ilgi göstermeliler.

2. Eğitim, var olan okulların az ya da çok sanatsal içerikli eğitimlerinin oluşturduğu uzmanlık alanları ile sınırlanmamalı, bina inşaatının tüm alanlarında verilmelidir.

3. Okulların yönetimi yalnızca mimarlara bırakılmalı ve buradaki eğitim, yetkin işçiler yetiştirmek için pratik olarak verilmelidir.

4. Bu okulların idaresi tamamen mimarların elinde olmalıdır ve eğitim teknik uzmanlar ve tecrübeli usta işçiler tarafından verilmelidir.

5. Bu okullar yanlış yorumlara sebep olabilecek diploma değil, kursu başarıyla tamamladığına dair sertifika vermelidir.

6. En az üç yıl kalfa işçi olarak çalışan işçilerin, ek çalışmalar ile usta sıfatını kazanmaları için ek sınıflar açılmalıdır.

7. Mimari toplumlar, işçileri ödüller ve madalyalar ile teşvik etmelidir.

Konu VII. tartışmaya açıldı. " Çağdaş Mimaride İdari Düzenlemelerin Etkisi" bürokratlar tarafından ele alındı.

Konu VIII.- "Mimari Sanat Eserlerinin Kamulaştırılması"- şu kararı oluşturdu: "Yetkin kişiler tarafından belirlenen tazminat ödenmek suretiyle, sahibi tarafından zarar verildiği ve korunmadığı takdirde, Devletin sanatsal ve tarihi değeri olan eserleri kamulaştırma hakkı mevcuttur."

Konu IX.- " Mimarların, Patronlar ve İşçiler arasında ve aralarında çıkan anlaşmazlıklarda arabulucu olarak bulunması istenilen bir durum mudur?"

Soruya olumlu yanıt verilerek karara varıldı.

Kongrenin gündemine konmayan, Señor Acebo (Madrid) tarafından önerilen ek bir karar alındı:

"Yabancı delegeler ve İcra Komitesi, kendi hükümetlerinden, Devlet müzelerinin bünyesinde bulunan, milli sanatın farklı devirlerine ait çeşitli mimari detay röprodüksiyonlarını ya da tamamlanmamış çalışmaları mimari eğitimin özel okullarda ya da resmi izinli özel atölyelerde verildiği kentlerdeki mimarlık müzelerine bağışlanmasını talep etmektedir."

12 Nisan Salı günü Alcalá ve Guadalajara'ya gezi düzenlendi.

13 Nisan Çarşamba günü, bürokrasi toplantısında, R.I.B.A Konseyinin 29 Mart tarihli mektubundaki uygulama dikkate alındı ve bir sonraki Uluslararası Kongre'nin İngiltere'de yapılacağı kararı alındı. Madrid'deki Altıncı Kongre ve Paris'teki Beşinci Kongre arasında 4 yıl geçtiği için, kongrenin üç yılda bir olma düzenini korumak amacıyla, Kraliyet Enstitüsü Konseyi'nin tavsiyesi üzerine yedinci konferansın 1906'da değil, 1907'de gerçekleşmesi gerektiğine karar verildi. Şüphesiz ki, zamanı geldiğinde Bürokrasiden resmi bir açıklama yapılacaktır. Akşamüzeri, veda yemeği verildi.

Kongreye olan büyük ilgi ve memnuniyetten bahsetmeden geçemeyeceğim. Hazirandaki muhteşem İngiliz havasını de tatmış olduk. İspanyol ev sahiplerinin nezaketi tüm yabancı temsilcilerin akıllarında kalacaktır. Daha mükemmel bir organizasyon yapılamazdı. Bilgi akışı çok iyi sağlandı, her bir düzenlemede dakiklik göze çarpmaktaydı. Bir tek kişi sadece basılı duyuruları takip etti ve Kongrenin her bir üyesi sakindi. İcra Komitesi'ne ve yabancı üyeler olan, Kongrenin başarısını sağlayan özellikle Başkan Don Velázquez Bosco ve Sekreter Señor Don Cabello y Lapiedra'ya teşekkürlerimizi sunarız. Baylar, Bendeniz, Sekreter, W.J.LOCKE

Öğrenci Çevirmen: Sevgi Turunçel Öğrenci Proje Asistanı: Gözde Şakar

Ek 2: ICOMOS 1931 Carta Del Restauro, Restorasyon Tüzüğü

İtalya'da ulusal bir sorun derecesine yükselen anıt restorasyonu konusunda uyulması zorunlu kurallar üzerine eğilen Eski Eserler ve Güzel Sanatlar Yüksek Kurulu, bilim, sanat ve tekniği birleştiren bu tür çalışmalarda ülkenin tartışılmaz üstünlüğünü korumak ve mükemmelleştirmek gereğinin bilincinde olarak; kazıyla birlikte yürütülsün, yürütülmesin her restorasyon işleminin hasarlı parçaları sağlamlaştırmak; müzelerde ve arşivlerde korunanlardan daha az değerli olmayan, tasa islenmiş sanat ve tarih belgelerinin tümünü incelemek, sonuçları

sanat ve yapım tarihine yeni beklenmedik bulgular kazandırabilecek titiz araştırmalara olanak sağlamak gibi çok yönlü ve ciddi sorumlulukları içerdiğine ve bu nedenle acelecilik, uygulama kolaylığı ve duygusallık nedenlerinden hiçbirinin, eksikleri olan, sürekli ve yeterli denetimi yapılmayan, belirlenen ölçütlere uymayan uygulamalara yol açmamasına ve bu ilkelerin basta - anıtların incelenmesi ve korunmasıyla görevli genel müdürlük (Sopraintendenza) olmak üzere hem özel sektör, hem kamu kuruluşlarınca uygulanması gereğine inanmaktadır.

Restorasyon işleminde farklı kurumların görüşleri, kısmen de olsa birleştirilmeli, bir görüş diğerini etkisiz kılmamalıdır. Başka bir deyişle, tarihçinin, anıtı oluşturan farklı dönemlerin hiçbirinin yok edilmemesi, bilim adamlarını yanıltacak eklemelerin yapılmaması ve analitik araştırmalar sırasında günışığına çıkan malzemenin dağıtılmaması istekleri, mimarın anıtı bir sanatsal işlevle ilişkilendirmek ve mümkün olduğunda bir anlatım birliğine getirme yaklaşımı, kentlilerin kendi görüş, anı ve özlemleriyle kent ruhundan kaynaklanan arzuları ve son olarak yönetim kuralları ile kullanıma ilişkin kaçınılmaz taleplerin dikkate alınması gerekir.

Bu alandaki otuz seneyi askın bir süredir yapılan çalışmaların başarılı sonuçlarından bir restorasyon kuramını geçerli kılacak ve netleştirecek somut öğretiler bütününün çıkarılabileceğini ve bundan böyle bu kuramın Yüksek Kurul'un görüşmelerinde ve antikite-ortaçağ-çağdaş sanat yapıtlarından sorumlu yetkililerin (Sopraintendenze) çoğunluğunun kararlarında esas alınması gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Uygulamalarla onaylanan bu kuramın temel kuralları söyle sıralanabilir:

Madde l- Her şeyden önce anıta, çökme ve aşınmalardan ötürü kaybettiği dayanıklılığı ve zamana karsı direnme gücünü yeniden kazandırmaya yönelik sürekli bakım ve sağlamlaştırma çabalarına önem verilmesi gerekir.

Madde 2- Sanatsal nedenler veya mimari bütünlük sağlama kaygısından kaynaklanan restorasyon sorunları tarihi ilke ve ölçütlerle sıkı sıkıya bağlıdır; bir anıtın bütünlenmesi birtakım varsayımlara değil, anıtın sağladığı kesin verilere ve büyük ölçüde anıtın özgün öğelerine dayandığı takdirde gündeme gelebilir.

Madde 3- Artık kullanılmayan ve geçmiş uygarlıklara ait anıtlarda, örneğin antik dönem eserlerinde, her tür bütünlemeden kaçınılmalıdır. Böyle yapılarda ancak anastilosis, yani kalıntının genel çizgilerini ortaya çıkarmak ve korunmasını sağlamak amacıyla, mümkün olan en az ek ve nötr malzeme ile dağılmış parçaların birleştirilmesi işlemi söz konusu olabilir.

Madde 4- Yasayan, yani ayakta duran anıtlara, yalnızca özgün işlevinden çok uzak olmayan ve binada gerekli uyarlamaların önemli hasara neden olmayacak şekilde yapılabileceği yeni kullanımlar verilmesi kabul edilebilir,

Madde 5- Hangi döneme ait olursa olsun sanat değeri ve tarihi anısı olan tüm öğeler korunmalıdır; üslup birliği veya yapıyı ilk tasarımına döndürme kaygılarıyla bu öğelerden bazılarının dışlanmasına yönelik bir tutum kabul edilemez. Ancak pencere ve kolonatlara sonradan yapılmış dolgular gibi, önemsiz ve anlamı olmayan, gereksiz değişikliklere neden olan kısımlar ortadan kaldırılabilir. Bunlarla ilgili değerlendirme ortadan kaldırma kararları sağlıklı temellere dayanmalı; yalnız restorasyon projesi müellifinin kişisel görüsüne bırakılmamalıdır.

Madde 6- Anıta ve geçirdiği dönemlere olduğu kadar çevresine de saygılı olunmalıdır. Anıtın çevresindeki yapılar yıkılarak uygunsuz bir biçimde yalnız bırakılmasına veya çevresinin niteliği, kütlesi, rengi, üslubu ile rahatsız edici yapılarla sarılmasına engel olunmalıdır.

Madde 7- Eğer bir anıtı sağlamlaştırmak, kısmi veya tam olarak bütünlemek amacıyla, ya da yeniden kullanım nedeniyle ekler yapılması gerekirse, uyulması gereken temel koşul yeni öğelerin en azda tutulmaları, yalın ve yapısal düzeni yansıtır karakterde olmalarıdır; benzer üslupta bir ek ancak yapının mevcut çizgilerini devam ettirmek ve bezemeden arınmış geometrik anlatımlar söz konusu olduğunda kabul edilebilir.

Madde 8- Ekler kesin ve açık olmalı ve özgünden farklı malzeme kullanılarak veya bezemesiz bir çerçeveyle sınırlanarak, ya da damga veya yazıtla belirtilmelidir. Bir restorasyon asla onu inceleyenleri yanıltacak veya tarihi bir belgeyi değiştirecek şekilde yapılmamalıdır.

Madde 9- Bir anıtın taşıyıcı sistemini güçlendirmek veya kütlesini bütünlemek için eski yapım yöntemleriyle amaca ulaşılamazsa, çağdaş tekniklerin kullanılması uygun olabilir. Aynı biçimde, basit ya da karmaşık tüm yıpranmış strüktürleri ayakta tutabilmek için çeşitli bilimlerin katkıda bulunmaya çağırılmaları gerekir. Böylece bilime dayanmayan yöntemler yerlerini bilimsel olanlara bırakmak zorunda kalmalıdır.

Madde 10- Antik eserlerin gün ışığına çıkarıldığı kazı ve araştırmalarda, topraktan çıkan kalıntıların düzenlenmesi ve in-situ bırakılacak olan sanat eserlerinin sürekli olarak korunması çabalarını kapsayan "kurtarma" çalışması derhal ve sistemli bir şekilde gerçekleştirilmelidir.

Madde 11- Kazılarda olduğu gibi, anıtların restorasyonun da önemli koşullardan biri, çalışmalar sırasında bir günlük tutularak çizim ve fotoğraflarla sağlıklı bir belgeleme yapılmasıdır. Böylece anıtın biçim ve strüktürüne ilişkin bütün ayrıntılar, bütünleme, temizleme ve yenilemenin bütün aşamaları kalıcı ve güvenli olarak kaydedilmiş olur.

Eski Eserler ve Güzel Sanatlar Yüksek Kurulu her anıtın ve her restorasyonun aşamalarının kendine özgü sorunlar ortaya koyduğu çok güç ve karmaşık durumlarda, genel kuralların gözden geçirilip, tartışılarak tamamlanmasını ve zenginleştirilmesini gerekli görmekte, bu nedenle aşağıdaki istekleri dile getirmektedir:

a. İster özel kişiler, ister resmi makamlar, ister Sopraintendenza tarafından yürütülüyor olsun, sıradan onarım islerinin dışında kalan tüm restorasyon çalışmalarından önce, ilke olarak Yüksek Kurul'un görüsü alınmalıdır.

b. Her yıl Roma'da yetkililerin karşılaştıkları sorunları meslektaşlarının ilgisine sunmalarına ve çözüm önerilerini açıklamalarına olanak veren dostça bir toplantı düzenlenmelidir (Bu toplantıların tutanakları Milli Eğitim Bakanlığı'nın Bolletino d'Arte dergisinde yayınlanabilir).

c. Yukarıda sözü edildiği gibi, restorasyon sırasında düzenli olarak günlük tutulması ve bunların korunması zorunlu olmalı ve mümkün olursa bunlardan elde edilecek analitik veri ve bilgilerin tıpkı kazılar için yapıldığı gibi bilimsel yayına dönüştürülmesine özen gösterilmektedir.

Çeviren: Zeynep Ahunbay, 1996 Prof. Dr. Zeynep AHUNBAY çevirisinin ücretsiz dağıtılacak Proje çıktılarında kullanılmasına ve yayınlanmasına yönelik iznini KUMID'in 09.07.2007 tarih GİDEN-TR 2007/55-58 sayılı yazılı talebi üzerine 24.09.2007 tarihinde vermiştir.

Ek 3: Venedik Tüzüğü

Tanımlar

Madde 1- Tarihi kültür varlığı kavramı sadece bir mimari eseri içine almaz, bunun yanında belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmeyi de kapsar. Bu kavram yalnız büyük sanat eserlerini değil, ayrıca zamanla kültürel anlam kazanmış daha basit eserleri de kapsar.

Madde 2- Kültür varlığının korunması ve onarımı için, mimari mirasın incelenmesine ve korunmasına yardımcı olabilecek bütün bilim ve tekniklerden yararlanılmalıdır.

Amaç

Madde 3- Kültür varlığının korunmasında ve onarılmasındaki amaç, onları bir sanat eseri olduğu kadar, bir tarihi belge olarak da korumaktır.

Koruma

Madde 4- Kültür varlığının korunmasındaki temel tutum korumanın kalıcı olması, sürekliliğin sağlanmasıdır.

Madde 5- Kültür varlığının korunması, her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu tür bir kullanma arzu edilir, fakat bu

nedenle yapının planı, ya da bezemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir.

Madde 6- Kültür varlığının korunması, ölçeği dışına taşmamak koşuluyla çevresinin de bakımını içine almalıdır. Eğer geleneksel ortam varsa, olduğu gibi bırakılmalıdır. Kütle ve renk ilişkilerini değiştirecek hiçbir yeni eklentiye, yok etmeye ya da değiştirmeye izin verilmemelidir.

Madde 7- Bir kültür varlığı tanıklık ettiği tarihin ve içinde bulunduğu ortamın ayrılmaz bir parçasıdır. Kültür varlığının tümünün, ya da bir parçasının başka bir yere taşınmasına kültür varlığının korunması bunu gerektirdiği ya da çok önemli ulusal veya uluslararası çıkarların bulunduğu durumlar dışında izin verilmemelidir.

Madde 8- Kültür varlığının tamamlayıcı öğeleri sayılan heykel, resim gibi süslemeler, ancak bunları korumanın başka çaresi yoksa yerlerinden kaldırılabilir.

Onarım

Madde 9- Onarım uzmanlık gerektiren bir istir. Amacı, kültür varlığının estetik ve tarihi değerini korumak ve ortaya çıkarmaktır. Onarım kendine temel olarak aldığı özgün malzeme ile güvenilir belgelere saygıyla bağlıdır. Faraziyenin başladığı yerde onarım durmalıdır; yapılması gerekli her-hangi bir eklemenin mimari kompozisyondan farkı anlaşılabilmeli ve gününün damgasını taşımalıdır. Herhangi bir onarım isine başlamadan önce ve bittikten sonra, kül-tür varlığının arkeolojik ve tarihi bir incelemesi yapılmalıdır.

Madde 10- Geleneksel tekniklerin yetersiz kaldığı yerlerde, koruma ve inşa için bilimsel verilerle ve deneylerle geçerliliği saptanmış herhangi çağdaş bir teknik kullanılarak kültür varlığı sağlamlaştırılabilir.

Madde 11- Kültür varlığına mal edilmiş farklı dönemlerin geçerli katkıları saygı görmelidir; zira onarımın amacı üslup birliği değildir. Bir kültür varlığı üst üste çeşitli dönemlerin izlerini taşıyorsa, alttaki dönemleri açığa çıkarmak ancak bazı özel durumlarda yok edilen malzemenin önemi azsa, açığa çıkarılan malzeme büyük tarihi, arkeolojik ya da estetik değer taşıyorsa ve korunma durumu böyle bir davranışı gerekli gösterecek kadar iyi ise haklı çıkarılabilir. İlgili unsurların öneminin değerlendirilmesi ile ilgili yargıyı ve neyin yok edileceği üze-rinde kararı vermek, sadece bu isi üzerine almış kimseye bırakılamaz.

Madde 12- Eksik kısımlar tamamlanırken, bütünle uyumlu bir şekilde bağdaştırılmalıdır; fakat bu onarımın, aynı zamanda sanatsal ve tarihi tanıklığı yanlış bir biçimde yansıtmaması için, özgünden ayırt edilebilecek bir şekilde yapılması gereklidir.

Madde 13- Eklemelere, ancak yapının ilgi çekici bölümlerine, geleneksel konumuna, kompozisyonuna, dengesine ve çevresiyle olan bağıntısına zarar gelmediği durumlarda izin verilebilir.

Tarihi Yerler

Madde 14- Kültür varlığının bulundukları yerler, bütünlüğün korunması, sağlıklı kılınıp, yaşanır şekilde ortaya konması için özel bir dikkat gerektirir. Böyle yerlerde yapılacak koruma ve onarım çalışmalarında, daha önceki maddelerde açıklanan ilkelerden esinlenmelidir.

Kazılar

Madde 15- Kazılar 1956 yılında UNESCO tarafından kabul edilmiş arkeolojik kazılarda uygulanması istenilen uluslararası ilkelerle tanımlanan kararlara ve bilimsel standartlara uygun olarak yapılmalıdır.

Yıkıntılar korunmalı, mimari unsurların ve buluntuların sürekli olarak korunması için gerekli önlemler alınmalıdır. Bundan başka, kültür varlığının anlaşılmasını kolaylaştıracak ve anlamını hiç bozmadan açığa çıkartacak her çareye başvurulmalıdır.

Bütün yeniden inşa işlemlerinden peşinen (a priori) vazgeçilmelidir. Yalnız anastylosis'e, yani mevcut fakat birbirinden ayrılmış parçaların bir araya getirilmesine izin verilebilir. Birleştirmede kullanılan madde her zaman ayırt edilebilecek bir nitelikte olmalı ve bu, kültür varlığının korunmasını sağlamak ve eski haline getirmek için mümkün olduğunca az kullanılmalıdır.

Yayın

Madde 16- Bütün koruma, onarım ve kazı islerinde her zaman çizim ve fotoğraflarla açıklık kazanmış çözüm getirici ve eleştirici raporlar halinde kesin belgeler hazırlanmalıdır. Temizlemenin, sağlamlaştırmanın, yeniden düzenlemenin ve birleştirmenin her safhası -çalışma sırasında ortaya çıkan, tanımlanmış biçimsel ve teknik özellikler göz önünde tutularak- raporda gösterilmelidir. Bu belgeler bir resmi kurumun arşivine konmalı ve araştırıcılar bundan yararlanabilmelidir. Bu raporların yayınlanması tavsiye edilir.

Ek 4: Amsterdam Bildirgesi

1975 Avrupa Mimarlık Mirası yılını taçlandıran ve Avrupa'nın tüm ülkelerinin delegelerinden oluşan Amsterdam Kongresi, Avrupa'nın benzersiz mimarlığının tüm halklarının ortak mirası olduğunun bilincini taşıyan ve korunması için üye devletlerin aralarında ve diğer Avrupa hükümetleriyle birlikte çalışma isteklerini bildiren Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nce yürürlüğe konulan Karta'yı sevinçle karşılamaktadır.

Kongre, Avrupa mimarlık mirasının tüm dünyanın kültürel mirasının bütünleyici bir parçası olduğunu onaylamaktadır ve bu yılın Temmuz ayında Helsinki'de benimsenen Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Kongresi Sonuç Yasası'nca öngörülen kültürel alanda işbirliği ve alışverişi teşvik amacıyla karşılıklı yüklenilen sorumluluğu büyük bir memnuniyetle izlemiştir.

Bu şekilde, Kongre aşağıdaki temel düşünceleri vurgulamaktadır:

a. Avrupa'nın mimarlık mirası, paha biçilmez kültürel değerinin yanı sıra, halklarına ortak tarihlerinin ve geleceklerinin bilincini aşılamaktadır. Bu nedenle yaşatılması çok önemlidir.

b. Mimarlık mirası yalnız üstün nitelikli tek yapılan ve çevrelerini değil, tarihsel ve kültürel özelliği olan tüm kentsel ve kırsal alanları içerir.

c. Bu hazineler tüm Avrupa halklarının ortak varlığı olduğundan, bu halklar ihmal, kasıtlı yıkım, düzensiz yeni yapılaşma ve aşırı trafik gibi gittikçe artan tehlikelere karşı, onları korumak için ortak bir sorumluluğa sahiptirler.

d. Mimarlık ürünlerinin korunması uç bir sorun olarak değil, kent ve ülke planlamasının ana hedefi olarak ele alınmalıdır.

e. En önemli planlama kararlarını alan yerel yetkililerin mimarlık mirasının korunmasında özel bir sorumluluğu vardır ve fikir ve bilgi alışverişi yaparak birbirlerine yardımcı olmalıdırlar.

f. Eski alanların sağlıklılaştırılması olanak ölçüsünde, bölge sakinlerinin toplumsal kompozisyonunda köklü bir değişiklik gerektirmeyecek şekilde tasarlanmalı ve uygulanmalıdır. Kamu kaynaklarınca gerçekleştirilen restorasyon çalışmalarının sağladığı yararlardan tüm toplum kesimleri pay almalıdır.

g. Gerekli yasal ve yönetimsel önlemler tüm ülkelerde güçlendirilmeli ve daha etkin kılınmalıdır.

h. Mimarlık veya tarih açısından önemli binaların ve yörelerin restorasyon, uygulama ve bakım giderlerinin karşılanmasına katkıda bulunmak için yerel yönetimlere parasal yardım sağlanmalı, aynı biçimde özel mülk sahiplerine de parasal destek ve devletten yardım sunulmalıdır.

i. Mimarlık mirası ancak, halk ve özellikle de genç kuşak onun değerini bilirse yaşayacaktır. Bu nedenle her düzeydeki eğitim programları bu konuya artan bir ilgi göstermek zorundadır.

j. Kamunun ilgisini uyandırmaya yardımcı olacak uluslararası, ulusal ve yerel bağımsız örgütler yüreklendirilmelidir.

k. Bugünün yeni yapıları yarının mirası olacağından, çağdaş mimarlığa yüksek kaliteli olması için her türlü çaba gösterilmelidir.

Avrupa Mimarlık Mirası Kartası'nda Bakanlar Komitesi'nin belirttiği gibi, üye devletlerin dayanışma ruhu içinde birbirini tutan politikalar izleyeceğini garanti altına almak Avrupa Konseyi'nin sorumluluğundadır. Bu nedenle tüm Avrupa ülkelerinde mimarlık ürünlerinin korunması için gösterilen aşamalar deneyim alışverişini özendirecek biçimde periyodik raporlar halinde sunulmalıdır.

Kongre hükümetleri, parlamentoları, ruhani ve kültürel kuruluşları, profesyonel enstitüleri, ticari, endüstriyel ve bağımsız birlikleri ve tüm vatandaşları bu bildirinin hedeflerini tüm güçleriyle desteklemeye ve bunların uygulanmasını sağlamak için her türlü çabayı göstermeye çağırmaktadır.

Avrupa'nın yeri doldurulmaz mimarlık mirası, şimdi ve gelecekte tüm halklarının yaşamlarının zenginleştirilmesi için ancak bu yolla yaşatılabilir.

Kongre tartışmalar sonucu ortaya çıkan sonuç ve önerilerini aşağıda sunmaktadır.

Yeni bir koruma politikası ve bütünleşik koruma uygulanmazsa, toplumumuz çok yakında geleneksel çevresini oluşturan yapı ve sit mirasının çoğunu yitirmiş olduğunu görecektir. Koruma bugün tarihi park ve bahçelerin yanı sıra, tarihi kentler, kentlerin eski mahalleleri ve geleneksel karakteri olan kent ve köyler için de gereklidir. Bu mimarlık ürünlerinin korunması en büyüğünden en alçak gönüllülerine kadar, günümüz yapılarını da unutmadan, kültürel değer taşıyan tüm yapıları çevreleriyle birlikte kapsayan geniş bir perspektif içinde görülebilir.

Mimarlık mirasının önemi ve onu koruma tartışmaları artık çok daha açıklıkla biliniyor. Ani toplumsal değişikliklere karşı bireylerin kimliklerini bulmalarına olanak veren çevreleri korumak, ya da yaşatmak zorundaysak, tarihsel sürekliliği korumamızın gerektiği kabul edilmelidir.

Çağdaş kent planlamasında eski kentlerin kentsel dokusunu karakterize eden insan ölçeğini, kapalı mekânları, işlevlerin etkileşimini ve toplumsal ve kültürel değişkenliği geri getirmek için bir çaba vardır. Fakat aynı zamanda eski yapıların korunmasının günümüz toplumunun ana ilgilerinden biri olarak kaynak tasarrufu ve israfın önlenmesine de katkıda bulunduğunun farkına varılmıştır. Tarihi yapılara çağdaş yaşamın gerekleriyle ilişkili yeni işlevler verilebileceği gösterilmiştir. Dahası, koruma, yetenek ve becerilerini yaşatıp geleceğe aktarmak zorunda olan sanatçı ve yüksek nitelikli zanaatçılara da gereksinme yaratmaktadır. Mevcut yerleşmelerin iyileştirilmesi aynı zamanda, tarımsal alanlara daha az el uzatılmasına ve koruma politikasının çok önemli bir üstünlüğü olarak, nüfus hareketlerini önlemeye, ya da büyük ölçüde azaltmaya da yardımcı olur.

Tüm bu nedenlerle, mimarlık mirasının korunması için yapılan tartışmalar bugün her zamankinden daha güçlüdür. Bununla beraber sağlam ve kalıcı bir temele oturtulmalı ve böylece

esaslı bir araştırma konusu haline getirilerek tüm eğitimsel ve kültürel gelişim programlarının parçası olmalıdır.

Mimarlık mirasının korunması kentsel ve bölgesel planlamanın baş hedeflerinden biridir. Mimarlık mirasının korunması, yakın geçmişte sık sık olduğu gibi, ikincil bir kaygı, ya da anlık eylemler gerektiren bir çalışma gibi ele alınmak yerine, kentsel ve bölgesel planlamanın bütünleyici bir parçası haline gelmelidir. Yani korumacılarla planlama sorumluları arasında sürekli bir diyalog kaçınılmazdır.

Plancılar tüm alanların aynı olmadığını ve bu nedenle de kendi özel niteliklerine göre ele alınmak zorunda olduklarının bilincinde olmalıdırlar. Mimarlık mirasının estetik ve kültürel değerlerinin gerektirdiklerinin bilinmesi eski mimarlık yapıları için özel hedef ve planlama kurallarının benimsenmesine yol açmalıdır.

Sıradan planlama yönetmeliklerini ve tarihsel yapıları koruma amaçlı özel kuralları, birbirine uyarlamaksızın, yalnızca birlikte uygulamak yeterli değildir. Gereken bütünleşmeyi olası kılmak için, çevrelerindeki koruma bölgelerini de belirleyerek, yapıların, mimarlık komplekslerinin ve sitlerin envanterlerini hazırlamak şarttır. Bu döküm, koruma değeri taşıyan yapı ve bölgelere kişilerin dikkatini çekmek amacıyla, özellikle de kent ve ülke planlamasından sorumlu bölgesel ve yerel yetkili ve görevlilere ulaştırılmalıdır. Böyle bir envanter, mekân yönetimindeki esaslı bir niteliksel öğe olarak koruma için gerçekçi bir temel oluşturacaktır.

Bölgesel planlama politikası, mimarlık mirasının korunmasını hesaba katmalı ve ona katkıda bulunmalıdır. Bu, özellikle nüfus azalmasını denetlemek ve dolayısıyla eski yapıların bozulmasını önlemek amacıyla, yeni etkinliklerin ekonomik çöküntü içinde bulunan bölgelerde yerleşmesini teşvik edebilir. Buna ek olarak, kent çevresindeki alanların gelişim kararları eski mahallelerin üzerindeki baskıyı hafifletecek bir biçimde yönlendirilebilir; burada ulaşım ve çalışma politikaları, birde kentsel etkinliklerin odak noktalarının daha iyi bir dağılımının sağlanması, mimarlık mirasının korunması üzerinde önemli bir etki oluşturabilir.

Kalıcı bir koruma politikasının eksiksiz gelişmesi yerel kültürlerin dikkate alınmasının yanı sıra, geniş çaplı bir merkezden uzaklaştırma önlemi de gerektirir. Bu planlama kararının alındığı tüm düzeylerde (merkezi, bölgesel, yerel) koruma çalışmalarından sorumlu kişiler bulunması gerektiği anlamına gelir. Bununla birlikte, mimarlık mirasının korunması sadece uzmanlara ait bir konu olmamalıdır. Kamuoyu desteği şarttır. Halk eksiksiz ve yansız bilgi alarak, envanterlerin oluşturulmasından kararların hazırlanmasına kadar, işin her aşamasında gerçekten de rol almalıdır.

Son olarak, mimarlık mirasının korunması, niteliksel ölçütlere ve doğru oranlara hak ettiği önemi veren ve çok sık olarak kısa vadeli kaygılar, teknolojiye dar görüşlü bir yaklaşım,

yani kısaca modası geçmiş bir bakışın hâkim olduğu seçenek ve hedefleri bundan sonra reddedebilme olanağı sağlayacak olan yeni, uzun vadeli bir yaklaşım özelliği taşımak zorundadır.

Bütünleşik koruma yerel yetkililerin sorumluluğunu da kapsar ve yurttaşların katılımını gerektirir.

Yerel yetkililerin mimarlık mirasının korunmasında özel ve yaygın sorumlulukları olmalıdır. Bütünleşik koruma ilkelerini uygularken, kentsel ve kırsal topluluklardaki mevcut toplumsal ve fiziksel gerçeklerin sürekliliğini de hesaba katmak zorundadırlar. Gelecek geçmişin pahasına kurulamaz ve kurulmamalıdır.

İnsan yapısı çevreye akıllı, duyarlı ve ekonomik bir saygıyla yaklaşan böyle bir politikayı uygulamak için yerel yetkililer;

- Kentsel ve kırsal dokuyu, onların yapısını, karmaşık işlevlerini, inşa edilmiş ve açık mekânların mimarlık ve mekânsal özelliklerini konu alan bir çalışmayı temel olarak kullanmalı;
- Yapılara, onların karakterine, saygı göstermeyi ihmal etmeden çağdaş yaşamın gereklerine uyan işlevler vermeli; böylece yaşatılmalarını garanti altına almalı;
- (eğitimsel, yönetimsel ve tıbbi) kamu hizmetlerinin gelişimi üzerinde yapılan uzun vadeli incelemelerin, aşırı boyutların bunların nitelik ve etkinliklerini zedelediğini gösterdiğini bilmeli;
- Böyle bir politika için bütçelerin uygun bir bölümünü ayırmalıdırlar. Bu bağlamda, hükümetlerden özellikle bu cins amaçlar için ayrılmış kaynakların yaratılmasını istemelidirler. Bireylere ve çeşitli kuruluşlara yerel yönetimlerce verilen karşılıklı ve karşılıksız krediler onların katılımını ve parasal bağlantılarını canlandırmayı hedef almalıdır;
- Mimarlık mirasını ilgilendiren her türlü konu ile uğraşmak üzere temsilciler atamalı;
- Yapıların o sıradaki kullanıcılarıyla esas sahiplen arasında doğrudan doğruya bağlar kurulmasını sağlayacak özel, ticari olmayan acenteler kurmalı;
- Restorasyon ve iyileştirme çalışmaları için gönüllü kuruluşların oluşumunu ve etkin işleyişini kolaylaştırmalıdırlar.

Yerel yönetimler, koruma planları ile ilgilenen grupların görüşlerini araştırmak için kullandıkları danışma tekniklerini geliştirmeli ve planlamanın ilk aşamalarından itibaren bu görüşleri hesaba katmalıdırlar. Halkı bilgilendirme çabalarının bir bölümü olarak, yerel yetkililerin kararlarını açıkça anlaşılır bir dil kullanarak halka sunmalı ve böylece yörede yaşayanlar bu kararların nedenlerini öğrenip, tartışıp değerlendirebilmelidirler. Halkın konuları birlikte inceleyebilmesine olanak veren toplantı yerleri sağlanmalıdır.

Bu politikanın bir parçası olarak, halk toplantıları, sergiler, halk oylamaları, iletişim araçlarının kullanımı gibi yöntemler ve tüm diğer uygun yöntemlerin uygulanması her zaman başvurulan uygulamalar haline gelmelidir.

Gençlerin çevre sorunlarında eğitilmeleri ve koruma görevlerine katılmaları en önemli toplumsal gerekliliklerden biridir.

Gruplar ya da bireylerce ileriye sürülen tamamlayıcı öneri veya seçenekler, planlamacıya önemli bir katkı olarak düşünülmelidir. Yerel yönetimler birbirlerinin deneyimlerinden yararlanabilirler. Bu nedenle tüm kullanıma açık kurallardan yararlanarak sürekli bir bilgi alışverişi oluşturmalıdırlar.

Herhangi bir bütünleşik koruma politikasının başarıya ulaşması toplumsal etkenlerin göz önüne alınmasına bağlıdır.

Bir koruma politikası aynı zamanda mimarlık mirasının toplumsal yaşamla bütünleşmesi anlamına da gelir.

Gösterilecek koruma çabası, yalnızca yapıların kültürel değeriyle değil, onların kullanım değeriyle de ölçülmelidir. Bütünleşik korumanın toplumsal sorunları ancak bu iki değerler grubu eş zamanlı olarak ele alınırsa halledilebilir.

Mimarlık mirasının bir bölümünü oluşturan bir yapı kompleksinin iyileştirilmesi, mevcut alt yapı üzerine yeni yapılaşmadan, ya da daha önce gelişmemiş bir alanda yeni bir kompleks yapılmasından daha ucuza gelebilir. Toplumsal sonuçları oldukça farklı olan bu üç çözümün maliyetleri karşılaştırıldığında, toplumsal maliyetleri gözden kaçırmamak önemlidir. Bunlar yalnızca mal sahipleri ve kiracıları değil, o bölgede canlılığı sağlayan ve koruyan zanaatkâr, tüccar ve yüklenicileri de ilgilendirir.

Kamu yetkilileri restore edilmiş ve iyileştirilmiş bölgelerdeki sakinlerin artan kiraları ödeyememeleri, orayı terk etmek zorunda bırakılmaları gibi sonuçlar veren serbest piyasa yasalarını önlemek için, düşük maliyetli yerleşmelerde zaten yaptıkları gibi, ekonomik etkenlerin etkisini azaltmak üzere araya girmelidirler. Parasal müdahaleler, kira üst sınırlarının sabitleştirilmesiyle bağlantılı olarak mal sahiplerine yapılacak restorasyon giderleri yardımı ile, eski ve yeni kiralar arasındaki farkı tümüyle, ya da kısmen karşılayacak biçimde kiracılara yapılacak para yardımı arasında bir denge oluşturmayı hedef almalıdır.

Halkın programların hazırlanmasına katılmasına olanak tanımak için, onlara bir yandan korunacak yapıların tarihsel ve mimari değerini anlatarak, diğer yandan da sürekli ve geçici yeniden yerleşme konusunda tüm ayrıntıları vererek durumu anlamaları için gerekli gerçekler ortaya konmalıdır.

Bu katılım en önemlisidir çünkü iş artık birkaç öncelikli yapının restore edilmesi değil bölgelerin tümüyle iyileştirilmesi olayıdır. İnsanların kültürle ilgilenmesini sağlamaya yönelik bu pratik yöntem, hatırı sayılır bir toplumsal yarar getirecektir.

Bütünleşik koruma yasal ve yönetimsel önlemler alınmasını gerektirir.

Mimari miras kavramı yavaş yavaş tarihsel tek yapıdan kentsel ve kırsal mimarlık komplekslerine ve daha yakın tarihi mimarlık eserlerine doğru genişletildiği için, yönetimsel kaynaklarda bir artışla bağıntılı olarak geniş kapsamlı bir yasal reform yapılması etkili eylemin ön koşulu olmuştur.

Bu reform, bölgesel planlama yasalarını mimarlık mirasının korunması ile ilgili yasalarla birlikte uygulama gerekliliği ile yönlendirilmelidir. Bu sonuncusu (koruma yasaları), mimarlık mirasının ve bütünleşik koruma hedeflerinin yeni bir tanımını getirmelidir.

Bunlara ek olarak, aşağıdaki konulara ilişkin özel işlemler tasarlamak zorundadır:

- Mimari komplekslerin saptanıp, çizimlerinin yapılması;
- Koruyucu dış bölgelerin ve bunların içinde geçerli olan ve halkı ilgilendiren kısıtlamaların belirlenmesi;
- Bütünleşik koruma şemalarının hazırlanması ve bunların gerektirdiklerinin planlama politikaları içine alınması;
- Projelerin onaylanması ve işi yürütmek için yetki alınması.

Bunlara ek olarak, gerekli yasal hazırlıklar yapılarak aşağıdaki maddeler gerçekleştirilmelidir:

- Kentsel planlama için sağlanan bütçe kaynaklarının iyileştirme ve yeni gelişme arasında dengeli olarak paylaştırılacağını garantilemek;
- Eski bir yapıyı iyileştirmeye karar veren yurttaşlara en azından yeni yapılaşma için yararlandıkları kadar parasal destek vermek;
- Devlet ve kamu yetkililerinin parasal destek sistemini yeni bütünleşik koruma politikasının ışığında yeniden gözden geçirmek.

Yapı yasa, yönetmelik ve kurallarının uygulaması, olabildiğince bütünleşik koruma gerekliliklerini karşılayacak şekilde gevşetilmelidir.

Yetkililerin çalışma kapasitesini arttırmak için yönetimin yapısını yeniden gözden geçirerek kültür mirasından sorumlu departmanların uygun düzeylerde örgütlendiğini ve yeterli sayıda nitelikli personelle gerekli bilimsel, teknik ve parasal kaynakların onların emrine verildiğini garanti altına almak şarttır.

Bu departmanlar yerel yetkililere yardım etmeli, bölge planlama bürolarıyla işbirliği yapmalı ve kamu özel kuruluşlarıyla sürekli ilişki içinde olmalıdırlar.

Bütünleşik koruma uygun parasal araçların varlığını gerektirir.

Tüm ülkelerde uygulanabilecek bir parasal politikayı tanımlamak ya da planlama sürecindeki farklı önlemlerin sonuçlarını değerlendirmek, bunların karşılıklı yankıları nedeniyle zordur.

Dahası, bu sürecin kendisine toplumun güncel yapısından doğan dış etkenler hâkimdir.

Her devletin kendi parasal yöntem ve araçlarını gözden geçirmesi uygundur. Yine de Avrupa'da korumaya ayrılmış parasal kaynakları yeterli olan çok az ülke olduğu kesinlikle söylenebilir. Hiçbir Avrupa ülkesinin bir bütünleşik koruma politikasının ekonomik gereklerini yerine getirecek ideal yönetimsel işleyişe henüz sahip olmadığı da açıkça ortadadır.

Bütünleşik korumanın ekonomik sorunlarını çözebilmek için şu etken önemlidir: yeni yapıların çevreleriyle uyum içinde olmalarını sağlayacak bazı hacimsel ve boyutsal (yükseklik, arazi kullanım katsayısı vb.) kısıtlamalar getirecek bir yasa hazırlamak.

Planlama yönetmelikleri, artan yoğunlukları caydırıcı rol oynamalı ve yeni gelişme yerine iyileştirme çalışmalarını özendirmelidir.

Koruma programlarının baskılarından kaynaklanan fazla maliyeti belirleyecek yöntemler gözden geçirilmelidir. Olanak olduğunca, bu restorasyon çalışmasını yürütmek zorunda olan mal sahiplerinin fazla maliyeti (ne fazlasını, ne eksiğini) karşılayabilmelerine yardım etmek için yeterli kaynaklar bulunmalıdır.

Eğer fazla maliyeti karşılayacak böyle bir yardım sistemi kabul edilirse, tabii ki, bu yararın vergilendirilmeyle azaltılmasına da özen göstermek gerekecektir. Aynı ilke, tarihsel ve mimari önem taşıyan yıpranmış yapı topluluklarına da uygulanmalıdır. Bu toplumsal dengenin yeniden kurulmasını sağlayacaktır.

Yeni yapılara sağlanan para ve vergi kolaylıkları, aynı oranda eski yapıların bakım ve korunumu için de sağlanmalıdır. Daha önce fazla maliyet karşılığında ödenmiş bir yardım varsa tabii ki gösterilecek kolaylık daha az olacaktır.

Yetkililer, yerel yetkililere, ya da kâr amacı gütmeyen kuruluşlara gerekli parayı sağlayarak döner sermayeler kurmalı ve onları özendirmelidir. Bu özellikle, bu cins programların böyle çekici bir mal varlığı karşısındaki yüksek talepten doğan değer artışları yoluyla kısa, ya da uzun vadede kendini finanse edebilir hale gelebileceği bölgelerde uygulanabilir.

Yine de, tüm özel parasal kaynakları özellikle de endüstriden gelenleri teşvik etmek çok önemlidir. Sayısız özel girişim, ulusal ya da yerel düzeydeki yetkililerle birlikte oynayabilecekleri yararlı rolü ortaya koymuştur.

Bütünleşik koruma restorasyon ve iyileştirme yöntem ve teknikleri daha iyi araştırılmalı ve kapsamları genişletilmelidir.

Önemli tarihi kompleksler için geliştirilmiş olan özel teknikler bundan böyle daha az sanatsal üstünlüğe sahip olan birçok yapı ve komplekste de uygulanmalıdır.

Geleneksel yapı malzemelerinin bulunabilmesi ve geleneksel zanaat ve tekniklerin kullanımının sürdürülmesini garanti altına alacak adımlar atılmalıdır.

Mimarlık mirasının sürekli bakımının yapılması, uzun vadede masraflı iyileştirme işlemlerini önleyecektir.

Her iyileştirme şeması uygulanmaya başlanmadan önce iyice incelenmelidir. Aynı zamanda malzeme ve tekniklerle ilgili kapsamlı bir belge toplama çalışması ve giderlerin bir analizi yapılmalıdır. Bu belgeler toplanıp uygun merkezlerde bulundurulmalıdır.

Koruma için kullanılan yöntem ve tekniklerin bir kataloğunu derlemek için araştırmaya girişilmeli, bu amaçla bilimsel kurumlar oluşturulmalı ve bunlar aralarında yakın bir işbirliği içinde bulunmalıdır. Bu katalog hazır bulundurulmalı ve restorasyon ve iyileştirme uygulamalarının düzeyini yükseltmek isteyenlere dağıtılmalıdır.

Nitelikli personel üretmek için daha iyi eğitim programlarına esaslı bir gereksinme vardır. Bu programlar, esnek, çok disiplini kapsayan nitelikte olmalı ve yerinde uygulamaya yönelik deneyim kazanılabilecek kursları da içermelidir.

Bilgi, deneyim ve eğitilen elemanların uluslararası değişimi, tüm ilgili personelin eğitimi için gerekli bir öğedir.

Bu, koruma programları hazırlamak için gerekli plancı, mimar, teknisyen ve zanaatçı birikimini yaratmaya ve yok olma tehlikesi içinde olan restorasyon çalışmalarına özgü zanaatçıların yaşatılacağını garanti altına almaya yardımcı olmalıdır.

Nitelik kazanma, çalışma koşulları, ücret, iş güvenliği ve toplumsal statü fırsatları, gençlerin restorasyon ve iyileştirme çalışmalarıyla bağlantılı disiplinleri seçip sürdürmelerini sağlayacak kadar çekici olmalıdır.

Bunun yanı sıra, tüm düzeylerdeki eğitim programlarından sorumlu olan yetkililer, gençlerin ilgisini koruma disiplinlerine çekmek için çaba göstermelidirler.

Mimarlar Odası 1989 yıllığından alınmıştır.

Ek 5: Burra Tüzüğü: Kültürel Öneme Sahip Yerlerin Korunması Amaçlı Tüzüğü

The Burra Charter: The Australia ICOMOS Charter for the Conservation of Places of Cultural Significance

Önsöz

Tarihi Anıtların ve Yerleşmelerin Korunması ve Onarımı için yapılan Uluslararası Venedik Tüzüğü (1964) ve 5. Uluslararası Anıtlar ve Sit Alanları Konseyi sonucunda alınan kararlarla Burra Tüzüğü, Avustralya Milli Anıtlar ve Sit Alanları Konseyi tarafından 19 Ağustos 1979'da Güney Avustralya – Burra'da oluşturulmuştur. Daha sonraki düzenlemeler 23 Şubat 1981, 23 Nisan 1988 ve 26 Kasım 1999'da yapılmıştır.

Burra Tüzüğü, Kültürel miras alanlarının korunması ve yönetimi açısından bir rehber niteliğindedir ve Avustralyalı ICOMOS üyelerinin bilgi ve deneyimlerine dayanmaktadır.

Kültürel değere sahip yerlerin korunması, yönetimin görevinin ayrılmaz bir parçasıdır ve daimi sorumluluğundadır.

Bu tüzük kimler içindir?

Bu tüzük kültürel değere sahip alanların yöneticileri, müdürleri ve mal sahipleri gibi kişilerin bu yerlere dair kararlar vermesi ve uygulaması için yapılmıştır.

Tüzüğün Kullanılması:

Tüzük, bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Çoğu maddeler bağımsızdır ama koruma kuralları bölümündeki maddeler, ilerleyen bölümlerde daha da geliştirilmiştir. Başlıklar, okumayı kolaylaştırmak amacıyla konmuştur ve tüzük içinde ayrıca bir bölüm oluşturmamaktadır.

Tüzük, bağımsız bir yapıya sahiptir ancak kullanım ve uygulamalarına ilişkin bazı konular Avustralya ICOMOS belgelerinde aşağıdaki başlıklar altında açıklanmıştır.

- Burra Tüzüğü Ana Hatları: Kültürel önem
- Burra Tüzüğü Ana Hatları: Koruma politikası
- Burra Tüzüğü Ana Hatları: Çalışmaların ve raporların uygulanma yöntemleri
- Önemli yerlerin korunması açısından bir arada bulunmanın etik kuralları

Tüzük neresi için uygulanır?

Tüzük, kültürel açıdan önem taşıyan ve kültürel değerlere sahip tüm doğal, yerel ve tarihi yerlere uygulanabilir.

Aborjin ve Torres Strait Adası yerlilerinin bulunduğu Kültürel Miras alanlarının korunması, yönetimi ve kullanımına ilişkin Taslağın Ana hatları ve Avustralya Doğal Miras Tüzüğü'nde olduğu gibi diğer kuruluşların koyduğu standartlar da uygulanabilir.

Bu yerler Neden korunmalı?

Kültürel değere sahip yerler, insanların hayatlarını zenginleştirir ve ülkeleri ile topraklarına karşı derin bir bağlılık hissi uyandırır.. Çünkü onlar, Avustralyalı kimliğinin ve deneyiminin birer tarihi kanıtlarıdır. Kültürel bakımdan zengin yerler, bizlere geçmişte ve şu anda kim olduğumuzu, tarihte Avustralya topraklarının nasıl oluştuğunu ve toplumumuzun çeşitliğini anlatır. Böyle yerler son derece kıymetli ve yeri doldurulamaz alanlardır.

Bu nedenle tarihi öneme sahip alanlar, bugün ve yarınlar için en iyi şekilde korunmalıdır.

Burra Tüzüğü değişime temkinli bir şekilde yaklaşır; böyle yerleri mümkün olduğunca sahiplenmek, korumak ve kullanılır hale getirmek, ama aynı zamanda kültürel özelliklerini kaybetmemeleri için de mümkün olduğunca az değişime uğratmak tüzüğün amaçlarından biridir.

Madde 1: Tanımlar

Tüzüğün amacı için açıklayıcı notlar:

Bu notlar tüzüğün herhangi bir bölümünü oluşturmamaktadır ve Avustralya ICOMOS maddelerine eklenebilir

1.1. "Yer"; alan, toprak, toprak parçası, anıt, yapı ya da yapılardan oluşan bir gruba ve aynı zamanda kendi bünyesinde bölümleri ve alanları olan çevreye verilen addır.

Yer kavramı, geniş bir şekilde ele alınmalıdır. Makale 1.1 de yapılan yer tanımı, ağaçları, bahçeleri, parkları, tarihi olayların yaşandığı yerleri, kasabaları, endüstriyel bölgeleri, arkeolojik alanları, ruhani ve dini yerleri de kapsamaktadır.

1.2. Kültürel önem, dün, bugün ve gelecekteki nesiller için tarihsel, bilimsel, sosyal, estetik ve ruhani güzelliklerin taşıdığı değerdir.

Kültürel değerlilik, o yerin kendi içinde bulunan belli başlı bölümlerinde, objelerinde, tarihi kanıtlarında, o yerin kurulmasında ve kullanılmasında saklıdır.

Tarihsel yerlerin, çok çeşitli insan grupları için özel değerleri vardır ve kültürel önem, kültürel miras değeriyle eş anlamlıdır.

Ancak, kültürel değerler, söz konusu yerin tarihinin zamanla farklılıklara uğraması sonucu değişebilir. Kültürel değer anlayışı ise yeni bilgiler geldikçe değişebilir

1.3. Kültürel doku, o yerin fiziksel özellikleri, sabit yapıları, parçaları ve çeşitli objelerinin bütününe denir.

Ayrıca bu doku, kazılardan elde edilen objelerin yanı sıra kazı çalışmalarında yapıların içleri ile yüzeylerinde ve etraflarında ortaya çıkan kalıntıları da kapsamaktadır.

Bir yerin tarihsel dokusu etrafındaki alanları da kapsamaktadır ve bu alanlar da söz konusu yerin taşıdığı önemi oluşturur.

1.4. Tarihsel bir yapının ya da yerin korunması (konservasyonu), o yerin kültürel özelliğini koruması açısından son derece iyi bakılması anlamına gelmektedir.

1.5. Tarihsel bir dokunun muhafaza edilmesi, onun en iyi şekilde korunması ve hasar görmesini engellemek ile sağlanır. Onarım ve restorasyon çalışmaları ise tarihsel bir yapının iyi muhafaza edilmemesiyle karıştırılmamalıdır. Çürüyen ve derin hasar görmüş çatılarda yapılan

onarımlar, temizlik çalışmaları, yerinden çıkmış parçaların tamiratı, yapılan restorasyon ve bakım işlemlerinden birkaçıdır.

1.6. Tarihsel bir yapının muhafaza edilmesi, son durumunun korunması ve zamanla zarar görmesini geciktirmekle gerçekleşmektedir. Fakat zamanla anlaşılmıştır ki, tüm alanlar ve yapılar ister istemez değişime uğramaktadır.

1.7. Restorasyon; tarihsel bir yapının eski dokusuna kavuşabilmesi için herhangi yeni bir materyal kullanmadan zarar görmüş parçaları ayırarak ve tekrar uygun şekilde eski haline getirerek yapılan onarım ve bakıma denir.

1.8. Tekrar inşa etmek (rekonstrüksiyon); restorasyondan farklı olarak, bir yapının tekrar eski haline dönmesi için, tarihsel dokusuna ek olarak yeni materyaller de kullanılarak yapılan işleme denir. Bu kullanılan yeni materyaller, başka yerlerde kullanılıp alınmış maddeler olabilir. Ancak bu işlem kültürel öneme sahip bir yere zarar verecek şekilde yapılmamalıdır.

1.9. Uyarlama (adaptasyon); bir yerin eski kullanımına ve amacına uygun şekilde değiştirilmesidir.

1.10. Kullanım; bir yerin işlevini belirlediği gibi, o yerdeki faaliyet ve uygulamaları da kapsamaktadır.

1.11. Uygun kullanım; o yerin kültürel değerine saygılı ve uygun şekilde kullanımına denir.

1.12. Tarihsel bir yapının etrafındaki alanlar ve manzaralar, o yerin genel ortamını belirlemektedir.

1.13. İlgili mekan; bir diğer tarihsel yapının ya da yerin kültürel değerine katkıda bulunan mekana denir.

1.14. İlgili obje; aynı yerde bulunmadan, bir yapının tarihsel önemine katkıda bulunan objeye denir.

1.15. Birlikler ve kurumlar, bir alanda yaşayan insanlar ve o yer arasındaki bağın simgeleridir. Bu birlikler o yere ait sosyal ve ruhani değerleri ve kültürel sorumlulukları yansıtmaktadırlar.

1.16. Anlam ve önem, bir yerin amacını, değerini ve özelliğini belirtir. Anlamlar genelde bir yerin manevi değerini vurgular.

1.17. Yorum, tarihsel bir yerin kültürel özelliklerinin sunum şekilleridir. Bu yorum, tarihsel doku için yapılan onarım, bakım ve restorasyon işlerinin tümünün, o yerde yapılan faaliyetlerin ve kullanılan materyallerin açıklanmasıyla gerçekleşir.

Koruma kuralları

Madde 2: Koruma ve Yönetimi

2.1. Kültürel değere sahip yerler korunmalıdır.

2.2. Korumanın amacı, kültürel güzellikleri kaybolmadan barındırabilmektir.

2.3. Koruma, tarihi yerlerin yönetiminin önemli bir görevidir.

2.4. Kültürel güzelliklere sahip yerler dikkatle korunmalı ve risk altında tutulmamalıdır.

Madde 3: Dikkatli yaklaşım

3.1. Koruma, tarihi dokunun, eski yapıların kullanımına ve özelliklerine göre yapılır. Koruma yapılırken mümkün olduğunca az ama faydalı değişiklikler yapılmalıdır. Çünkü bir yerin tarihi dokusunda yapılacak eklemeler, değişiklikler ve daha önceki muameleler bile söz konusu yerin tarihinin birer simgesidir ve kültürel değere sahiptir. Koruma çalışmaları bu anlayışı desteklemeli ona engel olmamalıdır.

3.2. Tarihi bir mekânda yapılan değişiklikler fiziksel anlamda tarihsel kalıntılara hiçbir zarar getirmemeli ve varsayımlara dayanmamalıdır.

Madde 4: Bilgi, ustalık ve teknik

4.1. Tarihi bir güzelliği korumak, bilgi, ustalık ve gerekli teknikleri uygulayarak gerçekleşir.

4.2. Geleneksel teknikler ve materyaller tarihi dokunun korunması açısından daha çok tercih edilir. Bazı durumlarda, koruma açısından önemli yararlar sağlayan modern teknik ve materyallerin kullanılması uygun olabilir. Ancak modern teknik ve materyallerin kullanılması aynı zamanda bilimsel bir tecrübe gerektirir ve güvenilir bilimsel kanıtlarla desteklenmelidir.

Madde 5: Değerler

5.1. Bir yerin korunması, doğal ve kültürel önemini her açıdan göz önünde bulundurarak hiçbir değer haksız yere diğerinin önüne çıkarılmadan sağlanabilir. Doğal özelliklere sahip yerlerin korunması Avustralya Doğal Miras Tüzüğü'nde açıklanmıştır. Bu tüzük, bilimsel, sosyal ve yaşamsal değerleri bakımından günümüz ve gelecek nesiller için doğal değerlerin, ekosistemlerin, biyolojik ve coğrafi çeşitliliğin önemini tanımlamıştır.

5.2. Kültürel değerin derecelerine göre bir yerin korunması farklı şekillerde olabilir. Kültürel değer anlayışı farklılık gösterebileceğinden dikkatli ve özenli bir yaklaşım gereklidir. Bu madde kültürel değere sahip olmayan durumlar için kullanılmamalıdır.

Madde 6: Burra Tüzüğü uygulamaları

6.1. Bir yerin kültürel değeri ve onun geleceğini etkileyen konular en iyi karar vermeden önce, bilgilerin toplanması ve analiz edilmesiyle anlaşılır. Öncelikle kültürel önemin anlaşılması gelir, daha sonra politikalar geliştirilmeli ve bu politikalara uygun yönetim sağlanmalıdır. Burra Tüzüğü uygulamaları ile yapılan araştırmalar, alınan kararlar ve yürütülen çalışmalar ekte bulunan şemada gösterilmiştir.

6.2. Bir yerin yönetimi, o yerin kültürel değerinin anlaşılmasıyla başarılı olur.

6.3. Ayrıca politikalar geliştirilirken herhangi tarihi bir yerin sahibinin istekleri, ihtiyaçları, kaynakları ve fiziksel durumunu göz önünde bulundurmalıdır.

Madde 7 Kullanım

7.1. Bir yerin kullanımı kültürel bir önem taşıyorsa bu mutlaka korunmalıdır.

7.2. Bir yer mutlaka amacına uygun kullanılmalıdır. Belirlenecek politikalarda söz konusu yerin kültürel değerini koruyacak bir kullanım alanı ya da kullanım alanları ile bu kullanım alanlarına ilişkin kısıtlamalar tespit edilmelidir. Bir yerin yeni kullanım alanları o yerin önemli dokusu ve kulanım alanlarında en asgari düzeyde değişiklik yapmalı, bunların anlamına saygı göstermeli ve uygun olduğu takdirde söz konusu yerin kültürel önemine katkıda bulunacak uygulamaların devamlılığını sağlamalıdır.

Madde 8 Ortam

Tarihi bir alanın korunması, görsel düzenlemeleri ve tarihi dokuya katkıda bulunan diğer parçaların da korunmasını beraberinde getirir.

Nitekim yeni yapılanma, yıkım, izinsiz müdahaleler veya ortamı olumsuz yönde etkileyecek diğer değişiklikler uygun değildir.

Görsel düzenlemeler çeşitli renk, şekil, madde, araç ve gereç kullanımıyla yapılabilir. Tarihsel bağlar gibi ilişkiler, bu yerlerin yorumlanması, takdir edilmesi, değerinin bilinmesinde büyük rol üstlenirler.

Madde 9 Mevki

9.1. Bir yerin bulunduğu mevki, onun kültürel öneminin bir parçasıdır. Bir yapı, bina ya da onun herhangi bir parçası, onun bulunduğu tarihsel alanda ve mevkide kalmalıdır. Yer değiştirme, eğer hayati bir tehlike teşkil etmiyorsa, genelde kabul edilen bir davranış değildir

9.2. Bazı yapılar ya da yapıların bazı parçaları, taşınabilir ve yer değiştirilebilir şekilde tasarlanmıştır. Bu yapıların, çalışmaların veya diğer unsurların şu anki yerleriyle aralarında önemli bir bağ bulunmaması durumunda bunların tekrar yer değiştirmeleri çok büyük bir önem taşımamaktadır

9.3. Eğer bir yapının yeri değiştiriliyorsa, bu yapı uygun bir yere taşınmalı ve uygun bir amaca hizmet etmelidir. Bu tür hareketler, kültürel değere sahip yerlerin zararına olacak şekilde yapılmamalıdır.

Madde 10 İçerik

Bir yerin kültürel değerini arttıran nesneler ve yapılar bulundukları yerde kalmalıdır. Bu yapıların yerlerinden alınması onların güvenliği, sağlığı, korunması, kültürel açıdan sergilenmesi gibi durumlar dışında kabul edilemez. Sonuç olarak bu tür sebeplerden dolayı yerlerinden alınan eserler şartlar elverdiği ölçüde ve kültürel açıdan uygun olduğu sürece mutlaka asıl yerlerine geri taşınmalıdır.

Madde 11 İlgili yerler ve nesneler

Tarihi bir yerin çevresinde, onunla ilgili alanlar ve nesneler onun kültürel değerine değer katıyorsa korunmalılardır

Madde 12 Katılım

Tarihsel öneme sahip bir yerin korunması, yorumlanması ve yönetilmesi söz konusu yerin özel bir anlam ifade ettiği kişilerin ya da yine söz konusu yer için sosyal, ruhani veya kültürel sorumluluklar taşıyan kişilerin katılımına imkân sağlamalıdır.

Madde 13 Kültürel değerlerin bir arada olması

Özellikle birbirleriyle çatıştıkları noktalarda; kültürel değerlerin bir arada yaşatılması, önemsenmesi ve desteklenmesi sağlanmalıdır. Bazı yerlerde birbiriyle çelişen kültürel değerler izlenecek politikaların belirlenmesinde ve idari kararlar üzerinde etkili olabilir. Bu maddede, kültürel değer kavramı, bir kültürel grup için önem taşıyan ancak yalnızca ruhani ve dinsel inançlar, çok politik görüşler ve ahlaki değerleri ile sınırlı olmayan inançlara denir. Bu kavram, kültürel önemden çok daha geniş bir kavramdır.

Madde 14 Koruma yöntemleri

Bazı durumlarda koruma, bir kullanım alanının muhafaza edilmesi veya yeniden kullanıma açılması, taşıdığı anlamın korunması ve muhafaza etme, restorasyon, yeniden inşa etme, yeniden uyarlama, düzenleme ve tarihsel özellikleri baki tutma anlamına gelmekle beraber çoğu zaman bu amaçlardan bir kaçı aynı anda yerine getirilebilir. Aynı anda birlikte de kullanmaktır. Ayrıca özel olarak korunmasına gerek kalmadan da baki kalabilen tarihi yerler de vardır.

Madde15 Değişim

15.1. Değişim, kültürel değerin baki kalmasında önemi olmasına rağmen bazı durumlarda kültürel değeri düşüreceğinden tercih edilmez. Bir tarihsel yapıya yapılacak değişimin miktarı, o yapının değeri ve taşıdığı anlam gözetilerek belirlenmelidir. Eğer değişim düşünülüyorsa, bu değişimin tarihsel yapıya minimum düzeyde zarar vermesi beklenir.

15.2. Bir yapının kültürel değerini düşürecek bir değişim, tekrar eski haline gelebilecek şekilde olmalı ve şartlar elverdiği takdirde eski haline getirilmelidir. Bu tür değişiklikler geçici yapılmalıdır ancak eski haline çevrilmeyecek değişimler sadece son şans olarak değerlendirilmeli ve yapılacak koruma yöntemlerini etkilememelidir.

15.3. Tarihi bir dokuya sahip yerlerin yıkımı genellikle kabul edilemez. Fakat bazı durumlarda, ufak çapta yapılan yıkımlar koruma amaçlı olarak kabul edilebilir. Yok edilen önemli dokular şartlar elverdiği ölçüde eski haline geri getirilmelidir.

15.4. Bir yerin kültürel anlamda önem teşkil eden yönlerinin katkıları değerlendirilmelidir. Eğer bir yer, yapı, adet ve farklı dönemlerin anlamlarını ya da kültürel anlamda önem teşkil eden değerlerin farklı yönlerini bünyesinde barındırıyorsa, diğer dönemleri indirgercesine bir dönemin üzerinde durmak ya da yorumlamak sadece göz ardı edilen, çıkarılan ya da indirgenen dönemlerin daha az kültürel önem taşıdığı ve vurgulanan ya da yorumlanan dönemlerin daha yüksek seviyede kültürel önem taşıdığı durumlarda doğrulanabilir.

Madde 16 Bakım

Bakım korumanın en önemli unsurlarından biridir. Kültürel değeri olan bir doku söz konusu olduğunda eğer bu kültürel değeri korumak adına bakım yapmak gerekiyorsa yapılmalıdır.

Madde 17 Muhafaza

Söz konusu yapının dokusu ve içinde bulunduğu durumu kültürel bir değer taşıdığı veya diğer koruma yöntemlerinin uygulanmasının mümkün olmadığı durumlarda yapının muhafaza

edilmesi terci edilebilir. Kültürel bir yapının muhafazası, o yapının tarihsel dokusunu, tarihi kalıntılara zarar vermeden korunmasıdır. Aşağıdaki durumlarda mutlaka uygulanmalıdır:

• Tarihi dokunun ve kanıtlarının değiştirilmeyecek kadar önemli olduğu durumlarda,

• madde 26 ve 28' e göre verilecek kararlara izin verilmesine ilişkin yapılan araştırmaların yetersiz olduğu durumlarda

Amacı tarihsel yapının fiziksel korunması olan yapının muhafaza edilmesi yönündeki yeni çalışmalar (örneğin; dayanıklılaştırma) madde 22'ye uygun olduğu sürece yapılabilir.

Madde 18 Restorasyon ve yeniden inşa etme

Yapılacak restorasyon ve yeniden yapılandırma işlemleri, o yerin kültürel değeriyle bağdaşmalıdır

Madde 19 Restorasyon

Restorasyon, tarihsel dokunun daha önceki hallerine ait kanıtlar olduğu sürece yapılabilir.

Madde 20 Tekrar inşa etmek

20.1. Tarihi bir yapıyı yeniden inşa etmek, sadece o yapıda çok büyük bir hasar varsa ve eski haline ait yeterli bilgi ve kanıtlar bulunursa yapılabilir. Nadiren, tekrar inşa etmek, bir yapının kültürel önemini koruma amacıyla yapılabilir.

20.2. Bir yerin yeniden inşası, ciddi ve kesin bir araştırmadan sonra gerekli bilgi ve yorumlar eklenerek yapılmalıdır.

Madde 21 Uyarlama

Uyarlama. Madde 6 ve 7'de tanımlanan bir yerin kullanımı için gerekli olan ölçüde uygulanmalıdır.

21.1. Uyarlama, ancak söz konusu yerin kültürel değerinde çok az derecede etkili olacağı durumlarda kabule edilebilir.

21.2. Uyarlama tarihsel dokuyu diğer alternatifleri de düşünerek en az şekilde değiştirmelidir

Madde 22 Yeni işlemler

22.1. Tarihi bir yere yapılacak olan yeni işlemler, oranın kültürel yapısına zarar vermemek şartıyla kabul edilebilir. Bu işlemlerde yeni renkler, şekiller, yazılar ve değişik maddeler, tarihi dokuya uyumlu bir tarzda uygulanabilir ancak taklitlerden kaçınılmalıdır.

22.2. Yeni işlemler kesinlikle önceden belirlenmiş ve kesinleşmiş olmalıdır.

Madde 23 Koruma amaçlı kullanım

Yenilemek, güçlendirmek ve yeniden yapılandırmak, tarihi bir yapının korunmasının başka şekilleridir. Bunlar, tarihi dokuda değişikliklere sebep olabilir fakat bu değişiklikler en az ölçüde olmalılardır. Bazı durumlarda herhangi bir kullanım ve inceleme, yeni işlemler yapılmasını gerektirebilir.

Madde 24 Tarihsel anlamların ve birlikteliklerin korunması

24.1. Kişiler ve tarihsel mekân arasındaki bağlara saygı duyulmalı ve bu bağlar koparılmamalıdır. Bu bağların anlamlandırılması, anılması ve kutlanmasını sağlayacak fırsatlar en iyi şekilde araştırılmalı ve gereken uygulanmalıdır. Birçok yerin kullanımıyla bu bağlar biriyle ilişkilidir.

24.2. Bir yerin ruhani değerler de dâhil olmak üzere taşıdığı özel anlamlara saygı gösterilmelidir. Bu anlamların sürekliliğinin sağlanması ve canlandırılmasına yönelik fırsatlar araştırılmalı ve uygulanmalıdır.

Madde 25 Tarihi bir yapının yorumlanması

Tarihi yerlerin kültürel değerlerin anlamları açıkça ortaya konmamıştır ve bu nedenle yorumlanarak açıklanmalıdır. Bu yorumlar anlaşılır nitelikte ve kültürel açıdan uygun olmalıdır.

Madde 26 Burra Tüzüğü'nün uygulanması

26.1. Tarihsel bir yerin üzerinde yapılan çalışmalardan önce, o yerin fiziksel, belgesel, sözlü ve yazılı kanıtlara dayanan analizleri yapılmalıdır. Bu çalışmaların sonuçları güncel olmalı ve sıkça gözden geçirilmelidir.

26.2. Yazılı kurallar ve yönetmelikler, tarihi önem taşıyan yerler için hazırlanmalı, incelenmeli ve kanıtlarla desteklenmelidir. Bir yerin değerini ortaya koyan belgeler ve politikalar söz konusu yere ilişkin idari bir plana dönüştürülmelidir. Bu yazılı yönetmelikler güncelliklerini kaybetmemek için gerektikçe güncellenmelidir. İdari planlar söz konusu yerin yönetimine ilişkin diğer konuları da içerebilirler.

26.3. Tarihi bir yerle kültürel açıdan bağları bulunan grup ya da bireylere, bu yerin tarihsel öneminin anlaşılmasında katkıda bulunmalarını sağlayacak fırsatlar tanınmalıdır. Uygun olduğu durumlarda bu yerin yönetimi ve korunmasında da aktif rol üstlenebilmelilerdir.

Madde 27 Yönetimde değişim

27.1. Bir yerin kültürel değeri üzerinde etkisi olan değişiklikler, aynı yerin yönetimi ve düzenlemeleri göz önünde bulundurularak analiz edilmelidir. Kültürel değeri korumak adına yapılan analizlerden sonra teklif edilen değişikliklerde düzeltmeler yapmak da gerekebilir.

27.2. Bir yere herhangi bir değişiklik yapılmadan önce eski halinin dokusunun, kullanım şeklinin ve özelliklerinin dikkatle kaydedilmesi gerekmektedir.

Madde 28 Dokunun zarar görmesi

Tarihsel bir dokunun bir çalışma ya da kanıt toplama sırasında zarar görmesi en aza indirgenmelidir. Bir çalışma için tarihi bir yerin zarar görmesi, arkeolojik kazılar dâhil, sadece o yerin korunması hakkında karar alınması ve de kaybolmaya yüz tutmuş veya ulaşılmaz durumdaki önemli kanıtları elde etmek amacıyla sağlanabilir.

Karar alma amacıyla yapılanların dışında tarihi dokusu zarar görmüş bir yerin incelenmesi söz konusu yere ilişkin planlarla uyumlu olduğu sürece yapılabilir. Bu tür bir inceleme yapılan araştırmalara yeni bilgiler katacak nitelikteki başka yolla cevaplanamayacak ve söz konusu yapının dokusuna verilecek zararları minimuma indirgeyen önemli araştırma sorularına dayanmalıdır.

Madde 29 Kararların sorumluluğu

Yönetim kararlarını vermekle sorumlu olan yetkililer ve kurumlar, açıkça belirlenmiş ve her karar için sorumluluk almaya hazır olmalılardır. Madde 30 Yönetim, denetim ve uygulama Her aşamada gerekli bilgi ve becerilere sahip yetkililer tarafından yönetim ve denetimin devam etmesi sağlanmalıdır. Madde 31 Kanıtların ve kararların belgelenmesi Yeni bulunan kanıtlar ve alınan kararlar mutlaka saklanmalıdır.

Madde 32 Kayıtlar

32.1. Bir yerin korunmasıyla ilgili olarak tutulan kayıtlar daimi bir arşivde saklanmalı ve kültürel açıdan uygun olduğu takdirde güvenlik ve gizlilik şartlarına göre halka açık olmalıdır.

32.2. Bir yerin tarihiyle ilgili olarak tutulan kayıtlar kültürel açıdan uygun olduğu takdirde güvenlik ve gizlilik şatlarına göre özenle ve güvenle saklanmalı ve arşivlenmelidir.

Madde 33 Ortadan kaldırılan doku

Ortadan kaldırılan bir tarihi doku, içinde bulundurduğu yapılar ve objelerle kataloglanmalı ve kültürel değerine uygun olarak korunmalıdır. Kültürel açıdan mümkün olduğu sürece tarihsel yapının ortadan kaldırılan önemli dokusu korunmalıdır.

Madde 34 Kaynaklar

Tarihi yapının korunması için gerekli kaynaklar sağlanmalıdır. En iyi koruma, en az işlem ve harcama gerektiren korumadır.

Öğrenci Çevirmen: Sevgi Turunçel Öğrenci Proje Asistanı: Gözde Şakar

Ek 6: Nara Özgünlük Belgesi

Önsöz

1- Bizler, Japonya'nın Nara kentinde toplanan uzmanlar olarak, kültür mirasının korunması konusunda gelenekselleşmiş kavramları tartışmaya açan ve koruma uygulamalarında kültürlerin ve kültürel mirasın çeşitliliğine daha fazla saygı gösterilmesini sağlamak amacıyla ufkumuzu genişletme yolları ve araçları üzerine bir tartışma başlatmayı amaçlayan bir toplantı fırsatını sunan Japon yetkililerin yürekli girişimini ve entelektüel öngörüsünü selamlamak isteriz.

2- Dünya Mirası Komitesi'nce önerilmiş olan tartışma çerçevesini takdirle karşılıyoruz. Bu Komite, Dünya Mirası Listesi'ne katılmak üzere önerilen kültür varlıklarına ait dosyaların incelenmesi sırasında, tüm ülkelerin kültürel ve toplumsal değerlerine saygılı bir özgünlük kavramını uygulamaya koyma isteğini belirtmiştir.

3- Nara Özgünlük Belgesi 1964 tarihli Venedik Tüzüğü'nün ruhunda tasarlanmıştır. Bu tüzüğü temel alarak onun kavramsal bir uzantısını oluşturmakta, günümüzde, hemen hemen tüm toplumlarda kültür mirasının tuttuğu önemli yeri göz önünde bulundurmaktadır.

4- Küreselleşme ve tek tipleşme baskısıyla karşı karşıya olan ve kültürel kimlik arayışlarının kimi zaman saldırgan bir milliyetçilik ve azınlık kültürlerinin yok sayılması yoluyla sürdürüldüğü bir dünyada, kültür mirasının korunması uygulamalarında da, özgünlüğün dikkate alınmasıyla en büyük katkı, insanlığın ortak belleğinin tüm yönlerine saygı göstermek ve onu aydınlatmak biçiminde kendini göstermiştir.

Kültürel Çeşitlilik ve Miras Çeşitliliği

5- Kültür ve kültür mirası çeşitliliği, tüm insanlık için, yeri doldurulamaz bir duygu ve düşünce zenginliği oluşturmaktadır. Temel bir özellik olarak kabul görmesi gereken bu çeşitliliğin, yalnız korunması değil, geliştirilmesi de insanlığın gelişimi için büyük önem taşımaktadır.

6- Hem kültürler, hem de bunlara bağlı yaşam biçimleri için bu çeşitlilik, mekân ve zaman boyutuyla kendini gösterir. Kültürler arasındaki farkların bir çatışma yarattığı durumlarda, kültürel çeşitliliğe saygı gereği, bütün taraflara özgü değerlerin meşruiyeti tanınmalıdır.

7- Kültürler ve toplumlar, miraslarını oluşturan ve korunması gereken somut ve soyut anlatım biçimleriyle kendilerini ifade ederler. Bu anlatım biçimlerine de saygı gösterilmelidir.

8- UNESCO'nun, "Birimizin kültür mirası, hepimizin mirasıdır" anlayışını ana ilke olarak kabul ettiğini anımsatmak önemlidir. Mirasla ve onun yönetilmesiyle ilgili sorumluluklar, öncelikle o mirası yaratmış olan kültürel topluluğa, sonra da onun korunmasına emek verenlere aittir. Ne var ki, bu sorumlulukların yanı sıra, kültür mirasının korunması için hazırlanmış uluslararası tüzük ve sözleşmelerin kabulü de, bunlarda dile getirilmiş olan ilke ve sorumlulukların dikkate alınmasını zorunlu kılar. Kendi gereksinmelerini diğer kültürel toplulukların gereksinmeleriyle dengelemek, ancak bunu yaparken ana kültürel değerlere ters düşmemek her toplum için arzu edilen bir durumdur.

Değerler ve özgünlük

9- Kültür mirasının tüm biçimleri ve tüm tarihsel dönemleriyle korunabilmesi, bu mirasa değerler atfedildiği ölçüde kolaylaşır. Bu değerleri olabilecek en doğru bir biçimde algılama yeteneğimiz, bu değerler hakkındaki bilgi kaynaklarının inanılır olmasına ve doğru anlaşılmasına da bağlıdır. Bu değerleri tanımak, anlamak ve kültür mirasının ilk tasarımına ve sonradan kazandığı özelliklerine, tarihsel varlığına ve anlamına bağlı olarak yorumlamak, söz konusu yapıtın özgünlüğü konusunda varılacak yargının temelini oluşturur ve hem biçimle, hem de malzemeyle ilgilidir.

10- Venedik Tüzüğü'nde de bu anlamda yer verilen özgünlük, ulaşılabilir bilgi kaynaklarının inanılırlığı konusunda niteleyici ana etken olarak belirmektedir. Her türlü bilimsel çalışmada, koruma ve restorasyon müdahalelerinde, Dünya Mirası Listesi'ne kabul edilme sürecinde, ya da kültür mirasıyla ilgili her türlü envanterde özgünlük çok önemli bir işlev yüklenir.

11- Kültür varlıklarına atfedilmiş değerler ve bilgi kaynaklarının güvenilirliği konusundaki yargılar kültürden kültüre, hatta aynı kültürün içinde değişebilir. Başka bir deyişle, değer yargılarını ve bunlara bağlı özgünlük değerlendirmelerini tek ve değişmez ölçütlere dayandırmak kabul edilemez. Tam tersine, kültürlere gösterilecek saygı, her yapıtın ait olduğu kültürel bağlamı belirleyen ölçütlere göre dikkate alınmasını ve değerlendirilmesini zorunlu kılar.

12- Dolayısıyla her kültürde kendi miras değerlerine özgü niteliklerin tanınması ve ilgili bilgi kaynaklarının inanılırlığı ve doğruluğu, en önemli ve acil olan konudur.

13- Bir anıtın ya da sitin doğasına ve kültürel bağlamına bağlı olarak; özgünlük yargısı çok çeşitli bilgi kaynaklarına bağlıdır. Bu kaynaklar; tasarım ve biçimi, malzeme ve nesneyi, kullanım ve işlevi, gelenek ve teknikleri, konum ve yerleşimi, ruh ve anlatımı, ilk tasarım ve

tarihsel evrimi içerir. Bilgi kaynakları yapıtın bünyesinde olabileceği gibi, dışında da olabilir. Bu kaynakların kullanımı, kültür mirasının, sanatsal, teknik, tarihsel ve toplumsal boyutlarıyla tanımlanmasına olanak verir.

Ek 1 (H. Stovel tarafından önerilmiştir)

1- Kültür ve miras çeşitliliğine saygı, bir anıt ya da sitin özgünlüğünü tanımlama ve belirleme girişimlerinde, katı formüller dayatmaktan, ya da standart işlemlerden kaçınmak için bilinçli bir çaba gerektirir.

2- Kültürlere ve miras çeşitliliğine saygı içinde özgünlüğü belirleme çabaları, kültürleri kendi doğa ve ihtiyaçlarına göre analitik süreçler ve araçlar geliştirmeye özendiren yaklaşımlar gerektirir. Bu yaklaşımlar birçok ortak yöne sahip olabilir:

- Özgünlüğü değerlendirirken disiplinler arası işbirliğini sağlamak ve tüm ulaşılabilir bilgi ve uzmanlıklardan uygun biçimde yararlanmaya çaba göstermek;
- Özellikle anıtlar ve sitler söz konusu olduğunda, kabul edilen değerlerin bir kültürü ve bu kültüre özgü çeşitliliği gerçekten temsil etmesi için çaba göstermek;
- Anıt ve sitler için özgünlüğün kendine özgü doğasını, gelecekte yararlı bir bakım ve izleme rehberi olacak biçimde açıkça belgelemek;
- Özgünlük değerlendirmelerini değişen değer ve koşulların ışığında güncelleştirmek.

3- Kabul edilen değerlerin temsil edilmesini sağlamak ve bu değerleri belirleme sürecinin, olanaklar ölçüsünde disiplinler ve topluluklar arası bir uzlaşmayı geliştirecek eylemler içermesi için çaba göstermek özellikle önemlidir.

4- Her kültürün farklı anlatım biçimlerinin ve değerlerinin, evrensel ölçekte saygı görmesine ve anlaşılır olmasına katkıda bulunmak için, kültür mirasının korunmasıyla ilgili herkes, attığı adımları uluslararası işbirliğine dayandırmalı ve bu işbirliğini geliştirmeye çalışmalıdır.

5- İnsanlığın ortak mirasının korunmasında özgünlüğe yüklenen pratik değerin arttırılması için ön koşul, bu diyaloğun dünyanın çeşitli bölge ve kültürlerinde süreklilik kazanması ve genişlemesidir. Somut önlemler alabilmek için, mirasın bu temel boyutu konusunda halkın bilincini yükseltmek mutlak bir gerekliliktir.

Ek II Tanımlar

Koruma: Bir yapıtı anlamaya, tarihini ve anlamını tanımaya, maddi olarak korunmasını sağlamaya ve gerektiğinde restore ederek değerlendirmeye yönelik tüm işlemleri içerir. (Dünya

Mirası Sözleşmesi'nin birinci maddesinde tanımlandığı gibi, kültür mirası; anıtları, yapı gruplarını ve sitleri içerir.)

Bilgi Kaynakları: Bir yapıtın doğasını, özelliklerini, anlamını ve tarihini tanımaya olanak veren anıtsal, yazılı, sözlü ve simgesel tüm kaynaklar.

Nara Özgünlük Belgesi, 1-6 Kasım 1994 günlerinde Japonya'nın Nara kentinde düzenlenen Nara Özgünlük Konferansı'nın 45 katılımcısı tarafından kaleme alınmıştır. Dünya Mirası Sözleşmesi çerçevesindeki bu konferans, Japon hükümeti Dış İşleri Dairesi ve Nara Valiliği'nin daveti üzerine gerçekleştirilmiştir. Bu daire, konferansı UNESCO, ICCROM ve ICOMOS'un işbirliğiyle düzenlemiştir. Nara Belgesi'ne son biçimini, Konferans'ın genel raportörleri olan Sayın Raymond Lemaire ve Sayın Herb Stovel vermiştir.

Çeviri: Deniz Mazlum, 2005

Ek 7: Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik

Karar Sayısı: 2009/15316

Tarihi yapı

MADDE 167/A - (1) Bu Yönetmeliğin uygulanmasında 21.7.1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilen yapılar tarihi yapı olarak kabul edilir.

Tarihi yapılarda alınacak yangın tedbirlerinde uyulacak ilkeler

MADDE 167/B - (1) Tarihi yapılarda, yangına karşı güvenlik tedbirleri alınırken;

a) Yapılacak tesisatlara ilişkin olarak, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun görüşünün alınması,

b) Alınacak yangın tedbirlerinde tarihi yapının korunmasının esas olması ve algılama ve söndürme tesisatı gibi yangından koruma tesisatlarının yapının özelliğine uygun olarak, yapıya fiziki ve görsel bakımdan zarar vermeyecek şekilde kurulması, ilkeleri gözetilir.

Tarihi yapılara ilişkin uygulama

MADDE 167/C- (1) Bu Kısımda aksi belirtilmedikçe, tarihi yapıların yangından korunması hakkında, bu Yönetmeliğin Onuncu Kısım hükümleri uygulanır.

(2) Taşıyıcı kolonları ve ana kirişleri ahşap olan tarihi binaların zemin katı haricindeki katları, yataklı sağlık hizmeti, huzurevi, bakımevi, anaokulu, ilköğretim okulu ve öğrenci yurdu olarak kullanılamaz.

(3) Tarihi yapı dâhilinde yapılacak tadilât veya tamiratlarda, yapının aslına sadık kalmak maksadıyla yapının inşasında kullanılmış olan malzemelerin aynısı veya benzeri kullanılabilir.

(4) Bir kattan fazla katı olan topluma açık tarihi yapılarda, taşıyıcı kolonların ahşap olması durumunda ana taşıyıcıların restorasyon sırasında yangına en az 90 dakika dayanıklı olacak şekilde yalıtılması gerekir.

(5) Tarihi yapılardaki kaçış merdivenlerine, koridor, hol, lobi veya benzeri ortak hacimlerden geçilerek ulaşılması hâlinde yangın güvenlik holü zorunlu değildir.

(6) Merdivenlerden sayı olarak yarısının korunmuş olması durumunda, yapının yüksekliğine bakılmaksızın, diğer korunumsuz merdivenler kaçış yolu olarak kabul edilerek, iki yönde kaçış mesafesi uygulanır ve dairesel merdivenler kabul edilir.

(7) Bir kattaki kullanıcı sayısının 100 kişiyi geçmesi hâlinde, kaçış kapıları panik kollu bir düzenek ile kaçış doğrultusunda açılacak şekilde değiştirilir veya yapının kullanımı sırasında bir görevli bulundurulur.

(8) Tarihi yapının ahşap kısımlarında kullanılan elektrik kablolarının yangına en az 60 dakika dayanıklı olması ve çelik boru içerisinden geçirilmesi gerekir. Buat ve kasaların yanmaz malzemeden yapılması şarttır.

(9) Ahşap yapılarda, ahşap malzemenin korunması veya boyanması için kolay yanıcı ve parlayıcı özelliği olan maddeler kullanılamaz.

(10) Tarihi yapılarda, ayrı yangın kompartımanı oluşturulmadan kolay alevlenici, parlayıcı ve patlayıcı madde bulundurulamaz.”

Ek 8: Türk Mühendis Ve Mimar Odaları Birliği Elektrik Mühendisleri Odası Yapı Elektronik Sistemleri ve Tesisatlarına Ait Mühendislik Hizmetleri Yönetmeliği:

Amaç ve kapsam

Madde 1 - Bu Yönetmeliğin amacı; yapılarda ve yapı çevresinde tesis edilecek elektronik sistemlerin keşif, proje, uygulama, işletme, kontrol, yapı elektronik sistemler ve tesisatı işletme sorumluluğu ve bakımına ilişkin elektrik-elektronik mühendisliği hizmetlerinin tanımlanması ve bu hizmetleri yürütecek yetkili mühendislerin görev, yetki ve sorumlulukları ile bu hizmetlerin denetlenmesine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Dayanak

Madde 2 - Bu Yönetmelik, 27.01.1954 tarihli ve 6235 sayılı Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanunu hükümlerine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar ve kısaltmalar

Madde 3 - Bu Yönetmelikte geçen;

a) Elektronik haberleşme sistemleri: Yürürlükteki mevzuat hükümlerine göre tesis edilen her tür ve kapasitedeki görsel, işitsel ve verisel elektronik haberleşme sistemi ile anten ve tesisatları,

b) Elektronik sistemler işletme ve bakım sorumlusu: Yapı ve yapı dış sahasına tesis edilen elektronik sistemin tasarlandığı biçimde kullanım ömrü boyunca kendisinin ve bileşenlerinin, fonksiyonlarını ve güvenlik gereklerinin devamlılığını sağlamaya yönelik işletilmesi ve bakımının sağlanması, işletmeye yönelik kayıpların en aza indirgenmesi konusunda sorumluluk üstlenen yetkili mühendisleri,

c) Elektronik tesisat uygulama mühendisi: Hazırlanan YEST projesinin yerinde uygulanmasından sorumlu ve görevli yetkili mühendisi,

ç) Güvenlik elektroniği sistemleri: Yürürlükteki mevzuat hükümlerine göre tesis edilen soygun algılama ve uyarma sistemleri, yapı içinde ve yapı çevresinde yapı risk grubuna göre tesis edilmesi gereken tüm güvenlik algılayıcıları, kapalı devre kamera, geçiş kontrol, elektronik kilitler gibi elektronik güvenlik unsurlarının yer aldığı can, mal, bilgi, belge güvenliği amaçlı sistemleri,

d) İşveren: Mühendislik hizmetlerini yaptıracak yapı sahibi, tesis sahibi veya işin yüklenicisi gerçek ve tüzel kişileri,

e) Oda: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Elektrik Mühendisleri Odasını,

f) Proje müellifi: YEST projesini hazırlayan ve projeden sorumlu olan proje hazırlamaya yetkili mühendisi,

g) Yangın algılama ve uyarma elektronik sistemleri: Yürürlükteki mevzuat hükümlerine göre tesis edilen yangın algılama ve uyarma sistemleri, yapı içinde ve yapı çevresinde yapı risk grubuna göre tesis edilmesi gereken tüm yangın algılayıcıları, sensörleri, elektronik güvenlik unsurlarının yer aldığı can ve mal güvenliği amaçlı Güvenlik Elektroniği sistemlerini,

ğ) Yapı: Karada sürekli veya kesintili, resmi ve özel, yer altı ve yer üstü inşaatı ile bunların ilave değişiklik ve tadilatlarını içine alan sabit tesisleri,

h) Yapılarda konfora yönelik elektronik sistemler: Yürürlükteki mevzuat hükümlerine göre tesis edilen insan yaşamını kolaylaştırmak amacıyla yapılardaki; yazılım, ses, ışık, aydınlatma, ısı, nem, hava kontrolü elektronik sistemleri,

ı) Yapı risk sınıfları: Oda tarafından aşağıda belirlenen yapı risk sınıflarını,

1) Yüksek riskli yapılar: En az bir "işletme ve bakım sorumlusu" mühendis çalıştırması gereken, yangın algılama-uyarma, güvenlik, haberleşme ve konfora yönelik elektronik sistem tesisatlarına sahip, insanların toplu olarak yaşadığı veya geçici süre de olsa bulunduğu Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından kapsamı belirlenen beşinci sınıf yapılar,

2) Birinci derece riskli yapılar: İşletme ve bakım sorumlusu mühendis çalıştıran ya da serbest mühendislik hizmeti alan, yangın algılama-uyarma, güvenlik ve haberleşme elektronik sistem tesisatlarına sahip, insanların toplu olarak yaşadığı veya geçici süre de olsa bulunduğu Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından kapsamı belirlenen dördüncü sınıf yapılar,

3) İkinci derece riskli yapılar: Yangın algılama-uyarma, güvenlik elektronik sistem tesisatlarına sahip, insanların toplu olarak yaşadığı veya geçici süre de olsa bulunduğu Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından kapsamı belirlenen üçüncü, ikinci ve birinci sınıf yapılar,

i) Yapı sınıfları: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından her yıl mimarlık hizmetlerine esas olan sınıfları,

j) YEST: Elektrik akımını geçiren, iletken, yarı iletken, direnç, kondansatör, indüktans, vakum tüpleri gibi alt bileşenlerle ve mikro ölçekli yapılarla imal edilen bileşenlerin ve bu bileşenlerin montajıyla meydana gelen aygıtların, kablolu, optik lif, tel kablo veya elektromanyetik dalgalarla analog ya da sayısal yöntemlerle birleştiği ve etkinleştiği; yapı veya yapı dış sahasında güvenlik, konfor, bilgi akışı, ses, görüntü gibi işlevleri yerine getiren yangın algılama ve uyarma sistemi, güvenlik elektroniği sistemleri, elektronik haberleşme sistemleri, yapılarda konfora yönelik elektronik sistemleri ve tesisatları,

k) Yetkili mühendis: Yapı elektronik sistem ve tesisatlarına ait mühendislik hizmetlerini yürütmek üzere not durum belgesi inceleme komisyonu tarafından not durum belgesi incelenerek Oda Yönetim Kurulu tarafından yetkilendirilen mühendisleri,

l) Yıllık kontrol: Elektronik sistemlerin, yıllık periyotlarla Oda tarafından yetkilendirilen mühendisler tarafından gerçekleştirilen kontrollerini ifade eder.

İlkeler

Madde 4 - (1) Bu Yönetmeliğin uygulanmasında aşağıda belirtilen temel ilkeler gözetilir:

a) YEST projeleri yetkili mühendis tarafından yerinde uygulanır ve sorumluluğu üstlenilir. Uygulaması yapılan YEST son durum projesinin, kesin projeyi hazırlayan yetkili mühendis tarafından hazırlanması zorunludur.

b) Yüksek riskli yapılarda YEST işletme ve bakım sorumlusu olarak tam zamanlı yetkili mühendis çalıştırılması esastır.

c) Birinci ve ikinci derece risk sınıfına göre YEST işletme ve bakım sorumlusu yetkili mühendislerden serbest mühendislik hizmeti alınabilir.

ç) Oda Yönetim Kurulu, işletme ve bakım sorumluluğuna ilişkin sayı, kapasite, bölge ve benzeri konularda sınırlamayı belirler.

d) YEST için yapılarda risk grubuna göre "elektronik sistem ve tesisatı kontrol odası ya da elektronik kontrol panosu" oluşturulması esastır.

e) Yapı içi katlarda ‘‘YEST kat dağıtım panolarının‘‘ projelerde yer alması esastır.

f) Elektronik haberleşme sistemlerine ait kablo ve kanalların, elektrik enerjisi tesisat kablo ve kanallarından bağımsız olarak projelendirilip tesis edilmesi esastır.

g) Yapı risk sınıfına göre YEST işletme ve bakım sorumlusunun bakım planı yapması ve bakım planının uygulanmasını sağlaması esastır. YEST işletme ve bakım sorumlusunun dolduracağı formlar bir yönerge ile tanımlanır.

ğ) Bu Yönetmelikte tanımlanan hizmetlerin yürütülmesinde Oda mevzuat ile belirlenen görev ve yetkilerini kullanarak bir yandan hizmetin yürütülmesindeki teknik gereklilikleri ve hizmet kalitesini sağlar, diğer yandan üyelerin haklarının korunmasında gerekli gördüğü girişim ve müdahalelerde bulunur.

h) Proje müellifi tarafından hazırlanan YEST projeleri Oda‘nın mesleki denetimine sunulmak zorundadır.

Hizmet alanları

Madde 5 - (1) Oda üyesinin, YEST ile ilgili imzaya yetkili ve sorumlu olduğu hizmet alanları aşağıda belirtilmiştir:

a) Etüt, tasarım ve proje hizmetleri;

1) Etüt-öneri raporu:

Genel olarak, hazırlanacak tasarımın, projenin esaslarına ilişkin açıklamaları, bu esasların kabulü için zorunlu nedenleri, teknik ve ekonomik hesapları gösteren rapor.

2) Ön proje:

Tesisin veya sistemin, hangi gereçlerle ve nasıl yapılacağını gösteren açıklama, şema, plan ve resimlerle, bunların düzenlenmesine dayanak olan hesap ve raporlardan oluşan proje.

3) Kesin proje:

Ön projede belirtilen tesis veya sistem gereçleri veya kabul edilmiş ilkelere uygun nitelikteki ayrıntılı açıklama, şema, plan ve resimlerle bunların düzenlenmesine dayanak olan teknik özellikler, hesap, keşif (metraj listesi) ve şartnamelerden oluşan proje.

4) Uygulama projesi:

Tesisin veya sistemin yapımına başlanmadan önce, onaylanmış kesin projesine ve imalatçı firmalara göre seçilen cihazların tip ve ölçüleri esas alınarak yüklenicisi tarafından hazırlanacak proje.

5) Son durum (yapıldı) projesi:

Uygulama aşamasında, varsa yapılan değişikliklerin işlendiği tesis sahibi veya yüklenici tarafından hazırlanacak, tesisin geçici kabule esas olan en son gerçekleşen durumunu gösteren proje.

6) Değişiklik projesi:

Tesisin onaylanmış kesin projesinde % 20'den fazla alan veya güç değişimi olması durumunda yapılan proje.

7) Metraj listesi:

Proje kapsamında yapılacak her iş kaleminin miktarını gösteren liste.

8) Detay resimleri:

Kesin projede belirlenmiş tesisatlara ait özel imalatlarla ilgili prensip resimlerini içeren, tesis elemanlarının birbirleri ile ilgisini etraflı bir şekilde anlatmak için plan, kesit, görünüş şeklinde hazırlanmış ölçekli çizimler.

b) Teknik uygulama sorumluluğu hizmetleri:

Yapıların, tesisatı ve malzemeleri ile birlikte, İmar Kanunu ve ilgili diğer mevzuata, uygulama imar planına, ruhsata, ruhsat eki etüt ve projelere, standartlara ve teknik şartnamelere uygun olarak tesis edilmesi için kamu adına denetlenmesi işidir.

c) Mesleki kontrollük hizmetleri:

İlgili mevzuata göre elektronik sistemlere ait tasarım ve proje denetim, şantiye eşgüdümü, ölçüm, test ve elektronik tesisat denetleme işidir.

ç) İşletme sorumluluğu ve bakım hizmetleri:

Elektronik sistemlerin ve tesisatlarının ilgili mevzuata göre ve yapı elektronik sisteminin ve elektronik haberleşmenin gizliliği, güvenliği, bütünlüğü ve devamlılığının sağlanması için kritik donanım-yazılım bileşenlerinin tespiti bakım sözleşmesi ve satın alma raporunu işverene sunma ve saptanan öncelikli donanım-yazılım bileşenlerinin yedekli çalışmasını sağlama işidir. Bu hizmete ait usul ve esaslar bir yönerge ile düzenlenir.

d) Yapım hizmetleri ve yapım sorumluluğu:

Her türlü elektronik sistemin ilgili yapım ve imalat aşamalarında yürürlükteki mevzuat hükümlerine, fen, sanat ve iş güvenliği ve sağlık kurallarına uygun olarak tesis edilmesinden, tamamlanmasından, sağlamlığından, niteliklerinden, usulsüz ve tekniğe aykırı yapılmasından doğacak zararlardan sorumlu olarak yapılan hizmettir.

e) Danışmanlık hizmetleri:

Oda üyesinin, uzmanı olduğu konularda danışmanlık, müşavirlik, proje yönetimi, yapılabilirlik, fizibilite çalışmaları, program hazırlığı, özel araştırma ve çalışmalar, dosya hazırlığı, iş ve işlem takibi gerektiren işlerin yapılması, ihale dosyası hazırlanması, keşif, şartname hazırlanması gibi hizmetlerdir.

f) Bilirkişilik ve eksperlik hizmetleri:

Bilimsel, teknik ve ekonomik sahalarda belirtilen konulardan isteneni, yerinde ya da dosya üzerinde inceleme yaparak fiyat takdiri, kıymet, nitelik, kusur ve durum tespiti için rapor tanzimi ile lüzum görülecek hallerde bunların dışındaki hususların tayin ve tespitinin yapılması hizmetleridir.

İşverenin yükümlülükleri

Madde 6 - (1) İşverenin yükümlülükleri şunlardır:

a) İşletme ve bakım sorumlusunun görevlerini yerine getirebilmesi için gerek duyduğu imalatların ya da hizmetlerin yerine getirilmesini sağlamak, donanım ile ilgili bakım ve onarım işlerini yaptırmak, talep edilen güvenlik malzemelerini almak, işletme sorumlusunu görevin gerektirdiği ölçüde yetkili kılmak, işletme sorumlusu değişikliklerini ruhsat veren kuruluşa ve Oda'ya bildirmek,

b) İşletme ve bakım sorumlusunun talimatları ve uyarılarını dikkate alarak uyulmasını sağlamak, işletme sahibinin yükümlülüklerindendir.

(2) Bu talimat ve uyarılara uyulmamasından kaynaklanacak her türlü kayıptan işletme sahibi sorumludur.

Hizmet bedelleri ve mesleki denetim

Madde 7 - (1) Yapı elektronik sistemlerine ve tesisatlarına ait mühendislik hizmetlerinin en az ücretlerinin belirlenmesi ve mesleki denetim uygulamaları, 9.12.2010 tarihli ve 27780 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası En Az Ücret ve Mesleki Denetim Uygulama Esasları Yönetmeliği hükümlerine göre gerçekleştirilir.

Özellik taşıyan sorunların çözümü

MADDE 8 - (1) Bu Yönetmelikte tanımlanmayan ve karşılaşılabilecek diğer hususlar ve sorunlar, elektronik mühendisliği meslek dalı ana komisyonu önerisi ve Oda Yönetim Kurulu kararı ile çözümlenir.

Yürürlük

Madde 9 - (1) Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 10 - (1) Bu Yönetmelik hükümlerini Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Elektrik Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu yürütür.

ÖZGEÇMİŞ

28.01.1978 tarihinde Malatya'da doğmuştur. İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da, Lise öğrenimini 1992-1995 yılları arasında Kayseri Fen Lisesinde tamamlayıp, 1996-2000 yılları arasında İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümünden mezun olmuştur.

Mezun olduktan sonra çeşitli, ulusal ve çok uluslu şirketlerde, Türkiye, Rusya Federasyonu ve Türkmenistan'da havaalanı, alışveriş merkezleri, hastane, konut, okul, çeşitli fabrika ve endüstriyel yapılarda dizayn ofis mimarı, teknik ofis mimari, dizayn ofis müdürlüğü, teknik müdürlük ve proje müdürlüğü gibi pozisyonlarda çalışmıştır. Halen Dicle Üniversitesi Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığında mimar olarak çalışmaktadır.

İyi seviyede Rusça ve İngilizce bilmektedir. Evli ve iki çocuk babasıdır.